Regionrådsberedningen

SKRIVELSE
2022-11-30

RS 2022-0624

Regionstyrelsen

Yttrande över Ett fönster av möjligheter - stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Föredragande regionråd: Aida Hadzialic

Ärendebeskrivning

Socialdepartementet har remitterat Utkast till lagrådsremiss *Ett fönster av möjligheter - stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende*, till Region Stockholm för yttrande.

Förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Socialdepartementet över Utkast till lagrådsremiss – Ett fönster av möjligheter - stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Regionrådsberedningens motivering

Skyddat boende är en bokstavligt talat livsviktig insats för många av samhällets mest utsatta, främst kvinnor och barn. Region Stockholm ser därför positivt på att insatsen lagregleras, men för fram vissa synpunkter på delar av det remitterade förslaget.

Beslutsunderlag

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande
2. Utkast till lagrådsremiss – Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende
3. Hälso- och sjukvårdsnämndens yttrande den 25 oktober 2022
4. Klimat- och hållbarhetsnämndens yttrande den 19 oktober 2022
5. Stockholms läns sjukvårdsområdes yttrande den 28 september 2022

Aida Hadzialic

Regionledningskontoret
Nicolai Sundblad

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2022-11-07

RS 2022-0624

Regionstyrelsen

Yttrande över Ett fönster av möjligheter - stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Regionledningskontorets förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Socialdepartementet över Utkast till lagrådsremiss - Ett fönster av möjligheter - stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Socialdepartementet har remitterat Utkast till lagrådsremiss *Ett fönster av möjligheter - stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende*, till Region Stockholm för yttrande. Utkastet till lagrådsremiss innehåller förslag som syftar till att dels förbättra skydd och stöd till personer som behöver skyddat boende, dels stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende.

Det föreslås i utkastet att skyddat boende ska regleras som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Om ett barn följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende blir det fråga om en insats också för barnet, som beviljas efter individuell bedömning och socialnämnden ska ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser. När det finns samtycke från båda vårdnadshavarna ska placeringen av barnet göras med stöd av socialtjänstlagen (2001:453). Saknas samtycke från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med, ska socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, kunna placera barnet i ett skyddat boende med stöd av en ny lag. En hälsoundersökning ska erbjudas i anslutning till placeringen. I utkastet lämnas också förslag som rör bestämmanderätten över barnet under den tid som barnet är placerat.

Region Stockholm ser positivt på att insatsen skyddat boende lagregleras och att ansvaret för skydd och stöd till personer med insatsen tydliggörs.

Det är framför allt viktigt att socialnämnden redan före eller i ett tidigt skede av barnets placering, uppmärksammar behov av insatser från bland annat hälso- och sjukvården. Region Stockholm tillstyrker att en hälsoundersökning erbjuds barn i skyddat boende för att i ett tidigt skede synliggöra eventuella behov av hälso- och sjukvårdsinsatser. Region Stockholm vill samtidigt understryka vikten av att hälso- och sjukvården underrättas om ett barns placering i skyddat boende, så att en hälsoundersökning kan komma till stånd. För att göra regelverket lättöverskådligt kan det övervägas om bestämmelserna som rör hälsoundersökningar för placerade barn ska arbetas in i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) i stället för att regleras i en egen lag.

När det gäller barns placering i skyddat boende utan samtycke från den ena vårdnadshavaren behöver det enligt Region Stockholm övervägas bestämmelser som möjliggör för den vårdnadshavare som barnet är placerat med att ensam bestämma i hälso- och sjukvårdsfrågor som annars kräver båda vårdnadshavarnas samtycke. Detta gäller i synnerhet hälsoundersökning i anslutning till placeringen, men också uppföljande hälso- och sjukvårdsinsatser efter en sådan undersökning.

Slutligen anser Region Stockholm att den av utkastet redovisade genomsnittliga kostnaden för en hälsoundersökning är för lågt beräknad och behöver ses över i det vidare arbetet med förslagen

Bakgrund
Socialdepartementet har remitterat Utkast till lagrådsremiss *Ett fönster av möjligheter - stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende*, till Region Stockholm för yttrande.
Utkastet till lagrådsremiss innehåller förslag som syftar till att dels förbättra skydd och stöd till personer som behöver skyddat boende, dels stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende.

Det föreslås att skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Om ett barn följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende blir det fråga om en insats också för barnet som beviljas efter individuell bedömning och socialnämnden ska ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser. När det finns samtycke från båda vårdnadshavarna ska placeringen av barnet göras med stöd av socialtjänstlagen. Saknas samtycke från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med, ska socialnämnden, efter ansökan av

förvaltningsrätten, kunna placera barnet i skyddat boende med stöd av en ny lag. En förutsättning för sådan placering är att det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa. I utkastet lämnas också förslag som rör bestämmanderätten över barnet under den tid som barnet är placerat.

Vidare föreslås i utkastet att socialnämnden ska underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18-20 år placerats i skyddat boende. Regionen ska i anslutning till att placeringen inleds erbjuda barnet eller den unge en hälsoundersökning. Kommuner och regioner ska också, på motsvarande sätt som gäller för barn som vårdas utanför det egna hemmet, vara skyldiga att ingå en överenskommelse om samarbete i fråga om barn och unga som placeras i skyddat boende.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023, förutom de föreslagna bestämmelserna för att tydliggöra barns rätt att gå i skola när de vistas i skyddat boende som föreslås träda i kraft den 3 juli 2023.

Ärendet har internt remitterats till Region Stockholms hälso- och sjukvårdsnämnd, klimat- och hållbarhetsnämnd och Stockholms läns sjukvårdsområde.

Region Stockholms yttrande
Region Stockholm ser positivt på att insatsen skyddat boende lagregleras och att ansvaret för skydd och stöd till personer med insatsen tydliggörs. Förslagen i utkastet är viktiga inte minst för att stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. Det pekas i utkastet på att medföljande barn i regel bevittnat eller själva utsatts för våld, samtidigt som det i många fall saknas rutiner för dessa barns kontakter med hälso- och sjukvården både hos socialtjänsten och i de skyddade boendena. Många barn har också långa avbrott i skolgången. Detta i kombination med att barn i skyddat boende ofta inte får något stöd eller endast bristfälligt stöd, innebär att det är motiverat att barnen omfattas av de bestämmelser om socialnämndens ansvar som gäller för barn som placeras utanför hemmet i andra former. Region Stockholm instämmer i vikten av att socialnämnden redan före eller i ett tidigt skede av barnets placering i skyddat boende, uppmärksammar behov av insatser från bland annat hälso- och sjukvården.

Region Stockholm tillstyrker förslaget om att barn och unga som är placerade i skyddat boende, på motsvarande sätt som för andra placerade barn, ska erbjudas en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

I utkastet konstateras att barn i skyddat boende ofta har behov av insatser från hälso- och sjukvården. Utkastet hänvisar till forskning som visar att barn i skyddat boende ofta har eftersatt hälso- och sjukvård och tandvård, på motsvarande sätt som gäller för barn som är placerade enligt socialtjänstlagen eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser för vård av unga. Region Stockholm instämmer därmed i att en hälsoundersökning ska erbjudas för att i ett tidigt skede synliggöra eventuella behov av hälso- och sjukvårdsinsatser och för att barnet ska få rätt vård.

För att hälsoundersökningen ska komma till stånd är det avgörande att socialnämnden underrättar regionen om ett barns placering i skyddat boende. Utan sådan information om placeringen kommer regionerna inte kunna rikta erbjudande om hälsoundersökning till det aktuella barnet. Region Stockholms uppfattning är att det i dag brister i efterlevnaden av denna underrättelseskyldighet vad gäller barn som placeras utanför det egna hemmet, och att samma situation riskerar att uppstå vad gäller barn som placeras i skyddat boende.

Enligt Region Stockholm kan det övervägas om bestämmelserna i lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, ska arbetas in i hälso- och sjukvårdslagen i stället för att finnas i egen lag. Alternativt kan det vara lämpligt att i hälso- och sjukvårdslagen hänvisa till bestämmelserna i lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Ett bättre samlat och lättöverskådligt regelverk på området skulle underlätta för hälso- och sjukvårdens verksamheter.

Region Stockholm tillstyrker förslaget om att kommuner och regioner, på motsvarande sätt som gäller för barn som vårdas utanför hemmet, ska ingå en överenskommelse om samarbete när det gäller barn och unga som är placerade i skyddat boende. Region Stockholm har sedan tidigare en överenskommelse med länets kommuner gällande barn och unga som placeras utanför det egna hemmet, med syftet att säkra deras tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård. Region Stockholm ser inga problem med att utvidga överenskommelsen till att också omfatta målgruppen barn och unga som är placerade i skyddat boende.

När det gäller förslagen som rör barns placering i skyddat boende utan samtycke från en av två vårdnadshavare, vill Region Stockholm framföra följande. Utgångspunkten när ett barn har två vårdnadshavare är att dessa tillsammans utövar sina rättigheter och skyldigheter i förhållande till barnet. Placeringar enligt den tilltänkta nya lagen kommer bli aktuella i de

situationer när en av barnets två vårdnadshavare motsätter sig att barnet placeras i skyddat boende tillsammans med den andra vårdnadshavaren. I dessa situationer bedömer Region Stockholm att det typiskt sätt kommer finnas motsättningar mellan vårdnadshavarna. Det kan medföra svårigheter att säkerställa båda vårdnadshavarnas samtycke gällande insatser för barnet, bland annat inom hälso- och sjukvården.

I utkastet föreslås att den vårdnadshavare som barnet är placerat med ensam ska få bestämma i vissa frågor med anledning av placeringen, bland annat vad gäller val eller byte av skolenhet och stöd- och behandlingsinsatser som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen. På motsvarande sätt bedömer Region Stockholm att ett barns behov av hälso- och sjukvårdsinsatser kan vara starkt förknippat med placeringen i skyddat boende. Till exempel är den föreslagna hälsoundersökningen direkt föranledd av barnets placering i skyddat boende. Med tanke på risken för motsättningar mellan vårdnadshavarna, är det enligt Region Stockholm viktigt att det klargörs hur barnets möjligheter till hälso- och sjukvårdsinsatser säkerställs i de fall då det saknas samtycke från den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med. En tydlig reglering är viktig till undvikande av att det för hälso- och sjukvårdspersonalen blir otydligt vilka insatser för barnet som kan utföras med endast den ena vårdnadshavarens samtycke, respektive vilka som kräver samtycke från båda vårdnadshavarna. Brist på tydlighet i detta avseende kan leda till att insatser för barnet inom hälso- och sjukvården fördröjs på ett patientosäkert sätt eller inte kommer till stånd alls.

Mot bakgrund av det som anförts i stycket ovan ska det enligt Region Stockholm övervägas bestämmelser som möjliggör för den vårdnadshavare som barnet är placerat med att ensam bestämma i hälso- och sjukvårdsfrågor som annars kräver båda vårdnadshavarnas samtycke, såsom hälsoundersökning i anslutning till placeringen. Risken är annars att barnets eventuella behov av hälso- och sjukvårdsinsatser aldrig blir synliggjorda. Det behöver också övervägas bestämmelser för att säkerställa att uppföljande hälso- och sjukvårdsinsatser kan komma till stånd när ett av två samtycken oskäligt fördröjs eller uteblir.

I utkastet har regionernas kostnader för hälsoundersökningar beräknats utifrån antagandet att en sådan undersökning i genomsnitt kostar 2 060 kronor per barn. Region Stockholm anser att denna kostnad är för lågt beräknad och måste ses över i det vidare arbetet med förslagen. Det ska särskilt beaktas att undersökningen ska omfatta alla tre områdena fysisk,

psykisk och oral hälsa. Kostnaden för en hel hälsoundersökning som omfattar samtliga tre områden uppgår i Region Stockholm till 7 266 kr.

Region Stockholm har i övrigt inget att invända mot förslagen i betänkandet.

Ekonomiska konsekvenser
De hälsoundersökningar som regionerna enligt utkastets förslag ska erbjuda medföljande barn och unga i skyddade boenden är en ny arbetsuppgift. Arbetsuppgiften bedöms enligt utkastet medföra en sammanlagd kostnad om cirka 10 miljoner kronor per år för samtliga regioner. Kostnaden för vardera region redovisas inte i utkastet. Den genomsnittliga kostnaden för en hälsoundersökning har av utkastet uppskattats till 2 060 kronor, vilket bedöms som en för lågt tilltagen summa. Kostnaden för en hel hälsoundersökning som inkluderar områdena fysisk, psykisk och oral hälsa uppgår i Region Stockholm till 7 266 kr. De tillkommande kostnaderna för hälsoundersökningarna bör enligt utkastet hanteras genom en reglering av det generella statsbidraget i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Rickard Sundbom
Administrativ direktör

Beslutsunderlag
1. Utkast till lagrådsremiss – Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende
2. Hälso- och sjukvårdsnämndens yttrande den 25 oktober 2022
3. Klimat- och hållbarhetsnämndens yttrande den 19 oktober 2022
4. Stockholms läns sjukvårdsområdes yttrande den 28 september 2022

Beslutsexpediering
1. Socialdepartementet
2. Hälso- och sjukvårdsnämnden
3. Klimat- och hållbarhetsnämnden
4. Stockholms läns sjukvårdsområde

Godkänd av Carina Lundberg Uudelepp, 2022-11-07

Utkast till lagrådsremiss

Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Utkastets huvudsakliga innehåll

Utkastet till lagrådsremiss innehåller förslag som syftar till att förbättra skyddet och stödet till personer som behöver skyddat boende och stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende.

Det föreslås att skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen (2001:453) som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende ska bedömas och beviljas insatsen individuellt och socialnämnden ska ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser. När det finns samtycke från båda vårdnadshavarna ska placeringen av barnet göras med stöd av socialtjänstlagen. Saknas samtycke från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med, ska socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, kunna placera barnet i ett skyddat boende med stöd av en ny lag. En sådan placering ska även kunna göras omedelbart av socialnämnden och underställas förvaltningsrätten. I utkastet lämnas även förslag som rör bestämmanderätten över barnet under den tid barnet är placerat.

I utkastet lämnas vidare förslag om att det ska krävas tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg för att få driva verksamhet i form av skyddat boende. Kommuner och regioner som driver sådan verksamhet ska anmäla detta till myndigheten.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

I utkastet föreslås också bestämmelser för att tydliggöra elevers rätt att gå i skola när de vistas i skyddat boende. Dessa lagändringar föreslås träda i kraft den 3 juli 2023.

Innehållsförteckning

1 Beslut 6

2 Lagtext 7

2.1 Förslag till lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende 7

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken 13

2.3 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken 14

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar 16

2.5 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481) 18

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade 19

2.7 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) 20

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten 28

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn 29

2.10 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 31

2.11 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) 36

2.12 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 46

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet 47

3 Ärendet och dess beredning 48

4 Skyddat boende – ett angeläget utvecklingsområde 49

4.1 Våld i nära relationer 49

4.1.1 Omfattning och sammanhang 49

4.1.2 Våldets konsekvenser 53

4.1.3 Socialtjänsten möter många våldsutsatta 55

4.2 Skydd, stöd och hjälp till våldsutsatta 57

4.2.1 Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 57

4.2.2 Socialtjänstens insatser för våldsutsatta 57

4.2.3 Skyddade boenden 58

4.2.4 Kvalitetsutveckling i arbetet för våldsutsatta 59

4.2.5 Befintlig reglering av skyddat boende 60

4.3 Brister i arbetet med skyddat boende 64

4.3.1 Generella brister 64

4.3.2 Särskilt om arbetet för barn 67

5 Skyddat boende – en boendeinsats enligt socialtjänstlagen 70

5.1 Den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp ska tas emot i ett skyddat boende ... 70
5.2 Insatsen skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden ... 78
5.3 Placeringskommunens ansvar ... 79
5.4 Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas i frågor om bostäder ... 80

6 Barn i skyddat boende ... 82
6.1 Skyddat boende som en insats till barn enligt socialtjänstlagen ... 83
6.1.1 Barn bör beviljas en egen insats vid vistelse i skyddat boende ... 83
6.1.2 Endast barn som följer med en vuxen vårdnadshavare ska få placeras i skyddat boende ... 88
6.1.3 Socialnämnden ansvarar enligt socialtjänstlagen för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser ... 91
6.1.4 Överväganden om fortsatt placering var sjätte månad ... 95
6.1.5 Uppföljning av barnets situation när placeringen har upphört ... 96
6.2 Placering av barn i skyddat boende när samtycke från båda vårdnadshavarna saknas ... 97
6.2.1 Det finns behov av att kunna placera barn i skyddat boende även när det saknas samtycke från en av två vårdnadshavare ... 97
6.2.2 Bestämmelserna om ett barns placering i skyddat boende när det saknas samtycke från båda vårdnadshavarna ska regleras i en särskild lag ... 98
6.2.3 Förutsättningar för ett barns placering i skyddat boende utan båda vårdnadshavarnas samtycke ... 103
6.2.4 Beslut om placering i skyddat boende meddelas av förvaltningsrätten ... 109
6.2.5 Omedelbar placering i skyddat boende ... 111
6.2.6 Bestämmelser om handläggningen av beslut om omedelbar placering ... 114
6.2.7 Placeringens innehåll och utformning ... 118
6.2.8 Omprövning av placeringen ... 119
6.2.9 Läkarundersökning ... 120
6.2.10 Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort ... 121
6.2.11 Utövande av vårdnaden under placeringen ... 124
6.2.12 Placeringens upphörande ... 130
6.2.13 Beslut om placering och omedelbar placering i skyddat boende hindrar inte vissa andra beslut ... 130

6.2.14 Vissa bestämmelser om handläggningen 131
6.2.15 Delegationsbegränsning av socialnämndens beslut 133
6.2.16 Bestämmelser om muntlig förhandling och nämndemän, offentligt biträde och barns ställning 134
6.2.17 Bestämmelser om överklagande 138
6.2.18 En placering i skyddat boende med endast en av två vårdnadshavares samtycke är förenligt med grundläggande fri- och rättigheter 139
6.3 Andra insatser för barn i skyddade boenden 143
6.3.1 Barn och unga i skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning 143
6.4 Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen 145

7 Krav på skyddade boenden 155
7.1 Skyddade boenden ska vara av god kvalitet och stå under tillsyn 155
7.2 Tillståndsplikt för skyddat boende 157
7.3 Obligatorisk registerkontroll av personal 160

8 Dokumentation och sekretess 162
8.1 Vårdplan och genomförandeplan 162
8.2 Dokumentationsskyldighet, överlämnande och gallring av personakter 164
8.3 Sekretess till skydd för enskilda 165
8.4 Undantag från sekretess i vissa fall 171
8.5 Sekretess för uppgifter om vissa verksamheter hos Inspektionen för vård och omsorg 173
8.6 Sekretess hos kommuner eller regioner för uppgift om adress till skyddat boende eller hem för vård eller boende 175
8.7 Folkbokföring vid vistelse i skyddat boende 180

9 Personuppgiftsbehandling 182

10 Frågan om socialförsäkringsförmåner bör analyseras vidare 187

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 188

12 Konsekvenser av förslagen 190

13 Författningskommentar 205
13.1 Förslaget till lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende 205
13.2 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken 230
13.3 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken 230
13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar 232
13.5 Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481) 233

13.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade 233
13.7 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) 234
13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten..... 246
13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn..... 247
13.10 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 248
13.11 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)..... 253
13.12 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 264
13.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet 264
Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112) 266
Bilaga 2 Betänkandets lagförslag..... 275
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna (SOU 2017:112)... 295
Bilaga 4 Sammanfattning av promemorian Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16)..... 296
Bilaga 5 Promemorians lagförslag..... 297
Bilaga 6 Förteckning över remissinstanserna (Ds 2020:16) 312

1 Beslut

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn ska göras i samförstånd med barnet och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för barnets människovärde och integritet.

I 6 kap. 6 d § socialtjänstlagen finns bestämmelser om att ett barn får placeras i ett skyddat boende tillsammans med en vuxen vårdnadshavare om barnets vårdnadshavare samtycker till det.

2 § I denna lag finns bestämmelser om förutsättningarna och förfarandet för att placera ett barn, som står under vårdnad av två vårdnadshavare, i ett skyddat boende tillsammans med den ena vårdnadshavaren, även om samtycke från den andra vårdnadshavaren saknas.

3 § Vid beslut enligt denna lag ska det som är bäst för barnet vara avgörande.

Med barn avses varje människa under arton år.

2 kap. Placering i skyddat boende

Förutsättningar för en placering

1 § Om den ena vårdnadshavaren beviljas insatsen skyddat boende enligt socialtjänstlagen (2001:453) och det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa, får barnet placeras i boendet tillsammans med vårdnadshavaren även om samtycke från den andra vårdnadshavaren saknas.

Placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras med är vuxen och samtycker till barnets placering.

Ansökan och beslut om placering

2 § Beslut om ett barns placering i skyddat boende meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

Ansökan ska innehålla en redogörelse för

1. barnets förhållanden,
2. de omständigheter som utgör grund för att barnet behöver placeras i skyddat boende enligt lagen,
3. på vilket sätt relevant information har lämnats till barnet,
4. vilket slags relevant information som har lämnats, och
5. barnets inställning.

3 § Rättens placeringsbeslut upphör att gälla om placeringen inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag då beslutet fick laga kraft.

3 kap. Omedelbar placering i skyddat boende

Beslut om omedelbar placering

1 § Socialnämnden får besluta om omedelbar placering i skyddat boende, om

1. det är sannolikt att barnet behöver placeras i skyddat boende, och
2. rättens beslut om placering inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet eller hälsa.

Om socialnämndens beslut om omedelbar placering inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omedelbar placering. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt hos förvaltningsrätten om placering i skyddat boende får även rätten besluta om omedelbar placering i skyddat boende.

2 § Den omedelbara placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras med samtycker till barnets placering.

Underställning av beslut

3 § Om socialnämnden har beslutat om omedelbar placering i skyddat boende, ska beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Beslutet och handlingarna i ärendet ska lämnas till rätten.

Förvaltningsrätten ska pröva beslutet så snart som möjligt.

Om det inte finns synnerliga hinder, ska beslutet prövas inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten.

4 § Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör den omedelbara placeringen.

5 § Om socialnämnden har beslutat om omedelbar placering i skyddat boende efter det att nämnden har ansökt om placering, ska beslutet underställas den domstol som prövar frågan om skyddat boende. Bestämmelserna i 3 och 4 §§ gäller också vid ett sådant beslut.

Ansökan efter fastställt beslut

6 § Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende, ska socialnämnden inom fyra veckor från den dag beslutet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att barnet ska placeras i skyddat boende.

Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning gör det nödvändigt.

Upphörande av omedelbar placering

7 § En omedelbar placering i skyddat boende upphör

1. om ansökan om placering i skyddat boende inte har gjorts inom den tid som anges i 6 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller
2. när rätten avgör frågan om placering i skyddat boende.

8 § Om det inte längre finns skäl för en omedelbar placering i skyddat boende ska socialnämnden, eller i förekommande fall, rätten besluta att placeringen ska upphöra.

4 kap. Bestämmelser om placeringen

Placeringens innehåll och utformning

1 § Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om placering eller omedelbar placering.

För placeringens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i detta kapitel och i socialtjänstlagen (2001:453).

2 § Socialnämnden beslutar hur placeringen av barnet ska ordnas och var placeringen ska verkställas.

Om nämndens beslut inte kan avvaktas, får ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta i frågan. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Omprövning av placeringen

3 § Om ett beslut om placering i skyddat boende har meddelats ska socialnämnden inom sex månader från dagen då placeringsbeslutet verkställdes pröva om placeringen ska upphöra. Frågan ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort

4 § Om det är nödvändigt för att skydda barnet från risker för barnets säkerhet eller hälsa, får socialnämnden

1. besluta hur barnets umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas, eller
2. besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för vårdnadshavare eller föräldrar.

Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

5 kap. Vårdnadshavares bestämmanderätt under placeringen

1 § När ett barn är placerat i skyddat boende enligt denna lag får den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam bestämma om insatser i öppna former enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)

med anledning av placeringen. Detsamma gäller val och byte av skolenhet eller förskoleenhet som föranleds av placeringen.

6 kap. Placeringens upphörande

1 § När det inte längre finns skäl för en placering i skyddat boende med stöd av denna lag, ska socialnämnden besluta att placeringen ska upphöra.

Barnets placering ska upphöra senast när vårdnadshavarens insats i form av skyddat boende upphör, eller när barnet fyller arton år.

2 § Beslut enligt denna lag hindrar inte beslut om

1. avvisning eller utvisning enligt utlänningslagen (2005:716),
2. utvisning enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar,
3. utlämning enligt lagen (1957:668) om utlämning för brott,
4. överlämnande enligt lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder,
5. utlämning enligt lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,
6. utlämning enligt lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt,
7. överlämnande enligt lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen,
8. överlämnande enligt lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, eller
9. utlämning enligt lagen (2006:615) om samarbete med Specialdomstolen för Sierra Leone.

En placering med stöd av denna lag upphör när ett beslut enligt första stycket 1–9 har verkställts.

7 kap. Bestämmelser om handläggningen

Skyndsamhetskrav vid handläggningen

1 § Mål och ärenden enligt denna lag ska handläggas skyndsamt.

2 § Om barnet är omedelbart placerat ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om placering kom in.

Förvaltningsrätten får förlänga tiden, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Muntlig förhandling

3 § I mål om placering i skyddat boende enligt denna lag ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling ska alltid hållas om någon part begär det.

Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

4 § Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten besluta att han eller hon ska hämtas till rätten omedelbart eller till en senare dag.

Barnets ställning vid mål och ärenden enligt denna lag

5 § Barnet ska få relevant information.

Barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.

6 § Om barnet fyllt femton år, har han eller hon rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag. Den som är yngre får höras i domstol, om han eller hon inte kan antas ta skada av det.

7 § Den som är förordnad som offentligt biträde enligt 10 § för någon som är under femton år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, är utan särskilt förordnande den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.

Nämndemän i kammarrätten

8 § Vid handläggning i kammarrätten av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbar placering ska nämndemän ingå i rätten.

Undantag från vissa bestämmelser i delgivningslagen

9 § Vid delgivning med en enskild i ett mål eller ärende enligt denna lag får 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932) inte tillämpas.

Offentligt biträde

10 § I mål och ärenden om placering i skyddat boende enligt 2 kap. 1 §, omedelbar placering enligt 3 kap. 1 § eller upphörande av placering enligt 6 kap. 1 § ska offentligt biträde förordnas för barnet och för vårdnadshavarna, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Till offentligt biträde för barnet får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget.

Gemensamt biträde får endast förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för.

11 § Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Vissa beslut gäller omedelbart

12 § Beslut om omedelbar placering gäller omedelbart.

Andra beslut av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart om nämnden inte bestämmer något annat.

Rätten får bestämma att andra beslut som rätten har meddelat ska gälla omedelbart.

Handräckning av Polismyndigheten

13 § Polismyndigheten ska lämna hjälp för att på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat genomföra beslut om placering eller omedelbar placering med stöd av denna lag.

14 § En begäran enligt 13 § får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

15 § Den som begär hjälp enligt 13 § ska utan hinder av sekretess lämna den verkställande myndigheten de uppgifter om barnet eller närstående till barnet som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

8 kap. Bestämmelser om överklagande

1 § Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, när nämnden

1. med stöd av lagen har beslutat om fortsatt placering i skyddat boende, eller
2. med stöd av 4 kap. 4 § har beslutat om umgänge eller beslutat att barnets vistelseort inte ska röjas.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

2 § Förvaltningsrättens beslut enligt 3 kap. 6 § andra stycket om förlängd ansökningstid får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 13 a § föräldrabalken[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

6 kap.

13 a §[2]

Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller

1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
2. behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),
3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen eller
4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har vunnit laga kraft.

I lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om vårdnadshavares bestämmanderätt när ett barn är placerat i skyddat boende.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[1] Balken omtryckt 1995:974.
[2] Senaste lydelse 2017:32.

2.3 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 5 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
36 kap.	
5 §[1]	
Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.	
Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrotts dem eller som de i samband därmed har erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Medlare enligt denna balk, 6 kap. 18 a § föräldrabalken, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder eller lagen (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister och deras biträden, får höras som vittnen om vad som anförtrotts dem vid medlingen eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.	
Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrotts dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.	
Trots det som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för	
1. advokater och deras biträden, dock inte försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,	
2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen, och	
3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag *eller enligt* lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.	3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag*,* lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga *eller lagen (0000:000) med sär-*

[1] Senaste lydelse 2021:532.

skilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i 3 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Om någon enligt det som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

18 §[2]

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål	3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag, *mål om omedelbar placering enligt 3 kap. 1 § lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende,* mål om

[1] Lagen omtryckt 1981:1323.
[2] Senaste lydelse 2020:350.

om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2.5 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

Härigenom föreskrivs att 9 § folkbokföringslagen (1991:481) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 §[1]	
En vistelse anses inte leda till ändrad bosättning om den föranleds enbart av	
1. befattning som politiskt tillsatt tjänsteman eller uppdrag att biträda som politiskt sakkunnig inom Regeringskansliet,	
2. tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, *eller*	2. tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
3. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare.	3. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare, *eller*
	4. vistelse i skyddat boende.
En person som regelmässigt tillbringar dygnsvilan endast på en fastighet där han eller hon med tillämpning av första stycket inte ska anses bosatt, anses bosatt på den fastighet som han eller hon med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses ha sin starkaste anknytning till.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[1] Senaste lydelse 2013:380.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 16 d § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
16 d §[1]	
En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i 1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453), 2. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller 3. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.	
	En kommun har även ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i ett skyddat boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[1] Senaste lydelse 2018:1723.

2.7 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 2 a kap. 4 §, 3 kap. 2 §, 5 kap. 1 d §, 6 kap. 2, 4 och 7–8 §§, 7 kap. 1 och 3 a §§, 10 kap. 4 och 6 §§, 11 kap. 3, 3 a och 4 b §§ och 12 kap. 2 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 1 kap. 4 § och 6 kap. 1 a och 6 d §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 kap.
	4 §
	Bestämmelser om placering av barn i skyddat boende utan samtycke finns i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.
	2 a kap.
	4 §[1]
En kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i	
1. familjehem enligt 6 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,	
2. hem för vård eller boende eller i stödboende enligt 6 kap.,	2. hem för vård eller boende*, i skyddat boende* eller i stödboende enligt 6 kap.,
3. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,	
4. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,	
5. bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller	
6. annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.	
	3 kap.
	2 §[2]
Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Nämnden ska också verka för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lättillgängliga för alla.	
Socialnämnden ska även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god	Socialnämnden ska även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god

[1] Senaste lydelse 2018:1724.
[2] Senaste lydelse 2015:982.

samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.	samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, äldre, *de som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående* och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

5 kap.

1 d §[3]

Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa barn och unga eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen.	Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet *eller som är placerade i ett skyddat boende*. Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa barn och unga eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen.

6 kap.

1 a §

Socialnämnden ska sörja för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.

2 §[4]

Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende *och* stödboenden. Enligt 3 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.	Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende, stödboenden *och skyddade boenden*. Enligt 3 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

4 §[5]

Vård i familjehem, hem för vård eller boende *och* stödboende ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta gäller även sådana hem som avses i 3 §.	Vård i familjehem, hem för vård eller boende, stödboende *och skyddat boende* ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta

[3] Senaste lydelse 2019:909.
[4] Senaste lydelse 2015:982.
[5] Senaste lydelse 2015:982.

gäller även sådana hem som avses i 3 §.

6 d §

Socialnämnden får besluta att ett barn ska placeras i ett sådant skyddat boende som avses i 1 a § endast om barnet placeras där tillsammans med en vuxen vårdnadshavare som också beviljas insatsen.

Bestämmelser om placering av barn i skyddat boende när samtycke saknas från en av vårdnadshavarna finns i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

7 §[6]

Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende

Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende

1. medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden,
2. verka för att de får lämplig utbildning,
3. verka för att de får den hälso- och sjukvård som de behöver,
4. lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

7 a §[7]

Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

7 b §[8]

Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende främst genom

Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, *skyddat boende* eller

[6] Senaste lydelse 2015:982.
[7] Senaste lydelse 2015:982.
[8] Senaste lydelse 2015:982.

hem för vård eller boende främst genom

1. regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas,
2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

7 c §[9]

När vård ges i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende, ska det finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.	När vård ges i ett familjehem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende, ska det finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.

Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

8 §[10]

Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Detsamma gäller när ett barn är placerat i ett skyddat boende.

7 kap.

1 §[11]

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,	1. verksamhet i form av stödboende*, skyddat boende* eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket,
3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,
4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs,
5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller
6. hemtjänst.

[9] Senaste lydelse 2015:982.
[10] Senaste lydelse 2022:665.
[11] Senaste lydelse 2019:909.

Kommun och region som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 och 6 ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

3 a §[12]

Handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende eller sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, när gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder.	Handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, när gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder.

När gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder ska handlingar i enskild verksamhet, av hänsyn till forskningens behov, i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner i fråga om ett representativt urval av personer överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen.

10 kap.

4 §[13]

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8–8 b och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 13 b och 13 c §§, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i, 32 a, 32 b och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.	Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8–8 b och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 13 b och 13 c §§, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i, 32 a, 32 b och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*, 2 kap. 2 §, 3 kap. 1 §, 4 kap. 2 och 3 §§, 4 § andra stycket, 6 kap. 1 § och 7 kap. 13 § lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende,* samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

[12] Senaste lydelse 2015:982.
[13] Senaste lydelse 2022:665.

6 §

Bestämmelser om rätt att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe finns i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.	Bestämmelser om rätt att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe finns i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*, lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende* och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

11 kap.

3 §[14]

När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan).	När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan).

En vårdplan som gäller ett barn ska revideras senast när barnet har varit placerat i två år. Vårdplanen ska vid denna tidpunkt, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende. Därefter ska vårdplanen revideras vid behov.

För barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem ska en plan upprättas över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).	För barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller familjehem ska en plan upprättas över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

Vård- och genomförandeplanen ska även uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

3 a §[15]

Socialnämnden ska, om det inte är obehövligt, underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år, i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, ska erbjudas en sådan hälsoundersökning som avses i lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Detsamma gäller i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i ett skyddat boende inleds.

4 b §[16]

Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation	Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation

[14] Senaste lydelse 2020:1260.
[15] Senaste lydelse2019:909.
[16] Senaste lydelse 2022:665.

efter det att en placering med stöd av denna lag i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende har upphört.	efter det att en placering med stöd av denna lag i ett familjehem, *ett skyddat boende* eller i ett hem för vård eller boende har upphört. *Detsamma gäller när en placering som beslutats med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende har upphört.*

En sådan uppföljning får ske om barnet, utan att förhållanden som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas.

Bestämmelser om uppföljning när vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga upphör finns i 21 b och 21 c §§ den lagen.

12 kap.

2 §[17]

Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket:

1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,

2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,

3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, familjehem, stödboende, sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket eller annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.	3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, familjehem, stödboende, *skyddat boende*, sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket eller annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Handlingar ska vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 1 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

10 §[18]

Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om

[17] Senaste lydelse 2015:982.
[18] Senaste lydelse 2021:645.

brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjugoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 c § samma lag framgår dessutom att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten i syfte att förebygga våld eller andra övergrepp mot en närstående under vissa angivna förutsättningar.

Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,	1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, *skyddat boende,* stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,

2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), och

3. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ärenden och mål om tillsyn som har inletts före ikraftträdandet.

3. Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som före ikraftträdandet påbörjat verksamhet i form av sådant skyddat boende som avses i 7 kap. 1 § första stycket 1, ska senast den 1 november 2023 ansöka om tillstånd enligt denna lag för att få fortsätta bedriva verksamheten. Påbörjad verksamhet utan tillstånd får endast fortsätta fram till dess att ett slutligt beslut i tillståndsärendet fått laga kraft.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §[1]	
I denna lag avses med socialtjänst	
1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst *och* den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare,	1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst*,* den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare *och den särskilda lagstiftningen om placering av barn i skyddat boende utan samtycke,*
2. verksamhet som i annat fall enligt lag ska handhas av socialnämnd,	
3. verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse,	
4. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå,	
5. verksamhet enligt lagstiftning om stöd och service till vissa funktionshindrade,	
6. handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,	
8. handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade, och	
9. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall.	
Med socialtjänst avses även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamhet som avses i första stycket 1–9.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[1] Senaste lydelse 2018:1376.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn

Härigenom föreskrivs att 1–4 §§ lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Hem för vård eller boende *eller* stödboenden enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.	Hem för vård eller boende, stödboenden *eller skyddade boenden* enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.
Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende *eller* ett sådant stödboende som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.	Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende*,* ett sådant stödboende *eller ett sådant skyddat boende* som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.
Skyldigheten att lämna utdrag ur register gäller dock inte om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen eller liknande själv inhämtar utdraget.	Skyldigheten att lämna utdrag ur register gäller dock inte om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen*, volontärarbetet* eller liknande själv inhämtar utdraget.

Utdraget ska vara högst sex månader gammalt. I lagen om belastningsregister och lagen om misstankeregister finns bestämmelser om att regeringen får meddela föreskrifter om innehållet i sådana utdrag.

[1] Senaste lydelse 2015:986.

2 §

Trots bestämmelsen i 1 § får den som inom sex månader erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på annat sätt delta i verksamheten anställas, anlitas eller erbjudas arbete, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande utan att en registerkontroll enligt 1 § första stycket utförs. I sådana fall behöver den enskilde inte heller lämna registerutdrag enligt 1 § andra stycket.	Trots bestämmelsen i 1 § får den som inom sex månader erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på annat sätt delta i verksamheten anställas, anlitas eller erbjudas arbete, uppdrag, praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande utan att en registerkontroll enligt 1 § första stycket utförs. I sådana fall behöver den enskilde inte heller lämna registerutdrag enligt 1 § andra stycket.

3 §

På begäran av den som lämnat ett registerutdrag *skall* det återlämnas i original. Utdrag eller kopia därav *skall* dock avseende den som erhåller anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande bevaras under minst två år från det anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen eller liknande påbörjades.	På begäran av den som lämnat ett registerutdrag *ska* det återlämnas i original. Utdrag eller kopia därav *ska* dock avseende den som erhåller anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande bevaras under minst två år från det anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen*, volontärarbetet* eller liknande påbörjades.

4 §[2]

I 13 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.	I 13 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[2] Senaste lydelse 2015:986

2.10 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 26 kap. 1, 2, 7 och 15 §§ och 35 kap. 20 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 26 kap. 14 b–14 d§§, och närmast efter 26 kap. 14 a § och närmast före 26 kap. 14 b och 14 d §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
26 kap.	
1 §[1]	
Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.	
Med socialtjänst förstås i denna lag	
1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst,	
2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke, och	2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke *och om placering av barn i skyddat boende utan samtycke,* och
3. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse.	
Till socialtjänst räknas också	
1. verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet, och	
2. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå.	
Med socialtjänst jämställs	
1. ärenden om bistånd åt asylsökande och andra utlänningar,	
2. ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,	
3. ärenden hos patientnämnd om allmän omvårdnad, och	
4. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.	
Sekretessen gäller inte om annat följer av 5, 6 eller 7 §.	
För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.	
2 §	
Sekretessen enligt 1 § som gäller för uppgift om en underårigs vistelseort gäller också i förhållande till den *underåriges föräldrar* eller annan vårdnadshavare, om den underårige har omhändertagits eller vårdas enligt den	Sekretessen enligt 1 § som gäller för uppgift om en underårigs vistelseort gäller också i förhållande till *en förälder* eller *en* annan vårdnadshavare *till den underårige,* om den underårige har

[1] Senaste lydelse 2017:377.

särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården.	*1.* omhändertagits eller vårdas enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården, *eller* *2. placerats i ett skyddat boende med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med placeringen.*

7 §[2]

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut om omhändertagande av en enskild,
2. beslut om vård utan samtycke,

	3. beslut om en enskilds vistelse i skyddat boende,
3. beslut om sluten ungdomsvård,	*4.* beslut om sluten ungdomsvård,
4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller	*5.* beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller
5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen.	*6.* beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen.

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

Skyddade boenden

Adressuppgifter

14 b §

Sekretess gäller hos Inspektionen för vård och omsorg för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § första stycket 2 samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretess gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där

[2] Senaste lydelse 2010:679.

verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

Sekretessen enligt första och andra styckena gäller även den som ansökt om tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen men ännu inte beviljats tillstånd, samt sådan verksamhet som anmälts av en kommun eller region enligt 7 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

14 c §

Sekretess gäller hos en kommun eller region för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § första stycket 2 samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Sekretess gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst fyrtio år.

<u>Sekretessbrytande bestämmelse</u>

14 d §

Sekretessen enligt 14 c § hindrar inte att en uppgift lämnas från en kommun eller en region till en socialnämnd, om uppgiften kan antas ha betydelse vid verkställigheten av socialnämndens beslut om placering av en enskild i sådana

boenden som avses i 14 c § första stycket.

Lydelse enligt SFS 2022:916	*Föreslagen lydelse*
15 §	
Den tystnadsplikt som följer av 1 a, 5, 13 och 14 a §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.	Den tystnadsplikt som följer av 1 a, 5, 13, och 14 a–*14 c*§§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.
Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om sluten ungdomsvård.	Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke, *beslut om placering eller omedelbar placering i skyddat boende,* eller beslut om sluten ungdomsvård.

35 kap.

20 §[3]

Sekretess gäller hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,

2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,

3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten eller enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård,	3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten*, placering av barn i skyddat boende utan samtycke* eller enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård*,*

4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

---

[3] Senaste lydelse 2014:633.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2.11 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 9 kap. 13, 15 c och 16 §§, 10 kap. 25 och 33 §§, 11 kap. 25 och 32 §§, 16 kap. 43, 49 och 49 a §§, 17 kap. 1, 19 och 21 a §§, 18 kap. 31 § och 19 kap. 35, 40 a, 42 och 42 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny bestämmelse, 17 kap. 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 kap.	
13 §	
Ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskoleklass. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot ett sådant barn, ska den inhämta yttrande från barnets hemkommun.	
	Ett barn som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag, och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, har rätt att bli mottaget i en förskoleklass i den kommun där barnet vistas.
Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskoleklass ta emot ett barn från en annan kommun.	
	15 c §[1]
En elev som med stöd av 13 § första stycket går i en annan kommuns förskoleklass och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.	En elev som med stöd av 13 § första stycket går i en annan kommuns förskoleklass och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns förskoleklass till följd av att eleven har placerats i ett*

[1] Senaste lydelse 2017:1115.

	sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).

Den kommun som anordnar utbildningen ansvarar för att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

16 §

En kommun som i sin förskoleklass har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun, om elevens skolgång grundar sig på 13 § första *stycket*.	En kommun som i sin förskoleklass har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun, om elevens skolgång grundar sig på 13 § första *och andra styckena*.
Även i de fall som avses i 13 § *andra* stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.	Även i de fall som avses i 13 § *tredje* stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

10 kap.

25 §[2]

En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning har rätt	En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är

[2] Senaste lydelse 2015:176.

att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas.

beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas.

33 §

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns grundskola till följd av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Lydelse enligt SFS 2022:1315

Föreslagen lydelse

11 kap.

25 §

En elev har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens anpassade grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i den kommun där eleven vistas.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i den kommun där eleven vistas.

32 §

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns anpassade grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.	En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns anpassade grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade grundskola till följd av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

16 kap.

43 §[3]

Av de behöriga sökande till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.	En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

49 §[4]

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade

[3] Senaste lydelse 2015:176.
[4] Senaste lydelse 2019:947.

programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende.	En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag,* flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende *eller i det skyddade boendet*.

49 a §[5]

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell in-	En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev

[5] Senaste lydelse 2019:947.

riktning i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget.

som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

17 kap.

1 §

I detta kapitel finns

– allmänna bestämmelser (2–15 §§),

– allmänna bestämmelser (2–15 *a* §§),

– bestämmelser om utbildning på introduktionsprogram vid en gymnasieskola med offentlig huvudman (16–27 §§), och

– bestämmelser om utbildning på introduktionsprogram vid en fristående gymnasieskola (28–36 §§).

15 a §

En elev som på grund av en placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag, flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram hos den kommun eller i det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet finns. Utbildningen ska i ett sådant fall fullföljas enligt den nya huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

Under de förutsättningar som anges i 29 och 30 §§ har eleven rätt att fullfölja utbildningen hos en huvudman för en fristående gymnasieskola enligt den huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

En elev som påbörjat ett introduktionsprogram hos en huvudman och som efter en avslutad placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat

	boende återvänder till hemkommunen har rätt att fullfölja utbildningen på programmet eller på ett annat introduktionsprogram hos hemkommunen eller i hemkommunens samverkansområde enligt hemkommunens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

19 §[6]

En kommun eller en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.	En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

21 a §[7]

En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Det gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.	En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Det gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.

[6] Senaste lydelse 2019:947.
[7] Senaste lydelse 2019:947.

Lydelse enligt SFS 2022:1315	*Föreslagen lydelse*

18 kap.

31 §

En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i anpassad gymnasieskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.	En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i anpassad gymnasieskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade gymnasieskola till följd av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

19 kap.

35 §[8]

Av de sökande till ett nationellt program eller till en nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.	En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

[8] Senaste lydelse 2015:176.

40 a §[9]

En kommun eller en region ska ta emot en elev på ett individuellt program om

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), och

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag*, och

2. hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program.

42 §[10]

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende.

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag,* flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet.*

[9] Senaste lydelse 2019:947.
[10] Senaste lydelse 2019:947.

42 a §[11]

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget.	En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

Denna lag träder i kraft den 3 juli 2023.

[11] Senaste lydelse 2019:947.

2.12 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 3 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
16 kap.	
3 §[1]	
Regionen ska ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete i fråga om	
1. personer med psykisk funktionsnedsättning,	
2. personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar, och	
3. barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.	3. barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet *eller är placerade i ett skyddat boende*.
Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[1] Senaste lydelse 2019:973.

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Regionen ska, utöver vad som följer av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och tandvårdslagen (1985:125), på initiativ av socialnämnden erbjuda en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år inleds.	*Detsamma gäller i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i ett skyddat boende inleds.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[1] Senaste lydelse 2019:975.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i november 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare (dir. 2016:99). I januari 2018 överlämnade utredningen betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112). I betänkandet föreslås att insatsen skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, som en ny boendeinsats för vuxna och barn som medföljande till en vuxen vårdnadshavare. Vidare föreslås bl.a. en bestämmelse i föräldrabalken som innebär att socialnämnden kan besluta om en sådan placering för ett barn som står under gemensam vårdnad utan samtycke från båda vårdnadshavarna. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*.

Inom Socialdepartementet har därefter den kompletterande promemorian Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16) tagits fram. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om barnperspektiv på skyddade boenden (bet. 2020/21:SoU24 punkt 40, rskr. 2020/21:368). Enligt utskottet är det mycket angeläget att barnperspektivet på skyddade boenden stärks och att regeringen därför skyndsamt återkommer till riksdagen med förslag till lagändringar i denna fråga (bet. 2020/21:SoU24 s. 94). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om barn i skyddat boende (bet. 2021/22:SoU19 punkt 10, rskr. 2021/22:264). Enligt utskottet bör regeringen i beredningen av den proposition om stärkt kvalitet och barnrättsperspektiv i skyddat boende som regeringen avser att lämna till riksdagen beakta tre viktiga beståndsdelar: att skyddat boende regleras som en insats till barn, att ett barns vistelse på skyddat boende omfattas av ett separat beslut och att en handläggare tilldelas för barnets ärende (bet. 2921/22:SoU19 s. 47 och 48).

I detta utkast till lagrådsremiss behandlas betänkandets och promemorians lagförslag. I utkastet föreslås en delvis annan reglering av insatsen skyddat boende. I betänkandet lämnas förslag på förordningsändringar med anledning av lagförslagen samt lagförslag rörande ansvaret för skyddat boende för asylsökande. Dessa förslag behandlas inte i utkastet till lagrådsremiss utan bereds fortsatt i Regeringskansliet.

4 Skyddat boende – ett angeläget utvecklingsområde

4.1 Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är brottslighet som i oproportionerlig hög grad riktas mot kvinnor och som i likhet med andra våldsbrott företrädesvis begås av män. I jämförelse med män utsätts kvinnor oftare för grövre och mer upprepat våld av närstående.

Brottsoffret befinner sig ofta i beroendeställning till gärningspersonen med avseende på bl. a. gemensamma barn, ekonomi och boende. Därför innebär den nära relationen en särskild och många gånger långvarig sårbarhet, inte minst när våldet är hedersrelaterat och potentiellt involverar flera gärningspersoner.

Det är vanligt att våld mellan vuxna i nära relationer utövas i barns närvaro. Många barn som bevittnar sådant våld blir själva direkt utsatta för våldsbrott, exempelvis när de försöker stoppa våldet. Sedan den 1 juli 2021 är det genom straffbestämmelsen om barnfridsbrott i 4 kap. 3 § brottsbalken, förkortad BrB, straffbart att utsätta ett barn för att bevittna, dvs. se eller höra, vissa brottsliga gärningar i nära relationer.

Även hbtqi-personer utsätts för våld i nära relationer. På grund av risken för diskriminering och stigmatisering kan en våldsutsatt hbtqi-person befinna sig i en situation som innebär särskild sårbarhet (Uppsala universitet, Nationellt Centrum för Kvinnofrid 2018, Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt, NCK-rapport 2018:1).

4.1.1 Omfattning och sammanhang

Den nära relationen medför en risk för underrapportering

Förhållandet mellan offret och gärningspersonen medför en risk för att brott i nära relationer inte polisanmäls, inte registreras som orsak till skador i hälso- och sjukvården eller rapporteras i omfångsundersökningar. Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) är mörkertalet mycket stort. Exempelvis visar en studie att knappt 4 procent av de som utsatts för brott i en nära relation under det aktuella undersökningsåret hade polisanmält brottet i fråga (Brå 2014, Brott i nära relationer, En nationell kartläggning, Rapport 2014:8).

Barns självskattade utsatthet för alla former av våld

Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Karlstad universitet genomför regelbundet nationella undersökningar av elevers erfarenhet av våld och kränkningar. Den senaste kartläggningen 2016 omfattade 4 741 elever i årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet. Närmare 11 procent av eleverna uppgav att de någon gång hade utsatts för allvarliga former av fysisk misshandel, 5 procent uppgav att de hade utsatts för sådan misshandel vid upprepade tillfällen och 16 procent av eleverna uppgav att de någon gång hade utsatts för psykisk misshandel av en vuxen, i första hand hot om fysiskt våld och systematiska förolämpningar. Oavsett typ av misshandel, uppgavs förövaren oftast vara en förälder, främst en pappa (Jernbro C. och

Janson, S., 2017, Våld mot barn 2016, En nationell kartläggning, Stiftelsen Allmänna Barnhuset).

Barns bevittnande av våld

I samma undersökning som anges ovan uppgav nästan 8 procent av eleverna att de hade upplevt fysiskt våld mellan sina föräldrar, varav 3 procent uppgav att de hade upplevt det vid flera tillfällen. Av de elever som rapporterade att deras föräldrar ofta är oeniga om barnets boende och umgänge med den andre föräldern uppgav 84 procent att de hade varit utsatta för någon form av misshandel (Jernbro, C. och Janson, S., 2017, Våld mot barn 2016, En nationell kartläggning, Stiftelsen Allmänna Barnhuset).

Sammanställningar av internationella studier tyder på att upp till 60 procent av alla barn till våldsutsatta kvinnor själva är direkt utsatta för våld (Janson, S., 2010, Barn som lever med våld i hemmet, Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet). Brå har uppskattat att det bor minst 150 000 barn i hushåll där det förekommer våld (Brå 2014, Brott i nära relationer, En nationell kartläggning, Rapport 2014:8). I de 21 fall av dödligt våld mot vuxna som blev föremål för Socialstyrelsens särskilda utredningar 2016–2017 fanns totalt sju barn i berörda hushåll varav samtliga hade bevittnat våld mot den dödade föräldern och några var närvarande vid dödstillfället (Socialstyrelsen 2018, Dödsfallsutredningar 2016–2017).

Förekomst av misshandel enligt nationella trygghetsundersökningen

I Brås årliga studie, den nationella trygghetsundersökningen (NTU), uppgav 3,5 procent av männen och 2,2 procent av kvinnorna i åldrarna 16–84 år att de någon gång under 2020 utsatts för misshandel. Inom denna grupp uppgav knappt 10 procent av männen och drygt 13 procent av kvinnorna att de samma år utsattes för misshandel minst fyra gånger. Av männen uppgav 0,7 procent, eller uppskattningsvis 27 000 individer, att misshandeln föranledde besök hos läkare, sjuksköterska eller tandläkare. Motsvarande uppgifter för kvinnor är 0,3 procent eller 15 000 individer (Brå, NTU 2021). I NTU åren 2005–2016 efterfrågades relationen till gärningspersonen vid självrapporterad utsatthet för misshandel. För män varierade andelen som uppgav att gärningspersonen är närstående mellan 2 procent (2005, 2013) och 10 procent (2015) och för kvinnor mellan 21 procent (2010) och 45 procent (2015) (Brå, NTU 2017).

Hedersrelaterat våld och förtryck

I 2016 års kartläggning Våld mot barn uppgav 2,5 procent av eleverna att de inte får välja vem de ska gifta sig med eller leva tillsammans med som vuxen. Av dessa elever svarade 88 procent att de hade varit utsatta för någon form av misshandel (Jernbro C. och Janson, S., 2017, Våld mot barn 2016, En nationell kartläggning, Stiftelsen Allmänna Barnhuset).

Enligt undersökningar med niondeklassare i Göteborg, Malmö, Stockholm och Uppsala 2017–2018 lever 10–20 procent av dessa elever med starka normer om att de måste gifta sig och inte får ha en kärleksrelation före äktenskapet. Överfört på Statens skolverks statistik

över det totala antalet elever i årskurs 9 vid utgången 2017 (111 000) motsvarar den lägre uppgiften (10 procent) drygt 11 000 elever och cirka 120 000 unga om skattningen skulle hålla för varje årskull i åldersspannet 15–25 år (Örebro universitet 2018, Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar, En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018 samt Ghadimi, Mariet och Gunnarsson, Serine, TRIS – Tjejers rätt i samhället 2019, UNG 018, En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala). I kartläggningen i Göteborg, Malmö och Stockholm uppgav också 7–8 procent av niondeklassarna att de lever i familjer som använder våld för att skydda familjens/släktens rykte.

Våld i ungas parrelationer

Kvinnor i åldrarna 20–24 år utgör den åldersgrupp som i högst grad rapporterar utsatthet för våld i nära relationer. Ändå är forskningen om våld i ungas egna parrelationer ytterst begränsad. Den största svenska studien hittills rör unga på gymnasiet som har haft ett förhållande. Av dem uppgav 20 procent av tjejerna och 13 procent av killarna att de någon gång i en parrelation hade varit utsatta för fysiskt våld medan 44 procent av tjejerna och 13 procent av killarna uppgav att de hade varit utsatta för sexuellt våld i en sådan relation. Vidare uppgav 56 procent av tjejerna och 42 procent av killarna att de hade utsatts för psykiskt våld och kontrollerande beteende via digitala medier och 46 procent av tjejerna samt 34 procent av killarna att de hade utsatts för våld i parrelation ansikte mot ansikte (Korkmaz, S., Överlien, C. och Lagerlöf, H. [2020]. Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence. Nordic Social Work Research).

Anmälda fall av misshandel, grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning

År 2021 polisanmäldes drygt 82 000 misshandelsbrott varav drygt 24 000 brott mot barn under 18 år. Av samtliga a anmälda misshandelsbrott rörde 8 procent brottsutsatta i åldern 15–17 år, 16 procent i åldern 7–14 år och 5 procent i åldern 0–6 år. Anmälningar om brott mot pojkar dominerar i samtliga åldersgrupper under 18 år (59–61 procent). När det gäller anmälningar om grov fridskränkning, dvs. en brottsrubricering som är avgränsad till närståendekretsen, är könsfördelningen den omvända. Av 998 anmälda brott mot barn (0–17 år) 2021 var 54 procent riktade mot flickor och 46 procent mot pojkar.

År 2021 anmäldes cirka 58 100 brott avseende misshandel mot vuxna, varav cirka hälften var riktade mot kvinnor. När det gäller anmäld misshandel mot kvinnor var gärningspersonen i 81 procent av fallen en närstående eller annan bekant person medan motsvarande uppgift vid anmäld misshandel mot män var 45 procent. Vidare anmäldes 1 391 grova kvinnofridskränkningsbrott samt 248 brott om grov fridskränkning mot vuxna. Av fridskränkningsbrotten var 58 procent riktade mot kvinnor och 42 procent mot män (Brå 2022, Anmälda brott, Slutlig statistik, 2021).

Registrerade skador till följd av övergrepp och dödligt våld

År 2020 var 893 pojkar och 720 flickor (0–17 år) inskrivna på sjukhus eller fick specialiserad öppenvård för skador till följd av övergrepp av en annan person. Detsamma gällde 6 092 män och 3 882 kvinnor över 18 år (Socialstyrelsen, Patientregistret 2022).

År 2021 konstaterades 113 fall av dödligt våld i Sverige varav sex rörde barn under 18 år som samtliga var pojkar. Av övriga 107 fall rörde 24 kvinnor och 83 män. Femton kvinnor och fyra män dödades av en partner eller f.d. partner (Brå 2022, Konstaterade fall av dödligt våld 2021).

Vissa omständigheter är förenade med ökad utsatthet för våld

I enkätundersökningar rapporterar personer i åldern 16–24 år förhållandevis hög utsatthet för misshandel. Detsamma gäller unga som uppger att deras självbestämmande över kärleksrelationer och val av framtida partner är starkt inskränkt liksom personer med funktionsnedsättningar.

I 2016 års kartläggning Våld mot barn rapporterade elever med funktionsnedsättning att de blivit fysiskt misshandlade i större utsträckning än elever utan funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom (28 procent jämfört med 17 procent). Enligt såväl internationell som nordisk forskning är vuxna kvinnor med funktionsnedsättning mer våldsutsatta än genomsnittet (Nordens välfärdscenter 2016, När samhället inte ser, hör eller förstår, Könsrelaterat våld och funktionshinder). Även kvinnor med drogrelaterade problem är betydligt mer utsatta för våld än andra kvinnor. Exempelvis uppgav 75 procent av de 4 290 kvinnor som i missbruks- och beroendevården besvarade den s.k. Addiction Severity Index (ASI)-intervjun 2001–2008 att de hade blivit misshandlade mot 38 procent i en jämförelsegrupp av kvinnor utan missbruk (Armelius, K. & Armelius, B-Å., 2010, Våldsutsatthet och misshandel hos missbrukande kvinnor, Institutet för Klinisk Psykologi AB i Umeå). Flera undersökningar visar att kvinnor som rapporterar utsatthet för våld generellt sett har lägre utbildning och svagare privatekonomi än andra kvinnor (Folkhälsomyndigheten 2022, Folkhälsans utveckling, Årsrapport 2021).

Hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer

Hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer är ett problem som uppmärksammas alltmer inom forskning och praktisk verksamhet. Våldets mekanismer är ofta desamma som våld i nära relationer i stort och kan till exempel handla om att förövaren vill upprätthålla makt och kontroll över den som utsätts, att den utsatta partnern isoleras och att våldet gradvis normaliseras inom relationen.

Stereotypa föreställningar och normer om kön kan påverka bemötandet av våldsutsatta hbtqi-personer när de söker hjälp hos vården eller socialtjänsten. Det kan även innebära svårigheter för den våldsutsatta att se sig själv som utsatt för våld, eller partnern som förövare, då detta inte stämmer med samhällets bild av offer och förövare (Uppsala universitet, Nationellt Centrum för Kvinnofrid 2018, Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt, NCK-rapport 2018:1).

Separationer och svartsjuka är vanliga motiv

I samband med separationer kan pågående våld intensifieras och mildare konflikter kan övergå i våld. När kvinnor utsätts för dödligt våld är separationer och svartsjuka vanliga motiv. Enligt Brå utövades 27 procent av allt dödligt våld mot kvinnor i Sverige 2014–2017 i anslutning till en separation och i en nästan lika stor andel fall (25 procent) fanns tydliga motiv av svartsjuka (Brå 2019, Dödligt våld i Sverige 1990–2017, Omfattning, utveckling och karaktär).

Uppgifter om våld i ärenden om vårdnad, boende och umgänge

Jämställdhetsmyndigheten har kartlagt uppgifter om våld eller andra övergrepp av en förälder mot den andra föräldern eller mot barn i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Under 2020 avgjordes närmare 6 000 sådana mål i landets tingsrätter. Myndigheten fann uppgifter om våld i 518 (eller 61 procent) av totalt 814 domar med tillhörande utredningsunderlag avseende tvister mellan föräldrar på detta område som granskades 1 april–31 december 2020. Jämställdhetsmyndigheten framhåller bl.a. att överenskommelser om vårdnad, boende och umgänge emellanåt fastställs också när det förekommer uppgifter om våld. (Jämställdhetsmyndigheten 2022, Uppgifter om våld är inget undantag, Redovisning av kartläggning av uppgifter om våld eller andra övergrepp i mål om vårdnad, boende och umgänge).

4.1.2 Våldets konsekvenser

Ohälsa och sämre livsvillkor för barn

Att bevittna våld mot en förälder kan på kortare sikt leda till anknytningssvårigheter, psykosomatiska problem, depression och dåliga skolprestationer. Enligt en studie med femtio mammor och deras barn (53 pojkar och 33 flickor) på kvinnojourer i Göteborg 2001–2003 var rädsla, aggressivitet och förhöjd spänningsnivå vanliga symtom bland barnen. Cirka 25 procent av dem bedömdes uppfylla samtliga kriterier för posttraumatiskt stressyndrom, PTSD (Almqvist, K & Broberg, A., 2004, Barn som bevittnat våld mot mamma. En studie om kvinnor och barn som vistas på kvinnojourer i Göteborg. Rapport från Göteborgs Stad och Karlstads universitet). Andelen barn med PTSD bedömdes vara ungefär lika stor (26 procent) bland dem som lever med skyddade personuppgifter och som intervjuades av Jämställdhetsmyndigheten 2021.

Det är väl belagt att sexuellt, fysiskt eller psykiskt våld riskerar att resultera i olika former av ohälsa, både på kort och lång sikt. I befolkningsundersökningen Våld och hälsa (Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet 2014) var fysisk ohälsa dubbelt så vanligt bland kvinnor som utsatts för allvarligt fysiskt våld under barndomen än bland andra kvinnor. Det fanns en tydlig koppling mellan utsatthet för våld före 18 års ålder och utsatthet i vuxen ålder. Den som tidigt utsätts för våld och andra traumatiska upplevelser har också en förhöjd risk att utsätta andra för våld senare i livet.

Tonåringar som blivit misshandlade rapporterar högre nivåer av psykisk stress och lägre självkänsla än andra tonåringar. I 2016 års kartläggning

Våld mot barn rapporterade 13 procent av de elever som utsatts för misshandel att de hade försökt ta sitt liv. Motsvarande uppgift för andra elever var knappt 2 procent. Upplevelser av extrem stress kan skada utvecklingen av barnets hjärna och påverka de genetiska anlagen (Thulin, J., Prata om våldet – Om våldets konsekvenser, avslöjandeprocessen och effekterna av behandling ur barnets perspektiv, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2020).

Barn som har kontakt med socialtjänsten på grund av bl.a. våld eller försummelse har sämre munhälsa än andra jämnåriga (Socialstyrelsen, Nationella riktlinjer för tandvård, 2021).

När våld och hot om ytterligare våld leder till att barn måste flytta för att undkomma våldsutövaren försämras förutsättningarna för skolgång och kompisrelationer. Av de berättelser från medföljande barn i skyddat boende som sammanställts i utredningen som detta utkast till lagrådsremiss delvis grundar sig på framgår att de ofta är oroliga för sin våldsutsatta mamma. Även Bris och Sveriges stadsmissioners intervjuer med barn i skyddade boenden visar att många är konstant rädda för att mamman ska dö (Bris och Sveriges Stadsmissioner, 2020, Min tur att berätta, Barns röster om att leva med våld). Socialstyrelsen uppmärksammar att barn i denna situation kan ha behov att kontrollera att den våldsutsatta föräldern har det bra. Nätterna är ofta svåra för barnen eftersom oron kan ta sig uttryck i sömnsvårigheter och mardrömmar (Socialstyrelsen 2016, Kvalitet i skyddade boenden, En enkätundersökning 2016).

Påfrestningar i föräldraskapet

Flykten från närståendes våld kan innebära att tillvaron helt omkullkastas samtidigt som många praktiska saker behöver lösas för att få vardagen att fungera. Företrädare för barn- och ungdomspsykiatrin framhåller enligt utredningen att en våldsutsatt förälder i allmänhet har nedsatt föräldraförmåga och att barn därför riskerar att lämnas åt sig själva. Hon (eller han) kan vara traumatiserad och sakna ork att ge barnet stöd och trygghet. Det förekommer, enligt utredningen, att barn i skyddade boenden får ta hand om sin förälder i stället för tvärtom. Intervjuer med barn i sådana boenden tyder på att de tar stort ansvar i den uppkomna situationen, till exempel för att upprätthålla säkerheten för sig själva och den våldsutsatta föräldern, och att de är väl medvetna om hur svårt föräldraskapet kan vara för henne.

Ökad dödlighet, nedsatt arbetsförmåga och hemlöshet

En analys av 7 000 personer som 1998–2002 uppsökte sjukhus med skador till följd av övergrepp visade att i jämförelse med en grupp som inte hade utsatts för detta slags skador, var dödligheten 17 gånger större för de drabbade kvinnorna och tio gånger större för de drabbade männen, ofta på grund av självmord. Kvinnornas arbetsinkomster minskade med 25 procent och sjukfrånvaron ökade med mer än 20 procent för både kvinnor och män (Ornstein, P. IFAU Working Paper 2017:22 The Price of Violence: Consequences of violent crime in Sweden). Socialstyrelsen har med underlag av uppgifter från bland annat Försäkringskassan uppskattat att årligen handläggs omkring 11 000 sjukskrivningsärenden relaterade till

misshandel och olaga hot mot kvinnor (Socialstyrelsen 2013, Könsperspektiv i det försäkringsmedicinska beslutsstödet).

Våld i nära relationer är också en väsentlig orsak till hemlöshet bland kvinnor. I Socialstyrelsens nationella kartläggning 2017 uppgav en tredjedel av de kvinnor som befann sig i akut hemlöshet att utsatthet för våld hade bidragit till att de hamnat i denna situation (Socialstyrelsen 2017, Hemlöshet 2017 – Omfattning och karaktär). Myndigheten har också uppmärksammat att drygt en tredjedel av de vuxna som dödades eller utsattes för grovt våld av närstående 2015–2020 hade en osäker bostadssituation och bodde tillfälligt hos kamrater, släktingar, i andra hand eller i tillfälliga placeringar av socialtjänsten (Socialstyrelsen 2022, Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021).

Att leva under hot innebär stora svårigheter

Enligt Skatteverket levde 24 887 personer med sekretessmarkering eller skyddad folkbokföring under 2021 varav knappt 14 700 (59 procent) var kvinnor/flickor och 10 458 (42 procent) var barn under 18 års ålder. Skatteverket bedömer att många av dem som har skyddade personuppgifter är kvinnor utsatta för mäns våld i nära relationer (Skatteverket 2022, Årsredovisning 2021). Inom ramen för ett regeringsuppdrag har Jämställdhetsmyndigheten intervjuat 86 kvinnor med sammanlagt 128 barn i denna situation. Både kvinnorna och barnen vittnar om stora praktiska svårigheter inklusive betydande ekonomiska kostnader i vardagslivet och en tillvaro präglad av ständig otrygghet som i många fall har pågått i flera år. Att leva under skydd innebär ofta isolering och ensamhet, då kvinnorna måste bryta kontakter med vänner och familj. Tre av fyra intervjuade kvinnor har någon gång fått uppgifterna röjda och hälften av kvinnorna har på grund av röjda uppgifter flyttat minst en gång (Jämställdhetsmyndigheten 2022, Skyddade personuppgifter – Oskyddade personer, Delredovisning av uppdraget att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter med fokus på kvinnor och barn).

4.1.3 Socialtjänsten möter många våldsutsatta

Våldsutsatta finns bland dem som söker vård och omsorg

Forskning tyder på goda förutsättningar att med tidigast möjliga stöd- och behandlingsinsatser reducera de negativa effekterna av våld (WHO 2016, INSPIRE, Seven Strategies for Ending Violence Against Children).

Våldsutsatta barn och vuxna är i hög grad aktuella hos hälso- och sjukvården samt socialtjänsten även om själva våldserfarenheten inte uppdagas. Av de 26 unga brottsoffer (0–17 år) som var föremål för Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021 hade tre fjärdedelar haft kontakt med hälso- och sjukvården året före brottet, vanligtvis med en barnavårdscentral, vårdcentral, barn- och ungdomspsykiatrin eller elevhälsan. Drygt hälften av de unga brottsoffren hade även haft kontakt med socialtjänsten, oftast med enheter för barn- och ungdom, familjerätt eller familjebehandling. Nästan samtliga av de 57 vuxna brottsoffer som omfattades av utredningarna hade haft kontakt med hälso-

och sjukvården, i synnerhet en vårdcentral, psykiatrin eller beroendevården. Mer än hälften av dem hade haft kontakt med socialtjänsten, ofta inom en månad före brottet, i första hand enheter för försörjningsstöd, missbruk eller utredning av barn och unga.

Under perioden 2019–2021 genomfördes intervjuer om våldserfarenhet bland 758 personer som får rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund med 107 kommuner (socialtjänst), nio regioner (hälso- och sjukvård), Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Av kvinnorna hade 44 procent utsatts för fysiskt våld och 55 procent för psykiskt våld av närstående. För männen var motsvarande uppgifter 26 procent respektive 31 procent. Mer än en tredjedel, 38 procent av kvinnorna och 35 procent av männen, hade under sin uppväxt sett eller hört en närstående bli utsatt för psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld (Jämställdhetsmyndigheten 2022, Våld i nära relationer ska upptäckas och stoppas, Utvärdering av pilotverksamhet för upptäckt av våld i nära relation vid några samordningsförbund).

Ekonomiskt bistånd

I en analys av registerdata har Socialstyrelsen visat att i jämförelse med andra kvinnor är vård på grund av yttre våld samt dödligt våld 5,6 respektive 6,3 gånger vanligare bland kvinnor som 2009–2011 tog emot ekonomiskt bistånd i högst nio månader och ännu vanligare bland kvinnor som mottog sådant bistånd längre än så (Socialstyrelsen 2021, Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2021).

Orosanmälningar

Under 2018 tog landets socialtjänster emot omkring 331 000 s.k. orosanmälningar enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, som avsåg cirka 180 000 barn varav 62 procent var yngre än 13 år. Totalt sett handlade var femte anmälan om våld i nära relationer, antingen mot barnet eller mellan vuxna som barnet bevittnat. Omkring 38 procent av alla anmälningar resulterade i ett beslut om att inleda utredning (Socialstyrelsen 2019, Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa, Nationell kartläggning 2018).

Vård- och omsorgskontakter bland dem som vistas i skyddat boende

Även de som får riktat stöd för våldsutsatthet har behov av ytterligare vård och omsorg. I en utvärdering av bl.a. ideella kvinnojourers insatser 2008–2010 följdes under ett års tid 127 kvinnor i skyddat boende av vilka 82 procent hade kontakt med enheter för somatisk vård och 51 procent med psykiatri/psykologisk rådgivning. En betydande andel hade kontakt med socialtjänstens råd- och stödverksamheter och en majoritet med en enhet för försörjningsstöd. Samtliga kvinnor i skyddat boende var våldsutsatta av en partner eller f.d. partner med vilken de flesta även hade gemensamma barn (Karolinska Institutet, Forskningscentrum för psykosocial hälsa 2011, Utvärdering av socialtjänstens och ideella kvinnojourers insatser för våldsutsatta kvinnor).

4.2 Skydd, stöd och hjälp till våldsutsatta

4.2.1 Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2005/06:155). Ett av regeringens delmål på området är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

I syfte att stärka förutsättningarna att nå delmålet antog regeringen 2016 en tioårig, sektorsövergripande nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026 (skr. 2016/17:10). En målsättning i strategin handlar om att förbättra upptäckten av våld samt att ge våldsutsatta kvinnor och barn starkare skydd och stöd. Mäns våld mot kvinnor avser alla former av våld mot kvinnor och flickor samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Sådant våld som huvudsakligen, men inte uteslutande, utövas av män mot kvinnor omfattas i sin helhet av den nationella strategin. När det gäller våld från närstående inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, sexualbrott samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål syftar insatser inom strategin även till att motverka mäns och pojkars utsatthet för våld respektive kvinnors och flickors utövande av våld. I samtliga delar som rör våld omfattar den även hbtqi-personers utsatthet.

I strategin anges att barn inte ska behandlas som bihang till en förälder eller en annan vårdnadshavare utan som rättighetsbärare och egna personer vars synpunkter på andras och egen utsatthet för våld kan sammanfalla med, eller avvika ifrån, de synpunkter som vårdnadshavare, föräldrar, syskon och andra närstående ger uttryck för.

4.2.2 Socialtjänstens insatser för våldsutsatta

Framväxten av kommunalt brottsofferstöd

I ett historiskt perspektiv är det främst genom civilsamhället som riktat stöd har erbjudits brottsoffer, i synnerhet kvinnor och barn utsatta för mäns våld i nära relationer. Landets första kvinnojour bildades 1978 och de första brottsofferjourerna startade i början av 1980-talet. Det stod tidigt klart att ideella organisationer verkade nära eller inom den kommunala socialtjänstens ansvarsområde. Under de senaste decennierna har det offentliga åliggandet för brottsofferstöd stegvis skärpts (se prop. 1997/98:55, prop. 2000/01:79, prop. 2005/06:166, prop. 2006/07:38 och prop. 2012/13:10). Sedan 2018 är undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer obligatorisk på grundutbildningar för bl.a. socionomer och psykologer.

Våldsutsatta kvinnor och barn har typiskt sett behov av stöd och hjälp som inte är unika för den som är utsatt för våld, t.ex. kan den våldsutsatta behöva ekonomiskt bistånd. Därför har det ansetts vara angeläget att olika delar av socialtjänsten har kunskap om våld och handläggningsrutiner för våldsrelaterade ärenden. I dag har många kommuner också specialiserad råd- och stödverksamhet mot våld i nära relationer inklusive för barn som

har bevittnat våld. Genom skyddat boende kan enskilda våldsutsatta få skydd, stöd och hjälp i akuta, och ibland, livshotande situationer. I princip alla kommuner uppger att de erbjuder sådant boende som en biståndsbeslutad insats enligt socialtjänstlagen (Socialstyrelsen, Öppna jämförelser 2019 – Våld i nära relationer). Enligt den definition som Socialstyrelsen på regeringens uppdrag har tagit fram till myndighetens termbank är skyddat boende en boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser (Socialstyrelsen 2013, Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende).

4.2.3 Skyddade boenden

Antalet vuxna och barn i skyddade boenden

Socialstyrelsen har återkommande kartlagt landets skyddade boenden 2012, 2014–2015 och 2018–2019. Enligt den senaste kartläggningen från 2020 vistades uppskattningsvis 6 500 vuxna och 6 200 barn minst en natt i ett sådant boende från den 31 juli 2018 till och med den 1 augusti 2019 (Socialstyrelsen 2020, Kartläggning av skyddade boenden i Sverige). Detta innebär en avsevärd ökning i förhållande till den första kartläggningen (4 700 vuxna och 3 200 barn under 2012). Enligt riksförbundet för kvinno- och tjejjourer Unizon har vistelsetiden i skyddade boenden minskat till i genomsnitt 55 dygn 2020 (Unizon 2021, Verksamhetsberättelse 2020).

Många skyddssökande har utländsk bakgrund

Enligt utredningen som detta utkast till lagrådsremiss delvis grundar sig på uppskattar berörda aktörer att omkring 70 procent av de barn och kvinnor som vistas i skyddat boende har utländsk bakgrund, dvs. att de är utrikes födda eller har två utrikesfödda föräldrar vilket gäller närmare 26 procent av hela befolkningen (SCB 2022, Befolkningsstatistik i sammandrag 1960–2021). Ett liknande förhållande kan fastställas i Danmark, där det finns personuppgiftsbaserad statistik på detta område. Minst 47 procent av kvinnorna och 52 procent av medföljande barn i danska skyddade boenden 2020 var utrikes födda eller hade två utrikesfödda föräldrar medan personer med utländsk bakgrund samma år endast utgjorde 14 procent av hela den danska befolkningen (Danmarks Statistik 2021).

En förklaring till att en så stor andel kvinnor i skyddade boenden har utländsk bakgrund är att de i jämförelse med andra kvinnor oftare har mer begränsade sociala nätverk och svagare anknytning till arbetsmarknaden vilket i sin tur innebär att de har färre alternativ till skyddat boende när de akut behöver komma undan våld och hot från närstående.

Antal boenden, storlek och driftsformer

I kartläggningen som publicerades 2020 identifierade Socialstyrelsen 282 skyddade boenden år 2019 varav 54 procent drivs av ideella organisationer, 37 procent av privata aktörer och 9 procent av kommunerna.

Merparten har högst tio platser för vuxna skyddsökande och 37 procent har endast en till fyra platser för vuxna.

Flest vuxenplatser finns i privat drivna boenden (48 procent av samtliga) som också har en stor andel av platserna för barn (44 procent av samtliga. Ideellt drivna boenden står för 39 procent av vuxenplatserna och 47 procent av barnplatserna. Motsvarande uppgifter för kommunalt drivna boenden är 13 procent (vuxenplatser) och 10 procent (barnplatser). Det är framför allt skyddade boenden i privat drift som har ökat sedan 2012 då Socialstyrelsen identifierade 206 boenden varav 8 procent drevs av privata aktörer.

Enligt Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som kontaktades under arbetet med detta utkast till lagrådsremiss finns idag 43 skyddade boenden som är hem för vård eller boende (HVB) eller stödboenden med tillhörande tillstånd från myndigheten.

Utformning, bemanning och personal

Av Socialstyrelsens kartläggning framgår att många skyddade boenden består av både kollektivt boende och friliggande lägenheter. De allra flesta boendena kan erbjuda egna rum samt kök med möjlighet att laga egen mat. Det är också vanligt med särskilda utrymmen för barns lek och sysselsättningar. Samtliga boenden har fysiska skyddsanordningar.

Majoriteten av boendena har anställda på plats under dagtid på vardagar (85 procent av de ideella boendena, 87 procent av de kommunala och 96 procent av de privata). Bemanningen på kvällar, helger och nätter är betydligt lägre. De ideellt drivna skyddade boendena kompenserar detta delvis med volontärer. Vardagkvällar är 25 procent av de ideella boendena bemannade med volontärer och 5 procent av boendena har sådan bemanning på nätterna.

Totalt 80 procent av alla föreståndare för boenden uppger att de är högskoleutbildade, framför allt inom socialt arbete, beteendevetenskap och pedagogik. Det gäller 70 procent av föreståndarna vid ideellt drivna boenden, samtliga föreståndare vid kommunala boenden och 88 procent av föreståndare vid privata boenden. Av hela personalen är det 57 procent som har högskoleutbildning (67 procent i ideella boenden, 80 procent i kommunala boenden och 43 procent i privata boenden).

Verksamhet

Enligt kartläggningen erbjuder i princip alla skyddade boenden vissa former av stöd till vuxna, såsom rådgivning, stödsamtal och assistans i kontakter med myndigheter och andra aktörer. Nästan alla boenden (92 procent) har skriftliga rutiner för skydd av de boende och erbjuder stöd eller olika aktiviteter till medföljande barn. Enligt utredningen förekommer det att barn får hemundervisning genom lärarteam som kommer till boendet.

4.2.4 Kvalitetsutveckling i arbetet för våldsutsatta

Socialstyrelsens undersökning Öppna jämförelser visar på en i vissa avseenden positiv utveckling av socialtjänstens arbete för våldsutsatta, exem-

pelvis när det gäller fortbildning av personal och rutiner för bl.a. hantering av skyddade personuppgifter. Allt fler kommuner tillämpar standardiserade metoder för att upptäcka våld och bedöma behov av insatser samt risken för upprepat våld.

År 2011 fick Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram förslag till en modell för hur insatsen skyddat boende kan kvalitetsutvecklas, följas upp och utvärderas kontinuerligt på nationell nivå (S/2011/8989). Inom ramen för uppdraget utvecklade myndigheten indikatorer för god kvalitet i skyddade boenden. Indikatorerna är utformande med utgångspunkt i vissa grundläggande principer för socialtjänstens insatser till enskilda inom områdena trygghet, säkerhet och rättssäkerhet, tillgänglighet, självbestämmande och integritet, kunskapsbaserad verksamhet samt helhetssyn, samordning och kontinuitet. De bygger på samlad kunskap från forskning och praktik samt tillämpliga regler och rekommendationer. Indikatorerna är tänkta att både utgöra ett stöd för skyddade boendens eget utvecklingsarbete och att underlätta nationell uppföljning på området.

Med utgångspunkt i indikatorerna pekar Socialstyrelsen på många förbättringar. Allt fler skyddade boenden gör en säkerhetsplanering med vuxna och barn i samband med inflyttning eller utflyttning, upprättar genomförandeplaner för de boende och har skriftliga rutiner för hantering av skyddade personuppgifter samt för dokumentation av insatser.

Att fler boenden har friliggande lägenheter innebär bl.a. ökade möjligheter att tillgodose individuella behov och önskemål, t.ex. i fråga om boende med husdjur. Även tillgängligheten för rullstolsburna har ökat liksom den andel boenden som använder teckenspråkstolk vid samtal med hörselskadade eller döva personer.

4.2.5 Befintlig reglering av skyddat boende

Barnets rättigheter

Sedan den 1 januari 2020 gäller FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som svensk lag. Det innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av konventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. En inkorporering av barnkonventionen är ett sätt att skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp (artikel 19 i konventionen). De barn som ändå utsätts har rätt till fysisk och psykisk rehabilitering samt till social återanpassning (artikel 39).

Grundprincipen om barnets bästa förutsätter bl.a. att barnet kommer till tals och får sina synpunkter beaktade.

I sina rekommendationer till Sverige 2015 uttryckte FN:s kommitté för barnets rättigheter oro för att barn som upplevt våld inte får tillräcklig vård på grund av otydliga vårdkedjor. Kommittén uppmanar Sverige att skapa ett sammanhållet och samordnat system för skydd av barn och att ytterligare stärka sina insatser för att medvetandegöra och öka kunskapen om våld mot barn och att i detta arbete involvera barnen själva.

EU:s brottsofferdirektiv

Europaparlamentets och Rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF, det s.k. brottsofferdirektivet, som genom miniminormer syftar till att säkerställa alla brottsoffers rättigheter till stöd, skydd och medverkan i straffrättsliga förfaranden. Enligt direktivet ska medlemsstaterna bl.a. se till att brottsoffer efter behov får kostnadsfri och konfidentiell hjälp från stödverksamheter som tillhandahåller insatser i form av t.ex. information, rådgivning och stöd. Enligt artikel 9 ska medlemsstaterna tillhandahålla skyddat boende eller annat lämpligt tillfälligt boende för brottsoffer som behöver en säker plats på grund av en överhängande risk för sekundär eller upprepad viktimisering, hot eller vedergällning. Viktimisering syftar på processen att bli offer för en oönskad handling såsom ett brott. Med sekundär viktimisering menas att ett brottsoffer upplever att omgivningens bemötande är så dåligt att det är jämförbart med ytterligare ett övergrepp.

Internationella åtaganden

Istanbulkonventionen

Europarådet antog den 7 april 2011 konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (den s.k. Istanbulkonventionen) med bestämmelser om brottsoffers rätt till stödtjänster (artiklarna 19–23). I artikel 18 anges medlemsstaternas skyldighet att tillgodose särskilt utsatta personers särskilda behov, inbegripet när barn är brottsoffer, och att göra åtgärderna tillgängliga för dem. Enligt artikel 23 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att tillhandahålla lämpliga och lättillgängliga skyddade boenden i tillräckligt antal så att brottsoffren, särskilt kvinnor och deras barn, ska vara trygga.

Av den förklarande rapporten till konventionen framgår att skyddade boenden ska kunna erbjuda omedelbart och säkert boende för våldsutsatta, helst dygnet runt, tillsammans med olika former av specialiserat stöd, inklusive till medföljande barn, som stärker den enskildes förmåga att hantera sin situation. Vidare klargörs att tillfälliga boenden för bredare målgrupper än våldsutsatta (t.ex. härbärgen för hemlösa) inte är att betrakta som skyddat boende (Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Council of Europe Treaty Series – No. 210). Sverige ratificerade konventionen i maj 2014 och den trädde i kraft i november samma år.

I utvärderingen av Sveriges efterlevnad av Istanbulkonventionen (2019), uppmanar Europarådet svenska myndigheter att snabbt genomföra förslagen från utredningen som detta utkast till lagrådsremiss delvis grundar sig på för att se till att barn som bor med sin mamma på ett skyddat boende kan få stöd för bl.a. posttraumatiskt stressyndrom och för att kunna fortsätta gå i skolan.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättningar

I december 2006 antog FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen fokuserar på icke-diskriminering och anger åtgärder som är nödvändiga för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av sina mänskliga rättigheter. Enligt konventionens artikel 16 ska konventionsstaterna vidta åtgärder för att skydda målgruppen mot alla former av utnyttjande, våld och övergrepp inom och utanför hemmet. Konventionsstaterna ska bl.a. säkerställa ändamålsenliga former av könsanpassad och åldersanpassad assistans och stöd till personer med funktionsnedsättning, deras familjemedlemmar och vårdare samt att anläggningar och program som är avsedda för personer med funktionsnedsättning övervakas av självständiga myndigheter. Efter att ha ratificerats 2008 trädde konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar i kraft i Sverige 2009.

I sina slutsatser om Sveriges arbete för att förverkliga konventionen 2014 uttryckte FN-kommittén på området oro över bl.a. den låga andelen skyddade boenden som är tillgängliga för denna målgrupp.

Stöd och hjälp till brottsoffer inklusive våldsutsatta kvinnor och barn

I 5 kap. SoL finns särskilda bestämmelser för olika grupper, däribland barn och unga (1–3 a §§) samt brottsoffer (11 §). Bestämmelserna i femte kapitlet är till för att synliggöra de skyldigheter som redan åvilar socialnämnden enligt andra bestämmelser i socialtjänstlagen. Insatser till enskilda ges som bistånd enligt 4 kap. 1 § och – i vissa fall – enligt 4 kap. 2 § SoL. Insatsen ska följas upp och vid behov ska beslut om ytterligare insatser fattas.

Av 5 kap. 11 § första stycket SoL framgår att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Enligt det andra stycket ska nämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. I det tredje stycket stadgas att socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt det fjärde stycket ska socialnämnden särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Med våld och andra övergrepp avses i detta sammanhang systematisk misshandel och andra övergrepp t.ex. av det slag som omfattas i bestämmelsen i brottsbalken om grov kvinnofridskränkning (se prop. 2006/07:38, s. 31).

Sedan den 1 augusti 2021 gäller enligt en ny bestämmelse i socialtjänstlagen att socialnämnden ska verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende (5 kap. 11 a § SoL). Som skäl för införandet av bestämmelsen anger regeringen att socialnämnden framöver bör ha ett större fokus än i dag på att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld ges insatser som syftar till att förändra deras beteende och förhindra att de fortsätter utsätta närstående för våld (prop. 2020/21:163).

Begreppet ”kvinna” är inte avgränsat nedåt i ålder, utan omfattar även flickor under 18 år. Med att ha bevittnat våld eller andra övergrepp avses att ett barn t.ex. har sett eller hört den brottsliga gärningen. Med närstående till ett barn avses förutom barnets föräldrar, syskon, fosterföräldrar eller styvföräldrar, även personer som inte direkt ingår i den närmaste familjen, som t.ex. mor- och farföräldrar, mostrar och fastrar. Den som är närstående till barnet kan antingen vara den som har utsatts för våld eller den som har utövat våld. Utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte är om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den som utsatts för brottet. Bedömningen ska göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet (prop. 2006/07:38 s. 31).

Skyddat boende och annat tillfälligt boende

I propositionen Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (prop. 2006/07:38 s. 11 och 12) tydliggörs att socialnämnden ska kunna erbjuda brottsoffer stöd- och hjälpinsatser, t. ex, i form av ett skyddat boende, efter en individuell bedömning av den enskildes behov.

Bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan omfatta dels bistånd till försörjning (ekonomiskt bistånd), dels bistånd till livsföringen i övrigt. Skyddat boende är en stöd- och hjälpinsats, det vill säga bistånd för livsföringen i övrigt. Vid prövningen av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får inte hänsyn tas till den enskildes ekonomiska förhållanden, om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap. SoL (4 kap. 1 § andra stycket SoL). Regeringen har tidigare uttalat att den enskildes ekonomi inte får avgöra om enskilda ska få behövliga biståndsinsatser (prop. 2000/01:80 s. 95 och prop. 2009:10 s. 57). Regleringar av rätten att ta ut avgift finns i 8 kap. 1 och 2 §§ SoL. Av 8 kap. 1 § SoL följer att kommunen får ta ut skälig ersättning för stöd- och hjälpinsatser som inte är av behandlingskaraktär.

Vidare framgår det av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (2014:4) om våld i nära relationer att socialnämnden vid behov ska erbjuda en våldsutsatt person ett lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i den utredning och riskbedömning som socialnämnden ska göra (se 5 kap. 1 § och 7 kap. 2 § SOSFS 2014:4). Om den våldsutsatta behöver insatsen skyddat boende, bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Socialstyrelsen har beslutat om nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF – FS 2022:39) om våld i nära relationer som träder i kraft den 1 november 2022. Den nya författningen, som ersätter SOSFS 2014:4, innebär dock ingen förändring i sak i fråga om tillfälligt boende.

Skyddat boende är inte en placeringsform enligt socialtjänstlagen och kan därför inte beviljas barn (se 6 kap. 1 § SoL). En våldsutsatt förälder kan dock på eget ansvar låta barn följa med till ett skyddat boende (Socialstyrelsen 2015, Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer). Det boende som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn oavsett ålder och kön. Om det skyddade boendet tar emot barn, bör det i boendet

finnas personal med kunskaper om barns behov (allmänna råd till 7 kap. 2 § SOSFS 2014:4).

Uppdragsförhållandet när skyddat boende genomförs av annan aktör

Endast 9 procent av landets skyddade boenden drivs av kommuner och i ungefär hälften av kommunerna finns inget skyddat boende (Socialstyrelsen 2020, Kartläggning av skyddade boenden i Sverige). Av flera skäl är det ofta lämpligt att socialnämnden ordnar sådant boende utanför den egna kommunen.

Genomförandet av insatser enligt socialtjänstlagen kan överlåtas till en annan kommun eller till en enskild person (9 kap. 37 § kommunallagen [2017:725], förkortad KL, och 2 kap. 5 § SoL). Med en enskild person avses både fysiska och juridiska personer (prop. 2017/18:151 s. 61). Det är mycket vanligt att socialnämnden anlitar en ideell organisation eller en vinstdrivande privat aktör för genomförande av skyddat boende.

När dessa aktörer arbetar på socialnämndens uppdrag gäller socialtjänstens regelverk i tillämpliga delar även för dem och de omfattas därmed av tillsynsansvaret hos IVO. Med regelverket följer bl.a. ansvar för god kvalitet (3 kap. 3 § SoL), att rapportera missförhållanden (14 kap. 3-7 §§ SoL), att anmäla kännedom eller misstanke om att ett barn far illa enligt 14 kap. 1 § SoL och dokumentationsplikt. Det är alltid den nämnd som har beviljat en insats enligt socialtjänstlagen som i förhållande till den enskilde ytterst ansvarar för att insatsen uppfyller kravet på god kvalitet. Det framgår av 10 kap. 8 § KL att när skötseln av en kommunal angelägenhet genom avtal har lämnats över till en privat utförare, ska kommunen eller regionen kontrollera och följa upp verksamheten.

Polismyndighetens ansvar för skyddat boende

Polismyndigheten ansvarar inom ramen för sitt uppdrag för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamhet i enlighet med 2 a § polislagen (1984:387), förordningen (2006:519) om särskilt personsäkerhetsarbete m.m. och Polismyndighetens föreskrift och allmänna råd om särskilt personsäkerhetsarbete (FAP 480–1). I undantagsfall, när andra åtgärder inte fungerar, kan den som hotas få ingå i polisens särskilda personsäkerhetsprogram. I de fallen ansvarar polisen för att erbjuda skyddat boende. Utöver denna mycket begränsade del, är det, så som beskrivs ovan, socialtjänsten som ansvarar för att erbjuda skyddat boende.

4.3 Brister i arbetet med skyddat boende

4.3.1 Generella brister

Avsaknad av information om skyddade boenden på nationell nivå

Det finns inget register över skyddade boenden med uppdaterad information om boendenas inriktning och resurser. Nästan en tredjedel av de socialsekreterare som intervjuas i Socialstyrelsens nationella kartläggning 2020 uppgav att det är svårt att bedöma kvaliteten på skyddade boenden som man inte tidigare haft kontakt med (Socialstyrelsen 2020, Kartläggning av skyddade boenden i Sverige).

Våldsutsatta med särskilda behov

I en kartläggning av skyddade boenden för särskilt utsatta personer visade Länsstyrelserna (2016) att kommunerna kan ha mycket svårt att hitta lämplig plats i sådana boenden till våldsutsatta med missbruk, psykisk sjukdom eller funktionsnedsättningar och att deras vistelser i skyddat boende relativt ofta avbryts (Länsstyrelserna 2016, Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer). Enligt utredningen händer det att socialtjänsten beviljar kvinnor med pågående missbruk plats i skyddade boenden som saknar förutsättningar att ge dem anpassat stöd och där det också kan finnas barn till andra våldsutsatta. Endast 22 procent av boendena i Socialstyrelsens kartläggning 2020 uppgav att de tar emot personer med missbruk- eller beroende. De socialtjänster som myndigheten intervjuat beskriver att det också kan vara svårt att hitta skyddat boende för äldre kvinnor, kvinnor med flera barn och kvinnor med husdjur (Socialstyrelsen, Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, 2020). Även om merparten av alla skyddade boenden i Socialstyrelsens kartläggning 2020 uppger att de har kompetens i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck finns det uppgifter som tyder på stora utmaningar i stödet till utsatta på detta område. Tjejers rätt i samhället, TRIS, i Uppsala som kontaktades under arbetet med detta utkast, uppskattar att 70 procent av dem som kommer till organisationens skyddade boende med särskild inriktning mot hedersrelaterat våld och förtryck nyligen har avbrutit vistelser i andra boenden. TRIS framhåller att de typiskt sett har omfattande behov av stöd och trygghet som endast skyddade boenden med vissa resurser klarar att möta på ett tillfredsställande sätt.

Regelverket följs inte alltid när socialtjänstinsatser genomförs av andra aktörer än kommunen

I en nationell tillsyn på området 2012–2013 framkom att flera ideella kvinnojourer som tagit emot våldsutsatta kvinnor från socialtjänsten inte uppfattade att de hade fått ett uppdrag att genomföra insatser enligt socialtjänstlagen och att ansvariga socialnämnder ibland inte heller ansåg att så var fallet (IVO 2014, Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, Slutrapport från en nationell tillsyn 2012–2013). Socialstyrelsen och länsstyrelserna har under flera år fortbildat berörda aktörer om dessa regler och innebörden av kommunernas ansvar (Socialstyrelsen 2019, Kvalitetsutveckling av arbetet mot våld i nära relationer, En slutredovisning av kompetensstödet och utvecklingsmedlen 2016–2018). En regional granskning från IVO 2018 visar dock att det fortfarande förekommer att kommuner hänvisar våldsutsatta vuxna med barn till ideella kvinnojourer utan att utreda deras behov av stöd, hjälp och skydd och utan att fatta beslut om insatsen (IVO 2019, Granskning av kommuners arbete med våld i nära relationer 2018). I analysen av tillsynsresultat 2020 lyfter IVO också fram exempel på att socialnämnder inte har fastställt hur ansvaret för att kontrollera och följa upp insatser mot våld i nära relationer som är överlämnade till någon annan aktör ska fullgöras och att nämndens uppföljning och kontroll har varit otillräcklig för att kunna uppmärksamma brister i verksamheten (IVO 2021, Vad har IVO sett 2020? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2020).

Bidragsfinansiering av ideellt drivna boenden

När kommunerna köper tjänster av annan utförare för genomförande av insatser enligt socialtjänstlagen, såsom skyddat boende, gäller lagen (2016:1145) om offentlig upphandling. Enligt departementspromemorian Ny modell för statsbidrag till vissa ideella organisationer inom brottsofferområdet (Ds 2019:7) ersätter dock många kommuner sina lokala kvinnojourer med föreningsbidrag i stället för med dygnsavgifter (uppdragsersättning). Ibland förekommer det att kommunen inte betalar någon dygnsavgift till den lokala jouren med hänvisning till att jouren får sådana föreningsbidrag. Att socialtjänst finansieras genom offentliga bidrag till civilsamhället innebär för kvinnojourerna att det blir mindre medel över till det som både kommunala och statliga bidrag egentligen syftar till, dvs. att stärka de ideella organisationerna i rollen som röstbärare/opinionsbildare och givare av kompletterande medborgarservice. När kvinnojourer är utförare av socialtjänst ska de få uppdragsersättning med beaktande av regelverket om statligt stöd och offentlig upphandling. Bidragen täcker inte heller jourens kostnader och de dygnsavgifter som kommuner betalar kvinnojourer för enskildas vistelser brukar vara jämförelsevis låga. Avgifterna täcker i regel endast cirka hälften av de faktiska kostnaderna. Av promemorian framgår att den otillräckliga finansieringen bl.a. försvårar kvalitetsutvecklingen i ideella kvinnojourers skyddade boenden. Detta riskerar i sin tur att drabba våldsutsatta kvinnor och barn i boendena.

Upptäckt, utredning och säkerhetsarbete

Socialtjänstens arbete för att upptäcka våldsutsatthet och att utreda behov av stöd, hjälp och skydd kan vara en förutsättning för att insatsen skyddat boende ska bli aktuell och för att våldsutsatta vid behov ska få ytterligare insatser i anslutning till boendet. I Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021 framkommer att berörda socialtjänster inte ställde frågor om våld i tillräcklig omfattning för att upptäcka våldet och att erbjuda relevanta insatser. I ärenden om bekräftad våldsutsatthet saknades ofta riskbedömningar och uppgifter om säkerhetsplanering (Socialstyrelsen 2022, Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021).

I en regional granskning 2018 fann IVO att våldsutsattas behov av skydd, stöd och hjälp, såväl akut som på sikt inte alltid framgick av socialtjänstens dokumentation. I en annan regional granskning 2019 intervjuade IVO kvinnor i skyddat boende som inte visste om deras behov av stöd och hjälp hade blivit utredda av socialtjänsten (IVO 2020, Barn riskerar att bli utan stöd och hjälp, En regional tillsyn av våld i nära relationer vid 13 kommuner och sju barnkliniker i Mellansverige).

För de kvinnor och barn med skyddade personuppgifter som intervjuades inom ramen för Jämställdhetsmyndighetens pågående uppdrag (se 4.1.3.) och som hade fått sina uppgifter röjda, var det oftast socialtjänsten som läckt information. Läckor förekom även i skyddade boenden och hos andra aktörer (Jämställdhetsmyndigheten 2022, 86 gömda kvinnor och deras 128 barn, Djupintervjuer med kvinnor som inte kan synas men vill bli hörda, bilaga till Skyddade personuppgifter – Oskyddade personer,

Delredovisning av uppdraget att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter med fokus på kvinnor och barn).

Uppföljning och hjälp att ordna ett stadigvarande boende

Enligt utredningen beskriver ideella kvinnojourer hur socialtjänsten ”dumpar” kvinnor och barn till kvinnojouren, i vissa fall utan att säkerställa att de har medel till sin försörjning. Det förekommer också att ärendet avslutas vid utslussning från boendet.

Socialstyrelsen pekar på liknande problem med socialtjänster som inte följde upp situationen för de vuxna som 2015–2020 utsattes för dödligt och annat grovt våld av närstående. Efter de akuta insatserna blev kontakterna ofta glesa. I likhet med utredningen uppmärksammar Socialstyrelsen att allvarligt våldsutsatta inte får hjälp att ordna stadigvarande boende. De vuxna som dödades 2015–2020 hade före dödsfallet flyttat tillbaka till gärningspersonen eller till en adress som var känd för denne efter en tid i skyddat boende (Socialstyrelsen 2022, Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021).

I en kartläggning 2021–2022 fann länsstyrelserna att det är särskilt svårt för vissa grupper att få bostad och att många kommuner har underskott av bostäder. Dock visar kartläggningen också att det finns exempel på välfungerande arbetssätt för att hjälpa våldsutsatta till stadigvarande boende. I mars 2022 lämnade Utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning sitt betänkande Sänk tröskeln till en god bostad (SOU 2022:14). Till den nu nämnda utredningens förslag hör bl.a. att möjliggöra för kommunerna att i större utsträckning tillämpa förturer och att införa krav om kommunala hyresgarantier till barnfamiljer som har behov av det för att erhålla en permanent bostad i kombination med ett nytt system för statligt stöd till sådana garantier. Utredningens förslag har remitterats.

4.3.2 Särskilt om arbetet för barn

Resultat av senare års tillsyn och granskningar

Till IVO:s slutsatser om verksamhetsåren 2020 och 2021 hör att socialtjänstens arbete för att skydda barn och unga från alla former av våld måste stärkas. IVO ger exempel på hur barn som utsatts för våld, eller som bevittnat våld inte har fått komma till tals eller inte har fått relevant information samt att deras behov av skydd och stöd inte har utretts trots uppgifter om våld. IVO påpekar även att ärenden om våld har saknat utredning av våldets karaktär, omfattning och konsekvenser samt bedömningar av risken för ytterligare våld (IVO 2021 och 2022 Vad har IVO sett 2020? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2020 samt Vad har IVO sett 2021?).

I Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2015–2020 uppmärksammar myndigheten att anmälningar om våld mot yngre barn inte har föranlett en omedelbar skyddsbedömning. Inte i något av de 26 ärenden som avser barn har det framkommit att socialnämnden hade fattat beslut om att följa upp ett barns situation (Socialstyrelsen 2022, Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021).

Uppgifter om skyddat boende i mål och överenskommelser om vårdnad, boende och umgänge

I en kartläggning av uppgifter om våld i mål om vårdnad, boende och umgänge 2020–2021 fann Jämställdhetsmyndigheten information om att en förälder och barn vistades eller hade vistats i ett skyddat boende i 31 av totalt 198 mål. Enligt kartläggningen förekommer det att domstolen har bedömt att en förälders vistelse med barn i skyddat boende är ett uttryck för samarbetssvårigheter (Jämställdhetsmyndigheten 2022, Uppgifter om våld är inget undantag, Redovisning av kartläggning av uppgifter om våld eller andra övergrepp i mål om vårdnad, boende och umgänge).

Otillräcklig information till barn

Enligt utredningen finns skillnader mellan kommuner och skyddade boenden i fråga om information till medföljande barn som själva ofta uppger att de vill veta mer om planeringen framåt, hur länge de ska stanna i boendet, vart de ska flytta sedan eller när de ska få börja skolan. Många barn tycker också att det ska finnas allmän information om barn som upplever våld hemma och hur barn som gör det kan söka stöd och skydd. Liknande önskemål framfördes av de barn i skyddat boende som intervjuades av Bris och Sveriges Stadsmissioner (Bris och Sveriges Stadsmissioner 2020, Min tur att berätta, Barns röster om att leva med våld).

Flera boenden påpekar att det kan vara svårt att informera barn och föräldrar som har bristande kunskaper i svenska. Vissa boenden har tagit fram egen information till barn men generellt sett saknas material på olika språk och material som är anpassat till barn i olika åldrar samt barn med olika funktionsnedsättningar.

Boendets personal, utformning och aktiviteter

Utredningen återger samtal med barn som framhöll att de hade trivts i skyddat boende för att de hade funnits personal som lyssnade på dem. Barn som fick prata med någon utomstående, såsom en kontaktperson för barn eller en kurator, uppskattade detta mycket. Även önskemålen bland de barn som intervjuades av Bris och Sveriges Stadsmissioner handlar i stor utsträckning om personalens funktioner och uppgifter (Bris och Sveriges Stadsmissioner 2020, Min tur att berätta, Barns röster om att leva med våld). Enligt utredningen berättade flera barn som vistats i skyddat boende att det var trångt, lyhört och svårt att få privatliv i boendet. Äldre barn och tonåringar sa att det ofta finns leksaker och aktiviteter för yngre barn men inget som passade dem. Barnen i Bris och Sveriges stadsmissioners intervjuer efterlyser särskilda och separata rum för barn och för tonåringar.

Tonårspojkar tas inte emot i alla skyddade boenden

Nästan en fjärdedel av de skyddade boendena har en övre åldersgräns för pojkar som medföljande till en våldsutsatt vårdnadshavare (Socialstyrelsen 2020, Kartläggning av skyddade boenden i Sverige). Enligt utredningen leder detta ibland till att pojkarna stannar hos den misstänkte

förövaren. Detta kan innebära att tonårspojkar får sämre skydd än andra barn.

Många barn har långa avbrott i skolgången

För medföljande barn kan skolan enligt utredningen bli en fristad som ger struktur och trygghet under svåra omständigheter. Såväl utredningen som Bris och Sveriges stadsmissioner 2020 intervjuade flera barn som haft långa avbrott i skolgången och som saknade skolan mycket.

En utvärdering av ett skyddat boendes barnverksamhet i Örebro visade att nästan hälften av de barn i skolålder som vistades där under 2011 hade varit utan skolgång i flera månader (Brunnberg, E, och Åsbrink, M, En utvärdering av barnverksamheten på Kvinnohuset i Örebro, Mälardalens högskola 2012). Unizon gjorde i februari 2015 ett stickprov i sina medlemmars skyddade boenden med liknande resultat (Unizon 2015, Kvinnofridsbarometern 2015, En undersökning av kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer).

Av utredningen framgår att det finns en stor variation i olika kommuners arbete för att barn i skyddat boende ska få tillgång till skola. Enligt Socialstyrelsens Öppna jämförelser uppgav endast 24 procent av kommunerna 2020 att de inom socialtjänsten har en rutin för att säkra skolgången för barn i skyddat boende (Socialstyrelsen 2021, Öppna jämförelser 2021 – Våld i nära relationer).

Barnet får inte alltid rätt insatser från hälso- och sjukvården

Utredningen konstaterar även att rutiner för medföljande barns kontakter med hälso- och sjukvården ofta saknas både hos socialtjänsten och i de skyddade boendena. I Socialstyrelsens Öppna jämförelser 2021 uppger 46 procent av kommunerna att den sociala barn och ungdomsvården har en aktuell överenskommelse om samverkan med barnhälsovården och 51 procent av kommunerna uppger att den sociala barn och ungdomsvården har en sådan överenskommelse med barn- och ungdomspsykiatrin (Socialstyrelsen 2022, Öppna jämförelser – Social barn- och ungdomsvård 2021).

När ett barn behöver somatisk vård är det, enligt utredningen, i regel personalen i det skyddade boendet som ordnar det, oftast genom en närliggande vårdcentral. Utredningen bedömer dock att barn i skyddat boende oftast inte får insatser från BUP och att kunskapen om våldsutsatta barn är begränsad inom den övriga hälso- och sjukvården. Experter och yrkesverksamma framhåller till utredningen att vårdcentraler i allmänhet saknar tillräcklig kompetens på detta område.

Umgänge med vårdnadshavare under vistelse i skyddat boende

Det förekommer att barn som vistas med en vårdnadshavare i skyddat boende har umgänge med en förälder som är misstänkt för våldsbrott mot den andra vårdnadshavaren. Enligt utredningen kan detta innebära en risk för både barnet och den våldsutsatta vårdnadshavaren samt försvåra för barnet att få en fredad zon. Av dessa skäl tar flera boenden inte emot medföljande barn som har umgänge med en misstänkt förövare.

Utredningen Vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer – en översyn av reglerna i föräldrabalken (Ju 2021:11) har bl.a. fått i uppdrag att föreslå hur skyddet för barnet kan stärkas när fråga uppkommer om umgänge med en förälder som har utövat våld eller gjort sig skyldig till någon annan allvarlig kränkning (dir. 2021:70). I direktiven anges att utredaren särskilt bör uppmärksamma situationen då barnet befinner sig i ett skyddat boende eller då barnet, eller den förälder som barnet bor med, har skyddade personuppgifter på grund av risk för hot eller förföljelse. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2022.

Onödigt långa vistelser och otrygg utflyttning

Med reservation för att omständigheterna kan skifta från fall till fall ansåg de flesta boenden som intervjuades i utredningen att vistelsetiden inte bör överstiga tre till fem månader. Därefter mår både barn och vuxna bäst av att flytta till eget boende. I många delar av landet kan bristen på bostäder leda till att vistelsetiden blir längre än så eller att deras behov av boende tillgodoses med tillfälliga lösningar i form av vandrarhem, hotell eller vistelse i ett annat skyddat boende. Därmed riskerar barn att bli utan skydd, stöd och hjälp. Enligt utredningen förekommer det även att barn flyttar tillbaka till en närstående som utsätter dem för våld.

5 Skyddat boende – en boendeinsats enligt socialtjänstlagen

I detta avsnitt redogörs för överväganden och förslag om en reglering av skyddat boende som en boendeinsats enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Regelverket tydliggör att de som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp ska kunna tas emot i ett skyddat boende. Avsnittet behandlar inte frågor som specifikt rör barn i skyddat boende. Sådana frågor behandlas i stället i avsnitt 6.

5.1 Den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp ska tas emot i ett skyddat boende

Utkastets förslag: Skyddat boende ska föras in i socialtjänstlagen som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Kommunen ska ansvara för att det finns tillgång till skyddade boenden.

Utkastets bedömning: En definition av skyddat boende bör föras in i socialtjänstförordningen. Med skyddat boende bör avses ett boende inom socialtjänsten som tillfälligt tar emot enskilda för vistelse i förening med individanpassat stöd och skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag och bedömning. Utredningens förslag skiljer sig lagtekniskt från utkastets förslag.

Remissinstanserna: Merparten av de remissinstanser som har yttrat sig i denna del instämmer i, eller har inget att invända mot förslagen, däribland *Linköpings universitet (Barnafrid – nationellt kunskapscentrum), Sveriges Advokatsamfund, Kammarrätten i Jönköping, Socialstyrelsen och Myndigheten för delaktighet.*

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) välkomnar att det förs in en reglering i socialtjänstlagen avseende skyddat boende. Den rådande situationen, där en definition och kvalitetskrav saknas, leder enligt IVO till att socialnämnden får hänvisa enskilda fall till verksamheter som drivs av ideella aktörer, utan ordentlig insyn och kunskap om kvalitet. Det innebär i nuläget även svårigheter för IVO:s tillsynsuppdrag eftersom de juridiska ramarna är otydliga och IVO inte har vetskap om vilka verksamheter som finns. Vidare anser IVO att det behöver tydliggöras vad som ska gälla i de fall en enskild akut tas emot av ett boende, i avvaktan på att socialnämnden ska fatta ett beslut om insatsen.

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till förslagen och anser att de tydliggör att det är socialnämnden, eller den nämnd som ansvarar för socialtjänstfrågor, som ansvarar för insatsen samt att en utredning och riskbedömning ska ligga till grund för beslutet. Jämställdhetsmyndigheten välkomnar också förslaget om en bred definition av skyddat boende och att skyddet inte endast ska erbjudas vuxna och barn som utsatts för våld i nära relationer utan även andra våldsutsatta. Även *Brottsoffermyndigheten* är positiv till att definitionen av skyddat boende föreslås bli bred, liksom *Barnombudsmannen* som tillstyrker förslaget att skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen och anser att rättssäkerheten för barn och unga stärks när boendeformen definieras, synliggöras och regleras.

Unizon och *Vingåkers kommun* är kritiska till att insatsen ska omfatta alla brottsoffer, inklusive avhoppade gängmedlemmar, då de ser en risk för att detta kan leda till att våldsutsatta och deras förövare hamnar på samma boende. Vingåkers kommun anser vidare att skyddat boende borde vara ett statligt ansvar. Även *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Örnsköldsviks kommun* anser att skyddat boende ska avgränsas till personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående. SKR tillstyrker dock förslagen i övrigt men anser att det i dag inte föreligger en skyldighet för socialnämnden att erbjuda den specifika insatsen skyddat boende och framhåller att det nya åtagandet kommer att ställa stora krav på kommuner utifrån de hjälpsökandes varierande behov. SKR betonar också att socialtjänsten behöver ha tillgång till skyddade boenden med olika utformning, exempelvis boenden anpassade till våldsutsatta med funktionsnedsättningar eller missbruksproblematik. Förslaget kommer enligt förbundet att innebära stora utmaningar i en redan ansträngd verksamhet. Även *Statskontoret* framhåller att det i dag finns stora behov av boenden för olika utsatta grupper, vilka kan vara svåra att tillgodose för kommunerna. Staten behöver därför enligt Statskontoret uppmärksamma frågan om hur kommunerna på bästa sätt kan stödjas i arbetet med att ordna boenden åt utsatta grupper.

Göteborgs universitet (Institutionen för socialt arbete) är kritiskt till förslagen och framför att kvinnojoursrörelsen i praktiken har blivit alltmer

kringskuren av regleringar och krav som bl.a. medför att kvinnojourerna i mindre utsträckning har möjlighet att ta emot kvinnor anonymt och skydda kvinnor som inte vill ha kontakt med socialtjänsten.

Riksdagens ombudsmän (JO) för fram synpunkter på var den nya bestämmelsen föreslås placeras i socialtjänstlagen och anser att det är oklart om avsikten är att andra personer än brottsoffer ska omfattas av bestämmelsen.

Rädda Barnen vill problematisera frågan om hur det är tänkt att tillgången till skyddade boenden ska säkras i syfte att undvika att barn placeras och flyttas mellan mer tillfälliga boendelösningar.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med utkastets förslag. I promemorian lämnas endast förslag om att socialnämnden ska sörja för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp tas emot i ett skyddat boende. Förslaget skiljer sig lagtekniskt från utkastets förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för utkastets förslag

Det nuvarande regelverket för skyddat boende är otillräckligt

Enligt socialtjänstlagen har kommunen ett generellt åliggande att ge stöd och hjälp och annat bistånd till alla som vistas i kommunen (se 2 kap. 1 § SoL). I 5 kap. 11 § SoL förtydligas detta åliggande avseende brottsoffer och deras närstående, inklusive kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående, barn som utsatts för brott och barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående. I förarbeten till socialtjänstlagen klargörs att socialnämnden ansvarar för att den som är utsatt för hot, våld eller andra övergrepp vid behov ska få skydd och stöd i ett skyddat boende (prop. 2006/07:38 s. 32 och 44).

Begreppet skyddat boende förekommer dock inte i den lagstiftning som reglerar socialtjänstens arbete (jfr prop. 2013/14:208 s. 98 f och prop. 2014/15:77 s. 10 ff.).

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (2014:4) Våld i nära relationer ska socialnämnden vid behov erbjuda en våldsutsatt person ett lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd (se 7 kap. 2 § SOSFS 2014:4). Socialstyrelsen har beslutat om nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer som träder i kraft den 1 november 2022. Den nya författningen, som ersätter SOSFS 2014:4, innebär dock ingen förändring i sak i fråga om tillfälligt boende.

Enligt Socialstyrelsens termbanksdefinition (se avsnitt 4.2.2), omfattar skyddat boende utöver logi, skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser för den som behöver sådant skydd.

Även Europarådet har i sin förklarande rapport till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, den s.k. Istanbulkonventionen, tydliggjort att skyddade boenden ska innefatta olika former av specialiserat stöd, inklusive till medföljande barn, som stärker den enskildes förmåga att hantera sin situation. Tillfälliga boenden för bredare målgrupper än våldsutsatta (t.ex. härbärgen för hemlösa) är enligt rapporten inte att betrakta som skyddat boende (Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing

and combating violence against women and domestic violence, Council of Europe treaty Series – No. 210).

Det saknas således bestämmelser om vad insatsen som ett minimum ska innehålla samt krav på kvalitet och säkerhet i berörda verksamheter, vilket försvårar kommunernas möjlighet att sörja för god kvalitet i insatsen för den enskilde. Vidare medför avsaknaden av tillståndsplikt för skyddade boenden att skyddet mot oseriösa aktörer är svagt. Jämförelsevis få skyddade boenden drivs i kommunal regi (Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020). I stället lämnar kommunerna vanligtvis över genomförandet av insatsen till en ideell organisation eller en privat vinstdrivande verksamhet. Mot bakgrund av målgruppens sårbarhet är dessa brister otillfredsställande och regelverket otillräckligt.

Kommunen bör även fortsatt ansvara för skyddat boende

I ett historiskt perspektiv har brottsofferstöd i Sverige till stor del byggt på frivilligt arbete från civilsamhället. Under en längre period har emellertid det offentligas ansvar på området gradvis skärpts (se avsnitt 4.2.2). Regeringen har tidigare bedömt att Sverige uppfyller de krav som ställs i artikel 9.3 a) Europaparlamentets och Rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF, det s.k. brottsofferdirektivet, om att medlemsstaterna ska tillhandahålla skyddat boende eller annat lämpligt tillfälligt boende för brottsoffer (prop. 2014/15:77 s. 10 ff.). Regeringen har vidare bedömt att Sverige uppfyller de krav som ställs i artikel 23 Istanbulkonventionen om att lämpliga och lättillgängliga skyddade boenden i tillräckligt antal ska tillhandahållas med hänvisning till att socialnämndens ansvar för brottsoffer även innefattar skyddat boende (prop. 2013/14:208 s. 98).

Skyddat boende har under en lång tid erbjudits av socialtjänsten till skydd och stöd för våldsutsatta personer (se avsnitt 4.2.2). Mot denna bakgrund delas inte *SKR:s* synpunkt att en skyldighet för socialnämnden att vid behov erbjuda den specifika insatsen skyddat boende i dagsläget skulle saknas. Bedömningen är, i likhet med utredningens, att förslagen om att reglera skyddat boende som en boendeinsats utgör en ambitionshöjning i förhållande till nuvarande förhållanden, se närmare avsnitt 12.1.

Som nämns ovan är ideella kvinnojourer vanligt förekommande utförare av insatsen skyddat boende. Kvinnojourer ägnar sig också ofta åt aktiviteter som faller utanför det offentligas ansvarsområde (t.ex. utbildning och opinionsbildning) och de väljer själva om de ska arbeta på uppdrag av socialnämnden. Även med en reglering av skyddat boende i socialtjänstlagen kommer kvinnojourer fortsatt att kunna välja om de vill vara utförare av socialtjänst eller inte. Därför delas inte *Göteborgs universitets* åsikt att en sådan reglering i sig skulle påverka jourernas möjligheter att ta emot kvinnor som inte vill ha kontakt med socialtjänsten.

Inte heller *Vingåkers kommuns* uppfattning att det skulle vara ändamålsenligt att föra över ansvaret för skyddat boende till staten delas. Socialstyrelsen och andra myndigheter har under många år arbetat för att utveckla skyddat boende som en kommunal insats. Upprepade enkätundersökningar från Socialstyrelsen visar att i princip alla kommuner erbjuder

en behovsprövad insats i form av skyddat boende, vilket bedöms vara en god grund att bygga vidare på. För detta talar också att våldsutsatta ofta har behov av ytterligare insatser från socialtjänsten och att majoriteten av dem som vistas i skyddat boende har medföljande barn. Kommunen har ett särskilt utpekat ansvar för barn och unga, inklusive barn som har bevittnat eller själva utsatts för våld. Så långt som möjligt bör den kedja av insatser som våldsutsatta vuxna och medföljande barn behöver under och efter en vistelse i skyddat boende samordnas och hållas ihop. Det bedöms därför finnas goda skäl till att det även fortsättningsvis ska vara en uppgift för kommunerna att erbjuda skyddat boende.

Kommunen ska se till att det finns tillgång till skyddade boenden

Enligt 6 kap. 2 § SoL ansvarar varje kommun för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende och stödboenden. Behovet av särskilda ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse ansvarar staten för. Det bör nu uttryckligen framgå i socialtjänstlagen att det även är kommunens ansvar att se till att det finns tillgång till skyddade boenden. Såsom SKR påpekar, behöver kommunen ha tillgång till skyddade boenden med olika utformning. Skyddsaspekter, målgrupper för mottagande i skyddat boende och individuella behov hos enskilda och grupper är exempel på aspekter som kommunen kan behöva överväga vid säkerställandet av tillgången till skyddat boende. Det kan, såsom *Statskontoret* framhåller, finnas stora behov av boenden för olika utsatta grupper. Det är likaså viktigt att det finns tillräcklig tillgång till skyddade boenden som tar emot medföljande barn och det behöver, såsom *Rädda Barnen* påpekar, säkerställas att barn inte i onödan flyttas mellan olika boendelösningar. Som utredningen framhåller innebär kommunens ansvar för att det finns tillgång till skyddade boenden inte någon skyldighet att driva skyddade boenden i egen regi. Tillgången till skyddade boenden kan säkerställas exempelvis genom att kommunen samarbetar med en annan kommun eller med andra kommuner eller genom att kommunen upphandlar platser i lämpligt skyddat boende som drivs av en enskild verksamhet.

Insatsen skyddat boende beviljas efter en behovsbedömning enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen

I likhet med befintliga placeringsformer utanför det egna hemmet enligt socialtjänstlagen är skyddat boende, och ska fortsatt vara, en tidsbegränsad insats som ges med utgångspunkt i de behov som finns hos individen. Beslutet om insats fattas med stöd av 4 kap. 1 § SoL (se avsnitt 4.2.5) utifrån en behovsprövning som grundar sig på nämndens utredning (11 kap. 1 § SoL).

Socialnämnden ska vid behov erbjuda hjälpinsatser av olika slag till våldsutsatta på ett mycket tidigt stadium. Det finns inget krav på att den som har utövat våld ska vara polisanmäld eller dömd för något brott (prop. 2006/07:38 s. 27). Utgångspunkten för stödet och hjälpen är i stället den våldsutsattas berättelse om det som har hänt.

Beslut om skyddat boende kan behöva fattas akut

Skyddat boende är i första hand en insats för att ge stöd och skydd i en akut fas för den utsatta. När en vuxen person behöver akut skydd i form av boende kan socialnämnden redan med nuvarande bestämmelser omedelbart fatta beslut om att bevilja insatsen skyddat boende. Om behovet uppstår under jourtid, t.ex. en helg, fattas beslutet av kommunens socialjour (se avsnitt 6.2.15 om delegation). Det förekommer också att polis med den hotade personens medgivande kör personen direkt till ett skyddat boende, vilket vanligtvis innebär att personalen på det skyddade boendet kontaktar socialtjänsten vid första möjliga tillfälle. Socialtjänsten kan alltså inleda en utredning, bevilja bistånd till skyddat boende och parallellt fortsätta utredningen (se Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende, Socialstyrelsen 2013).

En person kan, såsom IVO påpekar, även på egen hand söka upp ett skyddat boende, exempelvis en kvinnojour. I det läget är det naturligt att personalen på boendet informerar den skyddssökande om möjligheten att kontakta socialtjänsten. Om personen tar kontakt med socialtjänsten, kan beslut om skyddat boende fattas omedelbart. När socialnämnden lämnar över genomförandet av en insats till annan utförare, t.ex. en kvinnojour, följer frågor om ersättning regelverket om offentlig upphandling (se avsnitt 4.3.1).

Det kan förekomma att en vuxen person väljer att inte ha någon kontakt med socialtjänsten. I sådana fall kan ideella organisationer bistå med stöd och skydd. I en sådan situation gäller dock inte det offentliga regelverket eftersom det inte handlar om någon insats enligt socialtjänstlagen. I detta sammanhang kan dock erinras om den skyldighet som de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet på t.ex. socialtjänstens område har enligt 14 kap. 1 § SoL att genast anmäla till socialnämnden om de i verksamheten får kännedom eller misstänker att ett barn far illa.

Insatsens innehåll

Insatsen är i första hand tänkt att svara mot behov av boende och skydd i en akut fas och att underlätta övergången till ett självständigt, tryggt liv med stadigvarande boende. För skyddsökande med en allvarlig hotbild kan insatsen vara nödvändig för att undkomma omedelbar fara, exempelvis i samband med separation från en våldsam partner. För andra motiveras den främst av möjligheten att ta sig ur ett kaotiskt tillstånd och börja bygga upp en tillvaro utan våld.

Det mest avgörande skyddet, utöver själva boendet, utgörs av de stödinsatser som stärker förmågan att klara sig själv och minskar sårbarheten hos den enskilde. Därutöver kan insatsen bestå av att det i det skyddade boendet finns skalskydd med bl.a. bevakning, säkerhetsdörrar, lås och larm samt andra åtgärder som hemlig adress Det grundläggande stödet handlar vanligen om säkerhetsplanering, rådgivning om lagstiftning, rättsväsendet och stöd från andra instanser, assistans i kontakten med myndigheter inklusive socialtjänsten, samtal och praktisk hjälp i vardagen och boendet. Stöd till medföljande barn kan, med anpassning till barnets

ålder och mognad, också handla om säkerhetsplanering, information om vad som händer, hjälp med läxor och stöd att bearbeta upplevelser av våld.

För att säkerställa individanpassningen i stöd, hjälp och skydd är det nödvändigt att beakta faktorer som generellt sett medför högre risk att utsättas för våld, att utsattheten förvärras eller som av andra skäl spelar roll för den enskildes möjligheter att leva i frihet från våld. De behov som enskilda brottsoffer har av skyddat boende kan således variera och måste avgöras individuellt i varje enskilt fall. Om skyddat boende inte bedöms vara en lämplig insats kan det i stället bli aktuellt att överväga andra tillfälliga boendeformer.

Erfarenheten visar att det främst är offer för närståendes våld som behöver skyddat boende

Socialnämnden har enligt socialtjänstlagen ett särskilt angivet ansvar att vid behov ge stöd och hjälp till brottsoffer. Även EU:s brottsofferdirektiv innebär ett åtagande att tillhandahålla stödinsatser, inklusive skyddat boende för alla brottsoffer som är i behov av det. I praktiken är det emellertid just våldsbrott och hot om våldsbrott som föranleder behov av skyddat boende. Detta gäller i särskilt hög grad kvinnor, och medföljande barn, som har utsatts för våld av en närstående eller tidigare närstående person. De utgör den absolut största gruppen av dem som vistas i skyddat boende.

Som framgår av avsnitt 4.2.2 är det som en insats riktad till kvinnor utsatta för våld av en partner eller en f.d. partner som begreppet skyddat boende kom att etableras i ett historiskt perspektiv. Eftersom brottsoffret ofta befinner sig i beroendeställning till gärningsmannen med avseende på bl.a. gemensamma barn, ekonomi och boende, innebär den nära relationen en särskild sårbarhet. I förarbeten till socialtjänstlagen har regeringen klargjort att begreppet närstående omfattar t.ex. make, sambo, pojk- och flickvänner, föräldrar och andra nära släktingar eller andra personer där det finns en nära och förtroendefull relation mellan gärningspersonen och brottsoffret (prop. 2006/07:38 s. 31).

Behov av skyddat boende förekommer dock också bland personer som inte utsätts för våld av en närstående. Förövare av hedersrelaterat våld är mestadels närstående till offret men brotten kan även begås av andra personer. Varken straffskärpningsgrunden för brott med hedersmotiv eller det särskilda brottet hedersförtryck har något närståenderekvisit (prop. 2019/20:131 och prop. 2021/22:138). Vidare kan personer i prostitution och personer som är offer för människohandel för sexuella ändamål ha behov av skyddat boende. Det finns ett mindre antal boenden som är specialiserade på arbete med personer i prostitution eller offer för människohandel för sexuella ändamål, dvs. i första hand kvinnor som inte sällan har svaga sociala nätverk i Sverige.

Utredningen uppmärksammar att skyddat boende även kan vara en relevant insats för avhoppare från kriminella miljöer som nästan uteslutande är unga män.

Målgruppen bör vara alla våldsutsatta med behov av insatsen

Utsatthet för våld av närstående innebär en särskild sårbarhet. Det offentliga skyddet och stödet till de företrädesvis kvinnliga brottsoffren har historiskt sett varit eftersatt. En avgränsning av målgruppen till dem som

är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående, såsom bl.a. *SKR* föreslår, kan i viss mån tänkas gynna utvecklingen av mer samlad kunskap och bättre metoder i skyddade boenden. Dock skulle våldsutsatta som befinner sig i prostitution, offer för människohandel för sexuella ändamål eller offer för hedersrelaterat våld inte ingå i målgruppen, såvida våldet inte samtidigt utövas av en närstående person. Dessutom kan en avgränsning till dem som är utsatta för våld av närstående bli svår att upprätthålla i praktiken. I akuta situationer är det inte alltid möjligt att säkert fastställa relationen mellan den skyddssökande och förövaren eller förövarna.

Vidare är behovet av skyddat boende bland dem som är utsatta för våld eller hot av andra än närstående sannolikt jämförelsevis begränsat. Avhoppare från kriminella miljöer som får insatser inklusive boende på annan ort än hemorten är vanligen föremål för åtgärder från polis och kriminalvård (se förordningen [2006:519] om särskilt personsäkerhetsarbete m.m.). Uppgifter om socialtjänstinsatser för denna målgrupp samlas inte in på ett enhetligt sätt och nationell statistik på området saknas. Under arbetet med detta utkast kontaktades de särskilda kommunala avhopparverksamheterna i Göteborg, Malmö och Stockholm. Med underlag från dessa verksamheter uppskattas här att totalt färre än 100 individer omfattades av sådana insatser i landets tre folkrikaste kommuner år 2021. Det är oklart hur många av dem som fick boendeinsatser som motsvarar skyddat boende. Det handlar om unga män med betydande behov av vård, inklusive missbruk och beroendevård. Boendet ordnas vanligen i form av friliggande lägenheter med boendestödjare. Samtidigt är riktad offentlig avhopparverksamhet ett relativt nytt fält som genomgår snabb förändring. Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen har fått uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet varav det senaste ska slutredovisas den 1 februari 2024 (Ju2021/03331, Ju2022/01537, Ju2022/01578).

Mot denna bakgrund är den samlade bedömningen att placeringsformen skyddat boende, i likhet med vad *Brottsoffermyndigheten* och *Jämställdhetsmyndigheten* anför, även fortsättningsvis bör vara öppen för alla som är eller har varit utsatta eller riskerar att utsättas för våld eller andra övergrepp eller hot om våld. Annorlunda än vad *JO* uppfattar, avser bestämmelsen alltså att omfatta just brottsoffer. Även med denna vidare målgrupp kommer dock skyddat boende i första hand att vara en placeringsform för kvinnor och deras barn som är utsatta för våld av närstående. Därför delas inte den farhåga *Örnsköldsviks kommun* ger uttryck för, dvs. att det skulle medföra svårigheter för kommunerna att tillhandahålla den specifika insatsen skyddat boende om den därutöver kan riktas till andra än våldsutsatta. Redan i dag behöver socialnämnden och utförande verksamheter beakta att det med hänsyn till bl.a. säkerhet kan vara olämpligt att ta emot enskilda med olika problem i ett och samma boende. Det kan exempelvis handla om att våldsutsatta personer i pågående missbruk inte bör tas emot tillsammans med barnfamiljer. Personer som beviljas skyddat boende på grund av våld och hot om våld som har att göra med deras egen kriminalitet torde av lämplighetsskäl inte beviljas plats i samma boende som kvinnor och barn som varit utsatta för våld av närstående. Ett skyddat boende ska enligt 3 kap. 3 § SoL uppfylla krav på god kvalitet för den

målgrupp som boendet tar emot (se avsnitt 7.1), vilket innebär att olika skyddssökande inte bör blandas på ett olämpligt sätt i ett skyddat boende, såsom *Unizon* och Vingåkers kommun befarar.

Sammanfattning av förslagen

Sammanfattningsvis ska således skyddat boende föras in som en uttrycklig insats enligt socialtjänstlagen för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Socialnämnden ska sörja för att dessa personer tas emot i ett skyddat boende.

Bestämmelsens placering i socialtjänstlagen har närmare övervägts i utkastet. Som JO påpekar, har bestämmelsen karaktären av en erinran om att det tillhör nämndens uppgifter att se till att den som behöver bistånd i form av skyddat boende ska få en sådan insats och skulle därför kunna placeras i anslutning till 5 kap. 11 § SoL. Dock är skyddat boende en insats som har flera likheter med placeringar i HVB och stödboende, i den bemärkelsen att det handlar om insatser som vid sidan av boendet också innefattar stödinsatser eller vård och som till sin natur är tillfälliga. Det kan konstateras att det i 5 kap. SoL inte finns några bestämmelser om boendeinsatser annat än vad gäller permanent boende (se 5 kap. 5 § SoL om bostäder till äldre och 5 kap. 7 § SoL om bostäder till människor med funktionshinder). Såsom redogörs för i avsnitt 6.1.3 är det vidare inte helt tydligt vad som menas med vård enligt socialtjänstlagen. Att 6 kap. innehåller bestämmelser om vård utanför det egna hemmet utesluter därför inte, till skillnad mot vad JO menar, att bestämmelsen om skyddat boende placeras där. I likhet med utredningens och promemorians förslag bör den nya bestämmelsen om skyddat boende därför föras in i 6 kap. SoL.

När de gäller frågan under vilka förutsättningar barn bör placeras i skyddat boende behöver särskilda överväganden göras. Frågan behandlas i avsnitt 6.

Skyddat boende bör närmare definieras i socialtjänstförordningen

Vad gäller HVB, stödboende och familjehem definieras insatserna närmare i socialtjänstförordningen (3 kap. 1–2 §§ socialtjänstförordningen [2001:937], förkortad SoF). I likhet med vad utredningen anser bör skyddat boende definieras i socialtjänstförordningen. Det bör av definitionen framgå att skyddat boende är ett boende inom socialtjänsten som tillfälligt tar emot enskilda för vistelse i förening med individanpassat stöd och skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Det bör vidare framgå av definitionen att om boendet drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ, ska det krävas att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

5.2 Insatsen skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden

Utkastets förslag: Insatsen skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller för vård i familjehem, hem för vård eller boende eller stödboende.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans kommenterar förslaget särskilt.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag: Av 6 kap. 4 § SoL framgår att vård i familjehem, hem för vård eller boende eller stödboende ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Det innebär att vården som ges utanför det egna hemmet ska planeras i samråd med nämnden. Vidare bör nämnden hållas underrättad om i varje fall alla större förändringar i den enskildes förhållanden under vistelsen utanför det egna hemmet (prop. 1979/80:1 s. 536). I likhet med utredningen föreslås att bestämmelsen ska omfatta även insatsen skyddat boende. Det innebär att den enskildes insats i form av skyddat boende ska planeras i samråd med nämnden.

5.3 Placeringskommunens ansvar

Utkastets förslag: Kommunens ansvar för insatser enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ska gälla även för en person som till följd av ett beslut om skyddat boende av kommunen är bosatt i en annan kommun.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR),* som är den enda remissinstans som yttrar sig över förslaget, har inget att invända mot att kommunen ska behålla ansvaret för enskilda som till följd av ett beslut om skyddat boende vistas i en annan kommun och organisationen.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med utkastets förslag. I promemorian föreslås att kommunens ansvar för insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska gälla även för en person som till följd av ett beslut om skyddat boende av kommunen är bosatt i en annan kommun.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig över promemorians förslag, däribland *Länsstyrelsen i Östergötland*, tillstyrker förslaget.

Skälen för utkastets förslag: Enligt 2 a kap. 3 § 1 SoL ansvarar bosättningskommunen för den enskildes hjälpbehov, om personen vistas tillfälligt i en annan kommun. Kommunens ansvar omfattar samtliga socialtjänstinsatser som den enskilde kan behöva, inte bara de som har samband med det ursprungliga hjälpbehovet (prop. 2010/11:49 s. 86 f.). Med bosättningskommun avses den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt, eller en annan kommun till vilken han eller hon har sin starkaste anknytning om det är en annan kommun än den där han eller hon är stadigvarande bosatt eller om den enskilde inte har någon stadigvarande bostad (se 2 a kap. 3 § SoL).

Enligt 2 a kap. 4 § SoL behåller den beslutande kommunen ansvaret för enskilda som till följd av ett beslut av den kommunen vistas i en annan kommun i vissa särskilt angivna boendeformer, exempelvis HVB eller stödboende. Med hänsyn till att det redan följer av 2 a kap. 3 § SoL att en bosättningskommun ska ansvara för enskilda som tillfälligt vistas i en

annan kommun, får paragrafen betydelse i de fall då det inte finns någon klarlagd bosättningskommun, och i de fall då den enskilde inte bara tillfälligt vistas i den andra kommunen, utan får anses bli stadigvarande bosatt där (prop. 2010/11:49 s. 86).

Även i situationer när kommunen beviljar en person en plats i ett skyddat boende i en annan kommun, bör kommunen behålla ansvaret för insatser till personen. I likhet med utredningens förslag, bör det därför tydliggöras i socialtjänstlagen att en kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en person som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i skyddat boende. Kommunens ansvar kommer att omfatta såväl barn som placeras i skyddat boende med en vårdnadshavare som vårdnadshavaren själv (se avsnitt 6.1.2). På samma sätt som är fallet vid en kommuns placering av en person i HVB och stödboende i en annan kommun, får paragrafen betydelse framför allt i de fall då det inte finns någon klarlagd bosättningskommun, och i de fall då den enskilde inte bara tillfälligt vistas i den andra kommunen, utan får anses vara stadigvarande bosatt där.

Enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, gäller kommunens ansvar gentemot dem som är bosatta i kommunen. Ansvaret för insatser enligt 9 § 2–10 omfattar dock inte dem som är bosatta i kommunen genom beslut av en annan kommun i fall som avses i 16 c eller 16 d §. Enligt 16 d § LSS har en kommun ett ansvar enligt LSS bl.a. gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i familjehem eller HVB i en annan kommun. Också personer som omfattas av LSS kan få beslut om skyddat boende. Kommunens ansvar för att tillhandahålla LSS-insatser i en annan kommun bör därför även omfatta den som vistas i ett skyddat boende i en annan kommun. Det betyder att kommunens ansvar för LSS-insatser kommer att omfatta såväl barn som placeras i skyddat boende med en vårdnadshavare som vårdnadshavaren själv.

5.4 Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas i frågor om bostäder

Utkastets förslag: Det ska tydliggöras att socialnämndens ansvar att ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden omfattar gruppen våldsutsatta personer.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig över förslaget är i huvudsak positiva till det. *Rädda Barnen* är tveksamma till om förslagen är tillräckliga för att säkra barnets rätt till bostad. *Unicef Sverige* menar att förslaget behöver förtydligas för att säkerställa att ett barn som varit placerat i ett skyddat boende får en trygg utflytt. *Unizon* välkomnar utredningens förslag men anser att det kommer att krävas skarpare förslag för att komma tillrätta med bostadsproblemet. *Statskontoret* framhåller att det i dag finns stora behov av boenden för olika utsatta grupper, som kommunerna kan ha svårt att tillgodose. Staten behöver därför uppmärksamma frågan om hur kommunerna på bästa sätt kan stödjas i arbetet med att ordna boenden åt utsatta grupper. *Stockholms universitet (Områdesnämnden för*

humanvetenskap) välkomnar förslaget om tydliggörande i socialtjänstlagen men poängterar att kommunernas likabehandlingsprincip kan göra det svårt för socialnämnden att särskilt prioritera personer som slussas ut från skyddat boende utan uttryckligt lagstöd. *Köpings kommun* påpekar att den nationella bostadsbristen påverkar i vilken grad allmännyttan och privata företag är benägna att upplåta bostäder och skriva avtal med socialnämnden. *Piteå kommun* anser att frågan om att hitta permanenta bostäder för de som är utsatta för våld inte kan ligga helt på socialnämnden eller enskilda tjänstemän, utan bör hanteras på en övergripande nivå i kommunen.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

En påfrestning att flytta från en gemensam bostad

Att behöva flytta till en skyddat boende är en åtgärd som i många fall innebär ett uppbrott inte bara från en våldsutövande närstående utan även från vardagen i övrigt och utgör en påfrestning, t.ex. för medföljande barn som kan behöva bryta upp skolgång eller förskola och kontakten med vännerna. Som utredningen framhåller bör en placering i skyddat boende i möjligaste mån undvikas och det bör undersökas om den våldsutsatta och dennas barn kan bo kvar i bostaden. I ett tidigt skede av en placering i skyddat boende bör det vidare undersökas om våldsutövaren kan lämna det gemensamma hemmet så att den våldsutsatta vårdnadshavaren och barnen kan flytta hem igen. Utredningen beskriver att ett lägenhetskontrakt många gånger tillfaller den våldsutövande. En förutsättning för återvändandet till den tidigare gemensamma bostaden är att socialnämnden säkerställer att detta kan ske med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet. Här kan en genomförd riskbedömning tjäna som utgångspunkt.

Regeringskansliet har nyligen gett en utredare i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att se över det hyresrättsliga skyddet för personer som har utsatts för brott i nära relation (Ju2022/02328). Syftet med uppdraget är att säkerställa att det finns tillräckliga möjligheter för den som har blivit utsatt för ett sådant brott att kunna bo kvar i den gemensamma bostaden. Uppdraget ska redovisas senast den 12 juni 2023. Regeringen har också nyligen gett en särskild utredare i uppdrag att se över den hyresrättsliga regleringen kring uppsägning av hyresavtal i fall där hyresgästen har begått brott i lägenheten eller i närområdet (dir. 2022:105). Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2023.

Regler om rätt att bo kvar i en gemensam bostad finns i 14 kap. 7 § och 18 kap. 2 § äktenskapsbalken. I mål om äktenskapsskillnad får domstolen, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom som har fått laga kraft, på yrkande av någon av makarna bestämma vem av makarna som ska ha rätt att bo kvar i makarnas gemensamma bostad, dock längst för tiden till dess att bodelning har skett. Domstolen får också i ett sådant mål på yrkande av någon av makarna förbjuda makarna att besöka varandra, för tiden till dess att skillnadsfrågan har avgjorts genom dom som har fått laga kraft. Möjligheten för en domstol att på yrkande av någon av makarna besluta om kvarsittanderätt och besöksförbud till dess att bodelning skett finns också efter att ett mål om äktenskapsskillnad har avslutats. Den som

bryter mot ett förbud för makarna att besöka varandra kan dömas för överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud.

När det gäller sambor, dvs. två personer som inte är gifta men som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll, innehåller sambolagen (2003:376) bestämmelser med liknande innehåll (se 22, 28 och 31 §§ sambolagen).

Det finns därutöver möjlighet att ansöka om kontaktförbud avseende gemensam bostad (1 a § lagen om kontaktförbud).

Socialnämnden kan på olika sätt stödja enskilda i att ordna stadigvarande bostad efter vistelsen i skyddat boende. I vissa fall kan socialnämnden vara skyldig att tillhandahålla en bostad. I rättspraxis har rätt till sådant bistånd ansetts föreligga när den enskilde är helt bostadslös och har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad (RÅ 1990 ref. 119 och RÅ 2004 ref. 130).

Socialnämndens ansvar för en god samhällsmiljö och goda förhållanden bör tydliggöras

Som nämnts i avsnitt 4.2.3 har den absoluta majoriteten av de som vistats i skyddat boende utländsk bakgrund, många utan kontaktnät, tryggad arbetssituation eller andra stödjande faktorer, vilket bidrar till svårigheter att på egen hand ordna upp t. ex. sin boendesituation. Kommunernas ansvar för att det finns bostäder regleras i lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383). Såsom några remissinsatser har gett uttryck för har socialnämnden inget utpekat ansvar för bostadsförsörjningen. Det är i stället kommunens ansvar att sörja för den allmänna tillgången till bostäder. Socialnämnden har dock enligt 3 kap. 2 § SoL ansvar för att medverka i samhällsplaneringen. Socialnämnden ska enligt det andra stycket i bestämmelsen även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Nämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning, enligt samma bestämmelse.

I likhet med utredningen föreslås att de som utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående särskilt ska omnämnas i 3 kap. 2 § andra stycket SoL för att tydliggöra nämndens ansvar att beakta denna grupp i samhällsplaneringen. Våld eller andra övergrepp av närstående är den beteckning för våld i nära relationer som finns i 5 kap. 11 § andra och fjärde styckena SoL och samma benämning bör användas även i den nu föreslagna lagändringen.

6 Barn i skyddat boende

I detta avsnitt redogörs för överväganden och förslag om hur barns placering i skyddat boende bör regleras. I avsnitt 6.1.1 redogörs för skälen för att medföljande barn bör beviljas en egen insats i form av skyddat boende och för hur insatsen bör regleras i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. I avsnittet redogörs även för vad detta innebär för socialnämndens

ansvar för barnet i fråga om bl.a. handläggningen, överväganden av beslutet och nämndens möjlighet att följa upp barnets situation när placeringen avslutats.

En placering med stöd av socialtjänstlagen förutsätter att placeringen kan göras med stöd av samtycke från barnets vårdnadshavare. I avsnitt 6.2.1 redogörs för skälen till att en särskild reglering behövs för att möjliggöra att ett barn som står under gemensam vårdnad vid behov kan placeras tillsammans med en vårdnadshavare i ett skyddat boende när samtycke från den andra vårdnadshavaren saknas. I avsnittet föreslås en ny lag med särskilda bestämmelser om detta.

Slutligen redogörs i avsnitten 6.3 och 6.4 för andra insatser för ett barn som är placerat i ett skyddat boende.

6.1 Skyddat boende som en insats till barn enligt socialtjänstlagen

6.1.1 Barn bör beviljas en egen insats vid vistelse i skyddat boende

Utkastets bedömning: Socialnämnden bör göra en individuell behovsprövning och bevilja barnet en egen insats vid vistelse i skyddat boende.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med utkastets bedömning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Akademikerförbundet SSR* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* tillstyrker eller har inget att invända mot att barnet får ett eget beslut om insatsen. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att individuella beslut och en vårdplan för placering av barn i skyddade boenden är en förutsättning för att utsatta och behövande barn och unga över huvud taget ska kunna synliggöras på sina egna villkor och utifrån sina egna behov. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* hoppas att följden av förslaget kan bli att det görs en noggrann bedömning av om barnet har behov av en sådan placering. I en del fall bör det enligt hovrätten vara möjligt för barnet att exempelvis stanna hos någon anhörig i närområdet och på så sätt undvika avbrott när det gäller skolgång, fritidsaktiviteter och kamratkontakter. *Unizon* ställer sig i princip positiva till förslaget men påtalar att det saknas kunskap inom socialtjänsten om hur barn som upplever pappas våld mot mamma påverkas. *Linköpings universitet* (*Barnafrid*) framhåller vikten av att socialnämnden i bedömningen av barnets behov av skydd pratar enskilt med barnet, eftersom föräldrar kan ha andra intressen än barnet. *Unicef Sverige* efterfrågar tydligare formella krav på att barns rätt till delaktighet tillgodoses. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* anser att rätten till teckenspråkstolk särskilt bör betonas. Det finns annars en risk att man förbiser dessa barns behov.

Barnombudsmannen lyfter att när ett barn placeras på skyddat boende bör det vara mer regel än undantag att detta görs mer eller mindre akut. För att barnet inte ska riskera att stå utan insats är det avgörande att en väl fungerande struktur byggs upp på socialtjänst och socialjour i syfte att kunna ta snabba beslut i ett akut skede. *Göteborgs universitet (Institu-*

tionen för socialt arbete) är kritiskt till förslaget och menar att det är naivt att tro att kommunerna inte kommer att tveka inför placeringar som kräver större administration. Även *Vingåkers kommun* lyfter denna fråga och menar att en konsekvens av att en barnskyddsutredning alltid ska startas kan bli att en del kvinnor drar sig för att söka skydd och lämna en våldsam relation. *Sigtuna kommun* saknar en problematisering kring alternativa lösningar till placeringsbeslut och välkomnar en diskussion om hur ett stärkt barnrättsperspektiv kan uppnås utan att barnen placeras i samhällets omsorg med de kostnader som detta medför. *Kvinnofronten* befarar att separata beslut för barnen i praktiken skulle leda till att kvinnor inte vågar fly och anser att det borde vara fullt möjligt att låta kvinnans beslut omfatta barnen.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets bedömning

En utredning ska inledas utan dröjsmål

När en våldsutsatt vårdnadshavare vänder sig till socialnämnden och ansöker om insatsen skyddat boende följer det av 11 kap. 1 § SoL att en utredning vanligen bör inledas utan dröjsmål avseende barnet, eftersom barn i en sådan situation t.ex. kan ha bevittnat eller utsatts för hot, våld eller andra övergrepp och kan föranleda ytterligare åtgärder från nämndens sida. En sådan utredning får inledas utan vårdnadshavarens samtycke (11 kap. 1 och 2 §§ SoL). Enligt utredningen som detta utkast till lagrådsremiss delvis grundar sig på brukar dock socialtjänsten informera den andra vårdnadshavaren om barnets vistelse i det skyddade boendet, men något samtycke inhämtas normalt inte.

Utredningen avseende barnet kan pågå under den tid som barnet vistas tillsammans med föräldern i ett skyddat boende, men enligt utredningen är det inte ovanligt att utredningen avslutas i samband med att barnet följer med föräldern till det skyddade boendet.

Medföljande barn i skyddat boende omfattas inte av någon egen insats

Den som behöver skydd och stöd i ett skyddat boende kan med såväl dagens regelverk som det regelverk som nu föreslås, beviljas en sådan insats av socialnämnden med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Ett barn kan dock med dagens regelverk inte beviljas en sådan insats eftersom skyddat boende inte är en insats eller placeringsform för barn enligt socialtjänstlagen. Det finns inte heller någon uttrycklig bestämmelse som reglerar situationen då ett barn följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. När en vårdnadshavare får insatsen skyddat boende och ett barn följer med vårdnadshavaren till det skyddade boendet fattar socialnämnden därför inte något beslut om insats för barnet. Ibland beviljar dock socialnämnden en våldsutsatt vårdnadshavare plats i ett skyddat boende som har tillstånd att bedriva hem för vård eller boende (HVB). Eftersom HVB är en placeringsform även för barn fattar socialnämnden i de fallen, enligt utredningen, ofta ett beslut om insats enligt 4 kap. 1 § SoL även för ett medföljande barn. I de fallen gäller för barnet bestämmelserna i

socialtjänstlagen om dokumentation, vårdplan och genomförandeplan, liksom bestämmelserna om socialnämndens ansvar för barnet.

Barnet stannar i normalfallet i det skyddade boendet så länge som den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med gör det.

Behovet av förändring

Det förhållandet att ett medföljande barn i skyddat boende oftast inte beviljas någon egen insats, innebär att den socialnämnd som beviljar en vårdnadshavare insatsen skyddat boende inte har något ansvar enligt socialtjänstlagen för att barnet får god vård i boendet. Socialnämnden har inte heller något ansvar enligt socialtjänstlagen för att barnet under vistelsen exempelvis får lämplig utbildning eller insatser från hälso- och sjukvården. Inte heller ansvarar socialnämnden enligt socialtjänstlagen för att följa barnets vistelse i det skyddade boendet, eller för att följa upp barnets behov av stöd efter vistelsen i det skyddade boendet. Det barn som följer med en förälder till ett skyddat boende gör det i stället under ansvar av den vårdnadshavare som beviljats insatsen. Det är dock vanligt att den våldsutsatta vårdnadshavaren har nedsatt föräldraförmåga till följd av den kris som hon eller han befinner sig i och därför kan sakna ork att ge barnet stöd och trygghet (se avsnitt 4.1.3).

Eftersom medföljande barn inte är föremål för en insats från socialtjänsten är det också oklart i vilken utsträckning deras vistelse i det skyddade boendet omfattas av IVO:s tillsynsuppdrag. Det betyder att det i praktiken är osäkert om IVO har uppdraget att hantera klagomål eller synpunkter som gäller barnets situation i skyddat boende.

Eftersom medföljande barn inte omfattas av något ärende som rör vistelsen upprättas det i regel inte heller någon dokumentation om barnet (jfr 11 kap. 5 och 6 §§ och 7 kap. 3 § SoL). Den kommun som ansvarar för vårdnadshavarens vistelse kan därför inte följa upp medföljande barns vistelse med stöd av någon dokumentation som har upprättats i boendet. Inte heller går det med stöd av någon dokumentation att följa upp huruvida barnet är delaktigt i det som sker. Det finns inte heller någon dokumentation om barnets vistelse som utgångspunkt för samverkan i socialnämnden internt eller med andra samhällsorgan och berörda aktörer (jfr 5 kap. 1 a § SoL). Enskilda som har vistats i ett skyddat boende som barn och som senare i livet vill ta del av socialtjänstdokumentation från denna tidsperiod, saknar därför vanligen denna möjlighet till kunskapsinhämtning.

Som konstateras i avsnitt 4.3.2 får barn i skyddat boende ofta inget eller endast bristfälligt stöd. Även tillgången till skolgång och hälso- och sjukvård brister. De allra flesta barn i skyddat boende har antingen bevittnat eller själva utsatts för våld, vilket innebär att de är brottsoffer. Bristen på stöd och hjälp är särskilt allvarlig med tanke på de kända konsekvenserna av att som barn bevittna eller själv utsättas för våld (se avsnitt 4.1.3).

Skyddat boende bör vara en insats också för barnet

För att medföljande barn ska få bättre stöd och bättre tillgång till sina rättigheter än vad som är fallet i dag bör skyddat boende vara en individuell insats som också riktar sig till det medföljande barnet. Det är inte

tillräckligt att allt ansvar för barnet faller på den våldsutsatta vårdnadshavaren, som själv ofta befinner sig i kris.

På motsvarande sätt som gäller för barn som placeras enligt socialtjänstlagen utanför det egna hemmet, bör det vara socialnämnden som ansvarar för att barn i skyddat boende är trygga och säkra och att de även i övrigt får insatser av god kvalitet. Nämnden bör också ansvara för att följa upp barnet såväl under som efter vistelsen i det skyddade boendet.

Sigtuna kommun efterfrågar alternativ till att barnet placeras i det skyddade boendet med stöd av socialtjänstlagen. Ett alternativ som har övervägts av utredningen är att det medföljande barnet utreds och får ett beslut på en stöd- och hjälpinsats i det skyddade boendet, t.ex. samtalsstöd, utan att insatsen skyddat boende omfattas. Ett sådant beslut är möjligt att fatta redan med stöd av befintlig lagstiftning. Som utredningen konstaterar innebär det dock att barnet inte synliggörs som rättighetsbärare när det gäller själva insatsen skyddat boende. Som *Advokatsamfundet* pekar på, är individuella beslut en förutsättning för att utsatta barn ska synliggöras utifrån sina egna behov och för att socialnämnden ska kunna följa barnet före, under och efter insatsen. Det saknas därför alternativ till att barnet får ett eget placeringsbeslut, om barnet samtidigt ska vara en rättighetsbärare.

Det finns således ett behov av att det av socialtjänstlagen framgår att även barn till en vårdnadshavare som beviljas en insats i form av skyddat boende kan placeras där. Införandet av en ny placeringsform för medföljande barn innebär, i motsats till vad *JO* befarar, att barnet kommer att få ett eget beslut om insatsen. Beslutet bör föregås av en individuell behovsprövning för barnet.

Den nya placeringsformen för med sig, så som bl.a. *Malmö kommun* påpekar, att administrationen i form av bl.a. handläggning kommer att öka hos socialnämnden. Den administrativa bördan måste dock vägas emot de påtagliga vinster i form av ökad rättssäkerhet som uppstår för barnet. Barn i skyddat boende har en utsatthet som har stora likheter med den situation som är kännetecknande för barn som placeras utanför det egna hemmet i andra former. Exempelvis visar forskningen att barn i skyddat boende har eftersatt hälsa och tandvård, på motsvarande sätt som gäller för barn som är placerade enligt socialtjänstlagen eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, i dag (se avsnitt 4.1.3).

För barn som placeras utanför det egna hemmet har socialnämnden enligt 6 kap. SoL ett uttalat ansvar. Det saknas skäl att i detta avseende behandla barn i skyddat boende annorlunda än barn som placeras utanför det egna hemmet i andra former. Se vidare avsnitt 6.1.3 nedan.

Som redogörs för ovan, inleder socialnämnden i regel en utredning för de barn som följer med en vårdnadshavare i skyddat boende enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL. Eftersom socialnämnden redan i dag inleder utredningar för dessa barn, delas inte *Vingåkers kommun*s och *Kvinnofrontens* farhåga om att en utredning som inleds med anledning av att barnet kan beviljas en egen insats i form av placering i skyddat boende kommer att medföra att våldsutsatta föräldrar avhåller sig ifrån att söka skydd.

Ett placeringsbeslut enligt socialtjänstlagen kräver vårdnadshavarnas samtycke

Som ovan framgått ska skyddat boende beviljas efter en individuell behovsprövning enligt 4 kap. 1 § SoL. En insats som beslutas enligt socialtjänstlagen är frivillig, vilket innebär att båda vårdnadshavarnas samtycke krävs och om barnet har fyllt 15 år, från barnet självt.

I avsnitt 6.2.1 redogörs för skälen till att en särskild reglering behövs för att även möjliggöra att ett barn som står under gemensam vårdnad vid behov kan placeras tillsammans med en vårdnadshavare i ett skyddat boende när samtycke från den andre vårdnadshavaren saknas.

Beslut om placeringen kan fattas akut

Precis som *Barnombudsmannen* påpekar, uppstår behovet av skydd ofta akut. På motsvarande sätt som gäller för vuxna kan socialnämnden i fråga om medföljande barn omedelbart fatta beslut om att placera barnet i skyddat boende. Om behovet uppstår under jourtid, t.ex. en helg, fattas beslutet av kommunens socialjour. Socialtjänsten kan alltså inleda en utredning, bevilja bistånd till skyddat boende och parallellt fortsätta utredningen om barnets behov av stöd och skydd.

Barnet ska vara delaktigt

Det framgår av 11 kap. 10 § SoL att när en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant information. Ett barn ska enligt samma bestämmelse ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Vid en utredning om behov av ingripande till ett barns skydd eller stöd får barnet vidare höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

I linje med vad *Linköpings universitet (Barnafrid)* framhåller, är det viktigt att barnets inställning till placeringen klargörs. Det framgår också av 1 kap. 2 § SoL att barnets bästa särskilt ska beaktas vid åtgärder som rör barn och att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser. Till skillnad från *Unicef Sverige* anses att det saknas behov av tydligare lagkrav för att tillgodose barnets rätt till delaktighet vid utredningen om barnets behov av skyddat boende.

Att barn och vuxna som kommer i kontakt med socialtjänsten vid behov har rätt till teckenspråkstolk följer av 13 § förvaltningslagen (2017:900). Det behövs därför inte, såsom *Specialpedagogiska myndigheten* föreslår, något ytterligare tydliggörande av denna rättighet.

Krav på kompetens inom socialtjänsten

I linje med vad bl.a. *Unizon* lyfter fram, är det avgörande att det inom socialtjänsten finns adekvat kunskap och kompetens. Bristande kompetens och arbetsformer kan enligt organisationen leda till fel insatser, exempelvis att bedömningen blir att barnet ska stanna i ursprungshemmet med följden att mamman väljer bort insatsen för egen del. För utförande av

uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet (3 kap. 3 § SoL). Särskilda krav gäller dessutom inom socialtjänsten för viss handläggning som rör barn och unga (se 3 kap. 3 a § SoL). Sedan 2018 är kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer obligatorisk bl.a. i socionomutbildningen. Det finns alltså ett regelverk på plats som ska säkerställa kompetensen inom socialtjänsten.

6.1.2 Endast barn som följer med en vuxen vårdnadshavare ska få placeras i skyddat boende

Utkastets förslag: Socialnämnden får besluta att ett barn ska placeras i ett skyddat boende om barnet placeras där tillsammans med en vuxen vårdnadshavare.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser kommenterar utredningens förslag om att barnet endast får placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. *Förvaltningsrätten i Umeå* framhåller att behov av skydd på grund av hot eller våld kan föreligga även för barn som har en underårig vårdnadshavare. Sådana barn och vårdnadshavare är hänvisade till andra placeringsformer såsom HVB eller familjehem för vilka socialnämnden saknar möjlighet att besluta om placering i strid med ena vårdnadshavarens vilja. Även *Riksdagens ombudsmän (JO)* anser att frågan om placering av minderåriga föräldrar i ett skyddat boende behöver utredas ytterligare.

Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden) anför att familjekonstellationer kan se olika ut och att det i bedömningen av riskerna med att låta en person som inte är barnets vårdnadshavare fly tillsammans med barnet till ett skyddat boende bör vägas in att exempelvis ett styvsyskon och en styvförälder kan utgöra en betydande trygghet för barnet. Även *Rädda Barnen* och *Barnens rätt i samhället (Bris)* anser att det inte kan uteslutas att barn behöver placeras med en annan för barnet viktig vuxen som inte är vårdnadshavare. *Barnombudsmannen* avstyrker förslaget att barn endast ska få placeras tillsammans med en vårdnadshavare, med motiveringen att det kan finnas situationer där barnet – för att få sin rätt till skydd och stöd tillgodosedd – kan behöva följa med en vuxen person som inte är vårdnadshavare till det skyddade boendet, exempelvis en boendeförälder eller styvförälder.

Promemorians förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser kommenterar promemorians förslag. *Barnombudsmannen*, *Barnens rätt i samhället (Bris)* och *Rädda Barnen* vidhåller att medföljande barn i skyddat boende ska kunna placeras tillsammans även med en omsorgsperson som inte är barnets vårdnadshavare.

Skälen för utkastets förslag

Barn med egna skyddsbehov

Barn kan vara utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående på ett sätt som kan medföra behov av insatser som liknar behoven hos vålds-

utsatta vuxna. Så kan exempelvis vara fallet när ett barn utsätts för hedersrelaterat våld eller förtryck. Våldet kan utövas av en eller flera i familjen och ha sin grund i normer och värderingar som inskränker en flickas eller pojkes möjligheter, t.ex. vad gäller val av partner eller att leva ett liv som andra tonåringar. Minderåriga personer som utsätts för våld eller andra övergrepp till följd av hedersrelaterat våld eller förtryck, eller i en egen partnerrelation är mycket utsatta. Barn med skyddsbehov kan också själva vara vårdnadshavare.

Barn utan medföljande vårdnadshavare bör få vård i befintliga placeringsformer

Det framgår av föräldrabalken att barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. I första hand är det barnets vårdnadshavare som ska se till att barnet får detta (6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken). I de fall då vårdnadshavaren inte förmår skydda barnet från våldet, eller utgör orsaken till våldsutsattheten såsom kan vara fallet vid hedersrelaterat våld och förtryck, kan barnet behöva placeras utanför det egna hemmet. Enligt nuvarande bestämmelse kan barn placeras utanför det egna hemmet i jourhem, familjehem, HVB eller stödboende (6 kap. 1 § SoL).

Skyddsbehövande minderåriga personer som placeras utanför det egna hemmet har ofta stora behov som ställer omfattande krav på boendet, exempelvis i form av personal som finns på plats dygnet runt. I likhet med utredningen, görs bedömningen att våldsutsatta minderåriga personer som är i behov av vård därför bör tas emot i någon av de befintliga placeringsformerna för barn. Som framgår av utredningen finns det i dag familjehem, HVB och stödboenden som är inriktade på att ge skydd till just denna målgrupp.

Om det finns samtycke från vårdnadshavarna och, om barnet har fyllt 15 år, från barnet självt, kan socialnämnden placera barnet utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen. Om det saknas samtycke, kan nämnden besluta om placeringen med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, förutsatt att kriterierna för vård som framgår av 2 och 3 §§ LVU är uppfyllda (se vidare avsnitt 6.2.2). Våldsutsatta minderåriga personer som inte följer med en vårdnadshavare till skyddat boende bör således även fortsättningsvis vid behov tas emot inom ramen för befintliga placeringsformer för barn, och inte i ett skyddat boende i den form som förslås regleras i detta utkast till lagrådsremiss.

Barn bör endast kunna placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare

Utredningen har övervägt frågan om huruvida barn ska kunna vara medföljande till någon annan vuxen än vårdnadshavaren. Det kan t.ex. finnas styvsyskon i den våldsutsattas familj, och ur barnens perspektiv kan det finnas starka skäl för att syskonskaran ska hållas ihop även vid den tillfälliga boendetid som skyddat boende ska utgöra. Det kan också, såsom *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden), Barnombudsmannen, Rädda Barnen och Bris* anför, uppkomma situationer där en förälder som inte har del i vårdnaden, eller andra personer än föräldrar som tagit hand om barnet, och som söker hjälp genom placering i skyddat

boende. I detta utkast görs samma bedömning som utredningen, dvs. att det finns flera faktorer som talar emot en sådan ordning. En vårdnadshavare har bestämmanderätten över barnet i enlighet med 6 kap. 11 § föräldrabalken och har ansvar för att barnets behov av omvårdnad m.m. tillgodoses. Det kan innebära praktiska svårigheter i det skyddade boendet om det inte finns någon vårdnadshavare på plats som, när så krävs, kan fatta beslut i angelägenheter som rör barnet. Även andra frågor uppkommer som rör barnets relation till den vuxne skyddssökande. Om det exempelvis gäller en förälder som inte är vårdnadshavare behöver den bakomliggande orsaken till att föräldern inte längre är barnets vårdnadshavare beaktas. Gäller det en vuxen som varken är barnets vårdnadshavare eller förälder väcks frågor om vilket förhållande som den vuxne har till barnet som skulle kunna motivera att barnet följer med personen till boendet, samt om det kan finnas motstående intressen mellan den vuxne i förhållande till barnet. Som anges i utredningen handlar det sannolikt om få fall där den som ska placeras tillsammans med barnet inte samtidigt är barnets vårdnadshavare. När så trots allt är fallet har socialnämnden möjlighet att överväga och vidta andra lösningar än placering i skyddat boende. Barnets bästa ska särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn och att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser (1 kap. 2 § SoL).

Frågan om att ett barn kan ha vuxna i sin närhet som i praktiken tar ett föräldraansvar för barnet har uppmärksammats även i andra sammanhang. I juni 2022 överlämnade Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla sitt betänkande Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38). Utredningens förslag har remitterats. Frågan om huruvida andra vuxna än barnets vårdnadshavare ska kunna fatta vissa beslut kring ett barn utöver det som lagstiftningen medger i dag, bör lämpligen behandlas i ett större sammanhang än vad som detta utkast till lagrådsremiss omfattar.

Mot bakgrund av det nu anförda bör ett barn endast kunna följa med en vårdnadshavare till skyddat boende. Som närmare utvecklas i det följande bör barnets vårdnadshavare dessutom vara vuxen.

Vårdnadshavaren bör vara vuxen

I detta utkast till lagrådsremiss föreslås en särskild reglering som innebär att barn ska kunna följa med en vårdnadshavare i skyddat boende även när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren (se avsnitt 6.2.1). Även utredningen föreslog en sådan reglering, men med en utformning som skiljer sig från utkastets förslag. Såsom *Förvaltningsrätten i Umeå* påpekar, kommer den särskilda reglering när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren inte att vara tillämplig för våldsutsatta minderåriga med medföljande egna barn. Det har, vilket *JO* efterfrågar, närmare övervägts om och hur situationen bör regleras när en minderårig vårdnadshavare har behov av ett skyddat boende. Även när våldsutsatta minderåriga personer har egna barn ansvarar vårdnadshavaren för barnet med stöd av 6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken. Det kan därmed konstateras att det förhållandet att ett barn självt är förälder inte förändrar vårdnadshavarens ansvar gentemot den minderårige föräldern. Utgångspunkten är, precis

som är fallet när det gäller våldsutsatta minderåriga personer utan barn, att det är den minderåriga vårdnadshavarens egna vårdnadshavare som i första hand ansvarar för sitt barns trygghet och säkerhet. Som nämns ovan är minderåriga som utsätts för hot, våld eller andra övergrepp ofta mycket utsatta. I ännu högre grad torde det vara fallet när det gäller minderåriga vårdnadshavare. Minderåriga vårdnadshavare som har behov av vård utanför det egna hemmet bör därför – med eller utan det egna barnet – tas emot i någon av de befintliga placeringsformerna för barn.

Om den minderåriga vårdnadshavaren behöver placeras utanför det egna hemmet tillsammans med barnet kan socialnämnden, om det finns samtycke från barnets vårdnadshavare, och när barnet har fyllt 15 år från barnet självt, besluta om placeringen med stöd av socialtjänstlagen. När det gäller placeringen av den minderåriga vårdnadshavarens barn, förutsätter det dock att barnets andra vårdnadshavare samtycker till placeringen. Skulle det saknas ett sådant samtycke, kan nämnden besluta om placeringen med stöd av LVU, förutsatt att kriterierna för vård som framgår av 2 och 3 §§ LVU är uppfyllda.

Sammanfattning

I avsnitt 5.1 föreslås att skyddat boende förs in i socialtjänstlagen som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Bestämmelsen omfattar även barn. För att stärka barns rättigheter ska det införas en särskild bestämmelse om mottagande av barn i skyddat boende. Av bestämmelsen ska framgå att socialnämnden får besluta att placera ett barn i skyddat boende under förutsättning att barnet placeras där tillsammans med en vuxen vårdnadshavare som också beviljas insatsen. Eftersom boendeinsatser enligt socialtjänstlagen är frivilliga insatser kan ett barn beviljas en placering i skyddat boende med stöd av de förslagna bestämmelserna endast med samtycke från barnets vårdnadshavare. I avsnitt 6.2 föreslås en särskild reglering när den vårdnadshavare som inte placeras tillsammans med barnet inte ger sitt samtycke till placeringen i skyddat boende.

6.1.3 Socialnämnden ansvarar enligt socialtjänstlagen för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser

Utkastets förslag: Socialnämnden ska medverka till att ett barn i skyddat boende får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, verka för att barnet får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som barnet behöver samt lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver. Socialnämnden ska även lämna dem som vårdar barnet råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska noga följa vården av barnet främst genom regelbundna personliga besök i det hem där barnet vistas, enskilda samtal med barnet, samtal med den eller dem som tagit emot barnet i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Socialnämnden ska särskilt

uppmärksamma barnets hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

Det ska finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet. Socialsekreteraren ska besöka barnet regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets behov och önskemål.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig över förslaget att socialnämnden ska verka för att barnet får god vård och fostran, skolgång och hälso- och sjukvård tillstyrker eller har inget att invända emot det. *Linköpings universitet (Barnafrid)* anser att förslaget är glädjande då detta är en grupp barn som i många fall stått utan hjälp och stöd eller behandling. *Unicef Sverige* tror att förslaget kan vara avgörande för barnets hälsa och utveckling på såväl kort som lång sikt.

Ingen remissinstans kommenterar särskilt förslaget om att socialnämnden ska lämna råd stöd m.m. till vårdnadshavare och dem som vårdar barnet.

Endast några få remissinstanser uttalar något om förslaget om att det ska finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet. *Malmö kommun* är positiv till förslaget, men ser också risker för att administrationen för socialsekreterarna ökar ytterligare. *Köpings kommun* ställer sig negativ till förslaget om särskild socialsekreterare. Enligt kommunen bör detta inte vara ett krav eftersom barnet är placerat tillsammans med en vårdnadshavare och därför inte har samma behov av en särskilt utsedd socialsekreterare som barn i andra placeringsformer. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* som avstyrker förslaget om att en särskild socialsekreterare ska utses, uttrycker en liknande uppfattning.

Unicef Sverige anser att bristande samverkan är en av de största utmaningarna vad gäller genomförandet av barnets rättigheter i praktiken. Därför bör enligt organisationen ansvarsfördelningen inom och mellan myndigheter vad gäller barn i skyddat boende förtydligas i lag eller föreskrifter.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

Socialnämnden ska tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser

För att barn i skyddat boende ska få sina rättigheter tillgodosedda föreslår utredningen att socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller för barn som är placerade utanför hemmet i andra former, ska medverka till att barn i skyddat boende får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, verka för att de får lämplig utbildning, verka för att de får den hälso- och sjukvård som de behöver och lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver (6 kap. 7 § SoL). Utredningen föreslår också att socialnämnden i fråga om barn i skyddat boende ska lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver, på motsvarande sätt som gäller för barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende (6 kap.

7 a § SoL). Enligt utredningen främjar det samverkan mellan socialnämnden och det skyddade boendet att socialtjänsten vid behov kan bistå personalen i det skyddade boendet i enlighet med vad som anges i bestämmelsen. I likhet med utredningen, bedöms att barn som vistas i skyddat boende ska omfattas av de nu nämnda bestämmelserna.

Socialnämnden ska följa barnets vistelse i det skyddade boendet

Det framgår av 6 kap. 7 b § SoL att socialnämnden noga ska följa vården av de barn och unga som vårdas i familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende. Socialnämnden ska följa vården genom regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas och genom enskilda samtal med barnet eller den unge, samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Nämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående. Bestämmelsen bör omfatta även barn och unga som vistas i skyddat boende. Det är viktigt att socialnämnden redan före eller i ett tidigt skede av barnets placering i skyddat boende uppmärksammar barnets behov av insatser från socialtjänsten och hälso- och sjukvården samt hur barnets skolgång ska säkerställas under tiden på det skyddade boendet. Det är likaså avgörande att redan i ett tidigt skede börja planera för tiden efter vistelsen i det skyddade boendet. Eftersom barnets insatser ska samordnas med många olika aktörer är det viktigt att det finns en person hos socialtjänsten som tar ansvar för att barnets behov och rättigheter tillgodoses. Det finns annars en uppenbar risk att det återigen blir barnets vårdnadshavare som får stå i fokus för socialtjänstens insatser. Bestämmelsen gäller i sin nuvarande utformning även för unga, vilket får till följd att även unga som placeras i skyddat boende kommer att omfattas.

Enligt 1 kap. 2 § tredje stycket SoL avses med barn varje människa under 18 år. Det finns dock ingen definition i socialtjänstlagen av begreppet unga. I förarbetena anges att socialnämndens ansvar när det gäller omsorger om barn och ungdom sträcker sig från insatser för de minsta barnen till insatser för ungdomar upp till 20-årsåldern. När det gäller allmänt förebyggande och stödjande arbete så har lagstiftaren inte velat lägga fast någon åldersgräns uppåt (se prop. 1979/80:1 s. 254). Tidigare användes såväl uttrycket ungdomar som unga i socialtjänstlagen, men numera är ordet ungdomar utbytt mot ordet unga, utan att någon ändring i sak avses (se prop. 2015/16:43).

Att skyddat boende omfattas av de bestämmelser som gäller för barn och unga som placeras utanför hemmet i andra former innebär att barn som är placerade i skyddat boende kommer att omfattas av begreppet vård. Detsamma gäller, i fråga om bestämmelsen i 6 kap. 7 b § SoL, även för unga som vistas i skyddat boende. Begreppet vård är inte definierat i lagstiftningen.

Utredningen om tvångsvård för barn och unga hade i uppdrag att se över terminologin (dir. 2012:79). I sitt delbetänkande bedömde utredningen att begreppet vård bör användas som ett övergripande begrepp för insatser och åtgärder enligt en viss lagstiftning, i detta sammanhang, placering utanför det egna hemmet enligt socialtjänstlagen eller LVU. Utredningen kom fram till att innehållet i vården kan vara omvårdnad, fostran, stöd,

tillsyn eller behandling (SOU 2014:3 s. 145). Utredningen presenterade förslag till författningsändringar i syfte att klargöra begreppet. Dessa ledde dock inte till några lagändringar. Den utredning som detta utkast till lagrådsremiss delvis grundar sig på bedömde att barn och unga som tas emot i skyddat boende omfattas av begreppet vård. Det finns inte anledning att nu göra en annan bedömning av begreppet vård än vad som gjorts tidigare. Barn och unga som tas emot i skyddat boende får således anses omfattas av begreppet vård.

Det ska finnas en särskilt utsedd socialsekreterare

På motsvarande sätt som socialnämnden utser en särskild socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge vid vård i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende, bör detta gälla även för barn som placeras i skyddat boende. Det föreslås därför att skyddat boende ska omfattas av bestämmelserna i 6 kap. 7 c § SoL. Bestämmelsen gäller i sin nuvarande utformning även för unga, vilket får till följd att även unga som beviljas plats i skyddat boende kommer att omfattas. Som beskrivs av utredningen, har barnets vårdnadshavare i skyddat boende ofta av naturliga skäl en nedsatt föräldraförmåga vilket kan få som konsekvens att barnet är utelämnat till sig själv. I likhet med utredningen och i motsats till bl.a. *SKR,* görs bedömningen att även medföljande barn i skyddat har behov av att en särskilt utsedd socialsekreterare utses. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att tanken med barnets eller den unges särskilt utsedda socialsekreterare framför allt är att handla i barnets eller den unges intresse. Kommunerna bör sträva efter att ha skilda socialsekreterare för kontakterna med barnet eller den unge respektive med familjehemmet eller hemmet för vård eller boende (prop. 2012/13:10 s. 80). När det gäller barns vistelse i skyddat boende delas utredningens bedömning att det i allmänhet är naturligt att den särskilt utsedda socialsekreteraren är densamma som utreder barnet. På så sätt undviks eventuella dubbla roller eller dubbelarbete i förhållande till barnet. På samma sätt torde det vara lämpligt att den särskilt utsedda socialsekreteraren håller i interna och externa kontakter och ser till att insatserna är samordnade utifrån barnet behov. Det kan bl.a. innebära att hålla i kontakten med båda vårdnadshavarna, se till att respektive insatser till dessa är samordnade, ansvara för kontakterna med det skyddade boendet och verka för att barnet får de insatser, den hälso- och sjukvård och skolgång som barnet har rätt till.

Inga nya bestämmelser behövs för att säkerställa samverkan

Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs (5 kap. 1 a § SoL). Samverkan kan och behöva ske med exempelvis skola, polis, kvinnojourer och hälso- och sjukvårdsaktörer. Socialtjänsten och regionen ska, när den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten, upprätta en individuell plan, dvs. en s.k. SIP – samordnad individuell plan – (2 kap. 7 § SoL och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen [2017:30], förkortad HSL). Bestämmelsen kan alltså komma att bli tillämplig när barn i skyddat boende har behov av insatser från socialtjänsten och hälso- och sjukvården, Föreskrifter och

allmänna råd om samverkan i ett enskilt ärende som rör våld i nära relationer finns också i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer. Socialstyrelsen har beslutat om nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer som träder i kraft den 1 november 2022. Den nya författningen, som ersätter SOSFS 2014:4, innebär dock ingen förändring i sak i fråga om samverkan. Mot bakgrund av det regelverk som redan finns i fråga om samverkan i ärenden som rör barn, delas inte den bedömning som *Unicef Sverige* gör i fråga om behov av ytterligare reglering.

6.1.4 Överväganden om fortsatt placering var sjätte månad

Utkastets förslag: Socialnämnden ska minst en gång var sjätte månad överväga om barnets placering fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med utkastets förslag. Till skillnad från utredningen föreslås i utkastet att skyldigheten för nämnden att överväga placeringen ska tydliggöras i lagtexten.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Köpings kommun* bedömer att det är viktigt att socialnämnden får möjlighet att följa upp ett barns situation efter en placering i skyddat boende. *Linköpings universitet (Barnafrid)* är positiv till förslaget men anser att övervägandena bör göras i tätare intervaller.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag: Det framgår av 6 kap. 8 § SoL att när ett barn vårdas med stöd av socialtjänstlagen i ett annat hem än det egna ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. Utredningen framhåller att skyddat boende ska vara en tillfällig insats och att det bör eftersträvas att vistelsen inte överstiger tre till fem månader. Skulle dock så bli fallet anser utredningen att socialnämnden behöver, på motsvarande sätt som gäller för övriga placeringsalternativ i socialtjänstlagen, överväga om placeringen fortfarande behövs.

Det bör eftersträvas att en placering ska bli så kort som möjligt och inte vara längre än vad som är nödvändigt. Bestämmelsen i 6 kap. 8 § SoL om att vården ska övervägas minst en gång var sjätte månad bör därför gälla också barn i skyddade boenden. I motsats till vad *Linköpings universitet (Barnafrid)* anser, bör intervallerna för övervägande av barnets placering i skyddat boende inte göras med tätare intervaller än vad som gäller för barn som är placerade utanför hemmet i andra former.

6.1.5 Uppföljning av barnets situation när placeringen har upphört

Utkastets förslag: Socialnämnden ska få besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i det skyddade boendet har upphört om barnet, utan att förhållanden som avses i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag. Lagtekniska förändringar har gjorts i förhållande till utredningens förslag.

Remissinstanser: De remissinstanser som kommenterar förslaget tillstyrker eller ställer sig positiva till det. *Jämställdhetsmyndigheten* anser att en uppföljningsmöjlighet för socialnämnden är av stor vikt för att säkra barns rätt till en uppväxt fri från våld. *Köpings kommun* anser att möjligheten till uppföljning är viktig för att kunna följa situationen när den våldsutsatta väljer att återvända till våldsutövaren. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* uttrycker en liknade uppfattning.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag: Enligt 11 kap. 4 b § SoL får socialnämnden besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering enligt socialtjänstlagen i familjehem eller HVB har upphört. En förutsättning för en sådan uppföljning enligt denna bestämmelse är att barnet, utan att förhållanden som kan föranleda ett beslut om tvångsvård föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas. Bestämmelsen syftar, förutom till fortsatt uppsikt över barnets förhållanden, till fortsatt motivationsarbete för att möjliggöra de insatser till barnet som socialnämnden anser behövs (prop. 2012/13:10 s. 134). Bestämmelsen bör på motsvarande sätt gälla även efter det att en placering av ett barn i ett skyddat boende har upphört. Bestämmelsen skulle exempelvis, såsom bland andra *Köpings kommun* lyfter, kunna aktualiseras i de fall då en våldsutsatt flyttar tillbaka till våldsutövaren efter en vistelse i skyddat boende, när omständigheterna är sådana att vård enligt LVU inte är uppfyllda.

6.2 Placering av barn i skyddat boende när samtycke från båda vårdnadshavarna saknas

6.2.1 Det finns behov av att kunna placera barn i skyddat boende även när det saknas samtycke från en av två vårdnadshavare

Utkastets bedömning: För att tillgodose ett barns behov av stöd och skydd bör socialnämnden kunna placera ett barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare även om det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren.

Utredningens och promemorians bedömning överensstämmer med utkastets bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig instämmer i bedömningen, däribland *Göteborgs kommun*, *Akademikerförbundet SSR* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Unicef Sverige* anser att barnets rätt att skyddas mot våld måste gå före den våldsutövande förälderns rätt att besluta om barnet i dessa lägen. *Linköpings universitet (Barnafrid)* uttrycker en liknande åsikt. *Jämställdhetsmyndigheten* anser att socialnämndens möjlighet att fatta beslut om ett barns placering med endast en av två vårdnadshavares samtycke kommer att få avgörande betydelse för barns möjligheter till skydd. *Myndigheten för delaktighet (MFD)* menar att ett förtydligande av situationen för medföljande barn i skyddat boende bidrar positivt till att minska de negativa effekter som upplevelser av våld kan ha på barns psykiska och fysiska hälsa.

Göteborgs universitet (Institutionen för socialt arbete) ställer sig kritiskt till själva grundtanken om skyddat boende som en placering inom socialtjänsten. Om detta blir den rådande ordningen anser dock universitetet att beslut om placering av ett barn i skyddat boende ska kunna fattas även utan den våldsutövande förälderns samtycke. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* anser dels att kvinnor och barn ska få söka samhällets skydd från våld utan föregående beslut från socialtjänsten, dels att ett eventuellt beslut rörande barnet automatiskt ska omfattas av mammans beslut.

Skälen för utkastets bedömning: Det är angeläget att barn ska kunna följa med en våldsutsatt vårdnadshavare till ett skyddat boende även när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren. Som framgår av avsnitt 4.1.2 har medföljande barn i regel bevittnat våld eller själva utsatts för våld. Det framgår av artikel 3 i barnkonventionen att konventionsstaterna ska åta sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet. Enligt artikel 19 i barnkonventionen har barnet rätt till skydd mot alla former av våld och övergrepp. Det framgår vidare av artikel 39 i barnkonventionen att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som har utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp.

Enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken, har ett barns vårdnadshavare rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. När ett barn har två vårdnadshavare ska dessa utöva sina rättigheter och skyldigheter i förhållande till barnet tillsammans (6 kap. 13 § första stycket föräldrabalken). Från den grundläggande principen om det gemensamma beslutsfattandet vid gemensam vårdnad finns undantag för speciella situationer, enligt 6 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken. Om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, eller sjukdom eller av någon annan orsak inte kan ta del i sådana beslut som rör vårdnaden och som inte kan skjutas upp utan olägenhet bestämmer den andra vårdnadshavaren ensam. En vårdnadshavare får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det. Exempel på beslut av ingripande betydelse är sådana som rör barnets skolgång och boende (prop. 1975/76:170 s. 178).

Om ett barn under 15 år ska kunna placeras utanför hemmet enligt socialtjänstlagen, krävs att barnets vårdnadshavare samtycker till insatsen. Om barnet har två vårdnadshavare, krävs att båda vårdnadshavarna samtycker. Om barnet har fyllt 15 år, måste också barnet samtycka, se 1 kap. 3 §, 11 kap. 10 § SoL och 1 § LVU.

Som framgår ovan (se avsnitt 6.1.1) fattar socialnämnden i dag inte något beslut om insats för barnet när barnet följer med vårdnadshavaren till det skyddade boendet. Barnet är därmed inte föremål för någon socialtjänstinsats. Socialtjänsten brukar dock informera den andra vårdnadshavaren om barnets eller barnens vistelse i det skyddade boendet men något samtycke inhämtas inte. I avsnitt 5.1 förslås att skyddat boende uttryckligen ska regleras som en boendeinsats enligt socialtjänstlagen till stöd och skydd för såväl skyddssökande som medföljande barn. En sådan placering enligt socialtjänstlagen kräver, i motsats till vad *Roks* framför, att båda vårdnadshavarna samtycker till insatsen. För att möjliggöra ett barns placering i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare utan den andres vårdnadshavarens samtycke måste det införas en reglering som ger socialnämnden möjlighet att besluta om placeringen även när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren. Det är, i linje med vad *Unicef Sverige* framför, viktigt att barns rätt till skydd kan säkerställas även när det saknas samtycke.

6.2.2 Bestämmelserna om ett barns placering i skyddat boende när det saknas samtycke från båda vårdnadshavarna ska regleras i en särskild lag

Utkastets förslag: Bestämmelserna om ett barns placering i ett skyddat boende vid avsaknad av samtycke från den ena vårdnadshavaren ska regleras i en särskild lag.

Vid beslut enligt den lagen ska det som är bäst för barnet vara avgörande. Med barn avses varje människa under 18 år.

Utredningens förslag överensstämmer inte med utkastets förslag. I utredningen förslås att bestämmelserna i 6 kap. 13 a § föräldrabalken om att socialnämnden i vissa fall får besluta att en åtgärd till stöd för ett barn

får vidtas trots att bara den ena av barnets två vårdnadshavare samtycker, också ska omfatta en placering i skyddat boende.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot utredningens förslag, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Socialstyrelsen. Trollhättans kommun* framhåller vikten av att det finns smidiga beslutsvägar när det gäller placering av barn i skyddat boende när våldsutövaren inte samtycker till placeringen.

Ett antal remissinstanser avstyrker eller har starka invändningar mot förslaget. *Riksdagens ombudsmän (JO)* understryker att beslutet innebär en väsentlig inskränkning i den andra vårdnadshavarens bestämmanderätt och anser att det är oklart på vilka grunder som socialnämnden ska få fatta beslut när det gäller barnet som går emot en vårdnadshavares vilja. Även *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* och *Unicef Sverige* anser att det är oklart på vilka grunder som socialnämnden ska få fatta ett sådant beslut. *Göteborgs kommun* ifrågasätter hur socialtjänsten ska kunna skydda barnen utan att samtidigt anklagas för att ta den ena vårdnadshavarens parti. Även *Sigtuna kommun* väcker denna fråga och anser att en placering av ett barn i skyddat boende kan jämföras med ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU, dock utan att beslutet är offentligt och utan rätt till offentligt biträde.

Promemorians förslag överensstämmer inte med utkastets förslag. I promemorian föreslås i likhet med utredningen att bestämmelsen i 6 kap. 13 a § föräldrabalken ska gälla placering i skyddat boende, men att den bestämmelsen ska kompletteras med en ny bestämmelse i LVU som ger socialnämnden möjlighet att besluta att ett barn omedelbart ska placeras tillsammans med en vårdnadshavare i skyddat boende utan att samtycke föreligger från den andra vårdnadshavaren.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker eller ställer sig huvudsakligen positiva till förslaget, däribland *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* och *Jönköpings kommun. Justitiekanslern (JK)* anser att det kan ifrågasättas att möjligheten att tvångsplacera barn utanför hemmet införs i föräldrabalken bland betydligt mindre ingripande bestämmelser. JK menar att det bör övervägas om inte båda beslutsformerna av placering med tvång regleras tillsammans, likt det förfarande som följer ett beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU. *Sveriges advokatsamfund*, som är positivt till att omedelbar placering regleras i LVU, avstyrker att en placering i skyddat boende ska kunna göras med stöd av bestämmelsen i föräldrabalken som saknar krav på bl.a. föregående domstolsprövning och offentliga biträden. Ytterligare flera remissinstanser, däribland JK och *Kammarrätten i Stockholm* konstaterar att de rättsliga konsekvenserna skiljer sig stort åt beroende på om beslutet fattas med stöd av LVU eller med stöd av föräldrabalken bl.a. vad gäller rätten till offentligt biträde, och efterfrågar en motivering till det. Kammarrätten anser också att det för att underlätta tillämpningen bör övervägas att reglera omedelbar placering i skyddat boende i en egen lag. *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* anser att de ändringar som föreslås i sig visar ett behov av ett större genomgripande reformarbete där barn- och föräldrarättslig reglering i såväl föräldrabalken som socialtjänstlagen och LVU ses över.

Sveriges stadsmissioner befarar att en placering i ett skyddat boende med stöd av tvångslagstiftningen riskerar att öka den våldsutsatta vårdnadshavarens ambivalens att söka skydd för sig och barnet och förordar att

bestämmelsen om omedelbar placering i skyddat boende i stället för i LVU införs i föräldrabalken. *Lunds kommun* utrycker en liknande farhåga, liksom *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* som avstyrker förslaget.

Skälen för utkastets förslag

Utgångspunkter för en reglering

Det krävs som huvudregel alltid båda vårdnadshavarnas samtycke för att insatser till barn ska få ges enligt socialtjänstlagen. Enligt gällande rätt är det för närvarande endast med stöd av LVU som socialnämnden kan besluta om placering utanför hemmet utan samtycke från vårdnadshavarna och, när barnet fyllt 15 år, krävs även samtycke från barnet självt (1 kap. 3 §, 11 kap. 10 § SoL och 1 § LVU).

Om ett beslut om vård inte kan avvaktas får socialnämnden besluta att den som är under 20 år omedelbart ska omhändertas (6 § LVU). Det krävs då att det är sannolikt att den unge behöver beredas vård enligt LVU och att rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till risken för att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras. Kriterierna för att vård ska ges enligt LVU framgår av 2 och 3 §§ LVU. Vård ska enligt 2 § LVU beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Förutsättningarna för vård enligt 3 § LVU är att barnet eller den unge genom sitt eget beteende utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas.

I förarbetena till LVU uttalas i fråga om rekvisitet påtaglig risk för skada bl.a. följande. För ett ingripande med stöd av lagen måste krävas att det inte är fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk för den unge utan om en klar och konkret risk för skada för den unges hälsa eller utveckling. Det ska gå att konstatera att risken för skada har en sådan inverkan på barnets hälsa eller utveckling att barnet har ett tydligt vårdbehov. Det får inte vara fråga om något subjektivt antagande om att barnet löper risk att skadas. Det måste alltså finnas konkreta omständigheter som talar för att det finns en risk för skada för den unges hälsa eller utveckling. I uttrycket ”påtaglig risk för skada” ligger att det krävs mer än bara en ringa risk för skada (prop. 1989/90:28 s. 62, 63 och 107).

Varken förarbetena till föräldrabalken, LVU, eller socialtjänstlagen belyser situationen när en vårdnadshavare som har blivit beviljad insatsen skyddat boende tar med gemensamma barn till boendet utan att den andra vårdnadshavaren lämnat sitt samtycke. Det förekommer att socialnämnden beslutar om ett omedelbart omhändertagande enligt LVU och placerar barnet i ett skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. Även om omständigheterna i det enskilda fallet kan vara nog så svåra för barnet kan det emellertid inte alltid förutsättas att de är sådana att det är sannolikt att kriterierna för vård enligt LVU är uppfyllda. I de situationer då kriterierna för vård enligt LVU inte är uppfyllda saknas således laglig möjlighet för socialnämnden att besluta att ett barn med stöd av socialtjänstlagen ska placeras i skyddat boende tillsammans med den ena av två vårdnadshavare i strid med den andra vårdnadshavarens vilja.

Regleringen av barnets placering bör införas samlat i en särskild lag

Såväl utredningen som departementspromemorian föreslår att 6 kap. 13 a § föräldrabalken också ska omfatta en placering i skyddat boende. Av denna bestämmelse följer att socialnämnden får besluta att vissa åtgärder får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. De åtgärder som avses är bl.a. behandling i öppna former, exempelvis samtal med en kurator eller en socialsekreterare eller deltagande i olika öppenvårdssamtal, som ges med stöd av 4 kap. 1 § SoL, och att utse en kontaktperson eller en kontaktfamilj i enlighet med 3 kap. 6 b § första stycket SoL. Däremot omfattas inte placeringar utanför hemmet. De insatser som socialnämnden kan fatta beslut om enligt bestämmelsen i föräldrabalken är således av en betydligt mindre ingripande karaktär än vad en placering utanför det egna hemmet är. I likhet med vad bl.a. *JK* påpekar, finns det betänkligheter med att en bestämmelse om ett barns placering i skyddat boende införs i föräldrabalken bland betydligt mindre ingripande åtgärder.

I departementspromemorian föreslås därutöver att bestämmelsen i föräldrabalken ska kompletteras med bestämmelser om ett barns omedelbara placering i skyddat boende. Bestämmelserna föreslås införas i LVU med förfarandet om ett omedelbart omhändertagande enligt LVU som förlaga. Enligt promemorian ska bestämmelserna syfta till att tillgodose barns behov av omedelbart stöd och skydd när en placering inte kan avvaktas och samtycke från den andra vårdnadshavaren före placeringen inte kan inhämtas eller saknas. Införandet av nu nämnda reglering i LVU motiveras i promemorian bl.a. med att det i LVU finns handläggningsregler för omedelbara omhändertaganden som säkerställer viktiga rättssäkerhetsaspekter ur såväl barnets som vårdnadshavarnas perspektiv. Hit hör exempelvis regler om att underställa förvaltningsrätten socialnämndens beslut, om tidsfrister för domstolens handläggning och om förordnande av offentligt biträde. Såsom bl.a. *Advokatsamfundet* pekar på, kan det konstateras att dessa regler saknas vid en placering av barnet med ett eventuellt stöd av bestämmelser i föräldrabalken. Såsom flera remissinstanser också har uppmärksammat, däribland *Kammarrätten i Stockholm*, blir skillnaden i rättsliga konsekvenser således stor beroende på om beslutet skulle fattas med stöd av en ny bestämmelse i föräldrabalken eller LVU.

I likhet med JK görs bedömningen att möjligheten för socialnämnden att besluta om omedelbar placering utan samtycke från båda vårdnadshavarna och nämndens möjlighet att besluta om att placera ett barn i ett skyddat boende utan båda vårdnadshavarnas samtycke bör regleras tillsammans.

Det har övervägts om regleringen bör införas samlat i LVU. Såsom konstateras i departementspromemorian, innebär det förhållandet att socialnämnden ges en befogenhet att få besluta att ett barn som har två vårdnadshavare ska följa med den ena vårdnadshavaren till ett skyddat boende utan samtycke från den andra vårdnadshavaren ett förfarande som å ena sidan har stora likheter med vård enligt LVU. Å andra sidan är situationen i samband med en placering i skyddat boende förenad med särskilda förtecken eftersom barnets behov av insatsen i skyddat boende alltid aktualiseras samtidigt som barnets ena vårdnadshavare tillsammans med barnet söker skydd och därmed aktivt också försöker skydda barnet i

den aktuella situationen. Ett barns placering i skyddat boende skiljer sig dessutom i vissa delar åt jämfört med hur regleringen i LVU är utformad t.ex. att placeringen inte utgör vård enligt LVU och att en placering alltid förutsätter att barnet är placerad tillsammans med en vårdnadshavare som samtycker till placeringen. Dessa omständigheter talar för att regleringen ska införas i en särskild lag. Det krävs dessutom en relativt omfattande reglering för att säkerställa barns rättigheter och situation i skyddat boende när det saknas samtycke från en av barnets vårdnadshavare. Att bestämmelserna finns samlade i en särskild lag gör regleringen lättare att överblicka och därmed, i linje med vad *Kammarrätten i Stockholm* framför, underlätta tillämpningen. Vid denna bedömning saknas skäl att, såsom bl.a. *Stadsmissionen* efterfrågar, närmare analysera hur föräldrabalken kan användas med syfte att säkerställa ett barns rätt till stöd och skydd i skyddat boende tillsammans med en av två vårdnadshavare.

Den reglering som föreslås införas i en ny lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende ska syfta till att stärka rätten till skydd och stöd för medföljande barn i skyddat boende när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren. Det är i och för sig naturligt att den nya ordningen för medföljande barn som förslagen innebär (se avsnitt 6.1.1) ger upphov till farhågor om att våldsutsatta kan komma att avstå från att söka skydd, såsom bl.a. *Lunds kommun* ger uttryck för. Det bedöms dock som helt nödvändigt att det skapas ett regelverk runt medföljande barn som uppfyller kraven på rättssäkerhet och förutsägbarhet för alla berörda parter. *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* ser behov av ett större genomgripande reformarbete där dagens barn- och föräldrarättsliga reglering i föräldrabalken, socialtjänstlagen och LVU ses över. Bedömningen är emellertid att en sådan övergripande översyn inte är nödvändig för att uppnå det som förslagen syftar till, nämligen att reglera ett barns placering i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. Det är även angeläget att en sådan reglering kan vara i kraft så snart som möjligt.

Barnets bästa ska vara avgörande

Det framgår av artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) att vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet. Som en anpassning till artikel 3 i barnkonventionen har det införts bestämmelser i bl.a. socialtjänstlagen, LVU och föräldrabalken om barnets bästa. Enligt 1 kap. 2 § första stycket SoL ska vid åtgärder som rör barn barnets bästa särskilt beaktas. Enligt det andra stycket samma lagrum ska vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn vad som är bäst för barnet vara avgörande. Med vård- och behandlingsinsatser avses både heldygnsinsatser och öppna insatser (prop. 2012/13:10 s. 126). Enligt 1 § femte stycket LVU ska vad som är bäst för barnet vara avgörande enligt LVU. Av 6 kap. 2 a § första stycket föräldrabalken framgår att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Även i ärenden enligt den ny lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende bör vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Den närmare innebörden av vad som ska anses vara barnets bästa anges varken i socialtjänstlagen, LVU eller föräldrabalken. I förarbetena till

socialtjänstlagen anges att vad som är barnets bästa i stället får avgöras i varje enskilt fall, utifrån en bedömning av förhållandena i det enskilda fallet. Inga andra intressen får ta över det som är bäst för barnet (prop. 2012/13:10 s. 126). I förarbetena till LVU anges att åtgärder som vidtas och beslut som fattas med stöd av lagen inte kan ha annat syfte än att förbättra för den unge. Inga andra intressen kan sålunda få ta över vad som är bäst för barnet/den unge (prop. 2002/03:53 s. 105). I förhållande till begreppet barnets bästa i 6 kap. 2 a § föräldrabalken har regeringen uttalat bl.a. följande (prop. 2020/21:150 s. 129). Bedömningen ska bygga på kunskap och beprövad erfarenhet i kombination med att barnet självt får komma till tals. Hänsyn ska tas till allt som rör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling. Så långt det är möjligt bör såväl långsiktiga som kortsiktiga effekter för barnet beaktas.

6.2.3 Förutsättningar för ett barns placering i skyddat boende utan båda vårdnadshavarnas samtycke

Utkastets förslag: Om socialnämnden beviljar den ena av ett barns två vårdnadshavare skyddat boende enligt socialtjänstlagen och det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa, får barnet placeras i boendet tillsammans med vårdnadshavaren även om samtycke från den andra vårdnadshavaren saknas.

Placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med samtycker till barnets placering.

Utredningens förslag överensstämmer inte med utkastets förslag. För att möjliggöra en placering när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren föreslås i utredningen att bestämmelserna i 6 kap. 13 a § föräldrabalken om att socialnämnden i vissa fall får besluta att en åtgärd till stöd för ett barn får vidtas trots att bara den ena av barnets två vårdnadshavare samtycker, också ska omfatta en placering i skyddat boende.

Remissinstanserna: Några remissinstanser tillstyrker utredningens förslag, däribland *Jämställdhetsmyndigheten* och *Trollhättans kommun.*

Flera kommuner, däribland *Södertälje kommun* framhåller att det, i motsats till utredningens bedömning i denna fråga, i regel är svårt att utverka den andra vårdnadshavarens samtycke. Några remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, påpekar att det kan innebära stora risker för våldsutsatta vårdnadshavare och deras barn om socialnämnden före placeringsbeslutet måste ta kontakt med den andra vårdnadshavaren för att utröna om det finns samtycke. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser att denna risk är särskilt stor när skyddsbehovet är föranlett av hedersrelaterat våld och flera förövare kan utöva påtryckningar i samband med beslutsfattandet. Flera remissinstanser, däribland *Piteå kommun* och *Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS),* anser att socialnämnden i det akuta skedet bör ges rätt att kunna flytta en förälder och barn till en säker plats för att därefter, när föräldern och barnet är i skydd, utreda och besluta om insatser.

Promemorians förslag överensstämmer inte med utkastets förslag. I promemorian föreslås i likhet med utredningen att bestämmelsen i 6 kap. 13 a § föräldrabalken ska gälla placering i skyddat boende, men att den ska

kompletteras med en möjlighet för socialnämnden att enligt en ny bestämmelse i LVU få besluta att ett barn omedelbart ska placeras tillsammans med en vårdnadshavare i skyddat boende utan att samtycke föreligger från den andra vårdnadshavaren om det är sannolikt att barnet behöver vård där tillsammans med vårdnadshavaren och placeringen inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet och hälsa. Har barnet fyllt 15 år får placeringen, enligt promemorians förslag, beslutas endast om barnet självt samtycker till det.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till bestämmelsen om omedelbar placering i skyddat boende men har synpunkter på hur den bestämmelsen ska förhålla sig till bestämmelsen om ett barns placering i skyddat boende med stöd av föräldrabalken. Några remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, anser att det framstår som otydligt när de olika alternativen i föräldrabalken och LVU ska tillämpas och att regleringen därför blir svårtillämplig.

Några remissinstanser har synpunkter på de förutsättningar som enligt promemorians förslag ska vara uppfyllda för att en omedelbar placering ska få beslutas. Eftersom dessa förutsättningar i stor utsträckning är relevanta för det förslag om placering i skyddat boende som förs fram i detta utkast till lagrådsremiss, redovisas dessa synpunkter här.

Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Umeå och *Sveriges advokatsamfund* anser att det är otydligt varför inte endast ett av de två kriterierna säkerhet eller hälsa är tillräckligt för att socialnämnden ska kunna fatta ett beslut om omedelbar placering. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* anser att det bör tydliggöras att barn endast ska kunna placeras på skyddat boende ifall den våldsutsatta vårdnadshavaren har tillräcklig föräldraförmåga och den andra föräldern eller vårdnadshavaren inte är lämplig att ta hand om barnet. *Malmö kommun* ser en risk att inte alla barn i en syskonskara bedöms på samma sätt och att ett eller flera barn därför får stanna kvar längre hos våldsutövaren.

Linköpings universitet (Barnafrid), *Inspektionen för vård och omsorg* (*IVO*), *Norrköpings kommun* och *Socialstyrelsen* anser att det behöver förtydligas vad som ska gälla när ett barn som fyllt 15 år inte samtycker till placeringen, när socialnämnden bedömer att barnet behöver skyddas. *Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige* befarar att förfarandet kan användas för att vinna fördelar i en pågående vårdnadstvist gentemot den andra vårdnadshavaren och anser att det endast är när riskbedömningen visar att ett barn riskerar att fara illa och barnet oavsett ålder samtycker till insatsen som insatsen bör komma i fråga.

Skälen för utkastets förslag

Inställningen hos den vårdnadshavare som inte är föremål för insatsen skyddat boende

Som anges ovan krävs det som huvudregel alltid båda vårdnadshavarnas samtycke för att insatser till barn ska få ges enligt socialtjänstlagen I avsnitt 6.2.1 föreslås dock att socialnämnden ska kunna placera ett barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren. Vid alla placeringar av barn i skyddat boende behöver således vårdnadshavarnas inställning till en placering utredas. Huruvida samtycke saknas från den vårdnadshavare

som inte placeras tillsammans med barnet får avgöras i varje enskilt fall. Det är inte lämpligt att i lagen, så som föreslås i departementspromemorian, ange i vilka situationer ett samtycke inte föreligger.

Vårdnadshavaren som inte är föremål för insatsen skyddat boende kan, på förfrågan av nämnden, klart uttrycka att han eller hon inte samtycker till placeringen. Det kan dock föreligga situationer när vårdnadshavarens inställning inte är så klar, men att nämnden ändå kan besluta om en placering enligt lagen.

I det akuta skedet kan det innebära svårigheter att efterfråga samtycke från den andra vårdnadshavaren. Såsom anges i departementspromemorian, kan det handla om situationer då samtycke inte kan inhämtas eftersom den andra vårdnadshavaren inte är anträffbar. Det kan också finnas särskilda skäl som talar emot att samtycket inhämtas före placeringen. Särskilda skäl till att inte inhämta samtycke omgående kan exempelvis vara, så som flera remissinstanser har framhållit, att socialnämnden med hänsyn till skyddsaspekter, som indirekt är viktiga för barnet, inte omgående bör kontakta den andra vårdnadshavaren. Ofta söker den våldsutsatta vårdnadshavaren akut skydd för både sig och barnet. I samband med att behovet av skydd utreds genomförs i regel en bedömning av risken för ytterligare våld. Att i direkt anslutning till detta informera den skyddssökande vårdnadshavaren om behovet av kontakt med den andra vårdnadshavaren för samtycke kan vara riskabelt. En konsekvens kan bli att den våldsutsatta vårdnadshavaren avbryter processen.

Det kan också vara känt för socialnämnden att den andra vårdnadshavaren inte samtycker. Den andra vårdnadshavarens inställning måste då ha kommit till socialnämndens kännedom och avse den nu aktuella placeringen. Det räcker alltså inte med subjektiva antaganden om den andra vårdnadshavarens inställning.

Utöver situationen när nämnden fått den andra vårdnadshavarens inställning att han eller hon inte samtycker klart uttryckt, bör nämnden kunna besluta om placering när nämnden redan från början mot bakgrund av aktuella och konkreta omständigheter i det enskilda fallet känner till att den andra vårdnadshavaren inte samtycker. Inte heller då får nämndens bedömning bygga på subjektiva antaganden.

Samtycket måste också vara allvarligt menat. Det kan förekomma att vårdnadshavaren lämnar sitt samtycke men att socialnämnden har grundad anledning att anta att det lämnade samtycket inte är allvarlig menat eller att det finns en överhängande risk för att samtycket kan komma att återkallas.

Risk för barnets säkerhet eller hälsa

Som nämnts ovan i avsnitt 6.1.1 är situationen i samband med en placering i skyddat boende förenad med särskilda förtecken eftersom barnets behov av insatsen i skyddat boende alltid aktualiseras samtidigt som barnets ena vårdnadshavare tillsammans med barnet söker skydd och därmed aktivt också försöker skydda barnet i den aktuella situationen.

För att en reglering som möjliggör att ett barn i en sådan situation kan placeras utan den andre vårdnadshavarens samtycke både ska uppnå sitt syfte och vara rättssäker krävs å ena sidan att en sådan placering bedöms vara nödvändig för att skydda barnet från att utsättas för eller uppleva hot,

våld eller andra övergrepp. I detta ligger att det behöver konstateras att situationen är sådan att barnets säkerhet eller hälsa riskerar att skadas om en placering inte kommer till stånd. Å andra sidan får kraven som ställs upp för att ett sådant ingripande ska komma till stånd inte ställas för högt. Är tröskeln för hög riskerar det att leda till att barn inte får det skydd som de behöver. Det kan också leda till att barnet skiljs från den utsatta vårdnadshavaren eller att den vårdnadshavare som behöver skydd avhåller sig från att söka skydd också för egen del. Det föreslås därför att en förutsättning för att placera ett barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare bör vara att det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa. Utgångspunkten vid riskbedömningen bör vara att om vårdnadshavaren bedöms ha ett behov av skydd och därmed beviljas skyddat boende så har minderåriga barn som bor tillsammans med den skyddssökande vårdnadshavaren i regel också ett sådant skyddsbehov. En prövning av om det finns risk för barnets hälsa säkerhet eller hälsa måste dock alltid göras utifrån förhållandena i varje enskilt fall,

Omständigheter som allmänt får anses tala för att det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa är vidare att barnet självt har utsatts för våld. En annan sådan omständighet kan vara att barnet har bevittnat våld eller på annat sätt upplevt konsekvenserna av våld mot en förälder, exempelvis genom att föräldern har skador eller är rädd, möblemanget är sönderslaget eller liknande. Ur barnets perspektiv kan det vara lika allvarligt att, utan att ha bevittnat våldet, märka dess konsekvenser, t.ex. att den våldsutsatta vårdnadshavaren har skador eller mår psykiskt dåligt.

I riskbedömningen bör också vägas in barnets upplevelser av våldet och konsekvenserna för barn av att bevittna eller utsättas för våld. Att bevittna eller utsättas för våld kan ha långtgående negativa effekter på såväl den psykiska som fysiska hälsan på både kort och lång sikt. De kända konsekvenserna för barnet av att bevittna våld eller självt utsättas för våld som redogörs för ovan (avsnitt 4.1.3) bör beaktas vid bedömningen.

Bedömningen kan även baseras på vilka konsekvenser det skulle kunna få för barnets hälsa eller säkerhet om barnets placering inte kommer till stånd. Exempel på sådana situationer är att barnet annars får bo kvar hos den vårdnadshavare som samtidigt är misstänkt våldsutövare och att barnet därmed skulle riskera att utsättas för fysiskt eller psykiskt våld eller att det annars till följd av barnets upplevelse av att ha bevittnat våld eller att ha upplevt konsekvenser av våld skulle innebära en psykisk belastning för barnet att bo hos den andra vårdnadshavaren.

Som nämns ovan är ett av kriterierna för den placering som föreslås i departementspromemorian att beslutet inte kan avvaktas med hänsyn till barnets säkerhet *och* hälsa. Såsom bl.a. *Förvaltningsrätten i Umeå* påpekar, är det inte helt tydligt varför hänsyn till säkerhet *eller* hänsyn till hälsa inte är tillräckligt. Det bedöms i detta utkast till lagrådsremiss att hänsyn till säkerhet respektive hänsyn till hälsa var för sig bör vara tillräcklig grund för ett barns placering i skyddat boende.

Tillfälligt nedsatt föräldraförmåga bör inte i sig vara ett hinder för en placering

Våldsutsatta vårdnadshavare kan ha en nedsatt föräldraförmåga (se avsnitt 4.1.3). Att föräldraförmågan är tillfälligt nedsatt till följd av exempelvis en

krisreaktion hos en våldsutsatt vårdnadshavare bör dock inte i sig tala emot att barnet ska placeras i det skyddade boendet tillsammans med den vårdnadshavaren, i motsats till vad *IVO* ger uttryck för. I det skyddade boende ska enskilda ges stöd och skydd, vilken även kan omfatta stöd i föräldrarollen. Att socialnämnden enligt förslaget ska ha ett övergripande ansvar för medföljande barn kommer även det att avlasta föräldraren i dess vårdnadsansvar i den utsträckning det behövs. Skyddat boende är en behovsprövad insats och utredningen av en våldsutsatt vårdnadshavare får närmare visa vilka insatser som i varje enskilt fall bäst svarar mot behov hos både vårdnadshavare och gemensamma barn (se avsnitt 5.1).

Det som är bäst för barnet ska vara avgörande

Så som IVO påpekar, kan våldet mot en vårdnadshavare till ett barn utövas av en person som inte är gemensam vårdnadshavare till barnet. Om det finns en annan vårdnadshavare än den skyddssökande som kan säkerställa barnets behov av trygghet och säkerhet är det en omständighet som i sig kan tala emot att barnet ska placeras i skyddat boende tillsammans med vårdnadshavaren. Utgångspunkten är att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande (se ovan avsnitt 6.1.1).

Närmare om underlaget för socialnämndens bedömning

Bedömningen av risken för barnets säkerhet eller hälsa bör baseras på det som kommer fram i en barnavårdsutredning enligt 11 kap. 2 § SoL (se avsnitt 6.2.5). Uppgifter som är relevanta att beakta är vårdnadshavarnas och, när så är möjligt, barnets berättelse om det inträffade, uppgifter om barnet från exempelvis skola, förskola eller hälso- och sjukvård. Det kan också finnas relevanta uppgifter från Polismyndigheten, även utan att någon polisanmälan behöver ha gjorts.

Av 11 kap. 10 § tredje stycket SoL följer att barn oavsett ålder får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande vid utredningen om behovet av skydd eller stöd. Om nämnden eller socialtjänsten bedömer att samtal utan en vårdnadshavares samtycke är befogat och i enlighet med barnets bästa, ska vårdnadshavaren informeras om att ett sådant samtal planeras. Därefter får socialtjänsten bedöma under vilka omständigheter samtalet bör genomföras. Även vid val av plats för samtalet ska barnets bästa beaktas (prop. 2009/10:192 s. 17 f.). Enligt 11 kap. 10 § SoL ska barnets åsikter och inställning tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Det kan vid bedömningen av barnets utsago finnas anledning att beakta att barnet ibland kan hamna i en lojalitetskonflikt gentemot föräldrarna.

En individuell prövning för syskon

Om vårdnadshavaren som beviljas skyddat boende har flera barn, behöver socialnämnden bedöma varje barns individuella behov av en placering i skyddat boende. Som *Malmö kommun* påpekar kan det finnas en risk att socialnämnden inte gör samma bedömning avseende alla syskon i en syskonskara. Det kan exempelvis vara så som kommunen tar upp, att olika syskon i en syskonskara kan ha inbördes olika upplevelser av det inträffade och att de har behandlats olika i situationen. Syskon kan också vara olika utsatta för våld eller våldets konsekvenser. Så som anges ovan, bör kravet

på behovet av skydd inte ställs alltför högt, och som utgångspunkt är ett skyddsbehov hos vårdnadshavaren något som talar för att syskon som bor tillsammans med den skyddssökande vårdnadshavaren också har ett skyddsbehov. En prövning av om det finns risk för barnets hälsa säkerhet eller hälsa måste dock alltid göras utifrån förhållandena i varje enskilt fall.

Den vårdnadshavare som barnet ska placeras tillsammans med ska samtycka till placeringen

Det bör krävas att den vårdnadshavare som barnet ska placeras tillsammans med samtycker till placeringen. Den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med kan när som helst välja att avsluta sin placering i det skyddade boendet eller återta sitt samtycke till att barnet placeras i det skyddade boendet. I båda fallen saknas då grund för barnets placering i skyddat boende. I en sådan situation kan nämnden dock behöva överväga om det finns behov av att besluta om ett omedelbart omhändertagande av barnet enligt 6 § LVU.

Placering av barn över 15 år ska vara möjlig även utan barnets samtycke

I departementspromemorian föreslås att ett barn som har fyllt 15 år själv behöver samtycka till placeringen. Flera remissinstanser, däribland *Linköpings universitet (Barnafrid)* och *Socialstyrelsen* anser att det behöver förtydligas vad som ska gälla när ett barn som fyllt 15 år inte samtycker men socialnämnden bedömer att barnet behöver skyddas. Det är inte ovanligt att inte minst ett något äldre barn hamnar i lojalitetskonflikt mellan sina vårdnadshavare. I linje med vad remissinstanserna påpekar, finns det en risk att barn som har fyllt 15 år riskerar att stå utan skydd om det krävs att barnet samtycker till placeringen och det saknas grund för placeringen av barnet enligt LVU. För att motverka en sådan risk bedöms att det inte ska krävas något samtycke från barn som har fyllt 15 år för att barnet ska kunna placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. En sådan ordning är också i överensstämmelse med vad som gäller för vård med stöd av LVU, nämligen att lagen är tillämplig även om ett barn över 15 år inte skulle samtycka till vården. Det bedöms rimligt att samma ordning bör gälla för ett barns placering enligt den särskilda lag som föreslås i detta utkast.

Skulle båda vårdnadshavarna samtycka till placeringen i skyddat boende, men inte det barn som fyllt 15 år, kan den nya lagen inte tillämpas eftersom den förutsätter att den ena av barnets vårdnadshavare motsätter sig placeringen. Inte heller kan barnet då det föreligger samtycke från båda vårdnadshavarna placeras i skyddat boende med stöd av socialtjänstlagen, eftersom en sådan placering förutsätter barnets samtycke när barnet har fyllt 15 år. I en sådan situation får socialnämnden i stället överväga om det kan finnas grund för en placering i skyddat boende med stöd av LVU. Det kan också, så som närmare beskrivs ovan under rubriken Vad som är bäst för barnet ska vara avgörande, handla om att det finns en annan vårdnadshavare än den skyddssökande som kan säkerställa barnets behov av trygghet och säkerhet. Socialnämnden ska särskilt beakta barnets bästa och vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser ska barnets bästa vara avgörande (se 1 kap. 2 § SoL).

Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige anser att ett barn oavsett ålder alltid ska samtycka till sin placering. Denna uppfattning delas inte eftersom det skulle kunna göra att barn i denna situation blir skyddslösa och hamnar i en lojalitetskonflikt.

6.2.4 Beslut om placering i skyddat boende meddelas av förvaltningsrätten

Utkastets förslag: Beslut om placering i skyddat boende meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Ansökan ska innehålla en redogörelse för den unges förhållanden, de omständigheter som utgör grund för en placering i skyddat boende, på vilket sätt relevant information har lämnats till den unge, vilket slags relevant information som har lämnats och den unges inställning**.**

Om barnet är omedelbart placerat i skyddat boende, ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag ansökan om placering i skyddat boende kom in. Förvaltningsrätten ska få förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan omständighet gör det nödvändigt.

Placeringen ska påbörjas inom fyra veckor från den dag då rättens beslut fick laga kraft. Påbörjas inte placeringen inom den tiden upphör beslutet att gälla.

Utredningen och promemorian behandlar inte frågan.
Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

Förvaltningsrätten ska besluta om placering i skyddat boende

Beslut om vård utan samtycke meddelas enligt 4 § LVU av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Också ett beslut om att placera ett barn i ett skyddat boende utan vårdnadshavarnas samtycke är en ingripande åtgärd, även om beslutet förutsätter att barnet ska vistas där tillsammans med en av vårdnadshavarna. Huvudregeln bör därför vara att ett sådant beslut ska kunna meddelas först efter prövning i domstol på motsvarande sätt som gäller för beslut om vård med stöd av LVU. Ett beslut om placering i skyddat boende bör därför meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

Det är av vikt att förvaltningsrätten, inför prövningen får en så fyllig redovisning av barnets situation som möjligt. På motsvarande sätt som vid vård enligt LVU bör det därför ställas krav på att socialnämndens ansökan ska innehålla en redogörelse för barnets förhållanden. Vidare bör ansökan innehålla en redogörelse av de omständigheter som utgör grund för att barnet behöver placeras i skyddat boende tillsammans med vårdnadshavaren, inklusive den risk som finns för barnets säkerhet och hälsa. Det bör vidare framgå hur relevant information lämnats till barnet, vilken slags relevant information som har lämnats och barnets inställning.

När det gäller socialnämndens ansökan om vård med stöd av LVU, ska ansökan även innehålla tidigare vidtagna åtgärder. Det är visserligen så att den som söker skydd och stöd i skyddat boende ofta har utsatts för våld

under en lång tid. Gemensamma barn kan ha levt hela eller delar av sitt liv i våld (se avsnitt 4.1). Forskningen visar att våldsutsatta personer är överrepresenterade bland dem som har kontakt med socialtjänsten, men att socialtjänsten ofta saknar kunskap om det pågående våldet. Det kan inte uteslutas att det i det enskilda fallet kan finnas skäl att redovisa socialnämndens eventuellt tidigare försök att komma till rätta med den situation som föregått placeringen. I regel torde det dock handla om att behovet av att söka skydd och stöd i ett skyddat boende uppkommer akut till följd av en tillspetsad situation. Det kan exempelvis handla om att den våldsutsatta personen har tagit initiativ till en separation. Det framstår som osäkert vilka eventuellt tidigare vidtagna åtgärder som skulle vara av sådan natur att det skulle krävas att de angavs i ansökan för att bedömningen av behovet av en placering i skyddat boende skulle kunna göras. Det bör därför inte vara ett krav att socialnämnden ska redovisa tidigare vidtagna åtgärder. Något hinder att redogöra för sådana åtgärder för det fall socialnämnden bedömer att de är relevanta för bedömningen finns dock inte.

Förvaltningsrätten ska ta upp ärendet till prövning inom två veckor om barnet är omedelbart placerat i skyddat boende

På motsvarande sätt som enligt 34 § LVU gäller när den unge är omhändertagen, bör också för en placering i skyddat boende gälla att om ett beslut om omedelbar placering har meddelats (se avsnitt 6.2.5), ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag ansökan om placering i skyddat boende kom in. Förvaltningsrätten ska få förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan omständighet gör det nödvändigt.

Placering som inte påbörjas inom fyra veckor ska upphöra att gälla

Det bör i den nya lagen föras in en bestämmelse som anger att placeringen i skyddat boende ska påbörjas inom fyra veckor från den dag då rättens beslut fick laga kraft. Som anges i avsnitt 6.2.7 anses placeringen påbörjad när barnet, efter ett beslut om omedelbar placering eller om placering, har kommit till ett skyddat boende. Av bestämmelsen bör det vidare framgå att om placeringen inte påbörjas inom den tiden ska beslutet upphöra att gälla. Har placeringen inte påbörjat inom den angivna tiden har rättens beslut förlorat sin verkan. Det innebär att nämnden, om det fortfarande behov av en placering, måste göra en ny ansökan till förvaltningsrätten.

Vid beräkning av tiden gäller lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid. Något särskilt beslut om detta behöver inte fattas för att placeringsbeslutet ska upphöra vid den tidpunkten. En motsvarande bestämmelse finns i 5 § LVU som anger att rättens beslut om vård upphör att gälla, om vården inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag då beslutet vann laga kraft.

6.2.5 Omedelbar placering i skyddat boende

Utkastets förslag: Socialnämnden får besluta om en omedelbar placering i skyddat boende om det är sannolikt att barnet behöver placeras i skyddat boende, och rättens beslut om placering inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet eller hälsa. Den omedelbara placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras med samtycker till barnets placering.

Om socialnämndens beslut om omedelbar placering i skyddat boende inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omedelbar placering. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt om placering i skyddat boende får även rätten besluta om omedelbar placering i skyddat boende.

Ett beslut om en omedelbar placering i skyddat boende ska gälla omedelbart.

Utredningen behandlar inte frågan**.**

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Piteå kommun* och *Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS),* anser att socialnämnden i det akuta skedet bör ges rätt att kunna flytta en förälder och barn till en säker plats för att därefter, när föräldern och barnet är i skydd, utreda och besluta om insatser.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med utkastets förslag. I promemorian föreslås att ett barns placering i skyddat boende, utöver den omedelbara placeringen i skyddat boende, ska regleras i föräldrabalken. I promemorian förhåller sig förslaget om omedelbar placering i skyddat boende därför inte till någon bestämmelse om ett barns placering i skyddat boende enligt den nya lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende som föreslås i utkastet.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna som yttrar sig tillstyrker förslaget, däribland *Brottsofferjouren Sverige*, *Luleå kommun*, *Familjerättssocionomernas Riksförening (FSR)* och *Unicef Sverige*.

Ett antal av remissinstanserna har dock synpunkter på utformningen av förslaget. *Lunds kommun* ser en risk att barn kommer att berövas möjligheten till skydd då det inom ramen för bedömningen av om det är sannolikt att barnet behöver skyddat boende inte sällan är svårt att påvisa tillräckligt allvarligt våld enligt promemorians definition, exempelvis när det akuta skyddsbehovet uppstår efter hot om våld och psykiskt våld som inte föregåtts av någon särskild våldshändelse eller polisanmälan. Även *Trollhättans kommun* tror att det kan bli svårt att påvisa förekomst av våld inför en omedelbar placering och betonar att den skyddssökande föräldern kan neka till att barnet har varit med om eller bevittnat våld. Många barn kan enligt kommunen inledningsvis neka till att det förekommit våld. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* efterfrågar tydligare vägledning om hur bevisvärderingen ska göras. *Åklagarmyndigheten* är tveksam till att det vid bedömningen av om det är sannolikt att barnet behöver skyddat boende kan behöva accepteras en hög grad av osäkerhet, vilket kan göra att omedelbar placering kan komma att utnyttjas i exempelvis vårdnadstvister. Även *Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige* delar denna farhåga.

Skälen för utkastets förslag

Förutsättningar för en omedelbar placering i skyddat boende

Ofta uppstår behovet av skyddat boende akut. För den vuxna kan socialnämnden då fatta beslut om att bevilja insatsen skyddat boende omedelbart (se avsnitt 5.1). Det är viktigt att socialnämnden i sådana brådskande situationer har verktyg för att tillgodose även medföljande barns behov av akut skydd och stöd. Som föreslås i departementspromemorian bör det därför vara möjligt för nämnden att omedelbart placera ett barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare även om samtycke saknas från den andre vårdnadshavaren.

I departementspromemorian föreslås att socialnämnden i brådskande fall ska kunna besluta om omedelbar placering i skyddat boende som ett komplement till en ny bestämmelse i 6 kap. 13 a § föräldrabalken. Som framgår av avsnitt 6.2.2 föreslås nu att bestämmelsen i föräldrabalken inte ska utgöra grund för ett barns placering i skyddat boende. I det avsnittet föreslås i stället att ett barn ska placeras i skyddat boende tillsammans med vårdnadshavaren om det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa, med stöd av en ny bestämmelse i en särskild lag som innebär att förvaltningsrätten meddelar ett sådant beslut för barnet efter ansökan av socialnämnden, i likhet med den ordning som gäller för beslut om vård enligt LVU. Här nedan föreslås därför en bestämmelse om omedelbar placering som till sin konstruktion liknar bestämmelsen om omedelbart omhändertagande i 6 § LVU och som därför skiljer sig något från promemorians förslag. Av 6 § LVU följer att socialnämnden får besluta att den unge omedelbart ska omhändertas om det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU och rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen kan försvåras eller att vidare åtgärder hindras.

Socialnämnden bör, på motsvarande sätt som vid en vårdsituation, få besluta att ett barn ska placeras omedelbart i skyddat boende om det är sannolikt att barnet behöver ett sådant boende. Vidare bör en förutsättning för nämndens beslut om en omedelbar placering vara att rättens beslut om placering i skyddat boende inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet eller hälsa. Risken för barnets säkerhet eller hälsa kan i det akuta skedet handla om mera omedelbara konsekvenser för barnets hälsa eller säkerhet om inte en placering kommer till stånd. I likhet med vad som anförs i promemorian, kan exempel på situationer då en placering inte kan avvaktas med hänsyn till barnets säkerhet eller hälsa vara att barnet annars får bo kvar hos den vårdnadshavare som samtidigt är misstänkt våldsutövare. Det kan då finnas en risk att barnet skulle utsättas för fysiskt eller psykiskt våld eller det annars till följd av barnets upplevelse av att ha bevittnat våld eller upplevt konsekvenser av våld skulle innebära en psykisk belastning för barnet att bo kvar. I riskbedömningen bör också vägas in barnets upplevelser av våldet och konsekvenserna för ett barn av att bevittna eller utsättas för våld. Såsom anges i avsnitt 6.2.3 är det viktigt att kravet på behovet av skydd inte ställs alltför högt. Som utgångspunkt talar det förhållandet att vårdnadshavaren har ett behov av skydd för att minderåriga barn som bor tillsammans med den skyddssökande vårdnadshavaren också har ett skyddsbehov. En prövning

av om det finns risk för barnets hälsa säkerhet eller hälsa måste dock alltid göras utifrån förhållandena i varje enskilt fall.

Beslut om omedelbar placering i skyddat boende kommer enligt förslaget att bygga på en sannolikhetsbedömning rörande barnets behov av placering. Det måste på goda grunder kunna antas att sådant boende är nödvändigt. Av naturliga skäl kan det emellertid vara svårt att upprätthålla samma beviskrav i alla situationer. Socialnämndens beslutsunderlag kan initialt vara begränsat. I regel kan beslutsunderlaget bestå av den våldsutsatta vårdnadshavarens berättelse, men även av tillgängliga uppgifter från Polismyndigheten eller uppgifter rörande barnet från t.ex. skola eller förskola. Såsom *Trollhättans kommun* påpekar, kan det förekomma att såväl den skyddssökande vårdnadshavaren som barnet nekar till att barnet har varit med om eller bevittnat våld, vilket kan behöva beaktas vid bedömningen av barnets behov av omedelbar placering. Det är, i linje med vad *Lunds kommun* framhåller, viktigt att barnet inte berövas möjligheten till skydd även om det i det omedelbara skedet inte går att bevisa förekomsten av exempelvis allvarligt våld. Här görs samma bedömning som i promemorian, nämligen att det i akuta situationer kan behöva accepteras en tämligen hög grad av osäkerhet i bedömningen av om det är sannolikt att barnet behöver placeras tillsammans med en vårdnadshavare i skyddat boende. Med hänsyn till de rättssäkerhetsaspekter som kringgärdar den omedelbara placeringen i skyddat boende, bl.a. att beslutet ska underställas förvaltningsrätten inom en vecka från beslutet och rätten till offentligt biträde, och som borgar för att förutsättningarna för en placering blir grundligt belysta, delas inte den farhåga som bl.a. *Åklagarmyndigheten* har att en omedelbar placering kan komma att utnyttjas i exempelvis vårdnadstvister.

På samma sätt som vid placering i skyddat boende bör även en förutsättning för ett beslut om omedelbar placering vara att den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med, samtycker till barnets placering.

Ordförandebeslut och beslut av rätten om omedelbar placering i vissa situationer

Om behovet av skyddat boende uppstår under jourtid, t.ex. en helg, fattas i dag beslutet av kommunens socialjour (se avsnitt 5.1). Det förekommer också att polis med den hotade personens medgivande för personen direkt till ett skyddat boende, vilket vanligtvis innebär att personalen på boendet informerar den skyddssökande om möjligheten att kontakta socialtjänsten. I likhet med vad som föreslås i promemorian bör socialnämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat få besluta om en omedelbar placering i skyddat boende då nämndens beslut inte kan avvaktas. Det är viktigt att beslut om omedelbar placering i skyddat boende kan fattas med kort varsel och att det vid helger och semestrar alltid finns någon som lätt kan nås för prövning av frågor om omedelbar placering i skyddat boende. Förslaget motsvarar vad som gäller för bl.a. beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 § andra stycket LVU.

Även rätten bör kunna besluta om omedelbar placering i skyddat boende när socialnämnden har ansökt om placering i skyddat boende, vilket motsvarar vad som i dag gäller när socialnämnden har ansökt om bered-

ande av vård, flyttningsförbud och utreseförbud (6 § tredje stycket, 27 § andra stycket och 31 d § tredje stycket LVU).

Beslutet om omedelbar placering ska gälla omedelbart

I likhet med promemorians förslag, bör ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende gälla omedelbart, med hänsyn till de risker som kan finnas för barnets säkerhet eller hälsa, på motsvarande sätt som enligt 40 § LVU gäller vid beslut om omedelbart omhändertagande.

6.2.6 Bestämmelser om handläggningen av beslut om omedelbar placering

Utkastets förslag: Socialnämndens beslut om omedelbar placering i skyddat boende ska underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Beslutet och handlingarna i ärendet ska lämnas till rätten. Förvaltningsrätten ska pröva beslutet så snart som möjligt. Om det inte finns synnerliga hinder, ska beslutet prövas inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten. Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör den omedelbara placeringen.

Om socialnämnden har beslutat om omedelbar placering i skyddat boende efter det att nämnden har ansökt om placering i skyddat boende, ska beslutet underställas den domstol som prövar frågan om skyddat boende.

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende, ska socialnämnden inom fyra veckor från den dag då den omedelbara placeringen verkställdes ansöka om en placering i skyddat boende. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning gör det nödvändigt.

En omedelbar placering i skyddat boende upphör om en ansökan om en sådan placering inte har gjorts inom föreskriven tid och inte heller förlängning av tiden har begärts. En omedelbar placering i skyddat boende upphör också när rätten avgör frågan om placering i skyddat boende.

Om det inte längre finns skäl för en omedelbar placering i skyddat boende, ska socialnämnden besluta att placeringen ska upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om placering i skyddat boende.

I mål om omedelbar placering i skyddat boende ska förvaltningsrätten vara domför med en lagfaren domare ensam. Nämndemän behöver inte ingå i rätten vid handläggning i kammarrätten om mål om omedelbar placering i skyddat boende.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med utkastets förslag. I promemorian föreslås inte några bestämmelser om hur ett beslut om omedelbar placering ska förhålla sig till socialnämndens ansökan om placering i skyddat boende, eftersom ett sådant ansökningsförfarande inte

föreslås i promemorian. I promemorian föreslås det också att ett beslut om omedelbar placering inte ska få verkställas om barnet är häktat.

Remissinstanserna: Några remissinstanser, bl.a. *Örnsköldsviks kommun, Barnens rätt i samhället (Bris)* och *Unizon*, lämnar synpunkter på den konstruktion som föreslås i promemorian och som innebär att den omedelbara placeringen endast ska gälla i fyra veckor. *Linköpings universitet (Barnafrid)* anser att det är oklart om socialtjänsten har förutsättningar att genomföra en barnutredning på fyra veckor. *Sveriges stadsmissioner* efterfrågar en konsekvensanalys för barnet om det omedelbara placeringsbeslutet skulle hävas. *Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige* anser att det i mål om omedelbar placering i skyddat boende som regel bör ingå nämndemän i rätten.

Skälen för utkastets förslag

Beslutet ska underställas förvaltningsrätten

Det har från rättssäkerhetssynpunkt ansetts nödvändigt att beslut om t.ex. omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU som har fattats av socialnämnden eller av en ledamot i nämnden även prövas av förvaltningsrätten. Som anges i promemorian gör sig samma skäl gällande för beslut om omedelbar placering i skyddat boende. Bestämmelser om att sådana beslut ska underställas förvaltningsrätten bör därför införas. Beslutet ska underställas inom en vecka från den dag då beslutet fattades, och beslutet och handlingarna i ärendet ska då lämnas till rätten. På samma sätt som gäller för omedelbara omhändertaganden ska förvaltningsrätten pröva beslutet om omedelbar placering så snart det är möjligt. Om det inte finns synnerliga hinder, ska prövningen ske inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten. Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, ska den omedelbara placeringen i skyddat boende upphöra. Om socialnämnden har beslutat om en omedelbar placering i skyddat boende efter det att nämnden har ansökt om placering i skyddat boende, är det till den rätt som prövar frågan om skyddat boende som beslutet ska underställas (jfr 7 § LVU).

En ansökan till förvaltningsrätten ska ha inkommit inom fyra veckor

En omedelbar placering i skyddat boende är till sin karaktär en provisorisk åtgärd. Beslutet bör därför inte bestå längre tid än vad som oundgängligen behövs. I departementspromemorian föreslås att den omedelbara placeringen ska få pågå under högst fyra veckor från det att beslutet fattades. Som framgår i avsnitt 6.2.4 föreslås, till skillnad från i promemorian, ett ansökningsförfarande vid vilket socialnämnden ska ansöka hos förvaltningsrätten om placering i skyddat boende. En konsekvens av det förslaget är att de synpunkter som framförs av bl.a. *Unizon* emot den placeringstid som promemorian föreslår inte längre är aktuella. Vid en omedelbar placering i skyddat boende bör gälla att om förvaltningsrätten fastställer beslutet ska socialnämnden inom fyra veckor från den dag den omedelbara placeringen verkställdes ansöka om placering i skyddat boende. Det innebär att en ansökan om placering i skyddat boende ska ha kommit in till förvaltningsrätten inom fyra veckor från det att den omedelbara

placeringen i skyddat boende verkställts. Motsvarande bestämmelse gäller vid ett omedelbart omhändertagande (jfr 8 § LVU).

Det kan inte uteslutas att det i det enskilda fallet kan finnas behov av ytterligare utredning som gör en förlängning av ansökningstiden nödvändig. På motsvarande sätt som i 8 § LVU bör därför ansökningstiden då kunna förlängas. När det gäller ansökan om vård kan även andra situationer, som t.ex. att den unge avviker efter verkställighet av omhändertagandebeslutet och håller sig undan, motivera att utredningstiden förlängs (se 8 § andra stycket LVU). Det framstår inte som så sannolikt att ett barn skulle avvika från ett skyddat boende efter verkställighet, även om det inte går att utesluta att det i något enskilt fall skulle kunna förekomma. Det går därför inte helt att jämställa behovet av en förlängd ansökningstid om vård enligt LVU med ansökningstid om placering i skyddat boende. Förvaltningsrätten bör därför få medge förlängning av ansökningstiden endast om ytterligare utredning gör det nödvändigt.

När beslutet om omedelbar placering upphör

Som föreslås i promemorian bör en omedelbar placering upphöra om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, dvs. inom en vecka från verkställighet (se ovan under rubriken Beslutet ska underställas förvaltningsrätten). Detta bör framgå av en bestämmelse i den nya lagen.

I förarbetena till LVU uttalas att det ligger i sakens natur att ett omedelbart omhändertagande upphör om förvaltningsrätten inte fastställer det underställda beslutet och att det därför inte behöver anges i lagen (prop. 1979/80:1 s. 591). Inte heller när det gäller omedelbar placering i skyddat boende kan det anses nödvändigt att i lagen ange att den omedelbara placeringen upphör om förvaltningsrätten inte fastställer det underställda beslutet.

Till skillnad från departementspromemorian föreslås i avsnitt 6.2.4 bestämmelser som innebär att socialnämnden ska ansöka om placering i skyddat boende hos förvaltningsrätten. En omedelbar placering i skyddat boende bör upphöra om en ansökan om en placering i skyddat boende inte har gjorts inom föreskriven tid och inte heller förlängning av tiden har begärts. Motsvarande bestämmelse gäller vid ett omedelbart omhändertagande enligt LVU.

En omedelbar placering i skyddat boende ska också upphöra när rätten avgör frågan om placering i skyddat boende (jfr 9 § LVU).

Det bör även anges i lagen att socialnämnden ska besluta att beslutet ska upphöra om det inte längre finns skäl för beslut om omedelbar placering i skyddat boende. Så kan exempelvis vara fallet om socialnämnden har fått samtycke från den andra vårdnadshavaren eller om den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet har fått ensam vårdnad om barnet. Omständigheter i det enskilda fallet kan också ge nämnden anledning att överväga om den ska ansöka hos förvaltningsrätten om vård enligt LVU med stöd av 2 eller 3 §§ LVU. Skulle så vara fallet får socialnämnden ansöka om vård enligt det förfarande som gäller sådan vård. Att förvaltningsrätten efter ansökan från socialnämnden beslutar om vård med stöd av LVU är ett exempel på en situation då det inte längre kan anses finnas skäl för att barnet ska vara omedelbart placerat i skyddat

boende. Socialnämnden ska då besluta att den omedelbara placeringen ska upphöra. Inte heller finns det längre skäl för att barnet ska vara omedelbart placerat i skyddat boende om nämnden därefter beslutar att barnet omedelbart ska omhändertas med stöd av 6 § LVU. Även i detta fall finns skäl för socialnämnden att besluta att den omedelbara placeringen ska upphöra. Därutöver kan den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med när som helst välja att avsluta sin placering i det skyddade boendet eller återta sitt samtycke till att barnet placeras i det skyddade boendet. I båda fallen saknas grund för att låta barnet vara omedelbart placerat i skyddat boende. I en sådan situation kan nämnden dock, i linje med vad *Sveriges stadsmissioner* efterfrågar, behöva överväga konsekvenserna för barnet och om det finns behov av att besluta om omedelbart omhändertagande av barnet enligt 6 § LVU.

Att socialnämnden, om det inte längre finns skäl för en placering i skyddat boende, ska besluta att placeringen ska upphöra motsvarar vad som gäller för omedelbart omhändertagande enligt 9 § LVU och vad som föreslås i promemorian. Ett sådant beslut bör också få meddelas av den rätt som prövar en fråga om placering i skyddat boende (jfr 9 § tredje stycket LVU).

Förbud mot verkställighet

Av 9 § andra stycket LVU framgår att ett beslut om omhändertagande inte får verkställas om den unge är häktad. Det betyder att häktningsbeslutet tar över beslutet om omedelbart omhändertagande såtillvida att omhändertagandebeslutet inte får verkställas så länge den unge är häktad. Avsikten med bestämmelsen är att socialtjänsten ska kunna ta över ansvaret för den unge när häktningsbeslutet hävs (prop. 1989/90:28 s. 79). Det skulle i något enstaka fall kunna förekomma att ett barn som är omedelbart placerat tillsammans med en vårdnadshavare i skyddat boende häktas. I motsats till promemorian, bör det dock inte införas någon särskild bestämmelse i den nya lagen om att häktning ska gälla framför beslutet om omedelbar placering i skyddat boende. Situationen torde, i motsats till vad som gäller för LVU, vara så sällsynt förekommande att det inte är motiverat med en sådan bestämmelse. Hur situationen ska hanteras i det enskilda fallet får bedömas från fall till fall.

Rättens sammansättning i mål om omedelbar placering i skyddat boende

En omedelbar placering i skyddat boende är ett interimistiskt förfarande som kan jämställas med omedelbart omhändertagande. Därför bör det, så som departementspromemorian föreslår, och i motsats till vad *Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige* anser, vara tillräckligt att en lagfaren domare ska kunna fatta beslut i förvaltningsrätten i mål om omedelbar placering i skyddat boende och att nämndemän inte behöver ingå i rätten i kammarrätt i mål om omedelbar placering i skyddat boende.

6.2.7 Placeringens innehåll och utformning

Utkastets förslag: Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om placering eller omedelbar placering.

För placeringens innehåll och utformning ska bestämmelser i såväl den nya lagen som i socialtjänstlagen gälla.

Socialnämnden beslutar hur placeringen av barnet ska ordnas och var placeringen ska verkställas. Om nämndens beslut inte kan avvaktas, ska ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat få besluta i frågan. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer i sak med utkastets förslag, i fråga om att socialtjänstlagens bestämmelser ska gälla för placeringens innehåll och utformning. I promemorian föreslås dock ingen bestämmelse som upplyser om detta. I promemorian lämnas inte något förslag om att socialnämnden ska bestämma hur placeringen av barnet ska ordnas och var placeringen ska verkställas.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över promemorians bedömning och förslag.

Skälen för utkastets förslag

Placeringen ska anses påbörjad när barnet kommer till boendet

Barnets placering i skyddat boende ska anses påbörjad när barnet, efter ett beslut om omedelbar placering eller om placering, har kommit till boendet. Bestämmelsen har utformats på liknande sätt som 10 § LVU. Enligt den bestämmelsen ska vården anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem.

Val av skyddat boende

Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet (1 kap. 1 § SoL). Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar (3 kap. 5 § SoL). Den enskilde har dock ingen ovillkorlig rätt att själv välja insats. En förutsättning för ett barns placering i skyddat boende är att barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som beviljas insatsen med stöd av socialtjänstlagen. Barnet ska följaktligen alltid vara placerat i samma skyddade boende som vårdnadshavaren. Skulle vårdnadshavaren exempelvis av säkerhetsskäl flyttas till ett annat skyddat boende under barnets placeringstid, ska barnet också placeras i det nya boendet tillsammans med vårdnadshavaren. Av avsnitt 5.1 framgår vidare att skyddade boenden kan vara specialinriktade på olika grupper och att det bör ställas särskilda krav på boenden i vilka barn placeras. Det bör därför framgå av den nya lagen att det är socialnämnden som ska besluta hur placeringen av barnet ska

ordnas och var placeringen ska verkställas. En motsvarande bestämmelse om hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden finns i 11 § första stycket första meningen LVU.

Om nämndens beslut inte kan avvaktas, bör ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat få besluta i frågan. Beslutet bör då anmälas vid nämndens nästa sammanträde. En motsvarande bestämmelse om att ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat ska få besluta hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden finns i 11 § tredje stycket LVU.

Placeringens innehåll och utformning

Den föreslagna lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende kompletterar bestämmelserna i socialtjänstlagen om frivillig placering av barn i skyddat boende. Bestämmelser i socialtjänstlagen om placeringens innehåll och utformning (se avsnitt 5.1) kommer, i den utsträckning det inte finns särskilda bestämmelser om detta i den nya lagen, att vara tillämpliga även för barn som är placerade i skyddat boende med stöd av den nya lagen. För tydlighets skull bör det upplysas om detta i den nya lagen.

6.2.8 Omprövning av placeringen

Utkastets förslag: Om ett beslut om placering i skyddat boende har meddelats ska socialnämnden inom sex månader från dagen då placeringsbeslutet verkställdes pröva om beslutet ska upphöra. Frågan ska därefter prövas fortlöpande sex månader från senaste prövning.

Utredningen och promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag: Det föreslås ovan (avsnitt 6.1.4) i fråga om ett barn som har placerats i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare med stöd av socialtjänsten att socialnämnden minst en gång var sjätte månad ska överväga om placeringen fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. Ett beslut om placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen är en ingripande åtgärd eftersom det vid en sådan placering saknas samtycke från den ena av barnets vårdnadshavare. Socialnämnden bör därför, på motsvarande sätt som gäller vid en placering med stöd av socialtjänstlagen, vara skyldig att löpande hålla sig underrättad och bedöma om placeringen fortfarande behövs. Som utvecklas nedan bör socialnämndens prövning av om placeringen med stöd av den nya lagen fortfarande behövs dessutom resultera i ett överklagbart beslut.

En placering i skyddat boende är till sin natur en insats som inte ska vara alltför långvarig. Samtidigt kan det behövas viss tid och stöd för att kunna återgå till ett liv fritt från våld. Det behöver också säkerställas att det finns tillgång till en trygg och säker stadigvarande bostad efter tiden i skyddat boende. Enligt utredningen är målsättningen att en vistelse i skyddat boende inte ska vara längre än nödvändigt. Sakkunniga som utredningen träffat anser att en sådan vistelse inte bör pågå längre tid än tre–fyra månader. Den genomsnittliga vistelsetiden i skyddat boende är omkring

två månader (se avsnitt 4.2.3). Det förekommer dock i undantagsfall att barn vistas längre tider i ett skyddat boende. Mot den bakgrunden är det viktigt att det görs en ordentlig prövning av placeringen när det har förflutit en viss tid. Socialnämnden bör därför ompröva placeringsbeslutet inom sex månader räknat från dagen då beslutet verkställdes. Denna omprövning bör sedan ske fortlöpande, inom sex månader från den senaste prövningen. Vid en omprövning ska den av nämnden gjorda bedömningen redovisas i ett beslut som kan överklagas. Den föreslagna ordningen motsvarar vad som gäller enligt 13 § andra stycket LVU vid vård med stöd av 3 § LVU.

För att placeringen inte ska vara längre än nödvändigt bör socialnämnden också vid andra tillfällen, när det finns skäl till det, pröva om placeringen i skyddat boende ska upphöra. Så kan exempelvis vara fallet om socialnämnden har fått samtycke från den andra vårdnadshavaren eller om den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet har fått ensam vårdnad om barnet (se närmare avsnitt 6.2.6).

Vid vård av unga med stöd av LVU har ansetts följa av förvaltningsrättsliga principer att vårdnadshavare, och även barn som fyllt 15 år, har rätt att när som helst under vårdtiden begära att vården ska upphöra och därmed påkalla en omprövning av vården. Bakgrunden är att vård utan samtycke är en ingripande åtgärd och ska inte pågå längre än vad som är nödvändigt. Samma förhållanden kan anses föreligga också när det gäller en placering av ett barn i skyddat boende.

6.2.9 Läkarundersökning

Utkastets bedömning: Socialnämnden bör inte få besluta om läkarundersökning av barn i skyddat boende.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians bedömning överensstämmer inte med utkastets bedömning. I promemorian bedöms att bestämmelsen om läkarundersökning i LVU kommer att gälla även för de bestämmelser om omedelbar placering i skyddat boende som promemorian föreslår ska införas i LVU.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser har yttrat sig över bedömningen. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* ser inte något behov av att bestämmelserna om läkarundersökning ska vara tillämplig för barn som placeras omedelbart i skyddat boende. *Åklagarmyndigheten* delar den åsikten och befarar att barn i vissa fall kommer att utsättas för onödiga läkarundersökningar. *Socialstyrelsen* anser att det är oklart varför bestämmelsen ska gälla vid omedelbar placering. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* anser, däremot, att det är viktigt att beslut om läkarundersökning kan fattas under ett barns omedelbara placering i skyddat boende.

Skälen för utkastets bedömning: Enligt 32 § första stycket LVU får socialnämnden i ett ärende enligt den lagen besluta om en läkarundersökning av den unge och utse läkare för undersökningen. Även rätten har samma befogenhet i ett mål enligt LVU. Syftet med läkarundersökningen är att identifiera sjukdom, skada eller funktionsnedsättning som kan ha betydelse för bedömningen av behovet av vård med stöd av LVU och

planeringen av vården (prop. 2016/17:59 s. 35). Läkarundersökningen enligt 32 § LVU har alltså som primärt syfte att utgöra underlag för bedömningen av behovet av vård enligt denna lag. Ett barns placering i skyddat boende utgör dock inte sådan vård. I linje med *SKR:s* och *Åklagarmyndighetens* uppfattning görs bedömningen att det saknas ett praktiskt behov av att föranstalta om läkarundersökning för barn i skyddat boende. Det kan visserligen, såsom anges i promemorian, inte uteslutas att en läkarundersökning i vissa fall skulle kunna gagna exempelvis planeringen av fortsatta åtgärder som rör barnets placering i skyddat boende. I avsnitt 6.3.1 föreslås att barn och unga som är placerade i skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Syftet med en sådan undersökning är att ge underlag för en medicinsk bedömning av det enskilda barnets behov av hälso- och sjukvård och tandvård. Eventuella behov av hälso- och sjukvård för barn i skyddat boende bör kunna fångas upp inom ramen för en sådan undersökning. I motsats till vad *Stiftelsen Allmänna barnhuset* framför bör socialnämnden därför inte ges en befogenhet med stöd av den nya lagen att besluta om en läkarundersökning.

6.2.10 Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort

Utkastets förslag: Om det är nödvändigt för att skydda barnet från risker för barnets säkerhet eller hälsa, ska socialnämnden få besluta hur barnets umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas, och besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för vårdnadshavare eller föräldrar. Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

Utredningen och promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: *Barnens rätt i samhället (Bris)* framför att utgångspunkten med umgänge med båda vårdnadshavarna kan vara problematisk för barn i många sammanhang och anser att frågan om umgängesbegränsning bör utredas särskilt. Även *Socialstyrelsen* anser att det behöver förtydligas vad som ska gälla om umgängesbegränsning. *Unizon* anser att socialnämnden ska få befogenhet att besluta om den unges umgänge med vårdnadshavare och en förälder som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol. Även *Länsstyrelsen i Östergötland* ser det som problematiskt att en placering i skyddat boende inte ger möjlighet för socialnämnden att besluta om umgängesbegränsning eller att besluta om att vistelseorten inte ska röjas för en vårdnadshavare. *Förvaltningsrätten i Umeå* anser att en möjlighet att reglera hemlighållande av vistelseadress bör övervägas särskilt.

Skälen för utkastets förslag

Det finns ett behov av att kunna begränsa umgänge och hemlighålla vistelseort för barn som är placerade i skyddat boende

När ett barn är placerat i ett skyddat boende kan situationen vara sådan att umgänge med en misstänkt förövare skulle kunna äventyra barnets säkerhet och motverka att barnet får vara tryggt under vistelsen där. En misstänkt förövares umgänge med ett barn som vistas tillsammans med den skyddssökande vårdnadshavaren i skyddat boende kan också innebära en risk för att vistelseorten röjs. Det kan även innebära hälsorisker för barnet att träffa en förälder som barnet är rädd för. Varken utredningen eller departementspromemorian lämnar dock lagförslag som möjliggör begränsning av umgänge eller hemlighållande av vistelseort. Såsom *Länsstyrelsen i Östergötland* framhåller kan det vara problematiskt att det vid en placering i skyddat boende inte finns möjlighet för socialnämnden att besluta om umgängesbegränsning eller att vistelseorten inte ska röjas för en vårdnadshavare.

Socialnämnden ska kunna besluta om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort

Vid vård med stöd av LVU ansvarar socialnämnden för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare tillgodoses så långt det är möjligt (se 14 § första stycket LVU). Omständigheterna kan emellertid vara sådana att en vårdnadshavare eller en förälder under viss tid eller tills vidare inte bör träffa barnet. Det kan t.ex. finnas risk för att föräldrarna obehörigen griper in i vården (prop. 1979/80:1 del A s. 601). Det framgår av 14 § andra stycket LVU att socialnämnden om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vård enligt LVU får 1. besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas, eller 2. besluta att den unges vistelseort inte ska röjas för föräldrar eller vårdnadshavare. En motsvarighet till bestämmelsen i 14 § andra stycket 2 LVU om hemlighållande av barns vistelseort har tagits in i 26 kap. 2 § OSL. I förarbetena till de båda bestämmelserna framhålls att de bör tillämpas restriktivt. Det bör endast i undantagsfall förekomma att vårdnadshavare under hänvisning till OSL:s bestämmelser vägras upplysning om barnets vistelseort (se prop. 1979/80:1 del A s. 602 och prop. 1989/90:28 s. 115).

På motsvarande sätt som gäller för unga som vårdas med stöd av LVU ska socialnämnden få besluta hur barn i skyddat boende ska ha umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller avtal ska utövas. Socialnämnden bör vidare på motsvarande sätt som gäller för unga som vårdas med stöd av LVU få besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för föräldrar eller vårdnadshavare. Socialnämnden bör få besluta om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort om det är nödvändigt för att skydda barnet från risker för barnets säkerhet eller hälsa.

När det gäller umgängesbegränsning kan det exempelvis handla om att nödvändigt skydd i det skyddade boendet inte kan upprätthållas om umgänge med barnet sker. Det kan vara svårt för ett barn att hemlighålla vistelseorten för umgängesföräldern.

När allmän domstol beslutar om umgänge får domstolen, om barnet har behov av det, besluta att en person som utses av socialnämnden ska medverka vid umgänget (umgängesstöd), enligt 6 kap. 15 c § föräldrabalken. Det förekommer att barn i skyddat boende beviljas sådant umgängesstöd. I förarbetena till bestämmelsen om umgängesstöd betonas att den person som medverkar vid umgänget inte ska ses som en person med särskilt mandat att fysiskt förhindra att barnet bortförs eller kränks (prop. 2009/10:192 s. 11). Domstolen får vid prövningen av om barnet har behov av umgängesstöd t.ex. inte förutsätta att personen som medverkar vid umgänget utgör en garant mot skadliga åtgärder från en förälders sida (se prop. 2009/10:192 s. 11 och 29). Vid socialnämndens bedömning av om det finns behov av umgängesbegränsning ska det förhållandet att umgänget äger rum i närvaro av umgängesstöd enligt föräldrabalken ska följaktligen inte tas som intäkt för att säkerheten i det skyddade boendet kan upprätthållas.

Socialnämndens riskbedömning kan indikera en hög säkerhetsrisk för den våldsutsatta vårdnadshavaren och medföljande barn om den misstänkte förövaren får kännedom om vistelseorten. Det kan i sådana situationer vara nödvändigt för att skydda barnet från risker för barnets säkerhet eller hälsa att vistelseorten hemlighålls gentemot den andra vårdnadshavaren.

Det kan också vara nödvändigt att med stöd av bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) hemlighålla vistelseorten, exempelvis när en vårdnadshavare begär att få ta del av socialnämndens handlingar i barnets ärende, se vidare avsnitt 8.3.

Socialnämndens beslut i fråga om umgänge eller hemlighållande av vistelseort bör vara överklagbara till förvaltningsrätten (se avsnitt 6.2.17).

Övervägande av beslutet var tredje månad

Enligt 14 § tredje stycket LVU ska socialnämnden minst en gång var tredje månad överväga om ett beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort fortfarande behövs. Det ingår i socialnämndens ansvar att se till att ett beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort enligt LVU inte består längre än nödvändigt. Motsvarande bör gälla även vid umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort för barn som placerats i skyddat boende. Det betyder att socialnämnden var tredje månad ska överväga om ett beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort som gäller ett barn som har placerats i skyddat boende fortfarande behövs. Övervägandet innebär att den tjänsteman vid förvaltningen som har den närmare uppsikten över vården minst en gång i halvåret ska anmäla till nämnden hur barnets och föräldrarnas förhållanden utvecklar sig. Avsikten med anmälan är inte att den alltid ska leda fram till ett formellt beslutsförfarande. Det är först när nämnden finner anledning att ifrågasätta behovet av en fortsatt begränsning av umgänge eller hemlighållande av vistelseort som en prövning i nämnden ska ske (jfr prop. 1989/90:28 s. 114). Nämnden har vidare ett ansvar att omedelbart upphäva beslutet, när det inte längre finns behov av det.

6.2.11 Utövande av vårdnaden under placeringen

Utkastets förslag: När ett barn är placerat i skyddat boende enligt den nya lagen ska den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam få bestämma om insatser i öppna former enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen med anledning av placeringen. Detsamma ska gälla för val eller byte av skolenhet eller förskoleenhet som föranleds av placeringen.

Utredningens förslag överensstämmer inte med utkastets förslag. I utredningen föreslås inte någon bestämmelse om att den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam ska få bestämma om behandling i öppna former och om val eller byte av skolenhet eller förskoleenhet med anledning av placeringen. I utredningen föreslås att socialnämnden genom en ny bestämmelse i 6 kap. 13 a § föräldrabalken ska ges en befogenhet att besluta om val eller byte av skolenhet med endast en av två vårdnadshavares samtycke.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig över utredningens förslag ställer sig positiva till förslaget, däribland *Barnombudsmannen*, *Jämställdhetsmyndigheten*, och *Köpings kommun*. *Stockholms kommun* anser att socialnämnden borde få en befogenhet att besluta om val eller byte även av förskoleenhet. *Förvaltningsrätten i Umeå* anser att det bör övervägas om möjligheten till omedelbart beslut av ordförande eller särskilt förordnad ledamot ska ges även i fråga om val eller byte av skolenhet. Även *Piteå kommun* väcker denna fråga.

Riksdagens ombudsmän (JO) anför att utredningen inte för någon övergripande diskussion om vem som ska bestämma över barnet under placeringen. Frågorna om bestämmanderätten över ett barn som har beviljats bistånd i form av skyddat boende måste utredas närmare. Även *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* väcker denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer inte med utkastets förslag. I promemorian föreslås inte någon bestämmelse om att den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam ska få bestämma om behandling i öppna former och om val eller byte av skolenhet eller förskoleenhet med anledning av placeringen. Det föreslås i promemorian att socialnämnden genom en ny bestämmelse i 6 kap. 13 a § föräldrabalken ska ges en befogenhet att besluta om val eller byte av förskoleenhet eller skolenhet med endast en av två vårdnadshavares samtycke.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker eller har inget att invända mot det, däribland *Statens skolinspektion* och *Specialpedagogiska myndigheten. Jämställdhetsmyndigheten* anser att det är viktigt att socialnämnden verkar skyndsamt för att skolgången ska bli praktiskt möjlig för ett barn som är placerad tillsammans med förälder i skyddat boende och undrar vem som bär ansvaret för att barnets skolgång tillvaratas under den tid då socialnämnden inte kan få kontakt med den andra vårdnadshavaren.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) anser att det behöver klargöras hur barnets möjligheter till somatisk vård ska säkerställas. IVO:s uppfattning är att gällande regelverk inte tydligt medger att hälso- och sjukvård kan ges till ett barn utan båda vårdnadshavarnas samtycke.

Skälen för utkastets förslag

Utgångspunkter för vårdnadshavares beslutanderätt

En vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. För ett barn som har två vårdnadshavare gäller att dessa ska utöva sina rättigheter och skyldigheter i förhållande till barnet tillsammans. Som närmare berörs ovan i avsnitt 6.2.2 betyder det att om föräldrarna har gemensam vårdnad måste båda vårdnadshavarna som huvudregel samtycka till de insatser som erbjuds (se 6 kap. 13 § föräldrabalken). Från den grundläggande principen om det gemensamma beslutsfattandet vid gemensam vårdnad finns undantag för speciella situationer, enligt 6 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken. Om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro eller sjukdom eller av någon annan orsak inte kan ta del i sådana beslut som rör vårdnaden och som inte kan skjutas upp utan olägenhet bestämmer den andra vårdnadshavaren ensam. Vårdnadshavaren får dock – oavsett om den andra vårdnadshavaren har förhinder – inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, såvida inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Enligt förarbetena till föräldrabalken (prop. 1975/76:170 s. 178) ligger det i sakens natur att bestämmanderätten om ett barn utövas än av den ena än av den andra föräldern beroende på vilken av dem som för tillfället är till hands eller på hur föräldrarna har organiserat utövandet av vårdnaden. Någon rättslig påföljd drabbar inte den förälder som driver igenom sin vilja i strid mot den andres. Om föräldrarna inte sammanbor måste det med nödvändighet bli så att den av dem som har barnet hos sig till stor del kommer att fatta de vardagliga besluten i fråga om vårdnaden. Det kan gälla frågor om barnets mat och kläder, sovtider, hur barnet ska tillbringa sin fritid osv. När det gäller beslut av mera ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning, måste bägge föräldrarna delta om inte barnets bästa uppenbarligen kräver att beslut fattas, trots att den ena av föräldrarna är förhindrad att medverka. Är förhållandena inte sådana att beslut snabbt måste fattas torde den förälder som inte har deltagit i beslutet i vissa fall kunna hävda att beslutet inte ska gälla (prop. 1975/76:170 s. 178).

När det gäller barnets skolgång, har JO har i flera beslut konstaterat att vårdnadshavarna måste vara överens om var barnet ska gå i skola. För skolan gäller därför att den måste kontrollera uppgifter om vem eller vilka som är vårdnadshavare för eleven och respektive vårdnadshavares inställning till inskrivning i en viss skola. Detta måste ske innan beslut om skolplacering fattas (JO:s ämbetsberättelse 2001/02 s. 397 och JO:s beslut den 12 april 2002, dnr 372–2001).

Vad avser förskolan, har JO i olika beslut tidigare ansett att placering av ett barn i förskolan normalt är att anse som en del av den dagliga omsorgen och därmed något som den vårdnadshavare som barnet bor hos ensam kan bestämma om (se JO:s beslut den 2 oktober 1998, dnr 2680–1997 och den 24 januari 2002, dnr 3285–2000). JO har därefter i ett beslut den 12 juli 2019, dnr 8482–2017, uttalat att frågor om placering i förskola är sådana som barnets vårdnadshavare som huvudregel måste vara överens om.

För vissa vård- och omsorgsinsatser finns ett undantag från det som utgångspunkt gäller om kravet på gemensamt beslutsfattande i fråga om

två vårdnadshavares gemensamma barn. Socialnämnden får enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken besluta att vissa åtgärder för barnet får vidtas med bara den ena vårdnadshavarens samtycke, om det krävs med hänsyn till barnets bästa. De åtgärder som nämnden får besluta om är psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen, behandling i öppna former enligt 4 kap. 1 § SoL, utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 § tredje stycket SoL eller en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Med psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen avses främst utredning eller behandling som ges inom barn- och ungdomspsykiatrin, BUP. Med behandling i öppna former avses i första hand olika former av samtalskontakter. När barnet har uppnått en sådan ålder och mognad att barnet själv kan samtycka till en hälso- och sjukvårdsåtgärd tillämpas inte bestämmelsen i 6 kap. 13 a § föräldrabalken (prop. 2011/12:53 s. 25). Inte heller behövs vårdnadshavarens samtycke när ett barn är över 15 år och samtycker till eller begär öppna insatser enligt SoL. Socialnämnden får då bevilja barnet insatsen om det är lämpligt (se 3 kap. 6 a § SoL).

För barn och unga som får vård enligt 2 eller 3 § LVU beslutar socialnämnden vid sidan om vårdnadshavaren i fråga om vårdnadshavarens ansvar för barnet. Det följer av 11 § LVU att det är socialnämnden som bestämmer hur vården av den unge ska ordnas och var den unge ska vistas under vårdtiden. Enligt 11 § fjärde stycket ska socialnämnden eller den åt vilken nämnden har uppdragit vården ha uppsikt över den unge och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes personliga förhållanden. Av det femte stycket samma bestämmelse framgår att nämnden under vårdtiden har samma ansvar som vårdnadshavaren för att den unges grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken tillgodoses. Enligt förarbetena (prop. 1979/80:1 del A s. 596 f.) har socialnämnden, i den omfattning som behövs för att genomföra vården, samma skyldigheter och befogenheter som tillkommer föräldrarna. Nämnden bör bl.a. kunna besluta i frågor som rör den unges personliga förhållanden. Det kan här gälla frågor som medicinskt vård eller behandling. Den omständigheten att socialnämnden har tagit över ansvaret för vården av den unge får inte leda till att föräldrarna fråntas allt inflytande. Föräldrarna liksom den unge själv bör så långt som möjligt medverka vid vårdens utformning. Det är således endast när det är nödvändigt för att genomföra vården som nämnden genom förvaltningsrättens beslut tar över föräldrarnas bestämmande över den unge. JO har i det sammanhanget uttalat att nämndens handläggare aldrig bör underlåta att informera vårdnadshavarna om uppkomna frågor kring vården. Vårdnadshavarna ska även beredas möjlighet att framföra sina synpunkter till nämnden (se JO:s ämbetsberättelse 1998/99 s. 279 och JO 2002/03 s. 234).

Barn i skyddat boende har ofta behov av insatser som kräver båda vårdnadshavarnas samtycke

Såsom *JO* och *IVO* uppmärksammar, väcks frågan om vem som ska bestämma över barnets personliga förhållanden under placeringen. Det kan

exempelvis handla om skolgång och förskola, insatser från hälso- och sjukvården eller behandling i öppna former från socialtjänsten. En insats från socialtjänsten som enligt utredningen ofta ges i samband med vistelse i skyddat boende är s.k. Trappan-samtal, som är en modell för krissamtal med barn som upplevt våld i sin familj. Som beskrivs i avsnitt 4.1.3 är många barn i skyddat boende i behov av insatser från barn- och ungdomspsykiatrin. JO har uttalat att det i fråga om åtgärder från hälso- och sjukvården många gånger är tillräckligt att samråd sker med den ena vårdnadshavaren. Dock ska enligt JO som regel samråd med den andra vårdnadshavaren ske om det finns anledning att misstänka att denne inte samtycker till behandlingen eller om det är fråga om mer ingripande åtgärder (JO 2003/04 s. 311 och JO:s beslut den 17 januari 2003, dnr 3102–2002).

För att säkerställa ett barns rätt till skolgång föreslår utredningen att socialnämnden får besluta att val eller byte av skolenhet med anledning av att barnet placeras i ett skyddat boende får vidtas utan den andre vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa med stöd av en ny bestämmelse i 6 kap. 13 a § föräldrabalken. Detsamma ska enligt departementspromemorians förslag gälla även vid val eller byte av förskoleenhet. När det gäller ett barns behov av insatser från hälso- och sjukvården och socialtjänsten tydliggörs i promemorian att socialnämnden i fråga om vissa åtgärder som rör hälso- och sjukvård och socialtjänst med den ena av två vårdnadshavares samtycke kan besluta att åtgärderna får vidtas om barnets bästa kräver det, med stöd av 6 kap. 13 a § föräldrabalken.

Den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ska ensam få bestämma i vissa frågor med anledning av placeringen

Det framgår av artikel 3.2 i barnkonventionen att konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder.

Frågan om hur det ska säkerställas att barn som är placerade i skyddat boende har tillgång till sina grundläggande rättigheter under vistelsetiden är komplicerad. Förslaget från utredningen och promemorian om att socialnämnden med endast den ena vårdnadshavarens samtycke ska få besluta om val eller byte av förskoleenhet eller skolenhet med stöd av en ny bestämmelse i 6 kap. 13 a § föräldrabalken innebär vissa praktiska svårigheter. Till att börja med kan det antas att socialnämnden i vissa situationer inte bör ta kontakt med den andra vårdnadshavaren för att efterhöra om samtycke finns. Det kan, såsom beskrivs i avsnitt 6.2.3 i vart fall initialt, finnas en risk med att socialnämnden kontaktar en vårdnadshavare som är misstänkt förövare. I en sådan situation torde bestämmelsen i 6 kap. 13 a § föräldrabalken inte utan vidare kunna tillämpas, eftersom vårdnadshavarnas inställning först måste utredas innan socialnämnden beslutar om åtgärden (prop. 2011/12:53 s. 29.). Det kan vidare innebära en viss tidsutdräkt att så som förutsätts vid tillämpningen av denna bestämmelse ta reda på hur en vårdnadshavare ställer sig i fråga

om samtycke. Såsom *Jämställdhetsmyndigheten* påpekar, är det viktigt att barn i skyddat boende snabbt bereds möjlighet att gå i skolan. I motsats till vad som föreslås av utredningen och promemorian, bör förslaget om socialnämndens befogenhet i fråga om att besluta om förskola och skola därför inte införas.

En annan möjlig väg är att införa en reglering som innebär att socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller enligt 11 § LVU vid vård av unga, under barnets placeringstid i skyddat boende skulle ges samma ansvar som vårdnadshavaren för att barnets grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken tillgodoses. En fördel med en sådan ordning är att socialnämnden skulle ges handlingsutrymme att fatta de beslut som behövs för att genomföra placeringen som annars fordrar båda vårdnadshavarnas samtycke. Såsom beskrivs ovan (avsnitt 6.2.2) är dock en placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen inte att likställa med en vårdsituation enligt LVU. Även den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med skulle inskränkas i sitt vårdnadsutövande under placeringstiden. Det kan ifrågasättas om en sådan inskränkning i bestämmanderätten för den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med är nödvändig för att barns grundläggande rättigheter ska kunna tillgodoses under placeringstiden. Dessutom skulle en sådan ordning kunna leda till att personer avhåller sig från att söka skydd av rädsla för att förlora inflytandet över medföljande barn.

Som redogjorts för ovan, finns det i 6 kap. 13 och 13 a §§ föräldrabalken bestämmelser om vårdnadens utövande när barnet står under vårdnad av två vårdnadshavare. När ett barn är placerat i skyddat boende bör i fråga om vårdnadens utövande i stället gälla att den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam ska få bestämma i vissa sådana frågor som enligt 6 kap. 13 § föräldrabalken annars kräver båda vårdnadshavarnas samtycke. Detta ska endast gälla sådana frågor som föranleds av barnets placering i skyddat boende. Den andra vårdnadshavarens bestämmanderätt ska således endast inskränkas där det finns ett tydligt praktiskt behov som föranleds av att barnet är placerat i det skyddade boendet. En närmare reglering om detta bör därför införas i den nya lagen.

Barn i skyddat boende kan ofta ha behov av olika stöd- och behandlingsinsatser som riktar sig till barn som har upplevt våld och som ofta erbjuds barn i skyddade boenden. Sådana öppna insatser som ges med stöd av 4 kap. 1 § SoL bör den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet därför ensam få bestämma om (jfr. 6 kap. 13 a § första stycket 2 föräldrabalken). Den vårdnadshavare som barnet är placerad tillsammans med bör även få bestämma ensam i fråga om val eller byte av skolenhet eller förskoleenhet. Därigenom underlättas processen för att barn som är placerade i skyddat boende snabbt ska kunna återuppta sin skolgång och barn som behöver förskola ska kunna få tillgång till det. Det bör därför föras in en bestämmelse i den nya lagen som ger den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med i det skyddade boendet rätt att ensam få bestämma om sådana insatser i öppna former som enligt 4 kap. 1 § SoL och om val eller byte av skolenhet eller förskoleenhet som föranleds av placeringen.

Det följer av bestämmelsen att den ena vårdnadshavarens bestämmanderätt endast gäller under den tid som barnet är placerat i det skyddade boendet tillsammans med vårdnadshavaren med stöd av den nya lagen.

Sådana beslut som behöver fattas om barnets personliga förhållanden som kräver båda vårdnadshavarnas samtycke efter det att barnets placering i det skyddade boendet med stöd av den nya lagen har avslutats omfattas således inte av den nya bestämmelsen. Bestämmelsen innebär att barnets andra vårdnadshavare får sin beslutanderätt vid vårdnadens utövande inskränkt i de frågor där den ena vårdnadshavaren ensam får besluta under placeringstiden. Genom de rättssäkerhetsaspekter som kringgärdar barnets placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen bl.a. i fråga om domstolsprövning och rätt till offentligt biträde ges den andra vårdnadshavaren möjlighet att angripa placeringsbeslutet rättsligt.

Såsom *IVO* påpekar, kan barn i skyddat boende också vara i behov av somatisk vård. Barn kan också, vilket uppmärksammas i såväl utredningen som promemorian, vara i behov av psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling psykologisk behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (jfr. 6 kap. 13 a § första stycket 1 föräldrabalken). Ett barns behov av insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen bedöms dock inte föranledas enbart av barnets placering i skyddat boende. Den vårdnadshavare som barnet är placerad tillsammans med bör därför inte få bestämma ensam i hälso- och sjukvårdsfrågor som kräver båda vårdnadshavarnas samtycke. Som anges ovan kan socialnämnden med stöd av endast den ena vårdnadshavarens samtycke fatta beslut om att psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling psykologisk behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen får vidtas, om det krävs med hänsyn till barnets bästa. När det gäller somatisk vård får även det hanteras inom ramen för befintliga bestämmelser i föräldrabalken.

I detta sammanhang kan också uppmärksammas att av 6 kap. 7 § föräldrabalken följer att socialnämnden får föra talan om en ändring i vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling.

Förhållandet till prövning av frågor om vårdnad, boende och umgänge

Ibland är vistelsetiden i skyddat boende inte helt kortvarig. Under den tid ett barn är placerat i skyddat boende kan det hända att någon av vårdnadshavarna, eller båda, vänder sig till allmän domstol och begär att få ändring i frågor om vårdnad, boende eller umgänge. De nu aktuella förslagen om barnets placering i skyddat boende hindrar inte en sådan talan och begränsar inte heller domstolens prövning av frågorna i målet.

Vid domstolens prövning av frågor om vårdnad, boende och umgänge är barnets bästa avgörande. Domstolens beslut bygger på en helhetsbedömning. För att kunna bedöma vad som är till barnets bästa kan domstolen bl.a. inhämta en utredning från socialnämnden (6 kap. 19 § föräldrabalken). Om föräldrarna är oense behöver utredningen i regel vara mer omfattande än om de är överens. Utredningen inkluderar vanligen samtal med båda vårdnadshavarna och med barnet. Skulle ett barn vistas i skyddat boende med en av vårdnadshavarna kan det även vara av värde att i förekommande fall inhämta information av en kontaktperson eller umgängesstödjare. Med hänsyn till de utredningssvårigheter som likväl kan uppstå, exempelvis när det gäller den andra vårdnadshavarens relation

till barnet, är det angeläget att socialnämnden verkar för att utredningsfrågorna ska få en så allsidig belysning som möjligt.

Om domstolen beslutar att den placerade vårdnadshavaren ska få ensam vårdnad, finns inte längre grund för socialnämnden att tillämpa bestämmelserna i den föreslagna lagen. Den placerade vårdnadshavaren kan då ensam lämna samtycke till insatser för barnet. Domstolen kan också under tiden för ett barns vistelse i skyddat boende med en vårdnadshavare i stället besluta att tilldöma den andra vårdnadshavaren ensam vårdnad. Även i detta fall saknas förutsättningar för socialnämnden att tillämpa den föreslagna lagen, eftersom barnet enligt de reglerna inte kan placeras i skyddat boende med någon som inte är barnets vårdnadshavare.

6.2.12 Placeringens upphörande

Utkastets förslag: Om det inte längre finns skäl för en placering i skyddat boende, ska socialnämnden besluta att placeringen ska upphöra. En placering i skyddat boende upphör senast när barnet fyller 18 år.

Utredningen och promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag: Socialnämnden ska kontinuerligt pröva om barnets placering i skyddat boende alltjämt behövs. Så snart de förhållanden som föranlett placeringen inte längre föreligger, ska nämnden besluta att placeringen ska upphöra. En förutsättning för ett barns placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen är att barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som beviljas insatsen. Barnets placering ska därför upphöra senast när vårdnadshavaren inte längre är föremål för insatsen skyddat boende. Placeringen ska också upphöra när barnet fyller 18 år.

6.2.13 Beslut om placering och omedelbar placering i skyddat boende hindrar inte vissa andra beslut

Utkastets förslag: Beslut om placering i skyddat boende eller omedelbar placering i skyddat boende ska inte hindra vissa beslut om avvisning, utvisning, utlämning eller överlämnande. En placering i skyddat boende eller en omedelbar placering i skyddat boende ska upphöra att gälla när ett sådant beslut har verkställts.

Utredningen och promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen*, som är den enda remissinstans som tar upp frågan, anser att det är oklart huruvida ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende ska ha företräde framför de beslut som räknas upp i 21 a § LVU.

Skälen för utkastets förslag: Av 21 a § första stycket LVU följer att beslut om vård med stöd av LVU inte hindrar vissa beslut om avvisning, utvisning, utlämning eller överlämnade. Samma sak bör, såsom *Socialstyrelsen* efterfrågar förtydligande om, gälla för ett barns placering i

skyddat boende och ett barns omedelbara placering i skyddat boende. Detta bör slås fast genom en bestämmelse i den nya lagen.

Det bör vidare gälla att ett beslut om placering i skyddat boende eller ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende ska upphöra om ett sådant beslut som anges i 21 § första stycket LVU har verkställts. Även detta bör slås fast genom en bestämmelse i den nya lagen.

6.2.14 Vissa bestämmelser om handläggningen

Utkastets förslag: Mål och ärenden enligt den nya lagen ska handläggas skyndsamt.

Bestämmelsen om begränsningar i delgivningslagens tillämpning ska gälla för mål eller ärenden enligt den nya lagen.

Socialnämnden ska få begära handräckning av Polismyndigheten för att verkställa beslut om placering och omedelbar placering i skyddat boende enligt den nya lagen.

Vissa beslut ska gälla omedelbart.

Utkastets bedömning: Det behövs inte några särskilda bestämmelser i den nya lagen för att socialtjänstlagens bestämmelser om handläggning ska gälla.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians bedömning överensstämmer delvis i sak med utkastets förslag. I promemorian görs bedömningen att vissa bestämmelser i LVU kommer att gälla eftersom bestämmelser om placering i skyddat boende enligt promemorians förslag förs in i LVU. Hit hör skyndsam handläggning, delgivning och handräckning för att genomföra en läkarundersökning.

Remissinstanserna: *Göteborgs kommun* anser att frågan om socialnämndens möjlighet att begära handräckning för att genomföra placeringen i enlighet med reglerna i LVU behöver övervägas.

Skälen för utkastets förslag

Handräckning

För att genomföra en placering eller en omedelbar placering skulle det undantagsvis kunna uppstå ett behov av att få handräckning av Polismyndigheten. Det kan exempelvis handla om att den andre, potentiellt våldsutövande, vårdnadshavaren fysiskt motsätter sig verkställigheten. I linje med vad *Göteborgs kommun* framför, kan det därför finnas skäl för att socialnämnden ska få begära handräckning av Polismyndigheten. Detta bör därför framgå genom en bestämmelse i den nya lagen att Polismyndigheten ska lämna hjälp för att på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat genomföra beslut om vård eller omhändertagande med stöd av denna lag. En begäran bör få göras endast om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) eller det annars finns synnerliga skäl. Motsvarande reglering gäller vid vård eller omhändertagande med stöd av LVU enligt 43 § första stycket 2 och andra stycket LVU.

Om socialnämnden begär hjälp av Polismyndigheten för att verkställa beslutet om en placering eller omedelbar placering i skyddat boende, bör nämnden utan hinder av sekretess få lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller närstående till barnet som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden. Detta bör slås fast i en bestämmelse i den nya lagen. En motsvarande bestämmelse finns i 43 b § LVU.

I avsnitt 6.2.9 bedöms att socialnämnden inte ska få besluta om en läkarundersökning av barn i skyddat boende. Det finns därför inte behov av någon bestämmelse om handräckning för att genomföra läkarundersökningen.

Skyndsam handläggning

När det gäller mål eller ärenden om placering i skyddat boende och omedelbar placering i skyddat boende bör handläggningen ske skyndsamt. Det bör därför införas en bestämmelse i den nya lagen som slår fast att mål eller ärenden enligt den lagen ska handläggas skyndsamt. Motsvarande bestämmelse gäller enligt 33 § LVU i fråga om att mål eller ärenden enligt den lagen ska handläggas skyndsamt.

Begränsad tillämpning av delgivningslagen

De finns bestämmelser i 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932) som anger att delgivning under vissa förutsättningar får ske genom att handling lämnas till en annan person än delgivningsmottagaren eller genom kungörande och tillgänglighållande av handling som ska delges. Dessa bestämmelser bör inte få tillämpas vid delgivning med enskild i mål eller ärenden enligt den nya lagen, och det bör därför införas en bestämmelse i denna lag som anger det. Motsvarande bestämmelse gäller enligt 38 § LVU vid delgivning med enskild i mål eller ärende enligt LVU.

Beslut som gäller omedelbart

Som anges ovan i avsnitt 6.2.5 föreslås att ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende ska gälla omedelbart. Skälen till att det fattas beslut om en omedelbar placering torde oftast vara sådana att beslutet behöver kunna verkställas utan tidsutdräkt. Det ligger vidare i sakens natur att också andra beslut enligt den nya lagen bör kunna gå att verkställa utan fördröjning. Det bör därför framgå av den nya lagen att också sådana beslut gäller omedelbart, om inte nämnden bestämmer något annat. Det betyder bl.a. att nämndens beslut om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort enligt vad som föreslås i avsnitt 6.2.10 kommer att gälla omedelbart, om inte nämnden bestämmer något annat. Även rätten bör få bestämma att andra beslut som rätten har meddelat ska gälla omedelbart. En bestämmelse med motsvarande innehåll i fråga om beslut enligt LVU finns i 40 § LVU.

Bestämmelser om handläggning enligt socialtjänstlagen

I 11 kap. SoL finns bestämmelser om handläggning av ärenden. I ärenden enligt den nya lagen bör bestämmelserna i 11 kap. 5–10 §§ SoL gälla i

tillämpliga delar. Det behövs inte någon lagändring för att dessa bestämmelser ska gälla även för ärenden enligt den nya lagen.

6.2.15 Delegationsbegränsning av socialnämndens beslut

Utkastets förslag: Bestämmelserna om begränsning av delegering av socialnämndens beslut i 10 kap. 4 § socialtjänstlagen ska även gälla i ärenden om

- ansökan om placering i skyddat boende,
- omedelbar placering i skyddat boende,
- hur placeringen ska ordnas och var barnet ska vistas under placeringen,
- omprövning av placeringsbeslutet,
- övervägande om huruvida beslut om umgängesbegränsning eller hemlighållande av vistelseort ska fortsätta att gälla,
- att vården ska upphöra, och
- handräckning.

Utredningen behandlar inte frågan**.**

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians förslag överensstämmer med utkastets förslag i fråga om omedelbar placering i skyddat boende. I promemorian föreslås inte någon begränsning i rätten till delegation för ett barn placering i skyddat boende med stöd av en bestämmelse i lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende, eftersom det inte föreslås någon sådan placering.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för utkastets förslag: Enligt 10 kap. 4 § SoL får uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ett antal angivna ärenden. Bestämmelsen begränsar således till vem beslutanderätt får delegeras i angivna ärendetyper. Däremot innebär inte bestämmelsen att delegation får ske i dessa fall. För att delegation ska vara möjlig krävs att kommunallagens (2017:725) delegationsbestämmelser medger detta. Bedömningen görs att följande ärenden enligt den nya lagen är av sådant slag att det kan anses vara motiverat att begränsa till vem beslutanderätten i sådana ärenden får delegeras: ansökan om placering i skyddat boende, om omedelbar placering i skyddat boende, ärenden om hur placeringen ska ordnas och var han eller hon ska vistas under placeringen, ärenden om omprövning av placeringsbeslutet, ärenden om övervägande om beslut om umgängesbegränsning eller hemlighållande av vistelseort ska fortsätta att gälla, ärenden om att vården ska upphöra och ärenden om handräckning. Bestämmelserna om begränsning av delegation enligt 10 kap. 4 § SoL bör därför ändras så att det framgår att begränsningen till vem beslutanderätten får delegeras även omfattar nu nämnda ärenden enligt den nya lagen.

6.2.16 Bestämmelser om muntlig förhandling och nämndemän, offentligt biträde och barns ställning

Utkastets förslag: I mål om placering i skyddat boende ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling ska alltid hållas om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, bör rätten besluta att han eller hon ska hämtas till rätten omedelbart eller till en senare dag.

I mål och ärenden om placering i skyddat boende, upphörande av placering i skyddat boende och omedelbar placering i skyddat boende ska offentligt biträde förordnas för barnet samt för vårdnadshavarna, om det inte måste antas att det saknas behov av biträde. Till offentligt biträde för barnet får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget. Gemensamt biträde får endast förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för.

Offentligt biträde ska förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

I mål och ärenden enligt den nya lagen ska barnet få relevant information. Barnet ska också ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.

Om barnet fyllt femton år, ska han eller hon ha rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt den nya lagen. Den som är yngre ska få höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det.

Den som är förordnad som offentligt biträde för någon som är under femton år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, ska utan särskilt förordnande vara den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.

Vid handläggning i kammarrätt av mål om placering i skyddat boende ska nämndemän ingå i rätten.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med promemorians. Promemorian innehåller inget förslag om muntlig förhandling och offentligt biträde i mål om placering i skyddat boende eftersom promemorian inte föreslår att bestämmelser om en sådan placering ska införas.

I fråga om offentligt biträde vid omedelbar placering föreslås i utkastet till skillnad från i promemorian att till offentligt biträde för barnet får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget, samt att det uttryckligen ska fram gå att ett gemensamt biträde endast får förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för.

I promemorian görs bedömningen att bestämmelserna i LVU om barns rätt att få information och framföra sina åsikter kommer att gälla för en sådan placering i skyddat boende som föreslås i promemorian utan att det behövs några ändringar i lag.

Remissinstanserna: När det gäller offentligt biträde för *Barnens rätt i samhället (Bris),* fram att kraven på särskild lämplighet för offentliga biträden som gäller vid ärenden enligt LVU även bör gälla för biträden i ärenden om omedelbar placering. Även *Rädda Barnen* betonar vikten av att det förtydligas att det offentliga biträdet har barnrättskompetens och kunskap om hur utsatthet för våld påverkar barn. *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* anser att det bör förordnas ett eget biträde för barnet.

När det gäller barnets rätt att få information och framföra sina åsikter framhåller *Åklagarmyndigheten* och *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* att barnets åsikter oavsett ålder ska tillmätas betydelse och att detta bör tydliggöras i förslaget. Även *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Bris, Rädda Barnen* och *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)* delar den åsikten.

Skälen för utkastets förslag

Muntlig förhandling

Syftet med den nya lagen är att möjliggöra att barn vid behov kan placeras i ett skyddat boende tillsammans med en skyddsbehövande vårdnadshavare utan att den andre vårdnadshavaren samtycker till placeringen. Det ligger i sakens natur att det då råder motsättningar mellan vårdnadshavarna och att placeringen är av ingripande natur för de som berörs av den. Det finns därför starka rättssäkerhetsskäl för att det vid sådana mål ska hållas en muntlig förhandling. Av rättssäkerhetsskäl är det likaså i regel av stor vikt för utredningen att parterna är närvarande vid förhandlingen i målet. Emellertid kan det ofta finnas ett skyddsbehov för den vårdnadshavare som vistas i skyddat boende tillsammans med gemensamma barn gentemot den andra vårdnadshavaren. Det är därför inte helt okomplicerat att föranstalta om en muntlig förhandling. Såsom närmare redogörs för i avsnitt 12.1 antas dock de allra flesta ärenden enligt den nya lagen inledas med att barnet placeras omedelbart i skyddat boende. Visserligen kan muntlig förhandling hållas även i mål om omedelbar placering (se 9 § förvaltningsprocesslagen [1971:291], förkortad FPL), men sannolikt kommer detta endast undantagsvis bli fallet. Omkring 70 procent av de omedelbara placeringarna i skyddat boende förväntas följas av att socialnämnden ansöker om placering i skyddat boende hos förvaltningsrätten, vilket bedöms motsvara 841 mål varje år (se avsnitt 12.1). Den muntliga förhandlingen kommer således inte beröra alla mål enligt den nya lagen och i regel inte inträffa i det akuta skedet utan först omkring sex veckor efter det att beslutet om den omedelbara placeringen verkställdes.

Det kan också erinras om att det av 14 § FPL följer att sökanden eller klaganden och den som har att svara i målet får delta i en muntlig förhandling genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring under samma förutsättningar som gäller enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken.

Mot denna bakgrund bör det framgå av den nya lagen att rätten ska hålla muntlig förhandling i mål om placering i skyddat boende, om detta inte är

uppenbart obehövligt och att muntlig förhandling alltid bör hållas, om någon part begär det. Parterna bör också upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling. Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, bör rätten kunna besluta att han eller hon ska hämtas till rätten omedelbart eller till en senare dag. Motsvarande gäller bl.a. för mål och beredande eller upphörande av vård enligt LVU (se 35 § LVU).

I fråga om barnets närvaro vid den muntliga förhandlingen, se närmare nedan under avsnittet Barnets ställning vid mål och ärenden enligt den nya lagen.

Offentligt biträde

Som anges ovan är placering i skyddat boende en ingripande åtgärd. Av rättssäkerhetsskäl är det därför angeläget att såväl barnet som vårdnadshavarna har rätt till offentligt biträde. I likhet med vad som föreslås i departementspromemorian bör det därför i mål och ärenden om beslut om omedelbar placering i skyddat boende förordnas offentligt biträde för barnet och för barnets vårdnadshavare. Detsamma bör givetvis gälla i mål och ärenden om beslut om placering i skyddat boende. Detta bör slås fast genom en bestämmelse i den nya lagen. Offentligt biträde bör förordnas för den som åtgärden avser och för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Offentligt biträde ska förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Som *Bris* framhåller bör till offentligt biträde för barnet endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget. En bestämmelse härom bör därför införas i den nya lagen. Motsvarande bestämmelse gäller sedan 2020 för offentligt biträde i mål och ärenden enligt LVU (se 39 § andra stycket LVU).

Det framgår av 39 § LVU att om det behövs offentligt biträde för både den unge och för dennes vårdnadshavare, förordnas gemensamt biträde, om det inte finns motstridiga intressen dem emellan. När det gäller skyddat boende är dock troligt att det kommer att finnas motstridiga intressen mellan vårdnadshavarna i mål eller ärenden om gemensamma barns placering eller omedelbara placering. Det innebär att varje vårdnadshavare i regel kommer att förordnas ett eget biträde. I likhet med vad *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* framför, är det vidare en viktig utgångspunkt i tillämpningen av bestämmelsen att barn inte nödvändigtvis har samma intresse som den vårdnadshavare som vill att barnet placeras i skyddat boende. Det innebär att barnet och den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med i regel inte ska förordnas gemensamt biträde. Däremot torde gemensamma barn i en syskonskara kunna förordnas gemensamt biträde.

Mot denna bakgrund föreslås att det av bestämmelsen uttryckligen ska framgå att gemensamt biträde endast får förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för. En konsekvens av detta blir att det i regel bör förordnas tre offentliga biträden i ett mål eller ärende enligt den nya lagen.

Barns möjligheter att framföra sina åsikter

Enligt artikel 12 i barnkonventionen har barn rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad. Det bör därför införas en bestämmelse i den nya lagen som klargör att barnet ska få relevant information vid mål och ärenden enligt denna lag. Informationen kan exempelvis handla om vad placeringen i skyddat boende innebär, planeringen framåt, stöd och hjälpinsatser som kan finnas för barnet, hur skolgången ska ordnas, liksom vilka rättigheter barnet har.

Barnet bör vidare ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Av bestämmelsen bör det vidare framgå att barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Motsvarande bestämmelse, som utgör en anpassning till artikel 12 i barnkonventionen, gäller även unga i mål eller ärenden enligt LVU (se 36 § LVU). I motsats till vad bl.a. Bris framför, behöver det inte tydliggöras ytterligare i lag att barnets åsikter oavsett ålder ska tillmätas betydelse.

Barnets ställning vid mål och ärenden enligt den nya lagen

Det framgår av 36 § andra stycket LVU att sedan barnet fyllt 15 år har barnet rätt att själv föra talan i mål eller ärenden enligt LVU. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 11 kap. 10 § SoL. Även i mål och ärenden enligt den nya lagen bör ett barn som har fyllt 15 år ha rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden. Det bör därför införas en bestämmelse i den nya lagen som slår fast detta. Det bör även, på motsvarande sätt som gäller för mål enligt LVU införas en bestämmelse om att den som är yngre än 15 år får höras i domstol, om han eller hon inte kan antas ta skada av det. Domstolen ska således underlåta att höra barnet om barnet kan antas ta skada av det. Så kan t.ex. vara fallet om barnet skulle försättas i en svår lojalitetskonflikt gentemot föräldrarna eller känna stort obehag av att höras i domstol (se prop. 2012/13:10 s. 135 f.)

Det föreslås ovan att rätten som huvudregel ska hålla muntlig förhandling vid mål om placering i skyddat boende. Det föreslås även att barn i mål och ärenden enligt den nya lagen ska förordnas ett eget offentligt biträde. Av detta följer att barnet i rätten kommer att företrädas av det biträdet. Det får avgöras från fall till fall om det är lämpligt att barnet själv närvarar vid den muntliga förhandlingen, bl.a. med bedömning av den lojalitetskonflikt som för ett barn kan föreligga gentemot vårdnadshavarna.

På motsvarande sätt som framgår av 36 § sista stycket LVU bör det av den nya lagen även framgå att den som är förordnad som offentligt biträde för någon som är under 15 år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, utan särskilt förordnande ska vara den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser. Av detta följer att barnet i mål och ärenden enligt den nya lagen har en självständig ställning gentemot vårdnadshavaren. Barnet kan således genom sin ställföreträdare överklaga domstolens avgörande och vidta andra processhandlingar.

Ställföreträdaren ska ta tillvara barnets intresse och framföra de synpunkter och de önskemål som barnet har (se prop. 1994/95:224).

Nämndemäns medverkan vid domstolsprövningen

I fråga om rättens sammansättning i förvaltningsrätten i mål om placering i skyddat boende bör bestämmelserna i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar gälla.

Vid handläggning i kammarrätt av mål om placering i skyddat boende bör nämndemän ingå i rätten. Det bör därför införas en bestämmelse som föreskriver det i den nya lagen. Även i mål enligt LVU som inte avser mål om omedelbart omhändertagande, tillfälligt flyttningsförbud och tillfälligt utreseförbud gäller att nämndemän ska ingå i rätten (se 37 § LVU).

6.2.17 Bestämmelser om överklagande

Utkastets förslag: Socialnämndens beslut i fråga om fortsatt placering i skyddat boende ska kunna överklagas, liksom socialnämndens beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort. Rättens beslut om förlängd tid för socialnämnden att ansöka om placering i skyddat boende ska inte få överklagas.

Utkastets bedömning: Socialnämndens beslut om omedelbar placering i skyddat boende bör inte få överklagas.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians bedömning överensstämmer i sak med utkastets bedömning. Promemorian innehåller inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Endast *Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige* kommenterar förslaget. Föreningen är med hänvisning till frågans komplexitet tveksam till att socialnämndens beslut om omedelbar placering i skyddat boende inte ska vara överklagbart.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Överklagbara beslut

Det föreslås i avsnitt 6.2.8 att socialnämnden ska vara skyldig att fortlöpande pröva om placeringen i skyddat boende ska bestå. Därutöver gäller enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer att omprövning av ett beslut ska ske när vårdnadshavaren eller den unge som fyllt 15 år begär det.

Socialnämndens omprövning av placeringen i skyddat boende med stöd av den nya lagen bör således alltid resultera i ett formellt beslut. Ett sådant beslut om huruvida placeringen i skyddat boende ska fortsätta bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detta bör framgå av en bestämmelse i den nya lagen.

Vidare bör socialnämndens beslut i fråga om begränsning av umgänge eller beslut att barnets vistelseort inte ska röjas kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol (se avsnitt 6.2.10).

Prövningstillstånd krävs inte till kammarrätten

Av 33 § förvaltningsprocesslagen framgår att förvaltningsrättens beslut får överklagas till kammarrätten. För de mål där det är särskilt föreskrivet krävs prövningstillstånd för att kammarrätten ska pröva ett överklagande (34 a § förvaltningsprocesslagen). Krav på prövningstillstånd finns inte vid överklagande till kammarrätten av beslut som avses i 41 § LVU, bl.a. fortsatt vård enligt LVU och beslut om umgänge och hemlighållande av vistelseort. På motsvarande sätt som gäller för beslut om fortsatt vård enligt LVU, bör det inte heller krävas prövningstillstånd i kammarrätten för beslut om fortsatt placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen. Detsamma bör gälla för socialnämndens beslut i fråga om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort. Någon särskild föreskrift om prövningstillstånd bör därför inte införas. Detsamma gäller för förvaltningsrättens beslut om placering och omedelbar placering i skyddat boende.

Beslut som inte går att överklaga

Rättens beslut i fråga om förlängd tid för socialnämnden att ansöka om placering i skyddat boende bör inte kunna överklagas. Detta motsvarar vad som gäller i fråga om förlängd tid för socialnämnden att ansöka om beredande av vård enligt LVU (se 8 § och 41 §§ tredje stycket LVU). Skäl saknas att göra en annan bedömning i fråga om ansökan om placering i skyddat boende. En socialnämnds beslut om ett barns omedelbara placering i skyddat boende föreslås underställas förvaltningsrätten (se avsnitt 6.2.5). Förvaltningsrättens beslut om fastställelse med anledning av en sådan underställning får överklagas till kammarrätten. Nämndens beslut om omedelbar placering bör därför inte kunna överklagas, trots det som *Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige* framför i frågan. En sådan ordning motsvarar också vad som gäller i fråga om socialnämnds beslut om omedelbart omhändertagande (se 6 § och 41 § andra stycket LVU).

6.2.18 En placering i skyddat boende med endast en av två vårdnadshavares samtycke är förenligt med grundläggande fri- och rättigheter

Utkastets bedömning: I detta utkast föreslås en ny lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende som innebär att ett barn ska kunna placeras i skyddat boende med endast en av två vårdnadshavares samtycke. De inskränkningar som förslagen innebär i rätten till privat- och familjeliv står i rimlig proportion till de intressen som de är avsedda att tillgodose. Förslagen är förenliga med Europakonventionen.

Utredningens bedömning överensstämmer i sak med utkastets bedömning. I utredningen bedöms att den lagreglering som föreslås om att socialnämnden med stöd av en ny bestämmelse i föräldrabalken ska ges befogenhet att fatta beslut om ett barns placering i skyddat boende med en

av två vårdnadshavares samtycke är proportionerlig i förhållande till artikel 8 i Europakonventionen.

Remissinstanserna: Endast *Riksdagens ombudsmän (JO)* yttrar sig över bedömningen och framför att det är knapphändigt belyst hur förslaget förhåller sig till Europakonventionen.

Promemorians bedömning överensstämmer i sak med utkastets bedömning. I promemorian bedöms att de inskränkningar som den lagreglering som föreslås i promemorian om att den bestämmelse i föräldrabalken som utredningen föreslår ska kompletteras med en bestämmelse i LVU om att socialnämnden får besluta att omedelbart placera ett barn i ett skyddat boende, står i rimlig proportion till de intressen som de är avsedda att tillgodose.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över bedömningen.

Skälen för utkastets bedömning: Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Konventionen gäller även som svensk lag genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

För att säkerställa att konventionsstaternas förpliktelser enligt Europakonventionen följs, har en permanent europeisk domstol för de mänskliga rättigheterna, Europadomstolen, inrättats. Europakonventionen omfattar även barn och unga. I konventionen och senare antagna tilläggsprotokoll till konventionen slås ett antal grundläggande mänskliga fri- och rättigheter fast. I sin rättspraxis har Europadomstolen utvecklat ett flertal tolkningsprinciper. Domstolen har poängterat betydelsen av att begrepp i konventionen ges en autonom tolkning genom vilken uttrycken ska tolkas på ett sätt som är oberoende av innebörden av motsvarande begrepp i de nationella rättssystemen. Detta anses särskilt viktigt för att en europeisk minimistandard ska kunna etableras och upprätthållas (Danelius H [2015], Mänskliga rättigheter i europeisk praxis. En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna). En viktig princip som enligt Europadomstolens rättspraxis ska anses genomsyra konventionen är den s.k. proportionalitetsprincipen. Många åtgärder som till sin typ är konventionsenliga kan därmed godtas endast om de är proportionerliga, dvs. om de står i rimlig proportion till det intresse som de är avsedda att tillgodose. Är de oproportionerliga, dvs. mera långtgående än vad som framstår som rimligt för ändamålet, kan de däremot strida mot konventionen. Enligt bl.a. artikel 8 (om rätten till skydd för privat och familjeliv) tillåts inskränkningar i den skyddade rättigheten endast när det är nödvändigt för att skydda vissa viktiga intressen.

Enligt artikel 8.1 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Av artikel 8.2 i konventionen framgår att en offentlig myndighet inte får inskränka åtnjutande av rätten till privat- och familjeliv annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. Det huvudsakliga syftet med artikeln är att skydda enskilda från myndigheters

godtyckliga begränsningar i deras privat- och familjeliv. Artikeln innebär dock inte bara att konventionsstaterna ska avhålla sig från ingrepp i rättigheten. Konventionsstaterna ska även vidta positiva åtgärder för att skydda den. Som exempel kan nämnas att våld som utövas mellan privatpersoner, t.ex. våld i nära relationer, kan innebära ett ingrepp i enskildas rätt till privat- och familjeliv. Konventionsstaterna har därför en skyldighet att införa, upprätthålla och tillämpa regler som säkerställer skyddet för enskilda så att deras rättigheter enligt artikel 8 respekteras. Detta inkluderar en skyldighet att skydda barn från våld, hot och andra övergrepp. Konventionsstaterna har också en skyldighet att skydda barn från att bevittna våld m.m. (se bl.a. Eremia mot Moldavien dom den 17 maj 2013).

Enligt Europadomstolens praxis utgör föräldrars och barns ömsesidiga umgänge en grundläggande beståndsdel i familjelivet och nationella åtgärder som hindrar detta innebär en inskränkning av de rättigheter som avses i artikel 8 i Europakonventionen. En sådan inskränkning måste vara konventionsenlig och får endast vidtas som en sista utväg när inga andra mindre ingripande åtgärder är möjliga. Europadomstolen har uttalat att myndigheterna har ett förhållandevis stort utrymme att bedöma nödvändigheten av att omhänderta ett barn, men att en striktare granskning av myndigheterna kommer att göras när det gäller ytterligare begränsningar av föräldrarnas rättigheter och umgänge. Omhändertagandet bör normalt ses som en tillfällig åtgärd som ska avslutas så snart omständigheterna tillåter det. Alla åtgärder som innebär tillfälligt omhändertagande bör överensstämma med det slutgiltiga syftet att återförena den naturliga föräldern med barnet. En rimlig balans måste hittas mellan det omhändertagna barnets intressen och föräldrarnas intresse av att återförenas med barnet, samtidigt som barnets bästa måste komma före alla andra hänsyn (se bl.a. Kutzner mot Tyskland, dom den 26 februari 2002 §§ 58–60; Johansen mot Norge, dom 7 augusti 1996 Rapporter om dom och beslut 1996-III § 52, Olsson mot Sverige dom den 24 mars 1988 serie A nr. 130 och Gnahoré mot Frankrike dom den 19 september 2000, nr 40031/98, § 59, ECHR 2000-IX). Artikel 8 innehåller inga krav på förfaranderegler, men beslutsprocessen ska vara rättvis och tillgodose föräldrars rättigheter i processen (Guide on Article 8 of the Convention – Right to respect for private and family life).

I detta utkast till lagrådsremiss lämnas förslag som innebär att ett barn ska kunna placeras i skyddat boende med endast en av två vårdnadshavares samtycke (se avsnitt 6.2.3). Det föreslås vidare att socialnämnden ska få besluta om en sådan placering omedelbart (se avsnitt 6.2.5). Det föreslås också att socialnämnden ska få besluta om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort under placeringen (se avsnitt 6.2.10). Bestämmelserna innebär en inskränkning av rätten till privat- och familjeliv för den vårdnadshavare som motsätter sig barnets placering. Ett beslut om sådan placering kan även innebära en inskränkning i barnets rätt till privat- och familjeliv.

Europakonventionen tillåter att stater ingriper och omhändertar barn om vissa förutsättningar är uppfyllda. Som anges ovan får en offentlig myndighet inte inskränka åtnjutande av rätten till privat- och familjeliv annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets

ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. I förslagen som presenteras i det här utkastet uppställs tydliga kriterier som är kopplade till skydd för barnets hälsa. Enligt bestämmelsen ska ett barn placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare om det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa. Beslut om placering i skyddat boende ska meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Socialnämnden föreslås vidare få besluta om att ett barn ska placeras omedelbart i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare om rättens beslut om placering i skyddat boende inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet eller hälsa. Socialnämnden föreslås också få besluta hur barnets umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas. Nämnden ska även få besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för föräldrar eller vårdnadshavare. Socialnämnden får endast besluta om begränsning i umgänge och hemlighållande av vistelseort om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med en placering i skyddat boende.

Barn har enligt Europakonventionen samma rättigheter som andra även om Europadomstolen i sin praxis särskilt understrukit vikten av att skydda barn på grund av deras utsatta ställning.

Därutöver har barn också egna rättigheter som följer av barnkonventionen, däribland en rätt till skydd och sådan omvårdnad som behövs för att barnets välfärd ska beaktas (artikel 3 i barnkonventionen). Enligt artikel 6 i barnkonventionen har barnet vidare rätt till liv, överlevnad och utveckling. Barnet har också enligt artikel 19 i barnkonventionen rätt att vara skyddad mot alla former av fysiskt och psykiskt våld. Barnet har även rätt till bästa uppnåeliga hälsa (artikel 24 i barnkonventionen).

Nu refererade artiklar i barnkonventionen har tydliga kopplingar till 5 kap. 1 § SoL som anger att socialnämnden ska verka för att barn växer upp under trygga och goda förhållanden. En koppling finns också till socialnämndens ansvar enligt 5 kap. 11 § SoL för att se till att ett barn som bevittnar våld får det skydd och stöd som barnet behöver.

Att leva med våld i familjen kan få allvarliga konsekvenser för ett barns hälsa både på kort och lång sikt. Genom de föreslagna bestämmelserna tillgodoses behovet av skydd för barnets hälsa och barnets rätt att vara skyddat från bl.a. våld.

I Europadomstolens praxis understryks att omhändertagande av barn ska ses som en tillfällig åtgärd som så snart omständigheterna tillåter det ska avslutas. Insatsen skyddat boende är till sin karaktär tillfällig och syftar till att tillgodose ett akut skyddsbehov.

De föreslagna bestämmelserna innebär att barnets rättigheter till familje- och privatliv enligt artikel 8.2 i Europakonventionen inskränks. Samtidigt kan det utgöra en inskränkning av barnets rättigheter enligt samma artikel om myndigheterna inte ingriper för att exempelvis skydda barnet mot våld. Barn får enligt artikel 9 i barnkonventionen skiljas från sina föräldrar om det är nödvändigt för barnets bästa. Den inskränkning i en vårdnadshavares rätt till familje- och privatliv som blir följden av nu angivna bestämmelser bedöms som nödvändig till skydd för barnets säkerhet och hälsa. De föreslagna bestämmelserna i den nya lagen säkerställer även föräldrarnas rättigheter i processen, exempelvis genom rätten till offentligt

biträde. Sammanfattningsvis bedöms att de inskränkningar som förslagen innebär står i rimlig proportion till de intressen som de är avsedda att tillgodose. Förslagen bedöms vara förenliga med Europakonventionen.

6.3 Andra insatser för barn i skyddade boenden

6.3.1 Barn och unga i skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning

Utkastets förslag: Socialnämnden bör underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år placerats i ett skyddat boende. Regionen ska i anslutning till att placeringen inleds erbjuda barnet eller den unge en hälsoundersökning.

Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om barn och unga som placeras i skyddat boende.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag i sak. I utredningen föreslås dock inte några ändringar i socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen eller i lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet med anledning av förslaget eftersom barn och unga enligt utredningens förslag ska få ett placeringsbeslut och därmed omfattas av befintliga bestämmelser.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som lämnar synpunkter tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Linköpings universitet (Barnafrid) anser att ansvaret för att ordna en tid till hälso- och sjukvård för undersökning bör ligga på socialtjänsten och inte på vårdnadshavarna. Det finns enligt universitetet annars en risk att barn hamnar mellan stolarna och inte får någon tid alls då föräldern på boende kanske inte har möjlighet att tillgodoses barnets behov.

Sverige Kommuner och Regioner (SKR) menar att det kan finnas anledning att misstänka att den ena vårdnadshavaren inte samtycker till hälsoundersökningen. *Unicef Sverige* föreslår att det införs en bestämmelse som möjliggör att hälsoundersökningen ska kunna genomföras med endast den ena vårdnadshavarens samtycke.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

Barn och unga ska erbjudas en hälsoundersökning

Det framgår av 11 kap. 3 a § SoL att socialnämnden, om det inte är obehövligt, ska underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år, i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, ska erbjudas en sådan hälsoundersökning som avses i lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Bestämmelsen har motiverats med att många barn som socialtjänsten möter inte har fått ta del av den generella hälso- och sjukvården och att det är oroande att placerade barn som grupp har sämre fysisk och psykisk hälsa samt tandhälsa jämfört med genomsnittet bland barn (prop. 2016/17:59 s. 30 ff.). Paragrafen omfattar barn och unga som vårdas med stöd av

socialtjänstlagen eller LVU. Med vård utanför det egna hemmet avses vård i familjehem, HVB eller stödboende, vård i jourhem och vård i SiS-hem (prop. 2016/17:59 s. 51).

Av 1 § lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet framgår att regionen på initiativ av socialnämnden ska erbjuda en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds. Syftet med hälsoundersökningen är att ge underlag för en medicinsk bedömning av den enskildes behov av hälso- och sjukvård. Den medicinska bedömningen som hälsoundersökningen ska leda fram till kan användas både för socialnämndens planering av vården och för hälso- och sjukvårdens fortsatta kontakter med barnet eller den unge (prop. 2016/17:59 s. 34). Det följer av 5 kap. 1 d § SoL och 16 kap. 3 § HSL, att kommuner och regioner är skyldiga att komma överens om ett samarbete när det gäller barn och unga som vårdas utanför det ena hemmet.

Som redogörs för i avsnitt 4.1.3 har barn i skyddat boende ofta behov av insatser från hälso- och sjukvården som behöver bli synliggjorda för att barnet ska få rätt vård. I likhet med utredningens bedömning, bör barn och unga i skyddat boende på motsvarande sätt som gäller för barn och unga som placerats utanför hemmet i andra former, omfattas av bestämmelserna om erbjudande om hälsoundersökning.

Mot denna bakgrund bör det införas en bestämmelse i lagen om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet om att även barn och unga som är placerade i skyddat boende omfattas. Av samma skäl bör det även göras följdändringar i 5 kap. 1 d § SoL och 16 kap. 3 § HSL

Underrättelse till regionen

Förslaget innebär dels att socialnämnden ska underrätta regionen om att ett barn (eller ung vuxen) placeras i skyddat boende, dels att regionen blir skyldig att erbjuda en hälsoundersökning i anslutning till att barnet placeras i skyddat boende. Som det tydliggörande som *Linköpings universitet (Barnafrid)* efterfrågar, är det alltså den beslutande socialnämnden som ska initiera den kontakt med regionen som ska leda fram till erbjudandet av hälsoundersökningen. Underrättelsen sker inom ramen för socialnämndens utredning av barnet, varför något särskilt samtycke inte torde krävas i den delen för att socialnämnden ska få lämna information om barnet.

Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen

Förslaget innebär också att kommuner och regioner, på motsvarande sätt som gäller för barn som vårdas utanför hemmet, ska vara skyldiga att komma överens om ett samarbete när det gäller barn och unga som är placerade i ett skyddat boende. Bestämmelserna i 5 kap. 1 d SoL och 16 kap. 3 § HSL bör därför ändras så att det framgår att också barn och unga som är placerade i skyddat boende omfattas av dessa bestämmelser.

Samtycke från barnets vårdnadshavare

Själva hälsoundersökningen förutsätter att barnets vårdnadshavare, eller i förekommande fall barnet självt, lämnar sitt samtycke till en under-

sökning. Bedömningen av om det är barnet eller vårdnadshavaren som ska samtycka till hälsoundersökningen vid en placering enligt socialtjänstlagen ska göras på samma sätt som vid andra insatser inom hälso- och sjukvården (prop. 2016/17:59 s. 35 f.).

Enligt 4 kap. 3 § patientlagen (2014:821) ska, när patienten är ett barn, barnets inställning till den aktuella vården eller behandlingen så långt som möjligt klarläggas. Det framgår av förarbetena till patientlagen (prop. 2013/14:106 s. 67 f.) att barnets inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. För att en patient ska kunna ta ställning till frågan om vilken vård som ska ges, och eventuellt lämna samtycke till en vårdåtgärd, måste han eller hon ha förmåga att förstå den information som lämnas och överblicka konsekvenserna av sitt eget beslut. Det centrala för bedömningen av om barnet ska anses moget nog att ensam få ge sitt samtycke till en sjukvårdsåtgärd är om barnet förstår hälso- och sjukvårdsinsatsen samt vilka konsekvenser insatsen kan få.

I de flesta fall ingår hälso- och sjukvård i den dagliga omsorgen om barnet. JO har uttalat att det många gånger, när det gäller åtgärder inom hälso- och sjukvården, är tillräckligt att samråd sker med den ena vårdnadshavaren. Dock ska enligt JO som regel samråd med den andra vårdnadshavaren ske om det finns anledning att misstänka att denne inte samtycker till behandlingen eller om det är fråga om mer ingripande åtgärder (se JO 2003/04 s. 311 och JO:s beslut den 17 januari 2003, dnr 3102–2002). Som närmare beskrivs i avsnitt 6.2.11 bör frågor om somatisk vård hanteras inom ramen för befintliga bestämmelser i föräldrabalken. Det gäller även i fråga om erbjudandet om hälsoundersökning. Någon särskild reglering, såsom *Unicef Sverige* efterfrågar, bör därför inte införas.

6.4 Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen

Utkastets förslag: En elev som på grund av placering i ett skyddat boende flyttar från kommunen ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola i vistelsekommunen.

Eleven ska även ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan i vistelsekommunen. Eleven ska även ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning i hemkommunen när eleven efter placeringen i skyddat boende återvänder till hemkommunen.

Elever som till följd av vistelse i skyddat boende går i en annan kommuns förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola eller anpassade gymnasieskola ska ha rätt till skolskjuts under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Bestämmelserna om en hemkommuns ersättning till en annan kommun som tar emot en elev, interkommunal ersättning, ska gälla även när en kommun tar emot en elev som vistas i ett skyddat boende. När det gäller förskoleklassen föreslås det ändringar i skollagen för att bestämmelsen om interkommunal ersättning ska gälla. Det föreslås

vidare att också en elev som på grund av en placering i hem för vård eller boende flyttar från kommunen ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass i vistelsekommunen.

Utkastets bedömning: För övriga skolformer behöver det inte göras några ändringar i skollagen för att bestämmelserna om interkommunal ersättning ska gälla.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med utkastets förslag och bedömning. I utredningen föreslås inte några bestämmelser om att en elev som vistas i skyddat boende ska tas emot till eller fullfölja utbildning i vistelsekommunen som avser introduktionsprogram i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan, eller att fullfölja en sådan utbildning vid ett återvändande till hemkommunen. Utredningen lämnar inte förslag om att en elev som vistas i skyddat boende ska kunna tas emot till ett individuellt program i gymnasiesärskolan i vistelsekommunen. Några bestämmelser föreslås inte heller om att en elev som vistas i skyddat boende eller HVB ska tas emot i förskoleklass i vistelsekommunen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig över utredningens förslag om att en elev ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen tillstyrker utredningens förslag, däribland *Barnombudsmannen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*. *Statens skolverk* efterfrågar en analys av om den aktuella elevgruppen även bör omfattas av bestämmelser om rätt till utbildning på introduktionsprogram i gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolans individuella program, på motsvarande sätt som i dag gäller för elever som har placerats i hem för vård eller boende.

Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker förslaget med motiveringen att det i motsats till utredningens förslag även behövs en reglering för specialskolan och sameskolan. *Statens skolinspektion* föreslår att bestämmelsen i 24 kap. 17 § skollagen (2010:800) ses över för att utöka möjligheter till särskild undervisning i hemmet. *Stockholms kommun* föreslår att det även bör införas ett förtydligande om barnets rätt att bli mottagen i förskola med offentlig huvudman i en annan kommun än hemkommunen.

De flesta remissinstanser som har yttrat sig över utredningens förslag om att en elev ska få behålla sin skolplacering i den placerande kommunen i fyra månader tillstyrker förslaget, däribland *Trollhättans kommun*. Skolverket ser positivt på förslaget men poängterar att det inte finns någon motsvarande rätt för elever som vistas i HVB. Myndigheten ställer sig därför frågande till om det är motiverat med en särreglering för denna elevgrupp i förhållande till andra elevgrupper.

Endast några få remissinstanser har yttrat sig över förslaget om förtydligande om ansvarig kommun för skolskjuts, däribland SKR som inte har något att invända emot förslaget. Stockholms kommun påpekar att skolskjuts inte beviljas över kommungränser och att det i skolans uppdrag inte finns utrymme för finansiering av oförutsedda transporter till tillfälliga boenden. Skolinspektionen anser att rätten till skolskjuts bör omfatta även förskolan.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer delvis med utkastets förslag och bedömning. I promemorian lämnas inte något förslag om rätt att tas emot i förskoleklassen i vistelsekommunen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig över förslaget att elever i skyddat boende i vistelsekommunen ska ha rätt till utbildning på introduktionsprogram i gymnasieskolan och på individuellt program i gymnasiesärskolan tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Statens skolinspektion*, *Statens skolverk*, *Myndigheten för delaktighet (MFD)* och *Göteborgs kommun*.

Några remissinstanser, däribland *Linköpings universitet (Barnafrid)* och *Rädda Barnen*, saknar förslag på hur barn ska få utbildning när det är en säkerhetsrisk att lämna det skyddade boendet. Även *Stockholms kommun* väcker denna fråga och påpekar att kommunen har ett särskilt lärarteam som tillhandahåller undervisning på skyddade boenden. Enligt kommunen bör det också utredas om det finns möjligheter för barnen att delta i ordinarie undervisning digitalt och ytterligare belysas hur situationen ska hanteras när det inte är bäst för barnet att behöva byta skola.

Stockholms universitet (*Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen*) anser att barns rätt till förskola behöver stärkas.

Sveriges stadsmissioner efterfrågar ett tydliggörande kring vilken kommun som i praktiken ansvarar för att skolgången blir tillgänglig.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Rätten till utbildning behöver tydliggöras för barn som är placerade i skyddat boende

Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt (7 kap. 2 § skollagen). Enligt 2 kap. 18 § första stycket regeringsformen har alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Även barn som inte har skolplikt i Sverige har som utgångspunkt rätt till utbildning, t.ex. asylsökande (7 kap. 2 § och 29 kap. 2 § skollagen). Skolplikten ska börja fullgöras i förskoleklassen och därefter i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan (7 kap. 4 § skollagen). Det är hemkommunen som ansvarar för att barnet ges utbildning i förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan (9 kap. 12 §, 10 kap. 24 § och 11 kap. 24 § skollagen).

Gymnasieskolan är öppen för ungdomar som är bosatta i Sverige och har avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning (15 kap. 5 § skollagen). Utbildningen i gymnasiesärskolan ska vara öppen för ungdomar vars skolplikt har upphört och som på grund av att de har en utvecklingsstörning inte bedöms ha förutsättningar att uppfylla sådana betygskriterier som gäller för gymnasieskolan och som minst ska uppfyllas (18 kap. 4§ skollagen).

Riksdagen har, med anledning av propositionen Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (prop. 2021/22:162), beslutat dels att uttrycket utvecklingsstörning i skollagen ska ersättas av uttrycket intellektuell funktionsnedsättning, dels att benämningen grundsärskola respektive gymnasiesärskola ändras till anpassad grundskola respektive anpassad gymnasieskola. Lagändringarna träder i kraft den 2 juli 2023. I detta utkast används de nya benämningarna av skolformerna, utom då utredningens förslag och remissinstansernas synpunkter återges.

Trots bestämmelserna om skolplikt och rätten till utbildning är det många barn som inte går i skolan eller upplever långa avbrott i skolgången

under vistelsen i skyddat boende (se avsnitt 4.3.2). Att barn i skyddat boende inte får sin rätt till utbildning tillgodosedd innebär ytterligare påfrestningar för barnet och kan få negativa konsekvenser för barnets lärande på kort och lång sikt.

I avsnitt 6.2.2 föreslås att barn ska kunna placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. Det föreslås vidare i avsnitt 8.7 att vistelse i ett skyddat boende inte ska leda till ändrad folkbokföring. Det behöver därför tydliggöras i skollagen att elever som placeras i skyddat boende har rätt att tas emot till utbildning i vistelsekommunen. I fråga om gymnasieutbildning behöver det vidare tydliggöras att de har rätt att fullfölja sin utbildning om de återvänder till sin hemkommun.

Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning i förskoleklassen, grundskolan och anpassade grundskolan i vistelsekommunen

I skollagen anges att det som huvudregel är hemkommunen som ska anordna förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för alla berörda elever i kommunen (se 9 kap. 12 §, 10 kap. 24 § och 11 kap. 24 § skollagen).

En elev som vistas i ett HVB som är beläget i en annan kommun än barnets hemkommun har rätt att bli mottagen i grundskolan eller anpassade grundskolan med offentlig huvudman i den kommun där eleven vistas (se 10 kap. 25 § och 11 kap. 25 § skollagen). I likhet med vad utredningen förslår, bör det införas en reglering som, på motsvarande sätt som gäller för elever som vistas i ett HVB, tydliggör att elever som vistas i ett skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen ska ha rätt att bli mottagen i grundskola eller grundsärskola (numera anpassad grundskola) i den kommun där eleven vistas. Det bör därför införas bestämmelser i skollagen som tydliggör att en elev som vistas i ett skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen ska bli mottagen i grundskolan och anpassade grundskolan i den kommun där eleven vistas.

Av 9 kap. 13 § skollagen framgår att ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskoleklass. Sedan 2018 ska skolplikten börja fullgöras i förskoleklassen. Det finns därför skäl att, på motsvarande sätt som gäller för elever i grundskola och anpassad grundskola, i skollagen tydliggöra att elever som vistas i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen ska bli mottagna även i förskoleklass. När det gäller elever som vistas i HVB, är det visserligen så att det är ovanligt att barn i den låga åldern placeras i ett sådant boende. Att en sådan placering av ett barn görs kan dock inte uteslutas. Dessutom är det viktigt att regleringen för elever som vistas i HVB är enhetligt utformad. Det bör därför införas bestämmelser i skollagen som tydliggör att en elev som vistas i ett HVB eller i ett skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen ska bli mottagen i förskoleklass i den kommun där eleven vistas.

Såsom beskrivs i utredningen, behöver kommunen utarbeta rutiner för att det, vilket *Sveriges stadsmissioner* efterfrågar, ska bli tydligt hur elever i skyddat boende ska få tillgång till utbildning i praktiken.

Särskilt om specialskolan och sameskolan

I utredningen lämnas inte något förslag till reglering om att elever som vistas i ett skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen ska ha rätt att tas emot i det två skolformerna med statlig huvudman, specialskolan eller sameskolan i vistelsekommunen. *Specialpedagogiska skolmyndigheten* anser att balansen mellan skydd, orsak till placering, och fysisk och språklig tillgänglighet i utbildning inte är tillräckligt analyserad. För denna elevgrupp behövs enligt myndigheten ett förstärkt skydd. Fem skolenheter med sameskola finns i norra Sverige. Läsåret 2021/22 gick totalt 181 elever i sameskolan. Specialskolan för elever med vissa funktionsnedsättningar finns som riksskolor med upptagning från hela landet och som regionskolor med regionala upptagningsområden. Läsåret 2021/22 gick totalt 750 elever på någon av specialskolans tio skolenheter som är representerade i sex kommuner. Det kan konstateras att elever från någon av dessa två skolformer som tillsammans med vårdnadshavare placeras i skyddat boende inte med enkelhet kan byta skolenhet. Elever som tillhör specialskolans målgrupp har dock rätt till stöd och anpassningar i grundskolan. Elever som får sin utbildning i sameskolan kan liksom specialskolans elever välja att få sin utbildning i grundskolan. I likhet med utredningen görs bedömningen i detta utkast att det inte bör införas någon särskild reglering för specialskolan eller sameskolan. Det finns inte heller någon sådan reglering för specialskolan eller sameskolan när det gäller elever som vistas i ett HVB i en annan kommun än hemkommunen. För att tillgodose en elevs behov av stöd och anpassning för elever i sameskolan och specialskolan är det viktigt med en fungerande samverkan mellan elevhälsan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Rätt att bli mottagen till nationella program eller fullfölja påbörjad utbildning i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan i vistelsekommunen och vid återvändande till hemkommunen

När det gäller frågan om att tas emot till nationella program i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan jämställs elever i HVB med behöriga sökande som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen. Detsamma gäller för mottagande till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar det första läsåret (16 kap. 43 § och 19 kap. 35 § skollagen). Elever i HVB har också rätt att fullfölja en redan påbörjad utbildning på ett nationellt program eller nationell inriktning i vistelsekommunen, om den kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende (se 16 kap. 49 § och 19 kap. 42 § skollagen). Utredningen föreslår att motsvarande bestämmelser ska gälla även för elever i skyddat boende. Den bedömningen delas. Det bör därför införas bestämmelser som tydliggör att elever i skyddat boende ska jämställas med behöriga sökande som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, när det gäller att tas emot nationella program i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Detsamma bör gälla för mottagande till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsut-

bildning som börjar första läsåret. Det bör också införas bestämmelser som tydliggör att elever i skyddat boende ska ha rätt att fullfölja en redan påbörjad utbildning på nationellt program i vistelsekommunen.

En elev som återvänder till sin hemkommun efter en placering i HVB har också rätt att fullfölja en påbörjad utbildning där. Om inte hemkommunen erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen (se 16 kap. 49–49 a §§ och 19 kap. 42–42 a §§ skollagen). I likhet med vad utredningen föreslår bör det införas bestämmelser som tydliggör att en elev som återvänder till sin hemkommun efter en placering i HVB ska ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning där, när det gäller nationella program i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning på introduktionsprogram i gymnasieskolan i vistelsekommunen

I gymnasieskolan finns också utbildning i form av introduktionsprogram (15 kap. 7 § skollagen). Introduktionsprogrammen är programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion (17 kap. 2 § skollagen). Programinriktat val och yrkesintroduktion får utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Övriga introduktionsprogram ska utformas för en enskild elev (17 kap. 4 §). En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i HVB ska vid beslut om mottagande till sådana introduktionsprogram som utformas för en grupp elever jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen (17 kap. 19 § skollagen). Med anledning av *Skolverkets* påpekande förslås det i promemorian att det ska tydliggöras i skollagen att motsvarande ska gälla även för en elev som på grund av placering i ett skyddat boende vistas i en kommun eller ett samverkansområde. Denna bedömning delas. Det bör därför införas en bestämmelse som tydliggör att en elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i skyddat boende vid beslut om mottagande till introduktionsprogram som utformas för en grupp elever ska jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

När det gäller sådana introduktionsprogram som utformas för en enskild elev, får den anordnande kommunen eller regionen ta emot barn och unga som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning oberoende av vilken kommun de kommer ifrån (17 kap. 21 och 21 a §§ skollagen). Kommunen är emellertid skyldig att ta emot barn och unga som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de på grund av placering i HVB vistas i kommunen eller samverkansområdet. Med anledning av Skolverkets påpekande föreslås det i promemorian att det ska tydliggöras i skollagen att motsvarande ska gälla även för en elev som på grund av placering i ett skyddat boende vistas i en kommun eller ett samverkansområde. Denna bedömning delas. Det bör därför införas en bestämmelse som tydliggör att kommunen ska vara skyldig att ta emot barn och unga som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive

utbildning om de på grund av placering i skyddat boende vistas i kommunen eller samverkansområdet.

Vad avser gymnasieskolans nationella program och introduktionsprogram finns det bestämmelser om rätten att fullfölja en påbörjad utbildning (16 kap. 37–40, 49 och 49 a §§ och 17 kap. 15 § skollagen). Rätten kan aktualiseras exempelvis om en skola läggs ned eller om en elev flyttar till en annan kommun. Eftersom utbildningen på introduktionsprogrammen inte följer en lika tydlig struktur som utbildningen på de nationella programmen är rätten att fullfölja utbildningen på ett introduktionsprogram knuten till huvudmannens utbildningsplan och elevens individuella studieplan. En elev som har påbörjat ett introduktionsprogram i gymnasieskolan har alltså rätt att fullfölja utbildningen hos huvudmannen enligt den plan för utbildningen som gällde när utbildningen inleddes och enligt den individuella studieplanen, eller på ett annat introduktionsprogram enligt huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan (17 kap. 15 § skollagen). Rätten att fullfölja utbildningen avser såväl det påbörjade introduktionsprogrammet som ett annat introduktionsprogram (prop. 2016/17:190). Bestämmelserna kompletterades den 1 juli 2018 (prop. 2017/18:183). Det infördes dock inte någon rätt för elever att fullfölja sin utbildning på ett introduktionsprogram om flytten beror på att eleven vistas i HVB. I likhet med vad promemorian bedömer bör tydliggöras i skollagen att en elev som på grund av en placering i HVB eller skyddat boende vistas i en annan kommun ska ha rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram hos den kommun där HVB eller det skyddade boendet finns. Om eleven återvänder till hemkommunen ska eleven även ha rätt att fullfölja den tidigare utbildningen på introduktionsprogram där. I likhet med vad som i vissa fall gäller för gymnasieskolans nationella program föreslås fullföljanderätten även avse samverkansområdet för utbildningen.

Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning på ett individuellt program i anpassad gymnasieskola i vistelsekommunen

Utbildningen i den anpassade gymnasieskolan består av nationella och individuella program (18 kap. 8 § skollagen). Utbildning på ett individuellt program ska erbjudas de elever som inte kan följa undervisningen på ett nationellt program (19 kap. 14 § skollagen).

En kommun får ta emot en elev från en annan kommun på ett individuellt program i sin anpassade gymnasieskola under förutsättning att hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program. Även en region får ta emot en elev på ett individuellt program under samma förutsättning. Detta gäller dock endast om hemkommunen och den mottagande kommunen eller regionen kommer överens om ersättningen för utbildningen (19 kap. 40 § skollagen).

En kommun eller en region är skyldig att ta emot en elev på ett individuellt program om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i HVB, och hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program (19 kap. 40 a § skollagen). Promemorians bedömning delas och det bör därför införas en bestämmelse som tydliggör att en kommun eller en

region ska vara skyldig att ta emot en elev på ett individuellt program om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i skyddat boende, och hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program.

Med en kommuns skyldighet att ta emot barn och unga i sin utbildning följer en rätt till ersättning från hemkommunen

Det följer av 9 kap. 16 §, 10 kap. 34 § och 11 kap. 33 § skollagen att hemkommunen ska ersätta den anordnande kommunen för kostnaderna för elevens utbildning. Bestämmelserna är tillämpliga exempelvis för elever som tagits emot i en annan kommuns skola än hemkommunens på grund av att de vistas i HVB. Detsamma bör gälla i fråga om en elev som tagits emot i en annan kommun i förskoleklassen, grundskolan eller den anpassade grundskolan på grund av att eleven vistas i skyddat boende. När det gäller grundskolan och anpassade grundskolan behöver någon ändring i skollagen inte göras för att detta ska gälla, eftersom 10 kap. 34 § och 11 kap. 33 § hänvisar till paragrafer där bestämmelser om mottagande av elever som vistas i skyddat boende förstås införas. När det gäller förskoleklassen föreslås ändringar i 9 kap. 16 § skollagen som innebär att hemkommunen är skyldig att ersätta den kommun som tar emot eleven som placerats i skyddat boende för kostnaderna för utbildningen.

Av 17 kap. 26 a § och 19 kap. 44 a § skollagen följer att en kommun eller en region som har tagit emot en elev på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan eller ett individuellt program i anpassade gymnasieskolan på grund av att eleven vistas i HVB, ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun. Detsamma bör gälla i fråga om en elev som tagits emot på ett introduktionsprogram eller ett individuellt program på grund av att eleven vistas i ett skyddat boende. Det behöver dock inte göras någon ändring i 17 kap. 26 a § eller 19 kap. 44 a § skollagen för att så ska bli fallet, eftersom dessa bestämmelser redan hänvisar till paragrafer där bestämmelser om mottagande av elever som vistas i ett skyddat boende föreslås införas.

Förskolan

Barn som är bosatta i Sverige och som inte har börjat i någon utbildning för fullgörande av skolplikten ska erbjudas förskola (8 kap. 3 § skollagen). Detta gäller även för asylsökande barn. Barn utan nödvändiga tillstånd att vistas i Sverige har dock inte rätt till förskola (29 kap. 2 och 3 §§ skollagen). Av 8 kap. 5 § skollagen framgår att barn från och med ett års ålder ska erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Enligt 8 kap. 12 § skollagen ansvarar hemkommunen för att utbildning i förskola kommer till stånd för alla barn i kommunen. Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen komma överens med en annan kommun om att denna i sin förskola ska ta emot barn vars utbildning hemkommunen ansvarar för. Av 8 kap. 13 § skollagen följer att ett barn har rätt att tas emot i en annan kommun än hemkommunen, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta yttrande från

barnets hemkommun. Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskola ta emot ett barn från en annan kommun. När vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman ska kommunen erbjuda barnet förskola inom fyra månader. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl har behov av särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola ska skyndsamt erbjudas förskola. (8 kap. 14 § skollagen).

Med stöd av de bestämmelser som nu redogjorts för görs bedömningen att det finns stöd i skollagen för att barn i skyddat boende ska kunna tas emot i förskola i vistelsekommunen och även vid behov beviljas förtur till förskola. Det bedöms därför, annorlunda än *Stockholms kommun* och *Stockholms universitet (Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen)*, att det inte behöver förtydligas i lagstiftningen barnets rätt att bli mottagen i förskola med offentlig huvudman i en annan kommun än hemkommunen.

Skolskjuts för elever som vistas i skyddat boende

Det framgår av 9 kap. 15 b §, 10 kap. 32 §, 11 kap. 31 §, och 18 kap. 30 § skollagen att elever som går i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola eller anpassad gymnasieskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts inom hemkommunen från en plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet. Elevens hemkommun ska enligt dessa bestämmelser ombesörja att skolskjuts anordnas. Det följer av samma bestämmelser att denna rätt inte gäller för elever som går i en annan kommuns skola. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Skolskjuts i en annan kommun än hemkommunen kan beviljas i vissa situationer. Detta följer av 9 kap. 15 c §, 10 kap. 33 §, 11 kap. 32 § och 18 kap. 31 § skollagen. Det gäller elever som med stöd av vissa bestämmelser går i skolan i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen. Rätt till skolskjuts gäller då mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas och kommunen kostnader ska ersättas av elevens hemkommun.

Enligt utredningen har vissa kommuner svårt att tillhandahålla skolskjuts till barn som vistas i skyddat boende. Det kan vidare saknas kunskap i kommunen om rätten till skolskjuts för elever i vissa situationer. Utredningen föreslår därför att rätten till skolskjuts för barn som vistas i skyddat boende i en annan kommun ska tydliggöras i skollagen. I likhet med utredningens bedömning, görs bedömningen att det bör framgå av bestämmelserna att även elever som går i en annan kommuns förskoleklass, grundskola, anpassade grundskola eller anpassade gymnasieskola till följd av placering i skyddat boende har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Det finns inga bestämmelser i skollagen som reglerar vad som gäller i fråga om skolskjuts mellan kommuner. När det gäller skyddat boende skulle det exempelvis kunna uppstå en situation där en elev vistas i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen men önskar gå kvar i sin skola i hemkommunen. Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har i ett mål bedömt att skollagens bestämmelser är uttömmande och att en elev med växelvis boende därför inte hade rätt till skolskjuts mellan skolan och det boende som låg i en annan kommun än folkbokföringskommunen (HFD 2014 ref 34). Även om det i enstaka fall skulle finnas behov av skolskjuts mellan kommuner för exempelvis barn som vistas i skyddat boende görs här bedömningen att inte i dagsläget ändra på den praxis som gäller i dag.

Bestämmelserna i skollagen om skolskjuts bygger på principen om att eleverna ska ha en kostnadsfri utbildning. Denna princip omfattar alltså inte förskolan eftersom förskolan inte omfattas av skolplikten och skolskjuts till förskola är följaktligen inte heller reglerat i skollagen. I motsats till *Skolinspektionen* görs i detta utkast samma bedömning som utredningen att det saknas skäl att föreslå att rätten till skolskjuts ska omfatta förskolan för barn som vistas i skyddat boende.

Det bör inte införas några bestämmelser om rätt att behålla en plats vid en viss skolenhet

Utredningen föreslår att en elev som vistats i ett skyddat boende ska ha rätt att behålla sin placering vid en viss skolenhet i grundskolan eller grundsärskolan om den annars skulle upphöra till följd av barnets vistelse i boendet. Rätten att behålla placeringen vid skolenheten skulle som huvudregel gälla i fyra månader från det att placeringen annars skulle ha upphört. Vidare föreslår utredningen att detsamma ska gälla för en elev som har antagits till eller har påbörjat utbildning i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan. I likhet med Skolverket, bedöms att förslaget innebär en svårmotiverad särreglering i förhållande till andra elevgrupper. Det bedöms inte heller som nödvändigt med en sådan reglering för att uppnå syftet med den lagstiftning som föreslås i detta utkast, nämligen att stärka rätten till utbildning för elever som vistas i skyddat boende.

Elever behöver ibland undervisning i det skyddade boendet

Det framgår av 24 kap. 20 § skollagen att för elever i grundskolan, anpassad grundskola, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola som på grund av sjukdom eller liknande skäl inte kan delta i vanligt skolarbete under längre tid men som inte vårdas på sjukhus eller en institution som är knuten till ett sjukhus ska särskild undervisning anordnas i hemmet eller på annan lämplig plats. Sådan undervisning ska enligt samma bestämmelse så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i. Såsom Skolinspektionen påpekar, finns också möjligheten att ge en elev i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan och sameskolan särskilt stöd enskilt eller i en annan undervisningsgrupp än den som eleven tillhör (se 3 kap. 9–11 §§ skollagen). Bestämmelserna kan i vissa fall möjliggöra den ordning som i dag redan tillämpas, nämligen att barn får undervisning i skyddade boenden. Enligt utredningen finns det flera exempel på flexibla lösningar för att ordna barns skolgång på ett säkert sätt, t.ex. i form av

särskilda lärarteam som tillhandahåller hemundervisning i skyddade boenden. I nuläget görs därför bedömningen att det inte behövs några justeringar för att barn i undantagsfall ska kunna undervisas i det skyddade boendet.

7 Krav på skyddade boenden

7.1 Skyddade boenden ska vara av god kvalitet och stå under tillsyn

Utkastets bedömning: Det behövs inte några ändringar i lag för att socialtjänstlagens bestämmelser om god kvalitet ska gälla för skyddade boenden.

Det behövs inte heller några ändringar i lag för att socialtjänstlagens bestämmelser om tillsyn ska gälla för skyddade boenden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få meddela föreskrifter om kraven på skyddade boenden. Det behövs inte några lagändringar för att socialtjänstlagens bestämmelser om bemyndigande att meddela föreskrifter ska gälla för skyddade boenden.

Utredningens bedömning överensstämmer med utkastets bedömning.
Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig över bedömningen.
Promemorian behandlar inte frågan.
Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets bedömning

Bestämmelserna i socialtjänstlagen om god kvalitet ska gälla för skyddade boenden

Det framgår av 3 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Av bestämmelsen framgår också att det för utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Vidare ska enligt samma bestämmelse kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Bestämmelsen gäller för alla insatser inom socialtjänsten och är således tillämplig för skyddade boenden redan i dag oavsett utförare, dvs. såväl för kommunalt drivna skyddade boenden som för privata verksamheter som genomför insatsen på uppdrag av nämnden. Det föreslås i avsnitt 5.1 att skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen. Bestämmelsen om bl.a. god kvalitet i 3 kap. 3 § SoL kommer således även fortsättningsvis att omfatta verksamheter i form av skyddade boenden.

En följd av att ett skyddat boende är en kombination av boende och målgruppsanpassade insatser är att boendena behöver vara bemannade med personal i tillräcklig omfattning för att motsvara enskildas behov av stöd och hjälp i boendet. Som nämns i avsnitt 4.1.2 kan omständigheter bland våldsutsatta fordra särskild kompetens hos personalen. Det kan t.ex. handla om särskild kunskap om vissa typer av missbruk och funktions-

nedsättningar eller om hedersrelaterat våld eller förtryck. För skyddade boenden som tar emot barn behöver det finnas personal som har kunskap om barns behov och rättigheter. Det är vanligt förekommande i ideella kvinnojourer som driver skyddade boenden att dessa bemannas med volontärer. I likhet med utredningen görs bedömningen att skyddade boenden bör vara bemannade med personal som har anställningsavtal och får lön för arbetets utförande. Det står dock varje skyddat boende fritt att utöver anställd personal engagera volontärer i verksamheten.

Bestämmelser som närmare anger kraven på skyddade boenden bör regleras på annat sätt än i lag

I likhet med utredningen görs bedömningen att bestämmelser som utöver bestämmelsen i 3 kap. 3 § SoL närmare anger kraven som bör ställas på skyddade boenden lämpligen regleras på annat sätt än i lag.

Bemyndigande

Det framgår av bemyndigandet i 16 kap. 10 § första stycket SoL att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser barn och unga, äldre personer, personer med funktionsnedsättning, missbrukare och personer som anges i 5 kap. 11 och 11 a §§.

Verksamheter inom socialtjänsten som avser t.ex. barn, unga och brottsoffer omfattas således av bemyndigandet. Även verksamhet som följer av de föreslagna bestämmelserna i socialtjänstlagen och den föreslagna nya lagen kommer därför omfattas av bemyndigandet utan någon ytterligare lagändring.

Tillsyn

Enligt 13 kap. 1 § SoL utövar Inspektionen för vård och omsorg (IVO) tillsyn över socialtjänsten. Med socialtjänst ska bl.a. förstås verksamhet, oavsett driftsform, enligt lagstiftning om socialtjänst, däribland enligt socialtjänstlagen (prop. 2000/01:80 s. 163). Det följer av 13 kap. 1 § andra stycket 1–3 SoL att tillsynen över enskild verksamhet avser tillståndspliktig verksamhet (punkt 1), verksamhet som en kommun genom avtal har överlämnat till enskild att utföra (punkt 2) och annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar (punkt 3). IVO utövar alltså redan i dag tillsyn över sådana skyddade boenden som kommunen uppdrar att genomföra insatsen (punkt 2 eller 3). I avsnitt 7.2 föreslås att det ska införas en tillståndsplikt för skyddade boenden, vilket innebär att skyddade boenden med stöd av 13 kap. 1 § andra stycket 1 SoL kommer att omfattas av IVO:s tillsyn. Det behövs alltså inte några ändringar i lag för att socialtjänstlagens bestämmelser om tillsyn ska gälla för skyddade boenden.

I avsnitt 11.1 föreslås övergångsbestämmelser för IVO:s tillsyn i ärenden och mål om tillsyn som har inletts före ikraftträdandet av de lagändringar som föreslås i detta utkast.

7.2 Tillståndsplikt för skyddat boende

Utkastets förslag: För skyddade boenden som drivs av enskilda verksamheter ska det krävas tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg. Skyddade boenden som drivs av en kommun eller en region ska vara anmälningspliktiga till Inspektionen för vård och omsorg.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot utredningens förslag, däribland *Socialstyrelsen, Myndigheten för vård och omsorgsanalys, Barnombudsmannen, Statskontoret, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällefrågor, Köpings kommun, Stockholms kommun* och *Sveriges socialchefer (FSS).*

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) förutser att det kan uppstå viss gränsdragningsproblematik mot andra tillståndspliktiga verksamheter. Myndigheten tror också att det i vissa fall kommer att bli svårt för en enskild aktör att avgöra om den behöver tillstånd för att driva verksamheten eller inte.

Unizon befarar att många av kvinnojourerna kommer att få svårt att leva upp till nya tillståndskrav vilket kräver en omställningsfinansiering. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* oroas över hur förslaget kan komma att drabba små verksamheter.

Göteborgs universitet (Institutionen för socialt arbete) ställer sig kritiskt till förslaget. De värden som kvinnojoursrörelsen traditionellt har värnat – kvinnors anonymitet och det ideella arbetet – kommer enligt institutionen troligtvis inte att ligga till grund för tillståndsplikten.

Departementspromemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

Tillståndsplikt för skyddade boenden bidrar till att säkerställa kvaliteten

Det framgår av 7 kap. 1 § första stycket SoL att ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ måste ha tillstånd av IVO för att yrkesmässigt få bedriva sådan verksamhet som anges i bestämmelsen. De verksamheter som omfattas av tillståndsplikt anges i första stycket 1–6, och inkluderar bl.a. verksamhet i form av stödboende eller HVB (punkt 1). Kommuner och regioner som driver sådan verksamhet behöver inte IVO:s tillstånd men ska däremot anmäla verksamheten till IVO innan den påbörjas (7 kap. 1 § andra stycket SoL).

Tillstånd får enligt 7 kap. 2 § första stycket SoL beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. Tillstånd får enligt andra stycket i samma paragraf endast beviljas den som genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten. I andra-fjärde styckena i samma paragraf anges vilka krav som gäller vid tillståndsprövningen för en juridisk person. Enligt femte stycket får ett tillstånd förenas med villkor av betydelse för kvaliteten och säkerheten i verksamheten. Om verksamheten helt eller till väsentlig del ändras eller flyttas, ska nytt tillstånd sökas, enligt sjätte stycket.

Skyddade boenden som bedrivs av enskild verksamhet är i dag inte tillståndspliktiga, såvida verksamheten inte tar emot enskilda för vård och behandling och därför är att betrakta som ett HVB (se 3 kap. 1 § socialtjänstförordningen [2001:937], förkortad SoF). I dessa fall är verksamheten tillståndspliktig. Det finns inte heller någon anmälningsplikt till IVO för kommuner och regioner som driver skyddade boenden. Avsaknaden av tillståndsplikt till IVO för verksamhet som bedrivs i form av skyddat boende betyder att myndigheten inte kan göra någon formell kontroll av verksamheten innan den startar. I praktiken innebär det att aktörer som antingen helt eller delvis saknar förutsättningar att bedriva skyddat boende inte är förhindrade att starta upp en verksamhet och därefter börja sälja platser i boendet till olika kommuner. Med tanke på att målgruppen för skyddade boenden utgörs av personer som är utsatta för hot, våld och andra övergrepp, finns det stora risker med att verksamheten inte är tillståndspliktig. För våldsutsatta personer och medföljande barn kan en vistelse i ett skyddat boende av bristande kvalitet innebära ett hot mot liv, säkerhet och hälsa. Det är visserligen så att ansvaret för god kvalitet ytterst vilar på socialtjänsten när kommunen överlåter genomförandet av insatser till annan utförare. Dock kan det vara svårt för den kommun som köper plats i ett skyddat boende av en enskild verksamhet att på förhand fullt ut säkerställa kvaliteten. Att verksamheten brister i kvalitet kan komma att uppmärksammas först i efterhand, exempelvis i samband med klagomål till socialnämnden eller IVO:s tillsyn. Såsom utvecklats ovan (avsnitt 5.1) är kvinnojourerna själva fria att bestämma när de vill utföra socialtjänstinsatser. I motsats till vad *Göteborgs universitet (Institutionen för socialt arbete)* anför, innebär krav på tillstånd för kvinnojourer som driver skyddat boende därför inte något hot mot kvinnojourernas självständighet.

I likhet med utredningens bedömning, bör därför verksamhet i form av skyddat boende omfattas av kravet på tillstånd från IVO. Verksamhet i form av skyddat boende bör också vara anmälningsskyldig till IVO.

Såsom *Unizon* och *Roks* påpekar, finns det vissa ideellt drivna skyddade boenden som behöver utveckla sitt arbete för att leva upp till nya krav, exempelvis mindre verksamheter. Regeringen har därför inrättat ett tillfälligt statsbidrag, med syfte att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver stöd för att utveckla kvaliteten i verksamheten (förordningen [2022:291] om tillfälligt statsbidrag till ideella organisationer för kvalitetshöjande åtgärder på skyddade boenden). Bidraget fördelas av Socialstyrelsen.

Att det införs en tillstånds- och anmälningsplikt innebär att IVO kommer att ha kunskap om vilka skyddade boenden som finns i Sverige, eftersom IVO enligt 4 kap. 3 a § SoF ska föra register över tillståndspliktig verksamhet.

I avsnitt 11.1 föreslås övergångsbestämmelser för verksamheter som bedriver skyddat boende.

Gränsdragning mot andra placeringsformer i tillståndsgivningen

Skyddat boende ska vara en verksamhet som huvudsakligen är inriktad på att ge skydd och stöd till den som utsatts för hot, våld eller andra övergrepp. Verksamhet som drivs i form av skyddat boende kommer i vissa

fall att tangera eller till och med sammanfalla med sådan verksamhet som drivs i form av HVB. Med ett HVB avses ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende (3 kap. 1 § SoF). Varken begreppet vård eller begreppet behandling definieras i lag, förordning eller föreskrift. Enligt nu gällande regler ligger ett skyddat boende som uppfyller de förutsättningar som gäller för att vara ett HVB under tillståndsplikt.

Det finns omkring 30 skyddade boenden som drivs i form av HVB (Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen, 2020). Frågan om när verksamheten i ett skyddat boende bedrivs under sådana former att det kan likställas med ett ordinärt HVB – och alltså vara tillståndspliktig –måste betecknas som oklar. Med införande av en ny grund för tillståndsplikt som avser verksamhet i form av skyddat boende, blir det tydligt att skyddade boenden alltid är tillståndspliktiga. Skyddat boende föreslås i avsnitt 5.1 vara en placeringsform för våldsutsatta vuxna och barn som följer med en vuxen vårdnadshavare till skyddat boende. Unga under 18 år i behov av skyddat boende kan, precis som i dag, tas emot i ett HVB med inriktning mot skyddat boende eller i en annan placeringsform för barn, exempelvis i ett familjehem. Detsamma gäller för unga personer under 18 år som har medföljande barn. En verksamhet med tillstånd att driva HVB med inriktning mot skyddat boende, kan även ansöka om tillstånd att driva verksamhet i form av skyddat boende. En verksamhet med dubbla tillstånd, dvs. tillstånd att driva både HVB och skyddat boende, kommer att kunna ta emot våldsutsatta vuxna med eller utan medföljande barn samt unga personer under 18 år, med eller utan medföljande barn.

Med ett stödboende avses en verksamhet inom socialtjänsten som tar emot enskilda i åldern 16–20 år i ett eget boende med individanpassat stöd (3 kap. 1 a § SoF). Boendeformen infördes som en ny placeringsform den 1 januari 2016. Syftet med den nya boendeformen är att möjliggöra mer flexibla boendeformer för barn och unga som behöver individuellt anpassat stöd, bl.a. ensamkommande (prop. 2015/16:43 s. 61). I regel torde den målgrupp som tas emot i stödboende skilja sig åt från den som tas emot i skyddade boenden. Mot denna bakgrund torde det inte för IVO i tillståndsgivningen innebära några gränsdragningssvårigheter mellan skyddat boende och stödboende.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att det, i likhet med vad IVO anger, vid tillståndsgivningen för skyddade boenden ibland kan uppkomma gränsdragningsfrågor i förhållande till annan tillståndspliktig verksamhet. Bedömningar av detta slag torde dock behöva göras inom ramen för tillståndsgivningen redan i dag. Även med den nya tillståndsgrunden skyddat boende blir det en uppgift för IVO att i varje ärende utreda och bedöma frågan om tillstånd. Såsom IVO tar upp, kan det för enskilda verksamheter i vissa fall vara oklart om verksamheten ska söka tillstånd för att driva skyddat boende. Sådan osäkerhet torde dock kunna uppkomma redan i dag för den som bedriver sådan enskild verksamhet att den kan omfattas av tillståndsplikten.

Skyddat boende med olika inriktning

Utformningen på skyddade boenden kan vara kollektivt boende eller egna lägenheter i nära geografisk anslutning till en organisatorisk enhet som är bemannad. Som anges ovan (avsnitt 4.1.2) kan behoven hos enskilda skyddssökande variera. Det kan därför behöva finnas skyddade boenden som är inriktade på olika målgrupper, exempelvis för att kunna ta emot personer med funktionsnedsättning eller personer i pågående missbruk. Det är viktigt att det i tillståndsgivningen säkerställs att det skyddade boendet är anpassat för den målgrupp som det skyddade boendet ska ta emot I det ligger också att olika målgrupper inte blandas i det skyddade boendet på ett olämpligt sätt.

7.3 Obligatorisk registerkontroll av personal

Utkastets förslag: Bestämmelserna i lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn ska gälla även skyddade boenden som tar emot barn. Det ska framgå av lagen att volontärarbete omfattas av kravet på registerkontroll.

Bristande registerkontroll av allvarligt slag ska kunna leda till återkallelse av tillstånd att bedriva skyddat boende.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med utkastets förslag. I utredningen föreslås inte att volontärarbete ska föras in i bestämmelsen om registerkontroll.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrar sig tillstyrker eller har inget att invända mot utredningens förslag.

Kammarrätten i Jönköping skulle föredra en tydligare formulering av lagtexten då det kan ifrågasättas om volontärarbete utförs under samma anställningsliknande former som t.ex. praktikarbete och om volontärarbete ryms inom uttrycket ”omständigheter liknanden dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten”. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)* framhåller att det bör övervägas om även volontärer som helt tillfälligt ska utföra arbetsuppgifter i det skyddade boendet bör omfattas av kravet på registerkontroll. *Integritetsskyddsmyndigheten (IMY, tidigare Datainspektionen)* avstyrker förslaget såsom det är utformat. Myndigheten ifrågasätter det för att uppnå ändamålet är nödvändigt att registerutdrag ska lämnas in och bevaras hos arbetsgivarna. Det borde enligt myndigheten räcka att den som erbjuds anställning eller liknande visar upp ett utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag: Enligt 1 § första stycket lagen (2007:171) lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn får hem för vård eller boende eller stödboenden enligt 6 kap. SoL som tar emot barn inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma gäller den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring eller

liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.

Det föreslås i avsnitt 6.1.1 att barn som följer med en vuxen vårdnadshavare ska få tas emot i skyddat boende. Medföljande barn i skyddat boende tillhör, i likhet andra placerade barn, en utsatt grupp. I likhet med utredningens bedömning, bör skyddade boenden därför på motsvarande sätt som gäller för HVB och stödboenden omfattas av bestämmelserna i lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn.

Enligt 3 § lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn ska på begäran av den som lämnat ett registerutdrag det återlämnas i original. Utdrag eller kopia därav ska dock avseende den som erhåller anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande bevaras under minst två år från det anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen eller liknande påbörjades. Skälet till det är bl.a. att utdraget ska kunna kontrolleras i efterhand (prop. 2006/07:37 s. 27). *IMY* framhåller att lagöverträdelser är särskilt integritetskänsliga personuppgifter, vilket innebär att det är av stor vikt att åtkomst till uppgifterna begränsas. Myndigheten ifrågasätter om det är nödvändigt för att uppfylla ändamålet att registerutdrag ska lämnas in och bevaras hos arbetsgivarna under minst två år från det att anställningen påbörjades. Det finns enligt IMY en risk att arbetsgivaren kommer att ha tillgång till uppgifter ur belastningsregistret och misstankeregistret efter det att uppgifterna gallrats enligt bestämmelserna om gallring i lagen om belastningsregister och lagen om misstankeregister. Myndigheten, som anser att det är motiverat att befintliga lagar om registerkontroll ses över, anser att det bör utredas om det är tillräckligt att den som erbjuds anställning eller liknande i skyddat boende som tar emot barn visar upp ett utdrag ur belastningsregistret eller misstankeregistret, så som föreskrivs i 5 § lagen (2013:852) om registerkontroll för personer som ska arbeta med barn. Det saknas emellertid anledning att utforma regelverket annorlunda för barn som placeras i skyddat boende än för andra placerade barn. I förarbetena till lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn bedömdes att skälen för kontroll väger så tungt att det måste accepteras att skyddet för den personliga integriteten får vidkännas en viss inskränkning (prop. 2006/07:37 s. 14). På samma sätt som gäller i förhållande till andra placerade barn bör den personliga integriteten få stå tillbaka i förhållande till behovet av kontroll. Vad IMY anför i denna del föranleder därför ingen annan bedömning.

Kravet på registerkontroll gäller alla som erbjuds anställning, såväl tillsvidareanställda som personer med tidsbegränsad anställning (prop. 2006/07:37 s. 16 f.). Registerkontroll ska göras även av den som, utan att det innebär en anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten. Det ska enligt förarbetena till lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn (prop. 2006/07:37 s. 16 f.) handla om en arbetsuppgift med anknytning till hemmets verksamhet, om det inte är bara tillfälligt. Det kan exempelvis vara någon som har sin anställning hos ett bemanningsföretag som anlitas av hemmet, en person som gör praktik i verksamheten, en person som fortlöpande ska utföra vaktmästarsysslor vid ett HVB, en läkare eller psykolog som anlitas för att regelbundet delta i den

vård eller behandling som verksamheten bedriver. Exempel på en tillfällig kontakt eller mycket kortvarigt arbete kan t.ex. vara att en rörmokare tillkallas för att laga en akut läckande ledning eller att inte kontrakterad sjukvårdspersonal måste tillkallas vid ett sjukdomsfall.

Som beskrivs i utredningen, är det vanligt förekommande att volontärer engageras för kortare eller längre tid i skyddade boenden som drivs av ideella organisationer. Volontärerna kan i verksamheten utföra uppgifter av varierande slag. I likhet med utredningens bedömning, bör volontärer, på samma sätt som gäller för t.ex. praktikanter, omfattas av kravet på registerkontroll. För att detta ska vara tydligt bör, i linje med vad *Kammarrätten i Jönköping* anför, detta förtydligas i lagtexten. Ändringar bör därför göras i lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn som tydliggör att även volontärarbete omfattas av lagens bestämmelser. Volontärer som helt tillfälligt ska utföra arbetsuppgifter i det skyddade boendet bör dock, annorlunda än vad *MFoF* anser, inte omfattas av kravet på registerkontroll. Det som regeringen tidigare har anfört om att endast de som helt tillfälligt ska utföra arbetsuppgifter inte omfattas av registerkravet bedöms vara väl avvägt och därför gälla även för volontärer som helt tillfälligt utför arbetsuppgifter. Det kan exempelvis handla om en person som på frivillig basis deltar i verksamheten vid ett skyddat boende under några timmar vid något enstaka tillfälle.

Även volontärarbete på HVB eller stödboenden kommer att omfattas av kravet på registerkontroll. Det torde dock inte vara vanligt förekommande att volontärer engageras i dessa verksamheter.

I 4 § lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn hänvisas till 13 kap. 11 § SoL, avseende IVO:s möjlighet att återkalla tillstånd vid underlåtenhet att göra registerkontroll. Ett tillägg i förstnämnda bestämmelse bör göras så att även tillstånd till skyddat boende kan återkallas.

8 Dokumentation och sekretess

8.1 Vårdplan och genomförandeplan

Utkastets förslag: Socialnämnden ska upprätta en vårdplan för dem som vistas i skyddat boende och en genomförandeplan för barn och unga.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser instämmer i förslaget, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).* Även *Länsstyrelsen i Jönköping* län instämmer i behovet av en tydlig plan men ser risker i relation till att båda barnets vårdnadshavare har rätt och skyldighet att medverka i vårdplanen och genomförandeplanen. Det finns enligt länsstyrelsen en risk att vissa våldsutövare kan se partsinsynen som ett sätt att fortsätt påverka, störa och utöva makt gentemot den våldsutsatta vårdnadshavaren. *Unicef Sverige* uttrycker en liknande farhåga. *Rädda Barnen*

efterfrågar ett förtydligande om vem som ska ansvara för upprättande av vårdplan och genomförandeplan.

Promemorian behandlar inte frågan**.**

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag: Enligt 11 kap. 3 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, ska socialnämnden upprätta en plan för den vård som socialnämnden avser att anordna för den som vårdas i HVB, stödboende eller familjehem (vårdplan). Det övergripande syftet med upprättandet av en vårdplan är enligt förarbetena (se prop. 2000/01:80 s. 104 och prop. 2006/07:129 s. 106) att tydliggöra mål och medel utifrån enskildas behov. Vårdplanen kan också skapa tydlighet mellan olika huvudmäns ansvar. På motsvarande sätt som gäller för den som vårdas i HVB, stödboende eller familjehem, bör det vara ett krav att det upprättas en vårdplan även för barn och vuxna i skyddat boende. Vad en sådan vårdplan bör innehålla i fråga om den som beviljats insatsen skyddat boende bör närmare regleras i förordning och genom myndighetsföreskrifter.

Det framgår av 11 kap. 3 § andra stycket SoL att en vårdplan som gäller ett barn ska revideras senast när barnet har varit placerat i två år. Vårdplanen ska vid denna tidpunkt, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende. Därefter ska vårdplanen revideras vid behov. Med hänsyn till att vistelsen i skyddat boende till sin karaktär ska vara tillfällig kommer denna bestämmelse att ha en mycket begränsad betydelse för barn i skyddat boende.

Socialnämnden ska vidare enligt 11 kap. 3 § tredje stycket SoL upprätta en plan över hur vården ska genomföras för barn och unga som vårdas i HVB, stödboende eller familjehem (genomförandeplan). Syftet med genomförandeplanen är enligt förarbetena (prop. 2006/07:129 s. 49) att göra det tydligt för samtliga som är berörda vid genomförandet av en planerad insats hur den ska genomföras och vilka delmål som ska uppnås.

På motsvarande sätt som gäller för den som vårdas utanför hemmet i andra former, bör bestämmelsen om genomförandeplan även omfatta barn som placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. Det föreslås i avsnitt 6.1.3 att unga som vistas i skyddat boende ska omfattas av bestämmelsen i 6 kap. 7 b § SoL om att socialnämnden noga ska följa vården av såväl barn som unga i familjehem, jourhem, stödboende eller HVB. Socialnämndens skyldighet att upprätta en genomförandeplan bör därför, på motsvarande sätt som gäller för unga som är placerade utanför hemmet i andra former, även gälla unga som vistas i skyddat boende. För förklaring av begreppet unga, se avsnitt 6.1.3. Vad en sådan genomförandeplan bör innehålla i fråga om barn och unga i skyddat boende bör närmare regleras i förordning och genom myndighetsföreskrifter.

Det kommer alltså att vara socialnämnden som ansvarar för att vårdplan och genomförandeplan upprättas, vilket *Rädda Barnen* efterfrågar ett klargörande av. Det förhållandet att en vård- och genomförandeplan ska upprättas för ett barn innebär, såsom bl.a. *Länsstyrelsen i Jönköping* uppmärksammar, att även den vårdnadshavare som inte är placerad tillsammans med barnet får insyn i den pågående placeringsinsatsen för medföljande barn i skyddat boende (se 12 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL). I det fall en vårdnadshavares insyn i dokumentationen innebär risker eller fara kan socialnämnden

hemlighålla uppgifter ur dokumentationen om det är av synnerlig vikt att uppgifterna inte röjs (se 10 kap. 3 § och 12 kap 3 § OSL), se närmare i avsnitt 8.3.

Vård- och genomförandeplanen ska även enligt 11 kap. 3 § fjärde stycket SoL uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för. Det kommer att gälla även i fråga om skyddat boende.

8.2 Dokumentationsskyldighet, överlämnande och gallring av personakter

Utkastets förslag: En personakt som finns i enskild verksamhet som bedriver skyddat boende ska överlämnas till den socialnämnd som beslutat om insatsen när gallringsskyldigheten inträder. Handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats i skyddat boende ska inte gallras.

Utkastets bedömning: Det behövs inte någon lagändring för att bestämmelserna i socialtjänstlagen om dokumentation vid handläggning av ärenden som rör enskilda och vid genomförandet av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska bli tillämpliga för skyddat boende.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med utkastets förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Endast *Barnombudsmannen* och *Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH)* yttrar sig över förslaget och de ställer sig positiva till det. Enligt RSMH är det viktigt att dokumentation rörande barnet inte gallras även i de fall då skyddade boende bedrivits i enskild regi.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag och bedömning: Bestämmelser om dokumentation finns i 11 kap. 5 och 6 §§ SoL. Enligt 11 kap. 5 § SoL ska handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförandet av beslut om stödinsatser, vård och behandling dokumenteras. Det framgår av 7 kap. 3 § SoL att 11 kap. 5 och 6 §§ SoL gäller i tillämpliga delar i enskild verksamhet som står under IVO:s tillsyn enligt socialtjänstlagen (se avsnitt 7.1). Någon lagändring för att dessa bestämmelser ska gälla för skyddat boende behövs inte.

Av 7 kap. 3 a § första stycket SoL framgår det att handlingar i en personakt i en enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende eller sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket SoL ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen när gallringsskyldigheten enligt 7 kap. 3 § första stycket SoL inträder. Motsvarande bör gälla även för personakter i enskild verksamhet som avser barn som placerats i ett skyddat boende. Enligt huvudregeln i 12 kap. 1 § SoL ska anteckningar och andra uppgifter i en personakt hos socialnämnden gallras efter fem år. Det finns dock ett undantag i 12 kap. 2 § SoL som innebär att handlingar i vissa fall inte ska gallras. Det avser bl.a. handlingar som kommit in eller

upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, familjehem, stödboende, sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket eller annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet. Motsvarande bör gälla även för handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett skyddat boende.

8.3 Sekretess till skydd för enskilda

Utkastets förslag: Med socialtjänst enligt offentlighets- och sekretesslagen ska även förstås verksamhet enligt den nya lagen.

Bestämmelsen i offentlighets- och sekretesslagen om sekretess för uppgift om ett barns vistelseort i förhållande till en förälder eller en annan vårdnadshavare ska också gälla när barn placeras i skyddat boende enligt den nya lagen.

Sekretess ska gälla även hos Polismyndigheten i ärenden om handräckning som gäller placering och omedelbar placering i skyddat boende.

Den som har en uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen ska också ha skyldighet att vittna i mål enligt den nya lagen.

Utkastets bedömning: Någon ändring i bestämmelserna om skyddade personuppgifter behövs inte för att vid behov kunna ge barnet sådana när barnet är placerat i skyddat boende.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med utkastets förslag och bedömning. I utredningen föreslås inte någon sekretessbestämmelse i OSL för uppgift om ett barns vistelseort i förhållande till barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare när ett barn har placerats i skyddat boende enligt lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende, eftersom det i utredningen inte föreslås någon sådan lag.

Remissinstanserna: *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* utrycker oro för att den dokumentation som förs gällande barnet under tiden som barnet vistas i skyddat boende ska kunna begäras ut av en vårdnadshavare som även är våldsutövare och anser att det är oklart om befintlig lagstiftning är tillräcklig för att skydda barn mot den vårdnadshavarens insyn. Även *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Unizon och Stockholms stad* ifrågasätter om befintlig lagstiftning är tillräcklig för att ge skydd mot insyn i barnets dokumentation från en våldsutövande vårdnadshavare. *Förvaltningsrätten i Umeå* anser att möjligheten att reglera hemlighållande av vistelseadress bör övervägas särskilt. Frågan om inskränkningar i partsinsynen är enligt förvaltningsrätten principiellt viktig och bör inte helt överlämnas åt rättstillämpningen.

Promemorians bedömning överensstämmer delvis med utkastets förslag och bedömning. I promemorian föreslås inte någon sekretessbestämmelse i OSL för uppgift om ett barns vistelseort i förhållande till barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare när ett barn har placerats i skyddat boende enligt lagen med särskilda bestämmelser

om placering av barn i skyddat boende, eftersom det i promemorian inte föreslås någon sådan lag.

Remissinstanserna: *Specialpedagogiska skolmyndigheten* anser att det bör utredas om hemkommunens beslut och fördelning av statsbidrag för elever i specialskolan och vid riksgymnasier kan innebära en risk för att elever kan spåras. *Svenska barnläkarföreningen* saknar en genomlysning av hur sekretessen för det skyddade barnet ska upprätthållas i förskola och skola.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Sekretess inom socialtjänsten

Inom socialtjänsten gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (26 kap. 1 § OSL). Sekretesskyddade uppgifter om en enskild får lämnas ut om den enskilde samtycker till detta (12 kap. 2 § OSL). Sekretess hindrar inte heller att sekretesskyddade uppgifter lämnas till annan myndighet, om en sådan uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning (10 kap. 28 § OSL). Ett exempel på en sådan uppgiftsskyldighet finns i 14 kap. 1 § SoL.

För verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som utför socialtjänst, t.ex. ideella föreningar, gäller tystnadsplikt enligt 15 kap. 1 § SoL. Den som är eller har varit verksam inom sådan verksamhet får enligt den bestämmelsen inte obehörigen röja vad han eller hon därvid fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Socialtjänstsekretess ska gälla i verksamhet enligt den nya lagen

I 26 kap. 1 § andra stycket OSL stadgas vad som enligt OSL ingår i begreppet socialtjänst. Av bestämmelsen följer bl.a. att med socialtjänst förstås verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke. För att det ska bli tydligt att socialtjänst enligt OSL även innefattar verksamhet enligt den nya lagen, bör det göras ett tillägg i 26 kap. 1 § OSL som slår fast detta.

Sekretess i domstol

Det framgår av 43 kap 1 § OSL att om en sekretessbestämmelse gäller för en uppgift i en viss typ av ärende eller i en viss typ av verksamhet och ett beslut av en myndighet i ett sådant ärende eller i en sådan verksamhet överklagas hos en förvaltningsdomstol, ska sekretessbestämmelsen tillämpas som om den vore en primär sekretessbestämmelse även hos förvaltningsdomstolen vid handläggning av målet. Det betyder bl.a. att den sekretess som gäller hos socialtjänsten överförs till domstolen.

Sekretess för förföljda personer

Det finns även en bestämmelse i OSL som särskilt tar sikte på att skydda förföljda personer. Enligt 21 kap. 3 § OSL gäller sekretess för uppgift om enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt och för vissa kontaktuppgifter såsom telefonnummer samt för motsvarande

uppgifter om den enskildes anhöriga. Sekretessen förutsätter att det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Av 21 kap. 3 a § OSL framgår vidare att sekretess gäller i mål eller ärende vid domstol eller annan myndighet om en part har skyddad folkbokföring för uppgift som lämnar, eller tillsammans med andra uppgifter i målet eller ärendet bidrar till, upplysning om var den parten bor stadigvarande eller tillfälligt, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men.

Sekretess kan i vissa fall gälla även gentemot barnets vårdnadshavare

Enligt 12 kap. 3 § OSL har en förälder som är vårdnadshavare rätt att ta del av sekretessbelagda uppgifter om barnet i den utsträckning vårdnadshavaren behöver uppgifterna för att tillvarata sina rättigheter och skyldigheter enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken. Enligt samma bestämmelse gäller dock sekretess även i förhållande till vårdnadshavaren, bl.a. om det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren. Med betydande men avses exempelvis att barnet kan skadas allvarligt psykiskt, fysiskt eller på annat sätt om uppgiften lämnas ut. Sekretessregeln tar sikte på de mest angelägna fallen, där det kan finnas behov av att skydda barnet mot vårdnadshavaren. Det kan vara fråga om särskilt integritetskänsliga uppgifter eller andra uppgifter som kan missbrukas av vårdnadshavaren på ett sätt som allvarligt skadar barnet (prop. 1988/89:67 s. 38 och 2008/09:150 s. 370 f.).

Om socialnämnden har inlett en utredning avseende barnet har vårdnadshavaren rätt till insyn enligt 12 kap. 3 § OSL. En vårdnadshavare kan även ha rätt att ta del av materialet som har tillförts ett ärende genom partsinsyn (10 § förvaltningslagen [2017:900] och 43 kap. 1 § förvaltningsprocesslagen [1971:291]). En uppgift, en handling eller annat material får dock inte lämnas ut om det med hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagt material inte röjs (10 kap. 3 § OSL). I sådana fall ska den myndighet eller domstol som inte lämnar ut uppgifterna på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller i den utsträckning det behövs för att parten ska kunna ta tillvara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda. Med stöd av denna bestämmelse kan även barnets vistelseort sekretessbeläggas gentemot en annan vårdnadshavare när förutsättningarna enligt bestämmelsen i övrigt är uppfyllda (se t.ex. JO:s beslut 1994/95 s. 504, dnr 524–1993).

De bestämmelser som nu redovisats gäller redan för personer som vistas i skyddat boende och kommer att gälla även vid den reglering som föreslås i detta utkast.

Hemlighållande av barnets vistelseort när barnet är placerat i skyddat boende enligt den nya lagen

Det föreslås i avsnitt 6.2.10 att socialnämnden när ett barn är placerat i skyddat boende med stöd av den nya lagen ska kunna besluta om att hemlighålla barnets vistelseort för föräldrar och vårdnadshavare om det

behövs med hänsyn till ändamålet med placeringen. En motsvarande bestämmelse om hemlighållande av barnets vistelseort när den unge vårdas enligt LVU finns i 14 § LVU. Det finns i förhållande till 14 § LVU även en bestämmelse i 26 kap. 2 § OSL som slår fast att sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL gäller för uppgift om en underårigs vistelseort också i förhållande till den underåriges föräldrar eller annan vårdnadshavare, om den underårige har omhändertagits eller vårdas enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården.

På motsvarande sätt som gäller vid vård enligt LVU bör det också finnas en bestämmelse i OSL som föreskriver att sekretess ska gälla gentemot barnets föräldrar och andra vårdnadshavare när barnet har placerats i skyddat boende med stöd av den nya lagen om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med placeringen Det betyder, i linje med vad *Förvaltningsrätten i Umeå* efterfrågar, att sekretess kommer att gälla för uppgifter i barnets dokumentation som rör barnets vistelseort. Sekretessen bör kunna gälla såväl när socialnämnden särskilt har beslutat att vistelseorten ska hemlighållas för ett barn som har placerats i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare med stöd av den nya lagen som när, utan att ett sådant beslut har fattats, det bedöms som nödvändigt att vistelseorten hemlighålls.

Skyddade personuppgifter

Skyddade personuppgifter är ett samlingsbegrepp inom folkbokföringen för de olika skyddsåtgärderna som finns att tillgå. Det finns tre grader av skydd av personuppgifter; sekretessmarkering, skyddad folkbokföring (tidigare kvarskrivning) och fingerade personuppgifter. Som nämns ovan finns därutöver också ytterligare bestämmelser om sekretess som kan aktualiseras för hotade och förföljda personer.

Sekretessmarkering av uppgifter i folkbokföringsdatabasen är inte ett rättsligt institut på samma sätt som skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter. Förfarande med sekretessmarkering inom folkbokföringen är inte särskilt reglerat i lag, utan grundar sig på grundläggande bestämmelser om sekretessmarkering (jfr 2 kap. 16 § tryckfrihetsförordningen och 5 kap. 5 § första stycket OSL). Som en rent administrativ åtgärd kan Skatteverket föra in en sekretessmarkering i folkbokföringsdatabasen. Sekretessmarkeringen är enbart en varningssignal om behovet av att göra en noggrann skadeprövning när någon begär att få ut en sekretessmarkerad uppgift. Den tillämpliga sekretessbestämmelse som en sekretessmarkering i folkbokföringsdatabasen hänför sig till är 22 kap. 1 § första stycket OSL där det anges att i verksamhet som rör folkbokföring och annan liknande registrering av befolkningen gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Av 7 § förordningen (2001:589) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet följer bl.a. att Skatteverket snarast ska underrätta socialnämnden när sekretessmarkering i fråga om ett barn har förts in i folkbokföringsdatabasen,

Skatteverket beslutar om skyddad folkbokföring. Skyddad folkbokföring innebär att en person folkbokförs på en annan folkbokföringsort än

där personen är bosatt. Det kan enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) medges en person som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier på annat sätt om åtgärden med hänsyn till den enskildes förmåga och övriga förutsättningar kan antas tillgodose behovet av skydd.

Enligt nämnda paragrafs andra stycke ska skyddad folkbokföring vid flyttning ske på den gamla folkbokföringsorten eller, om det bedöms ge ett bättre skydd, på en annan ort. Skyddad folkbokföring kan också ske utan att personen flyttar om det kan antas ge tillräckligt skydd. Av det tredje stycket framgår att skyddad folkbokföring får medges även en familjemedlem som är bosatt tillsammans med den utsatta personen. Enligt 30 § andra stycket folkbokföringslagen får ansökan om skyddad folkbokföring göras av endast en vårdnadshavare, om syftet med ansökningen är att skydda mot den andra vårdnadshavaren.

Vårdnadshavare och medföljande barn i skyddat boende kan ha behov av skyddade personuppgifter. En vårdnadshavare kan således ansöka om skyddad folkbokföring för såväl sig själv som medföljande barn, om syftet är att skydda mot den andra vårdnadshavaren. Möjligheten att ansöka om skyddat folkbokföring för medföljande barns räkning gäller oavsett om barnet, i enligt med förslagen i detta utkast, har placerats i det skyddade boendet med stöd av socialtjänstlagen eller den nya lagen.

Det mest långtgående skyddet i form av fingerade personuppgifter är förbehållet personer som riskerar att bli utsatta för allvarlig brottslighet som riktas mot personens liv, hälsa, frihet eller frid. Ansökan om medgivande att använda fingerade personuppgifter görs till Polismyndigheten. Ett medgivande att använda fingerade personuppgifter får även ges åt en familjemedlem till den utsatta personen om personerna varaktigt bor tillsammans. En person som ansöker om eller har fått medgivande att använda fingerade personuppgifter för egen del, får ansöka om medgivande även för ett barn som personen är vårdnadshavare för och varaktigt bor tillsammans med, om syftet är att ge skydd mot den andra vårdnadshavaren (1, 2 och 4 §§ lagen [1991:483] om fingerade personuppgifter).

Regelverket är tillräckligt för att skydda barn mot vårdnadshavares insyn

Regelverket som beskrivs ovan och de ändringar som föreslås i OSL bedöms vara tillräckliga för att vid behov ge barnet skyddade personuppgifter och sekretessbelägga uppgifter som finns i ärendet eller målet som gäller barnet hos socialnämnden eller domstolen Det gäller såväl uppgifter om adress i skyddat boende, dels andra uppgifter i barnets dokumentation i personakten som kan missbrukas av vårdnadshavaren på ett sätt som allvarligt skadar barnet. Att barn kan ha ett starkt skyddsbehov och därmed behov av sekretess gentemot en vårdnadshavare är i sig inget nytt i fråga om barn som är placerade utanför det egna hemmet. Det gäller inte minst i ärenden där barn vårdas med stöd av LVU och grunden för vården är att barnet riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Även i dessa ärenden förs dokumentation rörande barnet. Till skillnad från vad bl.a. *Stockholms stad* framför, bedöms att det finns tillräckliga möjligheter att bereda barn skydd mot en vårdnadshavare också när de är placerade i skyddat boende.

Sekretesskydd i utbildningsverksamhet

Ibland kan uppgifter om i vilken skola eller förskola ett barn går behöva sekretessbeläggas gentemot den ena vårdnadshavaren när barnet och den andra vårdnadshavaren är placerade i ett skyddat boende, eftersom sådana uppgifter kan röja var det skyddade boendet finns. Sekretess för offentliga skolhuvudmän regleras i 23 kap. 1–3 §§ OSL medan bestämmelser om tystnadsplikt för enskilda huvudmän finns i 29 kap. 14 § skollagen (2010:800).

För barn i förskola följer det av 23 kap. 1 § OSL att uppgift om en enskilds personliga förhållanden bara får lämnas ut om det kan konstateras att uppgiften kan röjas utan att barnet eller någon närstående till barnet lider men. Samma sak gäller för fristående förskolor genom skollagens bestämmelser om tystnadsplikt. För skolor gäller enligt 23 kap. 2 § tredje stycket OSL att en skola kan sekretessbelägga uppgifter om en enskilds identitet, adress och andra liknande uppgifter om en enskilds personliga förhållanden om det av särskild anledning kan antas att barnet eller någon närstående till barnet lider men om uppgifterna röjs. På motsvarande sätt kan vissa uppgifter omfattas av tystnadsplikt för en fristående skola.

Det kan ibland finnas anledning att inte lämna ut vissa uppgifter som rör barnet till barnets vårdnadshavare, t.ex. uppgifter om barnets skolgång. Av 12 kap. 3 § OSL framgår att om ett barn kan antas lida betydande men om en viss uppgift blir känd för vårdnadshavaren omfattas uppgiften av sekretess. Sekretesskyddet kan alltså i sådana situationer ha företräde framför skolans skyldighet enligt skollagen och läroplaner att informera föräldrar och vårdnadshavare t.ex. om den ungas kunskapsutveckling och utveckling i övrigt liksom andra personliga uppgifter om barnet. Det finns alltså, vilket *Svenska barnläkarföreningen* efterfrågar ett förtydligande om, ett regelverk som möjliggör att sekretessen för det skyddade barnet upprätthålls i förskola och skola. Det är också med stöd av nu beskrivet regelverk som det får säkerställas att hemkommunens beslut och fördelning av statsbidrag för elever i specialskolan och vid riksgymnasier inte medför risker för elever, något som *Specialpedagogiska skolmyndigheten* framhåller vikten av.

Sekretesskydd vid handräckning

Det föreslås i avsnitt 6.2.14 att socialnämnden ska få begära handräckning av Polismyndigheten för att verkställa beslut om placering och omedelbar placering i skyddat boende enligt lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Enligt 35 kap. 20 § första stycket punkten 3 OSL gäller sekretess hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten eller enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Bestämmelsen bör ändras så att det framgår att sekretess gäller hos Polismyndigheten även när uppgiften hänför sig till ärende enligt lagstiftningen om placering av barn i skyddat boende utan samtycke.

Skyldighet att vittna i mål enligt den nya lagen

Det följer av 36 kap 5 § rättegångsbalken, förkortad RB, att det föreligger en skyldighet att vittna för den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § SoL i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag eller enligt LVU. Även mål enligt den nya lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende bör omfattas av vittnesskyldigheten. Bestämmelsen i 36 kap. 5 § RB bör därför ändras så att det framgår att det föreligger en skyldighet att vittna för den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § SoL i mål enligt den nya lagen.

8.4 Undantag från sekretess i vissa fall

Utkastets förslag: Sekretess ska inte gälla för beslut om placering och omedelbar placering i skyddat boende enligt den nya lagen.

För socialnämndens beslut om placering och omedelbar placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen ska meddelarfriheten inskränkas endast i fråga om annat än verkställighet av sådana beslut.

Socialnämnden ska utan hinder av sekretess lämna uppgifter om huruvida någon vistas i skyddat boende om uppgifterna för särskilt fall begärs av domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med utkastets förslag. I promemorian lämnas inte något förslag om att sekretess ska gälla för beslut om ett barns placering i skyddat boende eller om att meddelarfriheten ska inskränkas för socialnämndens beslut om placering i skyddat boende, eftersom det i promemorian inte förslås någon bestämmelse om barns placering i skyddat boende.

Remissinstanserna: Endast *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* har kommenterat förslaget om att sekretess inte ska gälla för beslut om omedelbar placering i skyddat boende. IVO anser att det bör tydliggöras hur besluten ska utformas så att besluten, men inte uppgift om placeringsadressen, omfattas av regleringen i 26 kap. 7 § OSL. Myndigheten noterar vidare att ett beslut enligt 6 § LVU kan utformas utan att innehålla uppgifter om var barnet är placerat, då beslut om placering fattas i ett särskilt överklagningsbart beslut enligt 11 § LVU. IVO uppfattar att något sådant särskilt beslut inte ska fattas i fråga om skyddat boende då det i promemorian uttryckligen anges att 10–36 §§ LVU inte är tillämpbara vid placering på skyddat boende.

Ingen remissinstans har särskilt kommenterat förslaget att socialnämnden utan hinder av sekretess ska lämna uppgifter om huruvida någon vistas i skyddat boende om de begärs av vissa angivna myndigheter.

Skälen för utkastets förslag

Sekretess ska inte gälla för beslut om placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen

Av 26 kap. 7 § första stycket 1–3 OSL framgår att beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke och beslut om sluten ungdomsvård alltid är offentliga. Omhändertagandebeslut som fattats av en socialnämnd eller av nämndens ordförande är därmed alltid offentliga. Även domstolarnas beslut om vård utan samtycke är offentliga. Även sluten ungdomsvård, som är en frihetsberövande påföljd för unga lagöverträdare (se bl.a. 30 kap. 5 § och 32 kap. 5 § BrB), är offentliga. Av RÅ 1987 not. 431 framgår att också ett beslut att avslå ett yrkande om upphörande av vård är offentligt. Det är endast besluten och skälen för besluten som är offentliga. För uppgifter i det bakomliggande materialet kan sekretess gälla.

Eftersom beslut om placering i skyddat boende och omedelbar placering är ett beslut som kan fattas emot en av vårdnadshavarnas vilja och att samtycke till åtgärden därmed saknas finns stora likheter med de andra nyssnämnda besluten som undantas från sekretess. Även beslut om placering i skyddat boende och omedelbar placering i skyddat boende med stöd av den nya lagen bör därför undantas från sekretess. Bestämmelsen i 26 kap. 7 § OSL bör därför ändras så att även beslut om placering i skyddat boende och omedelbar placering i skyddat boende omfattas.

Det föreslås i avsnitt 6.1.1 att det i den nya lagen ska införas en bestämmelse av vilken följer att socialnämnden ska besluta om hur placeringen av barnet ska ordnas och var placeringen ska verkställas (se 4 kap. 2 § den nya lagen). Av det följer också, vilket *IVO* önskar ett tydliggörande om, att socialnämnden även kan utforma beslutet om omedelbar placering i skyddat boende utan att det innehåller uppgifter om var barnet är placerat, eftersom nämnden ska fatta ett särskilt beslut om var placeringen ska verkställas.

Rätt att meddela och offentliggöra uppgifter

I 26 kap. 15 § andra stycket OSL anges att den tystnadsplikt som följer av bl.a. 26 kap. 1 § OSL inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter utom när det gäller verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om sluten ungdomsvård. Det framgår av förarbetena att meddelarfriheten så gott som undantagslöst bör gälla uppgifter som hänför sig till myndighetsutövning, och det har ansetts viktigt med insyn inom det sociala området (prop. 1979/80:2 Del A och Ds Ju 1975:22). Motsvarande meddelarfrihet som gäller för verkställigheten av beslut utan samtycke som anges i 26 kap. 15 OSL bör därför också gälla för beslut om omedelbar placering och placering i skyddat boende. Av det skälet bör 26 kap. 15 § andra stycket OSL ändras.

Socialtjänstens skyldighet att i vissa fall lämna ut uppgifter

Enligt 12 kap. 10 § tredje stycket SoL ska socialtjänsten utan hinder av sekretess lämna uppgifter bl.a. om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, i ett familjehem eller i ett stödboende, om uppgifterna för ett särskilt fall begärs av domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten,

Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket. På motsvarande sätt som gäller dem som vistas i ett HVB, familjehem eller stödboende bör socialnämnden utan hinder av sekretess vara skyldig att lämna uppgifter om huruvida någon vistas i ett skyddat boende.

8.5 Sekretess för uppgifter om vissa verksamheter hos Inspektionen för vård och omsorg

Utkastets förslag: Sekretess ska gälla hos Inspektionen för vård och omsorg för uppgift om adress till ett skyddat boende eller hem för vård eller boende som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas.

Sekretess ska gälla även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket och för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas.

Sekretess ska också gälla sådan verksamhet som avses i första stycket och som ansökt om tillstånd men ännu inte beviljats tillstånd, samt sådan verksamhet som bedrivs av en kommun eller en region och som anmälts av kommunen eller regionen till inspektionen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas.

För uppgift i en allmän handling ska sekretess gälla i högst 50 år.

Någon meddelarfrihet ska inte gälla för uppgift om adress, fastighetsbeteckning eller tomträtt om uppgifterna förekommer hos Inspektionen för vård och omsorg.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med utkastets förslag. I utredningen föreslås att det ska införas en ny sekretessbestämmelse om uppgifter om adress, fastighetsbeteckning eller tomträtt till vissa verksamheter, dock inte avgränsade till skyddat boende och HVB, hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Det föreslås även att det av lagtexten ska framgå att sekretessen inte gäller IVO:s beslut i ärenden.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig över förslaget instämmer med förslaget.

Promemorians förslag: Överensstämmer med utkastets förslag.

Remissinstanserna: Endast *Journalistförbundet* och *TU Medier i Sverige (TU)* yttrar sig över förslaget som de avstyrker. Journalistförbundet anser att meddelarfriheten gör att oegentligheter avslöjas, vilket gynnar personerna i boendena. TU anser att det saknas en redovisning som styrker att sekretessintresset överväger insynsintresset.

Skälen för utkastets förslag

Sekretess ska gälla hos IVO för adressuppgifter till skyddat boende eller hem för vård eller boende

I avsnitt 7.2 föreslås att det ska införas tillståndsplikt för skyddade boenden och att kommuner och regioner som bedriver verksamhet i form

av skyddat boende ska anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Det betyder att IVO kommer att ta emot ansökan om tillstånd, pröva om förutsättningarna för tillstånd är uppfyllda, fatta beslut om tillståndet och utfärda tillståndsbevis. IVO är dessutom skyldig att föra register över dem som anmält eller har fått tillstånd att bedriva verksamhet (7 kap. 1 § SoL och 4 kap. 3 a § socialtjänstförordningen [2001:937]). Det innebär att skyddade boenden i brist på bestämmelser om sekretess hos IVO lätt skulle kunna identifieras. Eftersom vissa skyddade boenden och HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende har hemlig adress som en del av det yttre skalskyddet finns det, enligt utredningen som delvis ligger till grund för detta utkast till lagrådsremiss, en risk med att adresser kan röjas eftersom det kan utgöra en fara för enskilda som vistas, eller kommer att vistas, i ett sådant boende.

I OSL finns en bestämmelse som slår fast att det inom socialtjänsten gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (26 kap. 1 §). I 21 kap. 3 § OSL finns vidare en bestämmelse enligt vilken uppgifter om en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift ska hemlighållas, om det finns av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs. Bestämmelsen i 26 kap. 1 § OSL kan tillämpas när det finns uppgifter som rör en enskilds personliga förhållanden. Detsamma gäller bestämmelsen i 21 kap. 3 § OSL. Vid tillståndsprövningen och anmälningsförfarandet saknas dock i allmänhet kopplingen till en viss individ.

I likhet med utredningen, görs bedömningen att det behövs en ny bestämmelse som på ett mer allmänt sätt säkerställer att uppgifter om en verksamhets adress ska kunna hemlighållas. Bestämmelsen bör gälla för skyddat boende och HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende, dvs. sådan verksamhet som kan ha hemlig adress som en del av skalskyddet. Annan tillståndspliktig eller anmälningsskyldig verksamhet än skyddat boende och HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende bör dock, annorlunda än utredningens bedömning, inte omfattas eftersom det i sådan verksamhet normalt sett inte föreligger någon skaderisk för enskilda. Förutom uppgift om adress, bör även beteckning på fastighet eller tomträtt omfattas. Det bör därför införas en ny bestämmelse i OSL för uppgift om adress till eller beteckning på fastighet eller tomträtt för skyddat boende och HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende. Sekretessen bör även gälla när verksamheten har ansökt om men ännu inte beviljats tillstånd och även sådan verksamhet som bedrivs av en kommun eller region som är anmälningspliktig och som har anmälts till IVO av kommunen eller regionen.

För att minimera skaderisken bör bestämmelsen ha s.k. omvänt skaderekvisit. Sekretess ska gälla, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Ibland kan socialtjänsten efterfråga adressuppgifter till skyddade boenden, vilka IVO får pröva inom ramen för sedvanlig sekretessprövning. Sekretessen för uppgifterna bör enligt den nya bestämmelsen, i likhet med vad utredningen föreslår, gälla i 50 år.

Till skillnad från utredningen bedöms det inte finnas behov av ett klargörande om att sekretessen inte gäller för beslut i ärenden.

Meddelarfriheten bör inskränkas för vissa uppgifter hos Inspektionen för vård och omsorg

I förarbetena till offentlighets- och sekretesslagstiftningen har det ansetts att sådan allmän verksamhet som faller utanför myndighetsutövning generellt sett är i mindre behov av offentlig granskning. I allmänhet bör man därför kunna ge företräde åt tystnadsplikt till skydd för en enskild som träder i frivillig förbindelse med en myndighet. Som en grundläggande utgångspunkt gäller att undantag från meddelarfriheten bör göras endast i de fall där sekretessintresset är så starkt att man knappast kan tänka sig någon situation där insynsintresset väger över (Ds Ju 1975:22 s. 197–198 och prop. 1979/80:2 s. 110 Del A). Konsekvensen av att insynsintresset ges företräde leder till att det i det enskilda fallet kan uppstå hot för liv, hälsa och säkerhet för enskilda personer om adressuppgifterna röjs. I enlighet med den intresseavvägning som *TU* efterfrågar, finns det därför starka skäl för att låta ett eventuellt insynsintresse i sådana ärenden stå tillbaka för behovet av att kunna skydda uppgifterna. Vad *Journalistförbundet* anför om behovet av insyn ändrar inte den bedömningen. För att den nya bestämmelsen om sekretess hos IVO ska uppnå syftet att kunna sekretessbelägga t.ex. adressuppgifter bör rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen därför inskränkas i fråga om sådana uppgifter hos IVO. Bestämmelsen i 26 kap. 15 § OSL bör därför ändras för att detta ska framgå.

8.6 Sekretess hos kommuner eller regioner för uppgift om adress till skyddat boende eller hem för vård eller boende

Utkastets förslag: Sekretess ska gälla hos en kommun eller region för uppgift om adress till ett skyddat boende eller ett hem för vård eller boende som bedriver verksamhet i form av skyddat boende om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Sekretessen ska även gälla för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden och för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs. För uppgift i en allmän handling ska sekretess gälla i högst fyrtio år.

En sekretessbrytande bestämmelse ska dock möjliggöra att uppgifterna lämnas från en kommun eller en region till en socialnämnd om uppgifterna kan antas ha betydelse för socialnämndens verkställighet av beslut om placering av en enskild i ett skyddat boende eller i ett hem för vård eller boende som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Någon meddelarfrihet ska inte gälla för uppgift om adress, fastighetsbeteckning eller tomträtt om uppgifterna förekommer hos en kommun eller region.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Sveriges Advokatsamfund*, *Göteborgs kommun* och *Kammarrätten i Jönköping* väcker frågan att det bör övervägas en särskild sekretessbestämmelse för adressuppgifter till skyddade boenden hos kommunerna. SKR anför att uppgifter om vilka skyddade boenden kommunerna har i egen regi och uppgifter i ingångna avtal om skyddade boenden inte alltid kan ses som en del av den enskildes ärende som kan sekretessbeläggas enbart med stöd av 26 kap. 1 § OSL. Även *Förvaltningsrätten i Umeå* väcker denna fråga.

Promemorians förslag överensstämmer med utkastets förslag. Promemorians förslag skiljer sig lagtekniskt från utkastets förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser som yttrar sig över promemorians förslag om att införa en ny bestämmelse om sekretess för uppgifter om adress till skyddade boenden hos kommuner och regioner tillstyrker, eller har inget att invända emot förslaget, däribland *Göteborgs kommun* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Skatteverket* anser dock, med hänsyn till skyddsintresset, att sekretessen för adressuppgifter till skyddade boenden bör gälla generellt och inte vara begränsad till när uppgifterna finns hos kommuner och regioner. *Förvaltningsrätten i Stockholm* framhåller att det finns en risk för att personer med placering i skyddat boende kan komma att uppge sina adressuppgifter i ärenden hos myndigheter där ett svagare sekretesskydd gäller. Även *Försäkringskassan* lyfter denna fråga och anför att om personer som söker ersättning hos kassan uppger sina adressuppgifter gäller det, i förhållande till förslaget, något svagare sekretesskyddet i 28 kap. 1 § OSL. *Malmö kommun* framhåller att barn och vuxna med funktionsnedsättning ofta har många fler kontakter med myndigheter och olika aktörer än personer utan funktionsnedsättning, och kommunen önskar att denna fråga ses över ytterligare för att kunna säkerställa sekretess i alla led av insatsen. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO*) anser att även stödboenden bör omfattas av den nya sekretessbestämmelsen, eftersom det i dag förekommer att barn med skyddsbehov placeras i sådana verksamheter, även om det inte är vanligt och inte heller eftersträvansvärt. *Journalistförbundet* anser att utformningen av den föreslagna sekretessbestämmelsen riskerar att leda till att inga eller väldigt få uppgifter lämnas ut, vilket får negativa konsekvenser för möjligheten att granska verksamheterna journalistiskt. *Örnsköldsviks kommun* påpekar att verksamheter kan bedrivas under längre tid än 40 år och anser att det bör övervägas om sekretessen bör gälla längre än så. Journalistförbundet anser däremot att det är viktigt att uppgifter om skyddade bonden inte förblir hemliga efter det att verksamheten avslutas och önskar ett förtydligande om vad som gäller i det hänseendet.

Ingen remissinstans har särskilt kommenterat förslaget om en sekretessbrytande bestämmelse mellan en kommun eller en region och en socialnämnd.

Vad gäller förslaget om att meddelarfriheten ska inskränkas, avstyrker Journalistförbundet och *TU Medier i Sverige (TU)* förslaget. Förbundet avstyrker vidare att den nya bestämmelsen innehåller ett omvänt skaderekvisit och efterfrågar en avvägning mellan intresset för offentlighet och

det motstående intresset av sekretess. TU anser att det saknas en redovisning som styrker att sekretessintresset överväger insynsintresset.

Skälen för utkastets förslag

Behovet av sekretess hos kommuner och regioner

Så som vissa av remissinstanserna har påpekat, däribland *SKR*, kan adressuppgifter till skyddade boenden i flera fall finnas hos kommunens socialtjänst utan att uppgifterna hör till ett individärende samtidigt som det ändå kan finnas ett behov av att kunna sekretessbelägga uppgifterna. I likhet med departementspromemorian, görs bedömningen i detta utkast till lagrådsremiss att det ligger i sakens natur att verksamheter som bedriver skyddade boenden ibland behöver ha hemlig adress för att syftet med verksamheten ska kunna upprätthållas. Ett bristande sekretesskydd hos kommun eller region för adressuppgifter till skyddade boenden kan drabba verksamhetens möjligheter att skydda såväl de som vistas i boendena som den personal som arbetar där. Samma behov av sekretesskydd finns även för HVB som bedrivs på ett sätt som motsvarar skyddat boende.

Utformningen av sekretesskyddet hos kommuner och regioner

I likhet med vad som föreslås i promemorian bör det införas en ny bestämmelse som gör det möjligt att sekretessbelägga uppgifter om adress till skyddade boenden och HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende. Även beteckning på fastighet där sådan verksamhet bedrivs eller tomträtt i fastighet där verksamhet bedrivs bör kunna sekretessbeläggas, eftersom sådana uppgifter leder till uppgifter om adress. Bestämmelsen bör göra det möjligt att sekretessbelägga de aktuella uppgifterna till både kommunala och enskilt drivna skyddade boenden hos kommuner och regioner även i andra sammanhang än då uppgifterna förekommer i ett individärende hos socialtjänsten.

Verksamheter som bedriver skyddat boende kan vara utformade för att ta emot målgrupper med ett mycket stort skyddsbehov. Vissa av dessa verksamheter har hemlig adress som en del av skalskyddet och att röja adressen skulle kunna få mycket allvarliga och ibland livshotande konsekvenser för dem som vistas där. Vad gäller den avvägning som *TU* efterfrågar, bedöms att intresset för offentlighet måste stå tillbaka för det starka skyddsintresse som kan finnas hos enskilda individer. Bestämmelsen bör därför förses med ett omvänt skaderekvisit. Vid ett omvänt skaderekvisit är utgångspunkten att uppgiften i fråga omfattas av sekretess. I motsats till vad *Journalistförbundet* uppfattar, är det huvudsakliga syftet med bestämmelsen inte att skydda verksamheterna i sig, utan att skydda syftet med verksamheten – nämligen att bereda skydd – och därigenom de personer som vistas i eller kan komma att vistas i dessa verksamheter.

Sekretess bör gälla hos kommunen eller regionen för uppgift om adress till skyddat boende och till HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Sekretess bör även gälla för beteckningen på en fastighet där sådan verksamhet bedrivs eller tomträtt i en fastighet där sådan verksamhet bedrivs. I motsats till vad *IVO* framför, bedöms att det inte föreligger tillräckliga skäl för att bestämmelsen även ska vara

tillämplig för stödboenden. Som IVO själv anför, är det inte vanligt förekommande att personer med ett stort skyddsbehov placeras i stödboende och det kan därutöver ifrågasättas om det är en lämplig lösning.

Journalistförbundet efterfrågar ett förtydligande av vad som gäller i sekretesshänseende för verksamhet som tidigare har bedrivits, men inte längre bedrivs i dessa former. Bestämmelsen förutsätter att verksamhet som skyddat boende eller HVB som motsvarar skyddat boende bedrivs. Verksamhet som inte längre har denna inriktning omfattas inte av bestämmelsen. Det framgår emellertid av 7 kap. 5 § OSL att om sekretessen för en uppgift i en allmän handling enligt OSL är begränsad till en viss tid så räknas tiden från handlingens tillkomst, om inte annat anges i denna lag eller i förordning som denna lag hänvisar till. Det betyder att en uppgift om ett skyddat boende eller HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende hos en kommun eller en region med stöd av den föreslagna bestämmelsen kommer att gälla i 40 år efter det att uppgiften tillkom hos kommunen eller regionen.

Det finns, i linje med vad bl.a. *Försäkringskassan* framhåller, alltid en risk att enskilda, utan att behöva göra det, uppger adressuppgifter till det skyddade boendet där de vistas. I en sådan situation kan det, beroende på till vilken myndighet som uppgiften lämnas, finnas ett svagare sekretesskydd än enligt den nya bestämmelse som föreslås. Skulle ett myndighetsbeslut i ett sådant ärende överklagas till allmän förvaltningsdomstol blir den föreslagna sekretessbestämmelsen, vilket *Förvaltningsrätten i Stockholm* påpekar, inte heller tillämplig i domstolen. Sekretesskyddet för adressuppgifter till skyddat boende m.m. kan därför komma att bli svagare än avsett hos vissa myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna. I motsats till *Skatteverket*, bedöms dock inte att det framkommit sådana starka skäl som motiverar att sekretessbelägga adressuppgifter till skyddade boenden oavsett i vilken verksamhet de förekommer. Det kan också i sammanhanget erinras om att det finns sekretessbestämmelser i 21 kap. 3 och 3 a §§ OSL som är direkt tillämpliga i all offentlig verksamhet till skydd för uppgifter om enskilda (se avsnitt 8.3). Även med hänvisning till det regelverk som föreligger i övrigt, saknas det skäl att i detta sammanhang, vilket *Malmö kommun* efterfrågar, närmare utreda om sekretesskyddet är tillräckligt för barn och vuxna med många myndighetskontakter.

Sekretessen för uppgift i en allmän handling bör utsträckas till att gälla i högst 40 år eftersom det är angeläget att kunna sekretessbelägga de aktuella uppgifterna till ett skyddat boende eller ett HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende under hela den tid som de aktuella boendena kan tänkas bedriva verksamhet. Med hänvisning till det som anförts ovan i fråga om beräkning av sekretesstid, är det inte, vilket *Örnsköldsviks kommun* efterfrågar, befogat med en längre tid än den som föreslås.

Sekretessbrytande bestämmelse

En uppgift för vilken sekretess gäller hos en myndighet får enligt huvudregeln inte röjas för andra myndigheter (8 kap. 1 § OSL). I en kommunal nämndorganisation ses varje nämnd med underlydande förvaltning som en myndighet (SOU 2003:99 s. 239). Uppgifter om skyddade

boenden och HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddade boenden kan dock av organisatoriska skäl behöva lämnas från en nämnd till en annan, t.ex. i samband med upphandling av boenden om en annan nämnd än socialnämnden gör upphandlingen eller när flera nämnder gör en gemensam upphandling. På motsvarande sätt kan uppgifter ibland också behöva lämnas från en socialnämnd i en kommun till en socialnämnd i en annan kommun eller från en region till en kommun. Så kan exempelvis vara fallet om en kommun av säkerhetsskäl inte kan verkställa ett beslut om placering i skyddat boende inom den egna kommunen eller i ett skyddat boende som kommunen har ingått ramavtal med, och därför behöver höra sig för om befintliga skyddade boenden i andra kommuner. För att en socialnämnd ska kunna fullgöra sina uppgifter och verkställa beslut om placering av enskilda i skyddade boenden behöver nämnden därför ha tillgång till olika aktuella uppgifter, däribland adressuppgifter, t.ex. om de verksamheter som kan ha upphandlats. Det bedöms därför, i likhet med den bedömning som görs i promemorian, finnas ett berättigat behov av en sekretessbrytande bestämmelse för att möjliggöra socialnämndens tillgång till sådana uppgifter. Befintliga sekretessbrytande bestämmelser i OSL bedöms inte vara tillämpliga. En bestämmelse bör därför införas enligt vilken sekretessen i den föreslagna nya bestämmelsen inte hindrar att uppgift lämnas från en kommun eller en region till en socialnämnd om uppgiften kan antas ha betydelse för socialnämndens verkställighet av beslut om placering av enskild i HVB som bedriver verksamhet som motsvarar skyddade boenden eller i skyddat boende. Det bör noteras att trots den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen kommer också den mottagande kommunen att omfattas av den föreslagna bestämmelsen. I enskilda ärenden kommer dessutom de aktuella uppgifterna att omfattas av sekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL.

Meddelarfriheten bör inskränkas för vissa uppgifter hos kommuner och regioner

Såsom även redogörs för i avsnitt 8.5 har det i förarbetena till offentlighets- och sekretesslagstiftningen ansetts att sådan allmän verksamhet som faller utanför myndighetsutövning generellt sett är i mindre behov av offentlig granskning. I allmänhet bör man därför kunna ge företräde åt tystnadsplikt till skydd för en enskild som träder i frivillig förbindelse med en myndighet. Som en grundläggande utgångspunkt gäller att undantag från meddelarfriheten bör göras endast i de fall där sekretessintresset är så starkt att man knappast kan tänka sig någon situation där insynsintresset väger över (Ds Ju 1975:22 s. 197–198 och prop. 1979/80:2 s. 110 Del A). Konsekvensen av att insynsintresset ges företräde är att det i det enskilda fallet kan uppstå hot för liv, hälsa och säkerhet för enskilda personer om adressuppgifterna röjs. I enlighet med den intresseavvägning som TU efterfrågar, finns det därför starka skäl för att låta insynsintresset i sådana ärenden stå tillbaka för behovet av att kunna skydda uppgifterna. Vad Journalistförbundet anför om behovet av insyn ändrar inte den bedömningen. Bestämmelsen i 26 kap. 15 § OSL bör därför ändras för att detta ska framgå. Motsvarande inskränkning i meddelarfriheten bör till följd av samma överväganden gälla också för samma uppgifter som enligt

förslaget till ny bestämmelse också ska omfattas av sekretess hos en kommun eller en region.

Sammanfattning

Sekretess bör alltså gälla hos kommun eller region för uppgift om adress till skyddat boende eller hem för vård eller boende som bedriver verksamhet i form av skyddat boende om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma bör gälla för uppgift om beteckning på fastighet och för uppgift om tomträtt. Det bör finnas en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör att uppgifterna får lämnas från en kommun eller en region till en socialnämnd om uppgifterna kan antas att ha betydelse för socialnämndens verkställighet av beslut om placering. Någon meddelarfrihet ska inte gälla för uppgift om adress, fastighetsbeteckning eller tomträtt om uppgifterna förekommer hos en kommun eller region.

8.7 Folkbokföring vid vistelse i skyddat boende

Utkastets förslag: En persons vistelse i skyddat boende ska inte leda till ändrad folkbokföring.

Utredningens förslag överensstämmer med utkastets förslag. I utkastet görs en lagteknisk förändring.

Remissinstanserna: Endast tre remissinstanser yttrar sig över förslaget. *Skatteverket* tillstyrker utredningens förslag. Myndigheten föreslår att socialnämnden bör vara skyldiga att informera Skatteverket när ett beslut om placering i ett skyddat boende har fattats för att öka Skatteverkets möjlighet till korrekt folkbokföring. *Försäkringskassan* tillstyrker utredningens förslag, men noterar att ändringen kan komma att påverka Försäkringskassans möjlighet att utreda bidragstagares faktiska boendesituation. *Rädda Barnen* påpekar att det förekommer att personer som placeras i skyddat boende utan att folkbokföringsadressen ändras får sin post levererad hem till den ursprungliga adressen där den misstänkte förövaren kan bo, vilket kan leda till säkerhetsrisker för den våldsutsatta.

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

Placering i skyddat boende ska inte leda till ändrad folkbokföring

Det framgår av 6 § folkbokföringslagen (1991:481) att en person ska folkbokföras på den fastighet och i den kommun där han eller hon är att anse som bosatt. Den kommun där en person är folkbokförd är hans eller hennes folkbokföringsort. Enligt 7 § samma lag anses en person vara bosatt på den fastighet där han eller hon regelmässigt tillbringar eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila. En person ska anses regelmässigt tillbringa sin dygnsvila på en fastighet där han eller hon under sin normala livsföring tillbringar

dygnsvilan minst en gång i veckan eller i samma omfattning men med en annan förläggning i tiden.

Den som är folkbokförd och har flyttat ska inom en vecka anmäla detta till Skatteverket (25 § samma lag). I folkbokföringslagen finns dock vissa bestämmelser om när en vistelse inte ska anses leda till ändrad bosättning (se 8–11 och 15 §§ samma lag). Ett sådant undantag finns i 9 § folkbokföringslagen. En vistelse ska enligt den bestämmelsen inte anses leda till ändrad bosättning bl.a. om vistelsen föranleds enbart av vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare. Ett ytterligare sådant undantag finns i 8 § folkbokföringslagen, som innebär att folkbokföringen inte ska ändras om en person under en på förhand bestämd tid på högst ett år regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet än den där han eller hon har sin egentliga hemvist. Den bestämmelsen tar sikte på kortare vistelser på annan ort som oftast föranleds av tidsbegränsade kortare anställningar eller studier (prop. 2012/13:120 s. 75) och förutsätter därmed en avsikt att efter vistelsen i en annan fastighet återvända till den tidigare bostaden. För personer som vistas i skyddat boende är det dock ofta inte möjligt att på förhand veta om det går att återvända till den tidigare bostaden, exempelvis för att det finns säkerhetsskäl som talar emot det.

Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan folkbokföringslagen alltså i praktiken ställa krav på att personer som placeras i ett skyddat boende ska folkbokföras på det skyddade boendets adress. Det kravet kan dock stå i ett direkt motsatsförhållande till själva syftet med insatsen skyddat boende, nämligen att ge skydd i form av en tillfällig vistelse i en annan bostad än det egna hemmet. I likhet med utredningens bedömning, bör en persons vistelse i ett skyddat boende inte leda till ändrad bosättning enligt folkbokföringslagen.

Konsekvenser av att folkbokföringsadressen inte ändras

Enligt *Försäkringskassan* får myndigheten i dag en impuls från Skatteverket om en persons adress ändras till ”utan känd hemvist”. Den omständigheten att några i familjen inte längre bor i den gemensamma bostaden kan påverka rätten till t.ex. bostadsbidrag (se avsnitt 10). Om Försäkringskassan inte längre kommer att få en sådan impuls finns enligt myndigheten en risk att felaktig ersättning kan komma att betalas ut. *Skatteverket* anför att förutsättningarna för att uppgifter om folkbokföringen är korrekta skulle öka om socialtjänsten ålades en skyldighet att informera Skatteverket när ett beslut om placering i ett skyddat boende har fattats. Exempelvis har kommunen i dag en skyldighet att underrätta Skatteverket när den har beslutat om en vistelse i en sådan bostad för äldre människor som avses i 5 kap. 5 § SoL i en annan kommun, om vistelsen är sådan att den inte ska anses leda till ändrad bosättning enligt 15 § folkbokföringslagen (se 3 b § folkbokföringsförordningen [(1991:749]).

Frågorna om en underrättelseskyldighet från kommunen till Skatteverket och om en reglering som säkerställer att Försäkringskassan får information om att en person som har beviljats insatsen skyddat boende inte längre är bosatt på adressen behöver analyseras vidare och behandlas därför inte i detta utkast till lagrådsremiss.

Rädda Barnen pekar på säkerhetsrisker för den våldsutsatta som följd av vilken adress personens post levereras till. För den enskilde finns vissa möjligheter att själv bestämma vilken adress som dennes post ska gå till. Till Skatteverket kan anmälas en adress dit posten ska gå (särskild postadress). För den som har skyddad folkbokföring eller sekretessmarkering (se avsnitt 8.3) kan Skatteverket förmedla post.

9 Personuppgiftsbehandling

Utkastets förslag: Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska gälla vid verksamhet enligt den nya lagen. I lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska därför sådan verksamhet läggas till i uppräkningen av vad som avses med socialtjänst.

Utkastets bedömning: Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling i övrigt som förslagen i detta utkast till lagrådsremiss ger upphov till. Någon ytterligare reglering om denna behandling behöver inte införas.

Utredningens bedömning: Utredningen har endast berört den personuppgiftsbehandling som förslagen ger upphov till i fråga om förslaget om socialnämndens skyldighet att lämna statistiska uppgifter till Socialstyrelsen.

Remissinstanserna: Endast *Integritetsskyddsmyndigheten* (*IMY*, tidigare *Datainspektionen*) lämnar synpunkter på den behandling av personuppgifter som förslagen ger upphov till och då bara på förslaget om obligatorisk registerkontroll.

Promemorian behandlar inte frågan om den personuppgiftsbehandling som förslagen i promemorian ger upphov till.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans utom IMY väcker frågan om personuppgiftsbehandling. IMY, som granskat förslagen huvudsakligen utifrån myndighetens uppgift att arbeta för att människors grundläggande fri- och rättigheter skyddas i samband med behandling av personuppgifter, har inte något att invända mot förslaget.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Behandling av personuppgifter

Den huvudsakliga regleringen av personuppgifter finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här kallad EU:s dataskyddsförordning. EU:s dataskyddsförordning kompletteras av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen) och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

EU:s dataskyddsförordning utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Förordningen skyddar fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter. Dataskyddet är en del av den grundläggande rättigheten om skydd för den enskildes privatliv. Förordningen ska tillämpas på sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis företas på automatisk väg samt på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register (artikel 2.1). Behandling är ett vidsträckt begrepp och omfattar exempelvis insamling, registrering, lagring, bearbetning eller utlämnande genom överföring (artikel 4.2).

EU:s dataskyddsförordning utgår från att varje behandling av personuppgifter måste ha en rättslig grund. För att behandlingen ska vara laglig måste något av de villkor som anges i artikel 6.1 vara uppfyllt. Vidare måste behandlingen följa de allmänna principer som gäller för all personuppgiftsbehandling, artikel 5.1 i EU:s dataskyddsförordning. När det gäller statliga och kommunala myndigheters behandling av personuppgifter kan den vara laglig med stöd av villkor som anges artikel 6.1 c och e, dvs. att behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse eller nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning.

I 2 kap. 1 och 2 §§ dataskyddslagen anges att personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 6.1 c respektive e i EU:s dataskyddsförordning, om behandlingen enligt lag eller annan författning är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse eller för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning. Grunden för behandlingen ska dessutom enligt artikel 6.3 vara fastställd i unionsrätten eller i nationell rätt.

Behandling av känsliga personuppgifter

Behandlingen av vissa uppgiftstyper, t.ex. uppgifter om hälsa, anses som särskilt känslig och omfattas därför av särskilda begränsningar (artikel 9.1). Sådana känsliga personuppgifter får bara behandlas om vissa förutsättningar är uppfyllda i enlighet med artikel 9.2. Enligt artikel 9.2 h får behandling av känsliga personuppgifter ske om den är nödvändig av skäl som hör samman med bl.a. tillhandahållande och förvaltning av social omsorg på grundval av unionsrätten eller den nationella rätten eller enligt avtal med yrkesverksamma på hälsoområdet.

Härutöver ställs genom artiklarna 9.2 h och 9.3 krav på att uppgifterna behandlas under tystnadsplikt.

Personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av förslagen om skyddat boende

Syftet med förslagen till nya bestämmelser om insatsen skyddat boende är bl.a. att lagreglera insatsen och att göra den tillståndspliktig, stärka barnrättsperspektivet för barn i skyddade boenden och säkerställa barnets rätt till skolgång, hälso- och sjukvård, tandvård, stöd och behandling. Den personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av förslagen är kopplad till ärendehandläggning.

Förslagen medför att socialtjänsten, skyddade boenden, skolor och de allmänna förvaltningsdomstolarna kommer att behandla personuppgifter i

sin handläggning av ärende och mål. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kommer att behandla personuppgifter inom ramen för sin tillsynsverksamhet.

Personuppgifterna som kommer att behandlas med anledning av förslagen är emellertid sådana som redan i dag behandlas inom respektive verksamhet. För den behandling av personuppgifter som är nödvändig finns redan i dag ett omfattande regelverk.

Personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten

Så som anges ovan kommer personuppgifter att behövas behandlas inom socialtjänsten. De handlar om uppgifter om vuxna och barn som placeras i skyddade boenden och om andra enskilda som berörs av deras ärenden. Personuppgifter behöver också behandlas inom ramen för tillstånds- och tillsynsärenden. Även känsliga personuppgifter, exempelvis rörande hälsa, kan komma att behandlas. Uppgifterna kommer att dokumenteras i enlighet med respektive verksamhets bestämmelser om dokumentation. Den rättsliga grunden för behandlingen av såväl personuppgifter som känsliga personuppgifter är att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse och som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Den rättsliga grunden för förslagen fastställs genom de föreslagna bestämmelserna. Verksamheten bedrivs på grundval av nationell rätt och i enlighet med verksamhetslagstiftningen på området.

De materiella bestämmelser som ligger till grund för personuppgiftsbehandling inom socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL är, utöver de EU gemensamma bestämmelserna, lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

De närmare ändamålen för personuppgiftsbehandlingen finns i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och i 12 kap. SoL. För att verksamhet enligt den nya lagen, så som socialnämndens handläggning i ärenden om underställning av beslut om omedelbar placering och ansökan om placering i skyddat boende, ska omfattas av detta regelverk bör verksamheten läggas till i uppräkningen i 2 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Vad gäller frågan om huruvida personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig bör det beaktas att det är fråga om åtgärder för att säkerställa tryggheten och säkerheten för barn och vuxna som är i behov av insatsen skyddat boende samt att det inte är fråga om någon annan typ av uppgifter än sådana som redan i dag hanteras av berörda verksamheter. I lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten finns även bestämmelser som skyddar personuppgifterna från en alltför långtgående behandling. Där anges t.ex. att känsliga personuppgifter endast får behandlas under förutsättning att kravet på tystnadsplikt är uppfyllt (7 § tredje stycket). I fråga om tystnadsplikt finns sekretessbestämmelser i t.ex. 26 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL och bestämmelser om tystnadsplikt i bl.a. 15 kap. SoL (prop. 2017/18:171 s. 97–106).

I lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten finns också bestämmelser om att känsliga personuppgifter eller uppgifter i

övrigt om ömtåliga personliga förhållanden inte, med vissa undantag, får tas in i sammanställningar av personuppgifter (7 a §). Även i förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten finns skyddande bestämmelser, bl.a. bestämmelser om sökbegrepp och samkörning av uppgifter.

När det gäller behandlingen som omfattar personuppgifter som rör lagöverträdelser finns också begränsningar. Av 7 § första stycket 3 och andra stycket lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten följer att uppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får behandlas inom socialtjänsten endast om uppgifterna har lämnats i ett ärende och är nödvändiga för verksamheten. Med socialtjänst avses i den lagen bl.a. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare (2 § första stycket 1). Den eventuella behandling av uppgifter om lagöverträdelser som förslagen i detta utkast till lagrådsremiss ger upphov till i ärenden inom socialtjänsten omfattas således av denna bestämmelse. Frågan om behandlingen av uppgifter om lagöverträdelser vid den föreslagna registerkontrollen av personal på boenden behandlas i avsnitt 7.3.

Mot denna bakgrund bör det föreslagna tillägget i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten innebära att den personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten som förslagen ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning.

Personuppgiftsbehandling inom hälso- och sjukvården

Förslaget om att ett barn som placeras i ett skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning innebär att personuppgifter kommer att behandlas inom hälso- och sjukvården. De handlar om personuppgifter rörande de barn och unga som är placerade i skyddat boende och som genomgår hälsoundersökningen. Även känsliga personuppgifter, främst rörande barnets eller den unges hälsa, kommer att behandlas. För den personuppgiftsbehandlingen finns kompletterande bestämmelser i patientdatalagen (2008:355). Några ytterligare bestämmelser behövs inte införas.

I fråga om tystnadsplikt finns sekretessbestämmelser i t.ex. 25 kap. offentlighets- och sekretesslagen och bestämmelser om tystnadsplikt i bl.a. 6 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659) (prop. 2017/18:171 s. 97–106).

Personuppgiftsbehandling vid domstolarna

Som anges ovan kommer förslagen att medföra att de allmänna förvaltningsdomstolarna kommer att behandla personuppgifter. Det handlar om uppgifter i mål och ärenden som rör ett barns placering i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. De personuppgifter som behöver behandlas kan även innefatta känsliga personuppgifter. Den rättsliga grunden för behandlingen är att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse och som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Den rättsliga grunden för förslagen fastställs genom de förslagna bestämmelserna. Verksamheten bedrivs på grundval av nationell rätt och i enlighet med verksamhetslagstiftningen på området.

I fråga om tystnadsplikt finns sekretessbestämmelser för förvaltningsdomstolar i t.ex. 43 kap. 1 och 2 §§ OSL. De närmare ändamålen för personuppgiftsbehandlingen finns i domstolsdatalagen (2015:728) och domstolsdataförordningen (2015:729).

Vad gäller frågan om huruvida personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig bör det beaktas att det är fråga om åtgärder för att säkerställa tryggheten och säkerheten för barn och vuxna som är i behov av insatsen skyddat boende samt att det inte är fråga om någon annan typ av uppgifter än sådana som redan i dag hanteras av domstolarna. I domstolsdatalagen finns även bestämmelser som skyddar personuppgifterna från en alltför långtgående behandling. Där anges t.ex. att känsliga personuppgifter inte får behandlas enbart på grund av vad som är känt om personen utifrån känsliga personuppgifter. Det finns också bestämmelser som bl.a. förbjuder användningen av sökbegrepp som avslöjar känsliga personuppgifter, uppgifter om nationell anknytning eller uppgifter om brott eller misstanke om brott. Även i domstolsdataförordningen finns det bestämmelser som begränsar användningen av sökbegrepp.

Mot denna bakgrund bör den personuppgiftsbehandling inom förvaltningsdomstolarna som förslagen ger upphov till vara förenliga med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för personuppgiftsbehandlingen. Någon ytterligare reglering om denna behandling behöver inte införas.

Personuppgiftsbehandling inom utbildningsväsendet

Som anges ovan kommer förslagen att medföra att utbildningsväsendet kommer att behandla personuppgifter. Barn som vistas i skyddat boende kan behöva tas emot i en skola. De personuppgifter som behöver behandlas torde i regel inte innefatta känsliga personuppgifter, även om en behandling av sådana uppgifter inte kan uteslutas i det enskilda fallet.

Den rättsliga grunden för behandlingen är att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse och som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Den rättsliga grunden för förslagen fastställs genom de föreslagna bestämmelserna. Verksamheten bedrivs på grundval av nationell rätt och i enlighet med verksamhetslagstiftningen på området. I fråga om tystnadsplikt finns sekretessbestämmelser för enskild i utbildningsverksamhet i t.ex. 23 kap. 1 och 2 §§ OSL. De närmare ändamålen för personuppgiftsbehandlingen finns i 26 a kap. skollagen (2010:800).

Vad gäller frågan om huruvida personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig bör det beaktas att det är fråga om åtgärder för att säkerställa tryggheten och säkerheten för elever som är i behov av insatsen skyddat boende samt att det inte är fråga om någon annan typ av uppgifter än sådana som redan i dag hanteras av skolväsendet. I skollagen finns även bestämmelser som skyddar personuppgifterna från en alltför långtgående behandling. Där finns bestämmelser som bl.a. begränsar användningen av sökbegrepp.

Mot denna bakgrund bör den personuppgiftsbehandling inom utbildningsväsendet som förslagen ger upphov till vara förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgifts-

området utgör tillräcklig reglering för personuppgiftsbehandlingen. Någon ytterligare reglering om denna behandling behöver inte införas.

Sammanfattning

Förslagen till nya bestämmelser om insatsen skyddat boende innebär att personuppgifter kommer att behandlas inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården, domstolarna och utbildningsväsendet. Personuppgifterna är sådana som redan i dag behandlas inom respektive verksamhet, och det finns ett omfattande regelverk för sådan personuppgiftsbehandling. Personuppgiftsbehandlingen har stöd i EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen och nationell rätt. Ett tillägg bör dock göras i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten så att det står klart att även verksamhet enligt den nya lagen omfattas av den förstnämnda lagen. Grunden för personuppgiftsbehandlingen inom respektive verksamhet är fastställd i nationell rätt. Personuppgiftsbehandlingen som förslaget ger upphov till bedöms vara proportionerlig. Någon ytterligare reglering av personuppgiftsbehandlingen, utöver den nu nämnda, behövs inte.

10 Frågan om socialförsäkringsförmåner bör analyseras vidare

Utkastets bedömning: Frågan om socialförsäkringsförmåner under den tid ett barn vistas i ett skyddat boende bör analyseras vidare.

Utredningen behandlar inte frågan.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan.

Promemorians bedömning överensstämmer med utkastets bedömning.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig över bedömningen, däribland *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF),* instämmer i att socialförsäkringsbalkens bestämmelser om barnbidrag, bostadsbidrag och underhållsstöd kan behöva ändras som en följd av förslaget att införa skyddat boende som en ny placeringsform. *Myndigheten för föräldrarätt och föräldraskapsstöd (MFoF)* menar att ekonomiska frågor ofta utgör en grundläggande konfliktdrivande faktor mellan föräldrar och framhåller vikten av att det genomförs en översyn av behovet av förändringar i socialförsäkringsbalkens bestämmelser i den del som avser skyddsplacerade föräldrars rätt till barnbidrag.

Skälen för bedömningen: Ett barns vistelse i ett skyddat boende skiljer sig normalt åt från situationen då ett barn får vård utanför det egna hemmet. En förutsättning för en placering är t.ex. att barnet vistas där tillsammans med en vårdnadshavare. Även om en sådan placering på grund av omständigheter i det enskilda fallet kan komma att bli långvarig, är placeringsformen främst av kortvarig natur, då syftet med placeringen är att skydda och stödja den utsatte och att under en period komma bort från en utsatt situation och få möjlighet att skapa sig en ordnad tillvaro. I likhet med vad som anges i promemorian bör frågan om särskilda bestämmelser för vissa socialförsäkringsförmåner ska gälla under den tid ett barn

vistas i ett skyddat boende analyseras vidare. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utkastets förslag: De föreslagna ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2023, förutom de föreslagna ändringarna i skollagen som ska träda i kraft den 3 juli 2023.

Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för ärenden och mål om tillsyn som har inletts före ikraftträdandet.

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som före ikraftträdandet påbörjat en verksamhet i form av skyddat boende ska senast den 1 november 2023 ansöka om tillstånd enligt socialtjänstlagen för att få fortsätta bedriva verksamheten. En verksamhet som påbörjats utan tillstånd får endast fortsätta fram till dess att ett slutligt beslut i tillståndsärendet fått laga kraft.

Utkastets bedömning: Några ytterligare övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag överensstämmer inte med utkastets förslag i fråga om tidpunkt för ikraftträdande. Utredningen föreslår inte heller några övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna: *Sundbybergs kommun* framhåller att arbetet i skyddade boenden först efter en övergångsperiod kommer att kunna bedrivas på det sätt som utredningen föreslår. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* anser att jourerna måste ges möjlighet att ställa om sin verksamhet under minst ett års tid efter det att förslagen trätt i kraft för att jourerna ska kunna anpassa sin verksamhet till de nya kraven. Bland andra *Inspektionen för vård och omsorg* (*IVO) och Göteborgs kommun* anser att övergångsbestämmelser behövs i fråga om tillståndsplikten för att ett nära förestående ikraftträdande inte ska skapa problem för tillståndssökande eller för IVO. IVO anser att övergångsbestämmelser ger tydlighet och bättre förutsättningar för både IVO och enskilda aktörer att kunna anpassa sig till de nya reglerna. IVO grundar sin uppfattning på erfarenheterna från när tillståndsplikt infördes för stödboenden utan övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med utkastets förslag i fråga om förslaget till övergångsbestämmelse för verksamheter som bedriver skyddat boende. I promemorian föreslås att skyddade boenden senast inom två månader efter ikraftträdandet ska ansöka hos IVO om tillstånd för att få fortsätta bedriva verksamheten. Promemorian överensstämmer inte med utkastets förslag i fråga om tidpunkt för ikraftträdande. I promemorian föreslås inte heller någon övergångsbestämmelse vad gäller ärenden och mål om tillsyn.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser har kommenterat förslaget. *Unizon* avstyrker förslaget och anser att det inte är genomförbart

ekonomiskt eller praktiskt inom den tidsram som anges. *Örnsköldsviks kommun* föreslår att tiden som en verksamhet har på sig att ansökan om tillstånd efter ikraftträdandet ska justeras till sex månader. Enligt kommunen är det viktigt att ge verksamheter förutsättningar att kunna möta de nya kraven.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Ikraftträdande

Det är angeläget att utkastets förslag träder i kraft så snart som möjligt. Det föreslås att detta sker den 1 juli 2023, förutom förslagen om ändringar i skollagen (2022:1315) som föreslås träda i kraft den 3 juli 2023. Förslaget om ett ikraftträdande den 1 juli 2023 är baserat utifrån den process som föregår lagändringar. Skälet till att ändringarna i skollagen föreslås träda i kraft den 3 juli 2023 är att undvika en kollision mellan föreslagna författningar med anledning av att lagen (2022:131) om ändring i skollagen (2010:800) träder i kraft den 2 juli 2023.

Övergångsbestämmelser för tillsynen

Som redogörs för i avsnitt 7.1 utövar IVO tillsyn över skyddade boenden redan i dag. Äldre föreskrifter bör därför fortfarande gälla för ärenden och mål om tillsyn som har inletts före ikraftträdandet.

Övergångsbestämmelser vid införandet av tillståndsplikt

I avsnitt 7.2 föreslås att skyddade boenden ska vara tillståndspliktiga. Det föreslås i promemorian att ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som före ikraftträdandet påbörjat verksamhet i form av skyddat boende senast två månader efter ikraftträdandet ska ansöka om tillstånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) för att få fortsätta bedriva verksamheten. En verksamhet som påbörjats utan tillstånd ska enligt förslaget endast få fortsätta fram till dess att ett slutligt beslut i tillståndsärendet fått laga kraft.

Det bör, i likhet med vad som anförs i promemorian, införas övergångsbestämmelser som möjliggör för enskilda utförare att få en viss tid på sig efter det att de nya reglerna har trätt i kraft för att lämna in en ansökan till IVO. Det ger både de enskilda utförarna och kommunerna förutsättningar att kunna hantera omställningen till tillståndsplikt på ett sätt som inte drabbar skyddsbehövande individer.

Så som *Örnsköldsviks kommun* påpekar är det viktigt att verksamheterna ges förutsättningar att möta nya krav. Även *Unizon* pekar på att tidsramen på två månader för förberedelser är kort.

Det framstår som sannolikt att verksamheter som vill ansöka om tillstånd kan behöva genomföra förberedelseåtgärder vad avser t.ex. rekrytering, utbildning och implementering av nya rutiner, vilket kan ta viss tid För detta ändamål har också regeringen inrättat ett tillfälligt statsbidrag, med syfte att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver stöd för att utveckla kvaliteten i verksamheten (förordningen [2022:291] om tillfälligt statsbidrag till ideella organisationer för kvalitetshöjande åtgärder på skyddade boenden). Samtidigt är det angeläget att de nya bestämmelserna om tillståndsplikt får genomslag inom en inte alltför

utsträckt tidsram. Som anges i avsnitt 7.2 är syftet med att skyddade boenden ska vara tillståndspliktiga ytterst att motverka de risker som annars kan finnas för våldsutsatta personer och medföljande barn som vistas i sådana boenden. Tiden mellan ikraftträdandet av de föreslagna ändringarna och tidpunkten för när ansökan senast ska ha inkommit till IVO bör vid denna avvägning i stället för två månader uppgå till fyra månader.

Några övergångsbestämmelser till ändringarna i lagen om register-kontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn behövs inte

I avsnitt 7.3 föreslås att lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn också ska omfatta skyddade boenden. I likhet med när lagen infördes bedöms övergångsbestämmelser inte vara behövliga (se prop. 2006/07:37 s. 28). Avgörande för tidpunkten när det föreligger en skyldighet att företa registerkontroll är ett erbjudande om anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande. Detta medför att det även i sådana fall då en anställning påbörjats en kortare tid efter den 1 juli 2023 – någon eller några månader senare – inte är säkert att en registerkontroll har varit obligatorisk enligt lagen, eftersom erbjudandet kan ha skett t.ex. under juni månad 2023.

12 Konsekvenser av förslagen

Utkastets bedömning: Förslagen leder till ökade kostnader för kommunerna, regionerna och staten. Den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas för de kostnader som följer av nya åligganden och ambitionshöjningar. Den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som de nya åligganden och ambitionshöjningarna innebär får anses vara nödvändig mot bakgrund av förslagens syften.

Förslagen förväntas ha positiva effekter för bl.a. barnets rättigheter, det brottsförebyggande arbetet, jämställdheten, skyddsbehövande personer och samhällsekonomin.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med utkastets bedömning. Utredningens beräkningar var i vissa avseenden högre och i andra avseenden lägre än nu bedömda kostnader. Därtill lämnas i detta utkast till lagrådsremiss nya förslag med ekonomiska konsekvenser.

Remissinstanserna: Flera kommuner, däribland *Göteborgs kommun och Trollhättans kommun* samt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att kommunernas kostnader har underskattats i utredningens beräkningar.

Örnsköldsviks kommun anser att kostnaden för medföljande barn i skyddat boende kommer att ligga på samma nivå som kostnaden för personer i behov av skydd som placeras i HVB och familjehem.

Region Norrbotten anser att den totala kostnaden för hälsoundersökningar är högre än i utredningens beräkningar.

Domstolsverket uppmärksammar att vissa av förslagen innebär att myndighetsbeslut kan överklagas till domstol, bl.a. vad avser tillstånds-

prövningen hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO), men att dessa kostnader kan vara svåra att beräkna.

De allra flesta remissinstanserna instämmer i bedömningen att förslagen har positiva effekter för barns rättigheter. *Vingåkers kommun* anser att förslag om utredning av barnets behov kan leda till att en del kvinnor drar sig för att lämna en våldsam relation och att barnet därmed kommer att bli kvar i det destruktiva sammanhanget. Denna synpunkt behandlas i avsnitt 6.1.1.

Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige (Roks) uttrycker en oro för att de mindre skyddade boendena kan bli tvingade att lägga ner sin verksamhet utifrån krav på bl.a. bemanning och lokaler.
Jämställdhetsmyndigheten anser att utredningens förslag bidrar till ökat genomslag för de jämställdhetspolitiska målsättningarna.

Promemorians bedömning överensstämmer delvis med utkastets bedömning. Detta utkast till lagrådsremiss innehåller dock nya förslag med ekonomiska konsekvenser.

Remissinstanserna: Några kommuner, däribland *Malmö kommun* och *Sigtuna kommun,* delar inte promemorians bedömning att den tillkommande arbetsuppgiften att underställa förvaltningsrätten ett beslut om omedelbar placering av barn i skyddat boende är av mindre omfattning.

När det gäller bedömningen att bestämmelserna om interkommunal ersättning bör gälla även för elever som placeras i skyddat boende, anser *Linköpings universitet (Barnafrid)* och SKR att skolgången kan innebära en dubbel kostnad för hemkommunen eftersom den vakanta skolplatsen fortfarande innebär en kostnad. *Ljusnarsbergs kommun* noterar att många i skyddat boende har skyddad folkbokföring vilket innebär att vistelsekommunen blir hemkommun enligt 29 kap. 6 § skollagen (2010:800). Detta i sin tur innebär, enligt kommunen, att sådana kommuner som har många skyddade boenden i förhållande till folkmängd får ökad kostnadsbörda eftersom de inte i de fallen kan söka interkommunal ersättning. *Förvaltningsrätten i Stockholm* framhåller vikten av att domstolarna får full täckning för de kostnader som kan uppkomma till följd av de nya måltyperna enligt promemorians förslag. Förvaltningsrätten påtalar bl.a. att det inte kan uteslutas att muntlig förhandling och byte av offentligt biträde kommer att begäras i en del mål om omedelbar placering av barn i skyddat boende. Mot denna bakgrund ställer sig förvaltningsrätten tveksam till bedömningen i promemorian om en genomsnittlig styckkostnad för denna typ av mål som är lägre än medelvärdet för kostnaden för mål enligt socialtjänstlagen. *Förvaltningsrätten i Umeå* framför att det för såväl offentliga biträden som domstolen vid muntlig förhandling i vissa mål av denna typ kommer att finnas behov av tolk.

Merparten av remissinstanserna instämmer i promemorians bedömning att barns rättigheter kommer att stärkas genom förslagen i promemorian om att ett barn ska kunna placeras omedelbart i skyddat boende med endast den ena av två vårdnadshavares samtycke. Några remissinstanser, däribland *Sveriges stadsmissioner* och *Lunds kommun* befarar att en placering i ett skyddat boende med stöd av tvångslagstiftningen riskerar att öka den våldsutsatta vårdnadshavarens ambivalens att söka hjälp vilket kan leda till att färre barn och vuxna får skydd. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.2.2.

Skälen för utkastets bedömning

Underlag för uppskattning av kostnader

Den nationella socialtjänststatistiken är begränsad och omfattar exempelvis inte kommunernas brottsofferstödjande insatser såsom skyddat boende. Uppgifter om sådana boenden, t.ex. antalet placeringar, vistelsetid och kostnader, samlas inte in regelbundet på nationell nivå. Det finns inte heller någon rikstäckande förteckning över skyddade boenden i Sverige. Dock har Socialstyrelsen återkommande genomfört nationella kartläggningar och tagit fram kvalitetsindikatorer som grund för uppföljningar av kvaliteten i skyddade boenden (2013, 2015, 2016 och 2020). Dessa kartläggningar har utgjort underlag för kostnadsbedömningarna i detta utkast till lagrådsremiss. Vidare har uppgifter hämtats från Departementspromemorian Ny modell för statsbidrag till vissa ideella organisationer inom brottsofferområdet (Ds 2019:7), myndighetsrapporter, ideella organisationer och andra aktörer som verkar inom området. Uppgifter har också inhämtats om kostnader för skyddade boenden i Sveriges grannländer, för att tillföra bedömningarna ett jämförande perspektiv.

Antal barn och vuxna i skyddade boenden

I Socialstyrelsen kartläggning av skyddade boenden 2016 uppskattades att 3 500 barn och ungefär lika många vuxna årligen vistas i skyddade boenden. I juni 2020 redovisade myndigheten en ny kartläggning enligt vilken uppskattningsvis 6 500 vuxna och 6 200 barn vistades minst en natt på skyddat boende från den 31 juli 2018 till och med den 1 augusti 2019. Ökningen av antalet barn och vuxna i skyddade boenden förklaras enligt Socialstyrelsen delvis av att antalet boenden och tillgången till platser har ökat. Myndighetens uppskattning utgår från antalet vistelser på mängdnivå och inte antalet unika individer. Det betyder att en och samma individ kan ha varit placerad i flera skyddade boenden under mätperioden. Som framgår av avsnitt 4.3.1 är det sannolikt vanligt med omplaceringar, inte minst bland personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt våldsutsatta med drogrelaterade problem.

Officiell statistik från Norge visar att av de 1 958 vistelser för barn i landets skyddade boenden som registrerades år 2018 innefattades endast 1 452 unika barn, dvs. en fjärdedel av vistelserna rörde endast omplacerade barn (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Barn på krisesenter, juni 2019). I likhet med vad som anförs i promemorian bedöms därför att antalet unika medföljande barn som under ett år vistas i skyddade boenden i Sverige uppgår till omkring tre fjärdedelar av det totala antalet placeringar. Samma bedömning görs avseende vuxna. Antalet unika medföljande barn och vuxna bedöms mot denna bakgrund uppgå till 4 700 respektive 4 880.

Genomsnittlig vistelsetid

Unizon, vars medlemmar driver ungefär en tredjedel av landets skyddade boenden, rapporterar en gradvis minskning av vistelsetiden i boendena under senare år från 66 dygn 2018 till ett genomsnitt av 55 dygn, eller mindre än två månader 2020 (Unizon 2021, Verksamhetsberättelse 2020). Därtill har regeringen tagit flera initiativ som kan förbättra tillgången till

stadigvarande boende för våldsutsatta kvinnor, exempelvis genom olika myndighetsuppdrag. Till skillnad från *SKR* som antar att placeringstiden i skyddat boende kommer att öka, bedöms det som rimligt att utgå från en genomsnittlig vistelsetid i skyddat boende om 60 dygn.

Placeringskostnaden i skyddat boende

Som redovisas i avsnitt 4.2.3 är de flesta skyddade boenden oavsett utförare bemannade dagtid, utrustade med säkerhetsanordningar och har insatser till såväl vuxna som medföljande barn. I framtagandet av promemorian Ny modell för statsbidrag till vissa ideella organisationer inom brottsofferområdet (Ds 2019:7) genomfördes en enkätstudie av bl.a. dygnskostnader för kvinnojourer som driver skyddat boende. Den visade att kvinnojourer i regel debiterar omkring 500–700 kronor per vuxen och 300 kronor per barn och att denna dygnsavgift enligt jourerna täcker omkring hälften av de faktiska kostnaderna för placeringen. Mot denna bakgrund bedöms att en genomsnittlig dygnskostnad i skyddat boende uppgår till omkring 1 200 kronor för vuxna och cirka 400 kronor för barn. Till grund för denna bedömning ligger också uppgifter från aktörer som förmedlar platser i skyddade boenden i Sverige. Skyddat boende innebär i regel självhushåll för enskilda. Vidare delar medföljande barn oftast rum med den vuxna vårdnadshavaren. Det går därför inte att fullt ut jämställa placeringskostnaden i skyddade boenden med kostnaden för en placering i HVB, såsom *Örnsköldsviks kommun* föreslår.

Med hänsyn till det ovanstående uppskattas kommunernas aktuella totalkostnad för placeringar i skyddade boenden till cirka 464 miljoner kronor per år.

Nya kostnader för placering i skyddat boende

Med den reglering som nu föreslås, uppskattas den genomsnittliga dygnskostnaden öka till 1 400 kronor för vuxna och 700 kronor för barn. Ökningen motiveras av förväntad ökad kvalitet i form av t.ex. bättre målgruppsanpassad personal och mer stöd till barn.

Som framgår av avsnitt 5.1.1 är bedömningen att kommunerna redan i dag ansvarar för att vid behov tillhandahålla enskilda skyddat boende. Den ökade kvaliteten i skyddat boende medför därmed en ambitionshöjning. De tillkommande kostnaderna för kommunernas placeringar i skyddat boende bedöms uppgå till cirka 143 miljoner kronor per år.

Placeringskostnaden i Sverige i jämförelse med våra grannländer

I Danmark, Finland och Norge finns officiell statistik om skyddade boenden och verksamheten är förenad med förhållandevis höga kvalitetskrav. I Finland är t.ex. skyddade boenden skyldiga att ha bemanning dygnet runt och i Danmark har både vuxna och barn som vistas i boendena rätt till ett visst antal timmar psykologisk rådgivning. Dessutom har skyddade boenden i våra nordiska grannländer en uppgift att samordna insatser till våldsutsatta som i Sverige ligger på socialtjänsten. Den genomsnittliga placeringstiden i skyddat boende i våra grannländer är jämfört med Sverige något längre i Danmark men kortare i Finland och Norge. Danmark redovisar de högsta kostnaderna för skyddat boende medan Finland redovisar de lägsta.

År 2020 hade de danska kommunerna utgifter för skyddat boende motsvarande 637 miljoner svenska kronor (Social- og Ældreministeriet 2021). Kostnaden per individ 2020 var 143 100 kronor. I Finland var kostnaden per individ med motsvarande beräkningssätt 43 334 kronor år 2020.

De svenska kommunernas kostnader för skyddat boende, med hänsyn tagen till den ambitionshöjning som förslagen innebär, bedöms uppgå till 607 miljoner kronor per år (4 700 barn x 700 kr x 60 dygn + 4 880 vuxna x 1 400 kr x 60 dygn). Med utgångspunkt i antalet vuxna och barn i skyddat boende blir kostnaden per individ och år 63 361 kronor. SKR:s uppskattade årskostnad för kommunerna innebär en kostnad per individ om närmare 282 000 kronor. Sammantaget tyder uppgifterna om våra grannländers kostnader på att utkastets uppskattningar i denna del är rimliga.

Kostnader för utredning och uppföljning

Vidare medför förslagen om utredning och uppföljning av barn i skyddat boende nya arbetsuppgifter för kommunerna. Socialnämndens utredningskostnad för barn i skyddat boende uppskattas sammantaget uppgå till närmare 40 miljoner kronor om året (4 700 barn x 8 500 kr per barn). I linje med utredningens antagande, baseras uppskattningen på att en socialsekreterare i genomsnitt behöver ägna knappt 26 timmar åt denna utredning med en timersättning om 330 kronor. Uppföljningen antas i genomsnitt fordra 12 timmars arbete vilket ger en kostnad per ärende på 4 000 kronor. Den sammantagna kostnaden för uppföljning av barn i skyddat boende bedöms uppgå till 18,8 miljoner kronor (4 700 barn x 4 000 kr). Totalkostnaden för utredning och uppföljning av barn i skyddat boende bedöms därmed uppgå till 58,8 miljoner kronor per år (40 miljoner kr + 18,8 miljoner kr).

Kostnaden för socialtjänstens utredningar av vuxna i skyddat boende bedöms uppgå till 51,2 miljoner kronor per år och kostnaden för uppföljning av vuxna i skyddat boende till cirka 19,5 miljoner kronor per år. Arbetsuppgifterna och kostnaderna är dock inte nya utan följer av kommunernas befintliga ansvar.

Kostnader för handläggning av ärenden enligt den nya lagen

Tillämpningen av den nya lagen kommer att medföra nya arbetsuppgifter för kommunerna.

Att med stöd av denna lag underställa förvaltningsrätten ett beslut om omedelbar placering av medföljande barn i skyddat boende antas bli aktuellt för hälften av det uppskattade antalet barn dvs. 2 412 barn. Som närmare utvecklas nedan bedöms detta motsvara 1 206 mål i domstol. Sett till utredningsförfarandet som helhet, bedöms uppgiften vara av mindre omfattning och, till skillnad från vad bl.a. *Sigtuna kommun* anför, inte föranleda en väsentligt ökad utredningskostnad.

Som närmare framgår nedan bedöms närmare 70 procent av antalet mål om barn som med stöd av den nya lagen omedelbart placeras i skyddat boende leda till att socialnämnden lämnar in en ansökan hos förvaltningsrätten om placering i skyddat boende (841 mål). Det antas att socialnämnden i genomsnitt behöver 40 timmar för att handlägga en

ansökan om barns placering i skyddat boende. Ansökan antas i regel omfatta syskon. Vid en timkostnad om 330 kr/timme uppgår den sammanlagda kostnaden till 11,1 miljoner kronor årligen (40 timmar x 841 mål x 330 kr per timme). Därtill kommer handläggning i samband med överklaganden av mål om placering i skyddat boende till kammarrätten. Med beaktande av överklaganden i närliggande ärenden antas denna uppgift ta 12 timmar och omfatta 420 mål om året. Kostnaden för handläggning av mål i kammarrätt bedöms därmed uppgå till omkring 1,6 miljoner kronor per år (12 timmar x 420 mål x 330 kr per timme).

För beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort antas en tidsåtgång på 2 timmar. Vidare antas att socialnämnden kommer att fatta beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort i 601 mål eller hälften av samtliga mål om omedelbar placering. Kostnaden bedöms uppgå till 396 660 kronor per år (2 timmar x 601 mål x 330 kr per timme).

Socialnämnden ska även enligt förslagen i avsnitt 6.2.8 ompröva sina placeringsärenden efter sex månader. Av de mål där förvaltningsrätten efter ansökan från socialnämnden har beslutat om placering i skyddat boende antas att 10 procent, dvs. 84 mål, kommer att bli föremål för socialnämndens omprövning. Vid ett antagande om att varje omprövning fordrar 18 timmars arbete, blir kostnaden totalt omkring 500 000 kronor per år (84 mål x 18 timmar x 330 kr). Omprövningen antas i regel omfatta syskon.

Den sammanlagda kostnaden för de arbetsuppgifter vid socialtjänsten som följer av den nya lagen bedöms uppgå till cirka 14,6 miljoner kronor årligen.

Upprättandet av vårdplan och genomförandeplan

Förslagen om upprättande av vårdplaner för barn och vuxna innebär nya arbetsuppgifter för kommunerna. Kostnaden bedöms uppgå till totalt 15,7 miljoner kronor per år utifrån antagandet att det i genomsnitt tar fyra timmar att upprätta en vårdplan för barn och sex timmar att upprätta en sådan plan för vuxna.

Tolkning

Som framgår av avsnitt 4.2.3 är det vanligt att personer som vistas i skyddat boende har utländsk bakgrund. Utredningen uppskattar att 70 procent av dem som vistas i skyddat boende har utländsk bakgrund och att 30 procent av dem kan behöva tolk. Totalkostnaden för tolkning bedöms av utredningen uppgå till drygt 12 miljoner kronor per år.

I likhet med utredningens bedömning, bör staten inte ersätta kommuner för denna kostnad eftersom rätten till tolk inte är en konsekvens av förslagen i detta utkast till lagrådsremiss utan följer av 13 § förvaltningslagen (2017:900).

Kostnadsansvar för skolgång

Enligt skollagen är det en elevs hemkommun, dvs. i huvudsak den kommun där hon eller han är folkbokförd, som är skyldig att anordna skolgång för eleven. Detta innebär bl.a. att hemkommunen har kostnadsansvaret för elevens utbildning. I avsnitt 6.4 föreslås att det ska införas

bestämmelser i skollagen som tydliggör elevers rätt att tas emot eller fullfölja utbildning i vistelsekommunen. Eleven ska även ha rätt att fullfölja den påbörjade utbildningen i gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola när eleven efter placeringen i skyddat boende återvänder till hemkommunen.

I den mån det finns en skyldighet enligt skollagen för en kommun att ta emot en elev som är folkbokförd i annan kommun har den mottagande kommunen enligt samma lag som huvudregel rätt till ersättning för sina faktiska kostnader. Förslagen kan, såsom *Ljusnarsbergs kommun* påpekar, leda till en ökning eller minskning av en enskild kommuns kostnad, men de leder varken till ökade eller minskade kostnader för kommunerna som helhet. Därmed delas inte den bedömning som bl.a. *SKR* gör avseende tillkommande kostnader för kommuner till följd av förslagen om skolgång.

Regionernas kostnader för hälsoundersökningar

De hälsoundersökningar som regionerna enligt utkastets förslag ska erbjuda medföljande barn och unga i skyddade boenden är en ny arbetsuppgift som uppskattas kosta närmare 10 miljoner kronor per år utifrån antagandet att en sådan undersökning i genomsnitt kostar 2 060 kronor per barn (4 700 barn x 2 060 kr). Kostnaden har justerats för den uppräkning av antalet vistelser i skyddat boende som gjorts i utkastet i förhållande till utredningen. I likhet med utredningen och i motsats till vad *Region Norrbotten* framhåller, bedöms denna uppskattning vara väl avvägd.

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Förslagen syftar sammantaget till att förbättra skyddet och stödet till personer som behöver skyddat boende och stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till skyddat boende.

För kommunerna innebär förslagen om att barn ska kunna placeras i ett sådant boende tillsammans med en vårdnadshavare med stöd av socialtjänstlagen och den nya lagen nya skyldigheter. Kommunerna har dock enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, ett ansvar att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och för att barn som utsatts för våld, liksom barn som bevittnat våld, får det stöd och den hjälp som de behöver. Mot denna bakgrund får ingreppet som de nya skyldigheterna innebär anses vara relativt begränsat. Syftet med de nya skyldigheterna kan inte heller uppnås genom en mer begränsad inskränkning. De föreslagna inskränkningarna måste därför anses vara proportionerliga med hänsyn till vikten av att stärka skyddet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende.

Förslaget att i 2 a kap. 4 § 2 SoL tydliggöra ansvaret för den kommun som placerar våldsutsatta i skyddat boende i en annan kommun innebär emellertid inte en ny skyldighet för kommunerna. Detsamma gäller förslaget till konsekvensändring i 16 d § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (förkortad LSS).

Förslagen till förtydligade bestämmelser om skolgången för elever i skyddat boende medför att reglerna för interkommunal ersättning kan

komma att tillämpas. Detta kan ses som ett en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Dock får inskränkningen anses vara befogad mot bakgrund av att regleringen syftar till att säkerställa rätten till skolgång för elever som vistas i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen.

Förslaget att lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet också ska gälla för barn och unga som placeras i skyddat boende medför en ny skyldighet för regionerna och en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Syftet med förslaget är att barn i skyddat boende som har behov av insatser från hälso- och sjukvården ska få dessa behov synliggjorda och rätt vård. Detta syfte kan inte uppnås på något annat sätt än genom en ny skyldighet till regionerna. Med hänsyn till vikten av att barn i skyddat boende får tillgång till den hälso- och sjukvård som de behöver måste denna inskränkning anses vara nödvändig.

Tillämpning av den kommunala finansieringsprincipen

Förslagen om nya åligganden och ambitionshöjningar i utkastet till lagrådsremiss bedöms medföra ökade kostnader om cirka 233 miljoner kronor per år för kommunerna och 10 miljoner kronor per år för regionerna. För att förbättra stödet till våldsutsatta barn och vuxna genom att stimulera kvalitetsutvecklingen i arbetet med skyddat boende bedöms att kommunerna bör ersättas med ytterligare 93 miljoner kronor per år. I enlighet med den kommunala finansieringsprincipen bör därför en reglering av det generella statsbidraget till kommuner och regioner ske med cirka 335 miljoner kronor per år.

Kostnader för Inspektionen för vård och omsorg

I Socialstyrelsens kartläggning 2020 identifierades 282 boenden under våren 2019 varav 54 procent drivs av ideella organisationer, 37 procent av privata aktörer och 9 procent av kommunerna. I avsnitt 7.2 föreslås att tillståndsplikt ska införas för skyddade boenden som drivs av enskilda verksamheter och att boenden som drivs av kommun eller region ska vara anmälningspliktiga gentemot Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Hanteringen av ansökningar om tillstånd medför kostnader för myndigheten. I förhållande till utredningens konsekvensanalys bör mängden ärenden om tillståndsprövning räknas upp med 17 procent för att motsvara ökningen av skyddade boenden i Sverige sedan 2016 enligt Socialstyrelsens kartläggning 2020. Antalet sådana ärenden under de tre första åren med det nya regelverket skattas därför till 438 ärenden. Kostnaden per ärende under samma period uppskattas till 35 000 kronor vilket innebär en årskostnad om 5,1 miljoner kronor. Därefter antas kostnaden minska eftersom nyansökningar är mer krävande än ärenden som rör tidigare prövad verksamhet. Från det fjärde året med tillståndsplikt för skyddade boenden uppskattas IVO ha cirka 50 ärenden om tillståndsprövning per år med en kostnad om 30 000 kronor per ärende.

Sedan den 1 januari 2019 gäller regler om avgifter för att hos IVO ansöka om tillstånd enligt SoL och LSS. Principen är att dessa avgifter fullt ut ska täcka myndighetens kostnader på området.

Som framgår av avsnitt 7.1.1 utövar IVO redan i dag tillsyn över sådana enskilda verksamheter som på uppdrag av kommunen genomför insatsen skyddat boende. Närmare krav på skyddade boenden, som i enlighet med bedömningen i detta utkast bör regleras på annat sätt än i lag, kan komma att öka kostnaden för IVO:s tillsyn.

Antalet barn i domstolsärenden

Placeringar enligt den nya lagen kommer sannolikt oftast att inledas genom en omedelbar placering i sådant boende. Det antas att cirka 2 412 barn, dvs. drygt hälften av samtliga barn som i dag uppskattas vara medföljande i skyddade boenden, blir föremål för en omedelbar placering. I likhet med vad som redovisas i departementspromemorian, baseras detta antagande på uppskattningen att 70 procent av de barn vars ena vårdnadshavare beviljas insatsen skyddat boende har två vårdnadshavare och att bestämmelsen om omedelbar placering i skyddat boende kommer att tillämpas i närmare 75 procent av dessa fall. Enligt SCB hade 93 procent av hemmaboende barn (0–17 år) i Sverige två vårdnadshavare år 2020. Emellertid finns uppgifter som tyder på att detta i betydligt lägre grad gäller barn som har bevittnat våld eller som har skyddade personuppgifter (Broberg, A. m.fl., 2015, Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet och SOU 2017:6, s. 395).

Antal mål i domstol

Av 14 § Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2010:3) för förvaltningsrätt om registrering av mål i målhanteringssystemet Vera framgår att vid underställning av LVU-mål beträffande flera barn till samma vårdnadshavare ska ett mål registreras oavsett om flera underställningar kommer in samtidigt till förvaltningsrätten. Vid bedömningen av hur många mål som den nya lagen kommer att generera är utgångspunkten att flera barn till samma vårdnadshavare som regel kommer att registreras som ett mål även enligt denna lag. Som framgår av avsnitt 4.2.3 är det vanligt att våldsutsatta vuxna tar med sig gemensamma barn till skyddat boende. Med antagandet att en vårdnadshavare i sådana boenden i genomsnitt har två medföljande barn uppskattas antalet mål om omedelbar placering per barn och år till 0,5 vilket innebär att cirka 1 206 mål (2 412 mål/2) per år kommer att underställas förvaltningsrätten varav hälften (603 mål) antas överklagas till kammarrätten.

I omkring 70 procent av de ärenden som rör omedelbar placering i skyddat boende förväntas socialnämnden senast fyra veckor räknat från beslutet att hos förvaltningsrätten ansöka om placering av barnet i skyddat boende vilket motsvarar ungefär 841 mål. Vidare antas att hälften av dessa, dvs. cirka 420 mål, kommer att överklagas till kammarrätt.

Kostnader för mål om omedelbar placering och placering i skyddat boende

Kostnaden per mål om omedelbar placering i skyddat boende antas motsvara styckkostnaden för kategorin övriga mål i förvaltningsrätt, dvs. 6 549 kronor, vilket är en högre kostnad än vad som föreslogs i promemorian. I linje med vad *Förvaltningsrätten i Stockholm* och *Förvaltnings-*

rätten i Umeå framhåller, motiveras denna styckkostnad med att muntlig förhandling även kan förekomma i vissa mål om omedelbar placering i skyddat boende. Följaktligen bedöm förvaltningsrättens sammanlagda kostnad för mål om sådana placeringar uppgå till 7,9 miljoner kronor (1 206 mål x 6 549 kr) per år.

I kammarrätt är den antagna kostnaden per mål om omedelbar placering i skyddat boende 10 979 kronor vilket är ett värde mellan styckkostnaden för mål enligt socialtjänstlagen (8 183 kr) och styckkostnaden för övriga mål (13 775 kr). Detta innebär en sammanlagd kostnad om cirka 6,6 miljoner kronor (603 mål x 10 979 kr) per år för mål i kammarrätten som avser omedelbara placeringar av barn i skyddat boende. Totalkostnaden för domstolarnas arbete med sådana mål bedöms uppgå till 14 500 000 kronor.

Kostnaden per mål om placering av barn i skyddat boende antas motsvara styckkostnaden för kategorin övriga mål i såväl förvaltningsrätt som kammarrätt (6 549 kr respektive 13 775 kr). Styckkostnaden motiveras med att det i regel kommer att hållas muntlig förhandling i dessa mål. Förvaltningsrättens sammanlagda kostnad för mål om placering i skyddat boende s uppskattas till 5,5 miljoner kronor (841 mål x 6 549 kr) per år. Motsvarande kostnad i kammarrätten uppskattas till 5,8 miljoner kronor (420 mål x 13 775 kr) per år. Kostnaden för mål som avser placering av barn i skyddat boende bedöms därmed sammantaget uppgå till 11,3 miljoner kronor per år.

Totalkostnaden för domstolarnas arbete med mål om omedelbar placering och placering av barn i skyddat boende bedöms uppgå till 25,8 miljoner kronor per år.

Mål om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort

Det föreslås i avsnitt 6.2.10 att socialnämnden ska kunna besluta om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort avseende barn som är placerade i skyddat boende med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Sådana beslut ska, enligt förslaget, kunna överklagas till förvaltningsrätt som första instans och därefter till kammarrätt. Det antas att socialnämnden i hälften av de mål som rör omedelbar placering av barn i skyddat boende, dvs. 603 mål, kommer att fatta beslut om inskränkning i umgänge och hemlighållande av vistelseort. Vidare antas att hälften av dessa mål, dvs. drygt 300 mål, kommer att överklagas till förvaltningsrätt, varav hälften, dvs. 150 mål, i sin tur kommer att överklagas till kammarrätt. Kostnaden per mål om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort antas motsvara styckkostnaden för mål enligt socialtjänstlagen i både förvaltningsrätt (4 877 kr) och kammarrätt (8 183 kr). Den sammanlagda kostnaden för mål av denna typ uppskattas till 1,5 miljoner kronor (300 mål x 4 877 kr) per år i förvaltningsrätt och 1,2 miljoner kronor (150 mål x 8183 kr) per år i kammarrätt. Därmed bedöms den sammantagna kostnaden för domstolarnas arbete med mål om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort uppgå till 2,7 miljoner kronor per år. Inga offentliga biträden behöver förordnas för denna ärendekategori.

Övriga mål i domstol

Som anförs ovan under rubriken Kostnader för handläggning av ärenden enligt den nya lagen, ska socialnämnden enligt förslagen i avsnitt 6.2.8 ompröva sina placeringsärenden efter sex månader. Endast 84 mål bedöms bli föremål för socialnämndens prövning. Eventuella överklaganden av sådana beslut i domstol bedöms rymmas inom det befintliga förvaltningsanslaget. Detsamma bedöms gälla för eventuella överklaganden av domstolens beslut att inte bevilja insatsen skyddat boende.

I avsnitt 7.2 förslås att skyddade boenden ska vara tillståndspliktiga. IVO kommer därför att behöva fatta beslut om tillstånd. Med ledning av överklagandefrekvensen för HVB-tillstånd (29 procent) kan det antas att antalet överklagade ärenden under de tre första åren med det nya regelverket kommer att leda till en årlig kostnad för domstolarna om cirka 600 000 kronor och därefter om cirka 70 000 kronor per år.

I likhet med vad som anförs ovan bedöms att kostnader för tolk inte är en konsekvens av förslagen i detta utkast till lagrådsremiss utan följer av 13 § förvaltningslagen. Sådana kostnader bör därför inte, såsom *Förvaltningsrätten i Umeå* föreslår, beaktas i kostnadsbedömningen.

Offentligt biträde i mål om omedelbar och fortsatt placering i skyddat boende

I avsnitt 6.2.16 föreslås att offentligt biträde ska förordnas i mål och ärenden om placering i skyddat boende, omedelbar placering eller upphörande av placering enligt lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Gemensamt biträde får endast förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för. Ovan har det antagits att omkring 1 206 mål om omedelbar placering av barn i skyddat boende blir föremål för prövning i förvaltningsrätten och att hälften av dessa mål (603 mål) kommer att handläggas av kammarrätten. Det antas att det för varje ärende förordas i genomsnitt tre offentliga biträden givet att det i de flesta fall kommer att saknas förutsättningar för att förordna gemensamt biträde för vårdnadshavarna. I regel kommer barnet och den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med sannolikt inte förordnas gemensamt biträde.

Tidsåtgången för det offentliga biträdet avseende dels den vårdnadshavare som barnet placeras med i det skyddade boendet, dels den andra vårdnadshavaren, antas uppgå till i genomsnitt fyra timmar per förordnande. Även för barnets eller barnens mål bedöms den genomsnittliga tidsåtgången vara fyra timmar.

Från och med den 1 januari 2022 är timersättningen för offentliga biträden 1 442 kronor exkl. mervärdesskatt (2 § förordningen [2009:1237] om timkostnadsnorm inom rättshjälpsområdet). Med dessa antaganden kommer offentliga biträden för målen i förvaltningsrätten att arbeta totalt 13 224 timmar om året och kostnaden bedöms därmed uppgå till närmare 21 miljoner kronor (1 206 mål x 4 timmar x 1 442 kr x 3 biträden) per år.

Tidsåtgången i kammarrätten antas uppgå till i genomsnitt två timmar per förordnande. Om hälften av målen i förvaltningsrätten överklagas till kammarrätten blir kostnaden för förordnande av offentligt biträde i kammarrätten hälften av halva denna summa, dvs. runt 5,2 miljoner kronor (603 mål x 2 timmar x 1 442 kr x 3 biträden) per år. Den totala kostnaden

för offentliga biträden i mål om omedelbar placering i skyddat boende bedöms därmed uppgå till knappt 26 miljoner kronor per år.

Som redogörs för ovan antas att socialnämnden i omkring 70 procent av de ärenden som rör omedelbar placering av ett barn i skyddat boende kommer att ansöka om placering i skyddat boende vilket motsvarar ungefär 841 mål varav hälften, dvs. cirka 420 mål, kan antas komma att överklagas till kammarrätt. Även i dessa mål antas vardera vårdnadshavare och barnen behöva ett eget biträde, dvs. tre biträden per mål. Tidsåtgången för offentliga biträden uppskattas till åtta timmar i förvaltningsrätt och fyra timmar i kammarrätt. Kostnaden för offentliga biträden i förvaltningsrätt bedöms då bli drygt 29 miljoner kronor (841 mål x 8 timmar x 1 442 kr x 3 biträden) per år. Motsvarande kostnad i kammarrätt bedöms uppgå till drygt 7,2 miljoner kronor (420 mål x 4 timmar x 1 442 kr x 3 biträden). Den sammantagna kostnaden för offentliga biträden i mål om placering av barn i skyddat boende bedöms uppgå till drygt 36 miljoner kronor per år.

Den totala kostnaden för offentliga biträden i mål om ett barns omedelbara placering samt placering i skyddat boende bedöms därmed uppgå till cirka 62 miljoner kronor (26 miljoner kr + 36 miljoner kr) per år.

Finansiering

Utöver kostnaderna för kommuner och regioner ovan bedöms förslagen i detta utkast medföra ökade kostnader för statlig verksamhet om närmare 119 miljoner kronor per år. I enlighet med budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) och riksdagens beslut om statens budget för samma år (2021/22:FiU10) beräknas anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. inom utgiftsområde 9, Hälsovård, sjukvård och social omsorg, öka med 345 miljoner kronor år 2023 och 375 miljoner kronor fr.o.m. år 2024 i syfte att stärka rätten till skyddat boende och rättigheter för barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i skyddat boende.

Till följd av förslagen i detta utkast till lagrådsremiss, framför allt avseende en ny lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende, bedöms att kostnader för socialtjänsten och rättsväsendet (allmänna förvaltningsdomstolar och offentliga biträden) kommer att öka med 80 miljoner kronor per år fr.o.m. 2027.

Barnets rättigheter

Barnkonventionen är sedan den 1 januari 2020 svensk lag. Som framgår av avsnitt 4.1.2 har medföljande barn i regel bevittnat våld eller själva utsatts för våld i nära relationer. Det framgår av artikel 3 i barnkonventionen att konventionsstaterna ska åta sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet. Enligt artikel 19 i barnkonventionen har barnet rätt till skydd mot alla former av våld och övergrepp. Det framgår vidare av artikel 39 i barnkonventionen att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som har utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp.

Förslagen i detta utkast till lagrådsremiss innebär att barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende, till skillnad från i dag, ska beviljas en egen insats och att barnet ska omfattas av de bestämmelser om socialnämndens ansvar som gäller för barn som placeras utanför hemmet i andra former. Därigenom uppnås att barnets egna behov av skydd, stöd och hjälp synliggörs. Barn ska kunna placeras tillsammans med en vårdnadshavare i skyddat boende även när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren genom en ny lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Även barn i denna situation kommer därmed att få tillgång till insatsen skyddat boende. Genom förslagen säkerställs att både barn som placeras enligt socialtjänstlagen och barn som placeras enligt den nya lagen får sina grundläggande rättigheter tillgodosedda. Förslagen förväntas också möjliggöra tidiga insatser för barn för att motverka de negativa effekterna av våld vilket bedöms ha positiva effekter för de utsatta barnens psykiska och fysiska hälsa på såväl kort som lång sikt.

I det enskilda fallet kan även fortsättningsvis andra hänsyn, t.ex. akut säkerhet, komma att allvarligt försvåra möjligheten till utbildning för medföljande barn i skyddat boende. Genom förslaget till förtydligande bestämmelser om rätten till skolgång kan likvärdigheten i denna fråga ändå förväntas öka.

Sammanfattningsvis bedöms förslagen ha genomgående positiva konsekvenser för barnets rättigheter eftersom de möjliggör tidiga insatser för att motverka våldets negativa effekter för barn och främjar deras hälsa på både kort och lång sikt.

Konsekvenser för skyddsbehövande personer

Utöver stärkta rättigheter för medföljande barn i skyddat boende innebär förslagen bl.a. att unga vuxna (18–20 år) i skyddat boende får bättre tillgång till hälso- och sjukvård. Alla vuxna som erbjuds insatsen skyddat boende föreslås vidare få en vårdplan och bättre tillgång till uppföljning av beslutade insatser från socialtjänsten. Som framgår av avsnitt 4.1.2 är såväl vuxna som barn i olika sårbara situationer mer våldsutsatta i nära relationer än befolkningen i övrigt. Undersökningar av skyddade boenden har återkommande konstaterat brister i behovsanpassning och möjligheter att ta emot personer med olika typer av funktionsnedsättningar m.m. Förslagen i detta utkast förväntas innebära bättre möjligheter att styra kompetens och inriktning vid skyddade boenden, vilket för skyddssökande innebär en förbättrad tillgång till individanpassat stöd och förbättrade möjligheter att på sikt leva i frihet från våld.

Samhällsekonomiska konsekvenser

Som framgår av avsnitt 4.1.3 visar forskning och praktik att barns bevittnande av våld har mycket allvarliga följder. Våldet riskerar att försvåra barnets förutsättningar inom alla livsområden, exempelvis möjligheten att tillgodogöra sig undervisning i skolan. Självskadebeteende och kriminalitet är vanligare hos barn upplever våld mellan närstående jämfört med andra barn. Vidare ökar risken för att som vuxen själv utsättas eller utsätta andra för våld. Forskningen tyder vidare på att våldets negativa effekter kan reduceras väsentligt genom tidigast möjliga stöd-

och behandlingsinsatser. Omedelbara insatser för att bearbeta upplevelser av våld minskar behovet av framtida insatser pga. fysisk eller psykisk ohälsa.

Det kan vara svårt att fastställa de ekonomiska kostnaderna av våld i nära relationer eftersom de uppträder i verksamheter med olika huvudmän och våldet inte alltid avslöjas. Dessutom finns det brister i statistikföringen. Senare års forskning om ekonomiska konsekvenser av våld bekräftar emellertid att de är omfattande. I en rapport för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) 2017 beräknades kostnader under åtta år för 1 536 kvinnor och 5 345 män som registrerats för våldsrelaterade skador enligt patientregistret 1998–2002. Genomsnittskostnaden per person (till följd av sämre hälsa, mindre arbete, ökad dödlighet) uppskattades till 1 400 000 kronor (eller 175 000 kronor per år) för kvinnor och 1 500 000 kronor (eller 187 500 kronor per år) för män (Ornstein, P. The price of violence: Consequences of violent crime in Sweden, IFAU 2017).

Följaktligen kan kostnader för insatser till barn som vistas i skyddat boende betraktas som en social investering som på sikt resulterar i lägre utgifter inom hälso- och sjukvården och andra områden i samhället.

Konsekvenser för företag och ideella aktörer som driver skyddade boenden

Förslagen i avsnitt 7.2 om tillståndsplikt för skyddade boenden och avsnitt och 7.3 om registerkontroll av anställda i sådana boenden kommer att medföra en viss ökad administrativ arbetsbörda för enskilda verksamheter. Detta merarbete bedöms dock vara nödvändigt för att säkerställa individers liv och hälsa.

Enligt Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden 2020 drivs merparten av sådana boenden av ideella aktörer (54 procent) och privat vinstdrivande verksamhet (37 procent). Närmare uppgifter om skillnaden mellan olika privata skyddade boenden saknas. Här delas dock utredningens bedömning att större företag har bättre möjligheter att möta de nya kraven än mindre företag, t.ex. vad gäller bemanning av anställd personal och att mindre företag kan behöva en längre tid på sig för att anpassa sin verksamhet till de nya kraven.

I linje med vad bl.a. Roks framför, kan förslagen också innebära en större omställning för mindre skyddade boenden i ideell drift som därför kan behöva särskilt stöd. Regeringen har för detta ändamål inrättat ett tillfälligt statsbidrag för ideellt drivna skyddade boenden (förordningen [2022:291] om tillfälligt statsbidrag till ideella organisationer för kvalitetshöjande åtgärder på skyddade boenden). Dessutom har regeringen tagit flera initiativ för att kommuner och ideella organisationer enklare ska kunna tillämpa upphandlingsregelverket när socialtjänsten köper tjänster såsom exempelvis skyddat boende från organisationerna. I enlighet med regeringens förslag i propositionen Ett förenklat upphandlingsregelverk, som antagits av riksdagen, gäller t.ex. sedan den 1 februari 2022, höjda tröskelvärden för direktupphandling av sådana tjänster (prop. 2021/22:5, bet. 2021/22:FiU14, rskr. 2021/22:31).

Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Ett utvecklat stöd till brottsoffer kan främja deras förutsättningar att medverka i utredningar av brott och, i vissa fall, att upphöra med egen brottslighet, t.ex. sådan brottslighet som är relaterad till narkotika. Förslagen i detta utkast bedöms möjliggöra en högre grad av målgruppsanpassning och specialisering av skyddade boenden vilket i sin tur kan medföra att enskilda får mer ändamålsenliga insatser för problem som är riskfaktorer för brottslighet. Förslaget om hälsoundersökningar för medföljande barn kan också resultera i sådana insatser. Som nämnts ovan löper den som direkt eller indirekt utsätts för våld i nära relationer under uppväxten en förhöjd risk att senare i livet utsättas, eller utsätta andra, för våld.

Mot denna bakgrund bedöms förslagen bidra till bekämpning och förebyggande av brott i nära relationer och, i viss mån, även andra typer av brott.

Konsekvenser för jämställdheten

Kvinnor är i högre grad än män utsatta för grovt och upprepat våld av närstående, inte minst av män som är eller har varit deras partner. Därför är våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck allvarliga hinder för jämställdhetspolitikens övergripande mål att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2005/06:155). Ett särskilt delmål för regeringens jämställdhetspolitik är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra vilket förslagen i detta utkast kan förväntas bidra till att förverkliga. På grund av våldets omfattande negativa följdverkningar bidrar förslagen också till att uppnå andra sådana delmål, t.ex. om ekonomisk jämställdhet och jämställd hälsa (skr. 2016/17:10) i överensstämmelse med *Jämställdhetsmyndighetens* bedömning.

I kombination med särskilda åtgärder har jämställdhetsintegrering under lång tid varit en central strategi i det jämställdhetspolitiska arbetet. Det innebär att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet. Förslagen i utkastet innebär ett förtydligande av ansvaret för kommunala stödinsatser till våldsutsatta kvinnor och barn som i ett historiskt perspektiv inte har betraktats som ett offentligt ansvar och som främst har genomförts av civilsamhällesorganisationer. Förslagen bidrar därmed till en starkare tillämpning av jämställdhetsintegrering inom kommunernas socialtjänst. Vidare ska kvinnor och män, flickor och pojkar, enligt delmålet om jämställd hälsa, bl.a. erbjudas vård och omsorg på lika villkor (skr. 2016/17:10) vilket förslagen om skyddat boende kan förväntas leda till, bl.a. genom förbättrat stöd och skydd för våldsutsatta kvinnors tonårssöner som inte alltid har tagits emot i sådana boenden.

Övriga konsekvenser

För Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten bedöms förslagen medföra ytterligare arbetsuppgifter, om än i marginell omfattning. De innebär också stärkt kvalitet och ett tydligare regelverk avseende brottsofferstöd.

Förslagen kan i viss omfattning medföra ökad sysselsättning för offentliga biträden. Vidare bedöms förtydligandet av kommunernas ansvar och införandet av tillståndsplikt med tillhörande kvalitetskrav för skyddat boende innebära en stärkt offentlig service både vad gäller tillgång och likvärdighet. Som framgår av avsnitt 4.2.3 är många vuxna i skyddade boenden kvinnor med utländsk bakgrund, dvs. en grupp som generellt sett har en relativt svag ställning på arbetsmarknaden. Genom att utveckla stödet och skyddet till kvinnor i denna situation kan förslagen i utkastet förväntas stärka deras etablering i samhället och möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Förslagen bedöms inte ha några EU-rättsliga konsekvenser.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende

Lagen är ny och innehåller bestämmelser om barns placering i skyddat boende när barnet står under gemensam vårdnad och samtycke till placeringen saknas från den ena vårdnadshavaren. Lagen kompletterar bestämmelserna om frivillig placering av barn i skyddat boende i socialtjänstlagen (2001:453), se kommentaren till förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen, avsnitt 13.7.

Lagen är indelad i kapitel. I 1 kap. finns inledande bestämmelser som upplyser om förhållandet mellan denna lag och socialtjänstlagen. I 2 kap. finns bestämmelser om förutsättningarna och ansökningsförfarandet för en placering i skyddat boende enligt lagen. I 3 kap. finns bestämmelser om omedelbar placering. I 4 kap. finns bestämmelser om placeringens innehåll och utformning. I 5 kap. finns bestämmelser om utövande av vårdnaden av barnet under placeringen. I 6–8 kap. finns bestämmelser om placeringens upphörande, om handläggningen och om överklagande av vissa beslut enligt lagen.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn ska göras i samförstånd med barnet och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för barnets människovärde och integritet.

I 6 kap. 6 d § socialtjänstlagen finns bestämmelser om att ett barn får placeras i ett skyddat boende tillsammans med en vuxen vårdnadshavare om barnets vårdnadshavare samtycker till det.

Paragrafen innehåller vissa grundläggande principer för insatser inom socialtjänstens verksamhet för barn och en upplysning om 6 kap. 6 d § socialtjänstlagen (2001:453) om ett barns placering i skyddat boende under frivilliga former.

I *första stycket* påminns om att insatser inom socialtjänsten för barn som utgångspunkt ska genomföras i samförstånd med barnet och hans eller hennes vårdnadshavare. Insatserna ska präglas av respekt för barnets människovärde och integritet. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 1 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och återspeglar det grundläggande budskapet i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Bestämmelsen markerar att barnet är en självständig individ med egna rättigheter.

I *andra stycket* påminns om bestämmelsen i 6 kap. 6 d § socialtjänstlagen (2001:453) om ett barns placering i skyddat boende under frivilliga former. Av den bestämmelsen följer att ett barn får placeras i ett skyddat boende tillsammans med en vuxen vårdnadshavare som också beviljats insatsen skyddat boende. Står barnet under gemensam vårdnad förutsätter en sådan placering att båda vårdnadshavarna samtycker till placeringen, se kommentaren till den bestämmelsen.

Övervägandena finns i 6.2.2.

2 § I denna lag finns bestämmelser om förutsättningarna och förfarandet för att placera ett barn, som står under vårdnad av två vårdnadshavare, i ett skyddat boende tillsammans med den ena vårdnadshavaren, även om samtycke från den andra vårdnadshavaren saknas.

Paragrafen upplyser om innehållet i denna lag och förhållandet mellan den och bestämmelserna om ett barns placering i skyddat boende under frivilliga former i socialtjänstlagen.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.2.

3 § Vid beslut enligt denna lag ska det som är bäst för barnet vara avgörande.

Med barn avses varje människa under arton år.

Paragrafen innehåller en grundläggande bestämmelse om barnets bästa.

I *första stycket* anges att vid beslut enligt lagen ska vad som är bäst för barnet vara avgörande. Enligt artikel 3 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Formuleringen av artikeln är vid och ger utrymme för att andra intressen kan vara avgörande för vilket beslut som fattas. I denna paragraf har valts en snävare formulering, eftersom åtgärder som vidtas och beslut som fattas med stöd av lagen inte kan ha annat syfte än att förbättra för barnet. Inga andra intressen kan alltså få ta över vad som är bäst för barnet.

I *andra stycket* framgår att med barn avses varje människa under arton år.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.2.

2 kap. Placering i skyddat boende

Förutsättningar för en placering

1 § Om den ena vårdnadshavaren beviljas insatsen skyddat boende enligt socialtjänstlagen (2001:453) och det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa, får barnet placeras i boendet tillsammans med vårdnadshavaren även om samtycke från den andra vårdnadshavaren saknas.

Placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras med är vuxen och samtycker till barnets placering.

Paragrafen anger förutsättningarna för att placera ett barn utan samtycke från båda vårdnadshavarna i skyddat boende.

Enligt *första stycket* ska barnet alltid placeras tillsammans med en vuxen vårdnadshavare, se vidare kommentaren till 6 kap. 6 d § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ska beviljas insatsen skyddat boende enligt socialtjänstlagen. Det innebär att vårdnadshavaren till följd av hot, våld eller andra övergrepp bedöms vara i behov av ett skyddat boende enligt 4 kap. 1 § och 6 kap. 1 a § SoL. Att barnet och vårdnadshavaren får placeras tillsammans i boendet innebär att de ska vistas i samma skyddade boende.

Det ska vidare enligt första stycket finnas en risk för barnets säkerhet eller hälsa för att barnet ska få placeras med stöd av bestämmelsen. Det innebär att en bedömning ska göras om stöd och skydd i ett skyddat boende behövs för att skydda barnet.

I detta ligger att det behöver konstateras att situationen är sådan att barnets säkerhet eller hälsa riskerar att skadas om en placering inte kommer till stånd. Kravet bör dock inte ställas alltför högt. Utgångspunkten vid bedömningen bör vara att om vårdnadshavaren bedöms ha ett behov av skydd och därmed beviljas skyddat boende så har minderåriga barn som bor tillsammans med den skyddssökande vårdnadshavaren i regel också ett sådant skyddsbehov. En prövning av om det finns risk för barnets säkerhet eller hälsa måste dock alltid göras utifrån förhållandena i varje enskilt fall. Andra omständigheter som allmänt får anses tala för att det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa är att barnet självt har utsatts för våld. En annan sådan omständighet kan vara att barnet har bevittnat våld eller på annat sätt upplevt konsekvenserna av våld mot en förälder, exempelvis genom att föräldern har skador eller är rädd, möblemanget är sönderslaget eller liknande. Ur barnets perspektiv kan det vara lika allvarligt att, utan att ha bevittnat våldet, märka dess konsekvenser, t.ex. att den våldsutsatta vårdnadshavaren har skador eller mår psykiskt dåligt. I riskbedömningen bör vägas in barnets upplevelser av våldet och konsekvenserna för barn av att bevittna eller utsättas för våld och vilka konsekvenser det skulle kunna få för barnets hälsa eller säkerhet om barnets placering inte kommer till stånd. Exempel på sådana situationer är att barnet annars får bo kvar hos en vårdnadshavare som samtidigt är misstänkt våldsutövare och att barnet därmed skulle riskera att utsättas för fysiskt eller psykiskt våld eller att det annars till följd av barnets upplevelse av att ha bevittnat våld eller att ha upplevt konsekvenser av våld skulle innebära en psykisk belastning för barnet att bo hos den vårdnadshavaren.

Bedömningen av risken för barnets säkerhet eller hälsa bör baseras på det som kommer fram i nämndens utredning enligt 11 kap. 2 § SoL Uppgifter som är relevanta att beakta är vårdnadshavarnas och, när så är möjligt, barnets berättelse om det inträffade, uppgifter om barnet från exempelvis skola, förskola eller hälso- och sjukvård. Det kan också finnas relevanta uppgifter från Polismyndigheten, även utan att någon polisanmälan behöver ha gjorts. Av 11 kap. 10 § tredje stycket SoL följer att barn oavsett ålder får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Enligt 11 kap. 10 § SoL ska barnets

åsikter och inställning tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Det kan vid bedömningen av barnets utsago finnas anledning att beakta att barnet kan hamna i en lojalitetskonflikt gentemot föräldrarna.

Vid en placering av ett barn i skyddat boende behöver vårdnadshavarnas samtycke utredas. En frivillig placering med stöd av socialtjänstlagen förutsätter samtycke från båda vårdnadshavarna och, om barnet är över 15 år, barnet självt. Huruvida samtycke saknas från den vårdnadshavare som inte placeras tillsammans med barnet får avgöras i varje enskilt fall.

Vårdnadshavaren som inte är föremål för insatsen skyddat boende kan klart ha uttryckt för nämnden att han eller hon inte samtycker till placeringen, men nämnden bör även kunna besluta om en placering när nämnden mot bakgrund av aktuella och konkreta omständigheter i det enskilda fallet redan känner till att vårdnadshavaren inte samtycker till placeringen. Nämndens uppfattning får dock inte bygga på subjektiva antaganden.

Om samtycke inte kan inhämtas från vårdnadshavaren eller skäl talar mot att hämta in ett sådant samtycke kan nämnden avvakta med att utreda samtyckesfrågan. Inte minst i ett inledande skede kan det innebära svårigheter att efterfråga samtycke. Det kan handla om situationer då vårdnadshavaren inte är anträffbar. Det kan också finnas skäl som talar emot att samtycket inhämtas före placeringen, t.ex. när socialnämnden med hänsyn till skyddsaspekter bedömer att den inte bör kontakta vårdnadshavaren. Så kan exempelvis vara fallet vid uppgifter om att vårdnadshavaren brukat allvarligt våld mot den andra vårdnadshavaren eller när hotbilden mot den andra vårdnadshavaren eller barnet är framträdande. Det är omständigheterna i det enskilda fallet som avgör vilka ansträngningar som socialnämnden bör göra för att utreda vårdnadshavarens samtycke.

Det kan också förekomma att vårdnadshavaren lämnar sitt samtycke men att socialnämnden har grundad anledning att anta att det lämnade samtycket inte är allvarlig menat eller att det finns en överhängande risk för att samtycket kan komma att återkallas. Det kan handla om att vårdnadshavaren tidigare avbrutit socialtjänstinsatser eller inte respekterat åtgärder som vidtagits för att stödja eller skydda barnet eller den andra vårdnadshavaren.

När det gäller samtycke från den vårdnadshavare som barnet ska placeras tillsammans med framgår av *andra stycket* att placeringen endast får beslutas om den vårdnadshavare som barnet placeras med samtycker till placeringen. Ett barn får alltså inte placeras i ett skyddat boende mot den vårdnadshavarens vilja. Om den vårdnadshavaren inte samtycker till placeringen får barnets eventuella behov av stöd och skydd tillgodoses med andra insatser inom socialtjänstens område med stöd av socialtjänstlagen eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Om vårdnadshavaren har flera barn behöver nämnden bedöma varje barns individuella behov av en placering.

Vid bedömningen ska vad som bedöms vara bäst för barnet vara avgörande, se kommentaren till 1 kap. 3 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.3.

Ansökan och beslut om placering

2 § Beslut om ett barns placering i skyddat boende meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

Ansökan ska innehålla en redogörelse för

1. barnets förhållanden,
2. de omständigheter som utgör grund för att barnet behöver placeras i skyddat boende enligt lagen,
3. på vilket sätt relevant information har lämnats till barnet,
4. vilket slags relevant information som har lämnats, och
5. barnets inställning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansökningsförfarandet och beslut om placering av barn i skyddat boende med stöd av lagen.

Av *första stycket* framgår att det är förvaltningsrätten som fattar beslut om placering efter ansökan av socialnämnden. Allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser gäller i fråga om vid vilken förvaltningsrätt ansökan ska göras.

Andra stycket innehåller en uppräkning av vad en ansökan ska innehålla. Av *första och andra punkterna* framgår att ansökan ska innehålla en redogörelse för barnets förhållanden och de omständigheter som utgör grund för att barnet behöver placeras i skyddat boende. Av ansökan ska således framgå att barnets vårdnadshavare beviljas insatsen skyddat boende och bedömningen av risken för barnets säkerhet och hälsa om barnet inte placeras i ett skyddat boende tillsammans med vårdnadshavaren. I begreppet omständigheter som utgör grund för att barnet behöver placeras i skyddat boende enligt lagen ligger även att det av ansökan ska framgå att barnet inte kan få behövligt skydd på frivillig väg med stöd av samtycke från den andra vårdnadshavaren, samt att vårdnadshavaren som barnet är tänkt att placeras tillsammans med samtycker till placeringen av barnet.

Av *tredje, fjärde och femte punkterna* följer vidare att det av ansökan ska framgå hur relevant information har lämnats till barnet, vilken slags relevant information som har lämnats och barnets inställning. Med relevant information avses vederhäftig information som är av betydelse för barnet i ärendet och i målet. Detta omfattar inte bara faktauppgifter i utredningen utan även information om betydelsen av barnets inställning. Även information om möjliga resultat av utredningen eller utgången i ärendet och i målet avses. Informationens relevans ska inte bedömas enbart i förhållande till informationen som sådan utan även i förhållande till barnet, dvs. vara lämplig för barnet med beaktande av t.ex. hans eller hennes ålder, mognad, förmåga att tillgodogöra sig information, psykiska hälsa och tidigare kunskaper.

Bestämmelser om både barnets rätt att få relevant information och att hans eller hennes inställning så långt möjligt ska klarläggas finns i 7 kap. 5 §, se vidare kommentaren till den paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.4.

3 § Rättens placeringsbeslut upphör att gälla om placeringen inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag då beslutet fick laga kraft.

Paragrafen anger den yttersta tidsgränsen för verkställighet av beslutet om placering av barnet.

Placeringen måste påbörjas inom fyra veckor från den dag då rättens beslut fick laga kraft. Påbörjas inte placeringen inom den tiden upphör beslutet att gälla. Vid beräkning av tiden gäller lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid. Något särskilt beslut om detta behöver inte fattas för att placeringsbeslutet ska upphöra vid den tidpunkten.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.4.

3 kap. Omedelbar placering i skyddat boende

Beslut om omedelbar placering

1 § Socialnämnden får besluta om omedelbar placering i skyddat boende, om

1. det är sannolikt att barnet behöver placeras i skyddat boende, och
2. rättens beslut om placering inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet eller hälsa.

Om socialnämndens beslut om omedelbar placering inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omedelbar placering. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt hos förvaltningsrätten om placering i skyddat boende får även rätten besluta om omedelbar placering i skyddat boende.

Paragrafen innehåller bestämmelser som ger socialnämnden möjlighet att under vissa förutsättningar omedelbart placera ett barn som har två vårdnadshavare i skyddat boende tillsammans med endast den ena vårdnadshavaren.

En första förutsättning för att socialnämnden ska få besluta om omedelbar placering är, enligt *första stycket första punkten,* att det är sannolikt att barnet behöver placeras i ett skyddat boende enligt 2 kap. 1 §. Eftersom sannolikhetsbedömningen måste grunda sig på det beslutsunderlag som nämnden har tillgång till i det akuta skedet kan en ganska hög grad av osäkerhet behöva accepteras.

Den andra förutsättningen för att ett beslut om omedelbar placering ska kunna fattas är, enligt *första stycket andra punkten*, att rättens beslut om placering inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet eller hälsa. Risken för barnets säkerhet eller hälsa måste bedömas vara akut och ställs i relation till vad som kan hända barnet om barnet inte placeras i ett skyddat boende. Situationer då det bör kunna anses att en placering inte kan avvaktas kan t.ex. vara om barnet annars riskerar att få bo kvar hos den vårdnadshavare som samtidigt är misstänkt förövare. Nämnden behöver ta hänsyn till risker för såväl fysiskt som psykiskt våld och den psykiska belastning som det kan innebära för barnet att bo kvar. I riskbedömningen bör nämnden även väga in barnets upplevelser av våld eller hot, liksom upplevelser av konsekvenserna av att en vårdnadshavare har blivit utsatt, och följderna för barn att uppleva detta. I det akuta skedet bör beaktas att barnet i första hand kan behöva få trygghet och komma bort från en situation som har varit skadlig för barnet. Likaså behöver de negativa konsekvenserna för barnets hälsa brytas.

I regel kommer bedömningen av barnets behov av en omedelbar placering grunda sig på samma uppgifter som ligger till grund för beslutet att

bevilja vårdnadshavaren skyddat boende. Det kan exempelvis gälla vårdnadshavarens berättelse om det inträffade, orosanmälningar avseende barnet eller uppgifter från polisen.

Om vårdnadshavaren har flera barn behöver nämnden bedöma varje barns individuella behov av en omedelbar placering.

Vid bedömningen ska vad som bedöms vara bäst för barnet vara avgörande, se kommentaren till 1 kap. 3 §.

Av 7 kap. 1 § följer att mål och ärenden enligt lagen ska handläggas skyndsamt. För att skyndsamhetskravet ska kunna upprätthållas får, om nämndens beslut om omedelbar placering inte kan avvaktas, enligt *andra stycket* socialnämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omedelbar placering i skyddat boende. Ett sådant beslut ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Enligt *tredje stycket* får även rätten besluta om omedelbar placering om socialnämnden ansökt om placering i skyddat boende. Med rätten avses den allmänna förvaltningsdomstol vid vilken ansökan om placering i skyddat boende är under prövning. Samma grunder för prövningen gäller som för motsvarande beslut av socialnämnden.

Ett beslut om en omedelbar placering ska kunna verkställas genast. En särskild bestämmelse om att beslutet gäller omedelbart finns i 7 kap. 12 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.5.

2 § Den omedelbara placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras med samtycker till barnets placering.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att samtycke från den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med är en förutsättning för ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende.

Bestämmelsen motsvarar vad som gäller vid beslut om placering enligt 2 kap. 1 §. Om vårdnadshavaren inte samtycker till placeringen får barnets eventuella behov av stöd och skydd tillgodoses med andra insatser inom socialtjänstens område med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.5.

Underställning av beslut

3 § Om socialnämnden har beslutat om omedelbar placering i skyddat boende, ska beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Beslutet och handlingarna i ärendet ska lämnas till rätten.

Förvaltningsrätten ska pröva beslutet så snart som möjligt.

Om det inte finns synnerliga hinder, ska beslutet prövas inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens underställning av beslutet och om förvaltningsrättens handläggning av målet.

Av *första stycket* framgår att beslutet ska underställas förvaltningsrätten. En sådan underställning bör göras utan dröjsmål och som regel bör det kunna göras samma eller påföljande dag som beslutet fattats. För att socialnämnden ändå ska ha visst utrymme att vid behov foga annan utredning som finns hos socialnämnden till beslutet och för att ge utrymme för postgången, anges dock att beslutet ska underställas förvaltningsrätten inom

en vecka från den dag beslutet fattades (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 591). Av första stycket framgår vidare att såväl beslutet som handlingarna ska lämnas till förvaltningsrätten. Att underställningen ska göras inom en vecka innebär att beslutet och handlingarna ska ha kommit in till domstolen inom den tiden.

Bestämmelser om när en handling anses inkommen till en domstol finns i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Vid beräkning av tiden gäller lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser gäller i fråga om till vilken förvaltningsrätt underställningen ska ställas. Se dock kommentaren till 5 § om till vilken domstol underställningen ska göras när socialnämnden redan ansökt om placering i skyddat boende.

Även rättens prövning ska göras utan dröjsmål. Av *andra och tredje styckena* följer att rätten ska pröva beslutet så snart som möjligt och senast inom en vecka från den dag beslutet och handlingarna kom in till rätten, om det inte finns synnerliga hinder. Ett sådant hinder kan vara att rätten finner det nödvändigt att få utredningen kompletterad eller att någon annan omständighet gör det omöjligt att pröva beslutet inom den angivna tiden (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 591).

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.6.

4 § Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör den omedelbara placeringen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som innebär att om en underställning inte har gjorts inom den föreskrivna tiden upphör den omedelbara placeringen. Något särskilt beslut om detta behöver inte fattas för att placeringen ska upphöra.

Att placeringen ska upphöra om rätten inte fastställer det underställda beslutet ligger i sakens natur och behöver inte uttryckligen framgå av lagen (jfr prop. 1979/80:1 Del A s. 591).

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.6.

5 § Om socialnämnden har beslutat om omedelbar placering i skyddat boende efter det att nämnden har ansökt om placering, ska beslutet underställas den domstol som prövar frågan om skyddat boende. Bestämmelserna i 3 och 4 §§ gäller också vid ett sådant beslut.

Paragrafen innehåller en forumregel när socialnämnden beslutat om omedelbar placering efter det att nämnden ansökt om placering.

Beslutet ska underställas den allmänna förvaltningsdomstol vid vilken ansökan om placering är under prövning. Bestämmelserna i 3 och 4 §§ om underställningen och rättens handläggning gäller också vid ett sådant beslut.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.6.

Ansökan efter fastställt beslut

6 § Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbar placering i skyddat boende, ska socialnämnden inom fyra veckor från den dag beslutet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att barnet ska placeras i skyddat boende.

Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning gör det nödvändigt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansökan om placering.

I *första stycket* uppställs en tidsfrist på fyra veckor inom vilken socialnämnden ska ansöka om att barnet ska placeras i skyddat boende när förvaltningsrätten fastställt ett beslut om omedelbar placering och beslutet har verkställts. Tidsfristen gäller från den dag beslutet verkställdes. Beslutet är verkställt den dag barnet kom till ett skyddat boende, se kommentaren till 4 kap. 1 § första stycket. När beslutet är verkställt påverkas beräkningen av tidsfristen inte om barnet eventuellt skulle avvika från det skyddade boendet.

Att socialnämnden ska ansöka om placering inom den föreskrivna tiden innebär att ansökan ska ha kommit in till domstolen inom den tiden. Bestämmelser om när en ansökan ska anses inkommen till domstolen finns i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Vid beräkning av tiden gäller lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser gäller i fråga om till vilken förvaltningsrätt underställningen ska göras.

Andra stycket innehåller en bestämmelse om att förvaltningsrätten får medge förlängning av tidsfristen. En förlängning får endast medges om det är nödvändigt för att hinna genomföra ytterligare utredning som behövs för ansökan. Det ligger i sakens natur att förvaltningsrätten ska vara återhållsam med att medge en förlängning. En förlängning kan komma i fråga om det från barnets synpunkt och av rättssäkerhetsskäl bedöms finnas ett starkt behov av att komplettera det befintliga utredningsunderlaget innan ansökan görs. Förlängningen bör vara så kort som möjligt och inte överstiga en eller ett fåtal veckor (jfr prop. 1989/90:28 s. 111).

Görs inte en ansökan inom den föreskrivna tiden och begärs inte heller en förlängning av tidsfristen, upphör den omedelbara placeringen, se kommentaren till 7 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.6.

Upphörande av omedelbar placering

7 § En omedelbar placering i skyddat boende upphör

1. om ansökan om placering i skyddat boende inte har gjorts inom den tid som anges i 6 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller
2. när rätten avgör frågan om placering i skyddat boende.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en omedelbar placering upphör i vissa fall.

Enligt *första punkten* är följden av att en ansökan om placering i skyddat boende inte görs inom den tid som föreskrivs i 6 § att placeringen upphör, om inte en förlängning av tiden har begärts. Något särskilt beslut för att placeringen ska upphöra då krävs inte.

Enligt *andra punkten* upphör en omedelbar placering när rätten avgör frågan om placering i skyddat boende. Det innebär att om rätten beviljar socialnämndens ansökan övergår den omedelbara placeringen i en placering enligt denna lag. Avslår rätten socialnämndens ansökan upphör

den omedelbara placeringen omedelbart att gälla. Något särskilt beslut om att den omedelbara placeringen upphör då krävs inte.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.6.

8 § Om det inte längre finns skäl för en omedelbar placering i skyddat boende ska socialnämnden, eller i förekommande fall, rätten besluta att placeringen ska upphöra.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om beslut om att den omedelbara placeringen i skyddat boende ska upphöra.

En placering ska inte gälla längre än vad som är nödvändigt. Om omständigheterna är sådana att det inte längre bedöms finnas skäl för en omedelbar placering ska ett beslut om att placeringen ska upphöra fattas utan dröjsmål. Det är socialnämnden, eller den rätt som prövar frågan om placering med stöd av lagen, som ska fatta beslutet.

Ett skäl till att besluta att den omedelbara placeringen ska upphöra kan vara att omständigheterna som legat till grund för beslutet om omedelbar placering har förändrats på så sätt att det inte längre föreligger ett behov av skyddat boende för barnet. Ett annat skäl kan vara att socialnämnden har fått samtycke från den andra vårdnadshavaren till placeringen eller att den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet har fått ensam vårdnad om barnet.

Omständigheter i det enskilda fallet kan också ge nämnden anledning att överväga om den ska ansöka hos förvaltningsrätten om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Skulle så vara fallet får socialnämnden ansöka om vård enligt det förfarande som gäller sådan vård. Att förvaltningsrätten efter ansökan från socialnämnden beslutar om vård med stöd av den är ett exempel på en situation då det inte längre kan anses finnas skäl för att barnet ska vara omedelbart placerat i skyddat boende. Beslut om att den omedelbara placeringen ska upphöra ska då fattas. Inte heller finns det längre skäl för att barnet ska vara omedelbart placerat i skyddat boende om nämnden därefter beslutar att barnet omedelbart ska omhändertas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av barn. Även i detta fall finns skäl för att besluta att den omedelbara placeringen ska upphöra.

Härutöver kan den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med avsluta sin placering i det skyddade boendet eller återta sitt samtycke till att barnet placeras i det skyddade boendet. I båda fallen saknas grund för att låta barnet vara omedelbart placerat i skyddat boende. Även då ska alltså ett beslut fattas om att placeringen ska upphöra.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.6.

4 kap. Bestämmelser om placeringen

Placeringens innehåll och utformning

1 § Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om placering eller omedelbar placering.

För placeringens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i detta kapitel och i socialtjänstlagen (2001:453).

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en placering ska anses påbörjad och en upplysningsbestämmelse om vad som gäller för dess innehåll och utformning.

I *första stycket* klargörs att en placering enligt lagen påbörjas när barnet med anledning av ett beslut om omedelbar placering eller om placering enligt lagen kommer till ett skyddat boende. Detta innebär att bestämmelserna om placeringens innehåll och utformning gäller från och med den tidpunkten både efter ett beslut om placering och efter ett beslut om omedelbar placering.

Omständigheterna i ett enskilt fall skulle kunna vara sådana att barnet och vårdnadshavaren inte kommer till det skyddade boendet vid samma tidpunkt. Att barnet kommer till det skyddade boendet före vårdnadshavaren utesluter inte att placeringen får anses påbörjad vid den tidpunkten.

Andra stycket upplyser om att det i denna lag finns bestämmelser om placeringens innehåll och utformning som kompletterar bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453).

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.7.

2 § Socialnämnden beslutar hur placeringen av barnet ska ordnas och var placeringen ska verkställas.

Om nämndens beslut inte kan avvaktas, får ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta i frågan. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar för placeringen.

Av *första stycket* följer att det är socialnämnden som beslutar hur placeringen av barnet ska ordnas och var placeringen ska verkställas. Det ankommer alltså på socialnämnden att ta ställning till i vilket skyddat boende barnet och han eller hennes vårdnadshavare ska beredas plats. Vid valet av skyddat boende behöver socialnämnden beakta att boendet och dess geografiska lokalisering behöver kunna ge det stöd och skydd som barnet och vårdnadshavaren i det enskilda fallet är i behov av. I och med att det är ett barn som ska placeras måste boendet också uppfylla de krav som bör ställas på ett skyddat boende som tar emot barn. Så långt det är möjligt ska också, i enlighet med 1 kap. 1 § första stycket och motsvarande bestämmelser i 1 kap. 1 § och 3 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), socialtjänstens insatser för den enskilde utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Den enskilde har dock ingen ovillkorlig rätt att själv välja insats.

Något hinder för att socialnämnden påbörjar förberedelser för placeringens innehåll och utformning före ett beslut om en omedelbar placering eller ett beslut om placering finns inte.

För att skyndsamhetskravet ska kunna upprätthållas får, om nämndens beslut inte kan avvaktas, enligt *andra stycket* socialnämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om hur placeringen ska ordnas och var den ska verkställas. Ett sådant beslut ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.7.

Omprövning av placeringen

3 § Om ett beslut om placering i skyddat boende har meddelats ska socialnämnden inom sex månader från dagen då placeringsbeslutet verkställdes pröva om placeringen ska upphöra. Frågan ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar att regelbundet ompröva placeringen.

Bortsett från att placeringen enligt denna lag upphör när barnet fyller arton år (se kommentaren till 6 kap. 1 §) innehåller lagen inga bestämmelser om placeringens längd. Det är vårdnadshavarens vistelse i skyddat boende och barnets behov av stöd och skydd med stöd av denna lag som är avgörande för hur lång placeringen blir. Det ligger dock i insatsens natur att vistelsen i det skyddade boendet är av tillfällig och kortvarig natur. Det kan dock inte uteslutas att en placering i ett skyddat boende kan blir mer långvarig. Under sådana förhållanden blir bestämmelsen i *första stycket* tillämplig om att socialnämnden ska ompröva ett placeringsbeslut inom sex månader från dagen då beslutet verkställdes och därefter ska frågan om fortsatt placering prövas inom sex månader från senaste prövning.

Ett placeringsbeslut är verkställt när barnet kommit till ett skyddat boende, se kommentaren till 4 kap. 1 §. Vid beräkning av tiden gäller lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Bestämmelsen om socialnämndens skyldighet att ompröva beslutet var sjätte månad är inte uttömmande. Socialnämnden ska ompröva beslutet också vid andra tillfällen om det finns skäl för det. Det kan exempelvis handla om att vårdnadshavaren, eller barnet om barnet fyllt 15 år, begär att placeringen ska upphöra.

Omprövningen ska avse om omständigheterna är sådana att förutsättningarna för en placering kvarstår, se kommentaren till 3 kap. 8 §. Omprövningen ska resultera i ett överklagbart beslut, se kommentaren till 8 kap. 1 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.8.

Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort

4 § Om det är nödvändigt med för att skydda barnet från risker för barnets säkerhet eller hälsa, får socialnämnden

1. besluta hur barnets umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas, eller
2. besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för vårdnadshavare eller föräldrar.

Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att socialnämnden får begränsa barnets umgänge under placeringen och hemlighålla barnets vistelseort.

Att civilrättsligt bestämma om ett barns umgänge med en förälder är en uppgift som ankommer på allmän domstol. Detta gäller även när barnet genom insatser från socialtjänsten är skilt från en eller båda av sina vårdnadshavare. Genom bestämmelsen i *första stycket första punkten* ges dock socialnämnden befogenhet att under vissa förhållanden besluta hur um-

gänget ska utövas när barnet är placerat i skyddat boende med stöd av denna lag. Befogenheten gäller såväl umgänge med vårdnadshavare som med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal. Befogenheten gäller både när barnet vistas i skyddat boende genom ett beslut om omedelbar placering och när barnet vistas där med stöd av ett beslut om placering.

Socialnämnden får endast begränsa umgänget om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med barnets placering i skyddat boende. Så kan exempelvis vara fallet när det är barnets förälder som misstänks för att ha utsatt barnet, eller den vårdnadshavare barnet vistas med i det skyddade boendet, för hot, våld eller andra övergrepp. Avgörande för bedömningen är om umgänget kan äventyra barnets säkerhet och motverka att barnet får vara tryggt under sin vistelse i det skyddade boendet. I den bedömningen bör hänsyn tas till om umgänget innebär en risk för att vistelseorten röjs och om det t.ex. kan innebära hälsorisker för barnet att träffa en förälder som barnet är rädd för. Att umgänget ska äga rum i närvaro av umgängesstöd enligt 6 kap. 15 c § föräldrabalken kan inte tas som intäkt för att säkerheten i det skyddade boendet kan upprätthållas och att personen som medverkar vid umgänget utgör en garant mot skadliga åtgärder från en förälders sida (jfr prop. 2009/10:192 s. 11 och 29). En bedömning måste göras utifrån omständigheterna i varje enskilt fall.

I *första stycket andra punkten* ges socialnämnden befogenhet att besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för föräldrar eller vårdnadshavare om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med placeringen. Skäl för hemlighållande av barnets vistelseort kan t.ex. föreligga när socialnämndens riskbedömning indikerar en hög säkerhetsrisk om den misstänkte förövaren får kännedom om vistelseorten. Även i fråga om hemlighållande av vistelseort gäller befogenheten gentemot såväl vårdnadshavare som mot föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal. Befogenheten gäller både när barnet vistas i skyddat boende genom ett beslut om omedelbar placering och när barnet vistas där med stöd av ett beslut om placering enligt denna lag.

Beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort ska inte bestå längre än nödvändigt. Av *andra stycket* följer att socialnämnden minst en gång var tredje månad ska överväga om ett beslut om umgängesbegränsning eller hemlighållande av vistelseort fortfarande behövs. Övervägandet innebär att den tjänsteman vid förvaltningen som har den närmare uppsikten över placeringen minst en gång i halvåret ska anmäla till nämnden hur barnets och föräldrarnas förhållanden utvecklar sig. Avsikten med anmälan är inte att den alltid ska leda fram till ett formellt beslutsförfarande. Det är först när nämnden finner anledning att ifrågasätta behovet av en fortsatt begränsning av umgänge eller hemlighållande av vistelseort som en prövning i nämnden ska ske (jfr prop. 1989/90:28 s. 114 och 115).

Av 8 kap. 1 § framgår att socialnämndens beslut om umgängesbegränsning och om hemlighållande av vistelseort får överklagas till förvaltningsrätten.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.10.

5 kap. Vårdnadshavares bestämmanderätt under placeringen

1 § När ett barn är placerat i skyddat boende enligt denna lag får den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med ensam bestämma om insatser i öppna former enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) med anledning av placeringen. Detsamma gäller val och byte av skolenhet eller förskoleenhet som föranleds av placeringen.

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om vårdnadens utövande i vissa frågor när barnet är placerat i skyddat boende med stöd av denna lag.

Gemensam vårdnad regleras i 6 kap. 13 och 13 a §§ föräldrabalken. För ett barn som har två vårdnadshavare gäller att dessa som huvudregel ska utöva sina rättigheter och skyldigheter i förhållande till barnet tillsammans. Från den grundläggande principen om det gemensamma beslutsfattandet vid gemensam vårdnad finns undantag för speciella situationer, enligt 6 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken. Om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro eller sjukdom eller av någon annan orsak inte kan ta del i sådana beslut som rör vårdnaden och som inte kan skjutas upp utan olägenhet bestämmer den andra vårdnadshavaren ensam. Vårdnadshavaren får dock – oavsett om den andra vårdnadshavaren har förhinder – inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, såvida inte barnets bästa uppenbarligen kräver det. Det ligger i sakens natur att bestämmanderätten om ett barn utövas av än den ena, än den andra vårdnadshavaren, beroende på vilken av dem som för tillfället är till hands eller på hur vårdnadshavarna har organiserat utövandet av vårdnaden. När det gäller beslut av mera ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning, måste båda vårdnadshavarna delta om inte barnets bästa uppenbarligen kräver att beslut fattas, trots att den ena vårdnadshavaren är förhindrad att medverka (se prop. 1975/76:170 s. 178).

För vissa vård- och omsorgsinsatser finns undantag från det som gäller som utgångspunkt om kravet på gemensamt beslutsfattande. Socialnämnden får enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken besluta att vissa åtgärder för barnet får vidtas utan båda vårdnadshavarnas samtycke, om det krävs med hänsyn till barnets bästa. De åtgärder som nämnden får besluta om sådant medgivande för är psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen, behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 § tredje stycket SoL eller en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. När barnet har uppnått en sådan ålder och mognad att barnet själv kan samtycka till en hälso- och sjukvårdsåtgärd tillämpas inte bestämmelsen i 6 kap. 13 a § föräldrabalken (prop. 2011/12:53 s. 25.). Inte heller behövs vårdnadshavarens samtycke när ett barn är över 15 år och samtycker till eller begär öppna insatser enligt socialtjänstlagen. Socialnämnden får då bevilja barnet insatsen om det är lämpligt, se 3 kap. 6 a § SoL.

Paragrafen innehåller bestämmelser som utgör undantag från föräldrabalkens huvudregel om att vårdnadshavare med gemensam vårdnad

ska utöva sina rättigheter och skyldigheter i förhållande till barnet tillsammans

När barnet vistas i skyddat boende med anledning av ett beslut om omedelbar placering eller ett beslut om placering enligt denna lag, får den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet ensam bestämma om sådana insatser som barnet har behov av och som ges med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Av bestämmelsen framgår att det endast gäller sådana insatser som föranleds av barnets placering i skyddat boende. Det kan handla om insatser som barnet behöver med anledning av de omständigheter som föranlett placeringen, t.ex. stöd- och behandlingsinsatser som riktar sig till barn som har upplevt våld. Bestämmelsen innebär endast en särreglering i fråga om hur den gemensamma vårdnaden ska utövas. Är barnet över 15 år och samtycker till eller begär sådana öppna insatser enligt socialtjänstlagen för vilka vårdnadshavarens samtycke inte behövs, tillämpas inte bestämmelsen.

Av andra stycket följer också att vårdnadshavaren ensam får bestämma om val och byte av skola eller förskoleenhet med anledning av placeringen. Omständigheterna kan vara sådana att barnet till följd av vistelsen i skyddat boende behöver välja ny eller byta skola eller förskoleenhet för att barnets skydd och säkerhet ska kunna garanteras. Bestämmelsen kan också tillämpas om en placering i skyddat boende innebär ett inte oväsentligt ökat avstånd till barnets skola eller förskola.

I detta sammanhang kan också nämnas att i 6 kap. 7 § föräldrabalken finns bestämmelser om att socialnämnden får föra talan om ändring av vårdnaden på den grunden att en förälder vid utövandet av vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.11.

6 kap. Placeringens upphörande

1 § När det inte längre finns skäl för en placering i skyddat boende med stöd av denna lag, ska socialnämnden besluta att placeringen ska upphöra.

Barnets placering ska upphöra senast när vårdnadshavarens insats i form av skyddat boende upphör, eller när barnet fyller arton år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beslut om placeringens upphörande.

En placering i skyddat boende ska inte pågå längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. När det inte längre finns skäl för en placering i skyddat boende ska enligt *första stycket* beslut fattas om att placeringen ska upphöra. Socialnämnden ska fatta det beslutet utan dröjsmål.

Ett skäl för att besluta att placeringen ska upphöra är att omständigheterna som legat till grund för placeringen har förändrats på så sätt att det inte längre föreligger ett behov av skyddat boende för barnet. Ett annat skäl kan vara att socialnämnden har fått samtycke från den andra vårdnadshavaren till placeringen eller att den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet har fått ensam vårdnad om barnet.

Omständigheter i det enskilda fallet kan också ge nämnden anledning att överväga om den ska ansöka hos förvaltningsrätten om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Skulle så vara fallet får socialnämnden ansöka om vård enligt det förfarande som gäller enligt den lagen. Att förvaltningsrätten efter ansökan från socialnämnden beslutar om vård med stöd av den lagen är ett exempel på en situation då det inte längre kan anses finnas skäl för att barnet ska vara placerat i skyddat boende. Inte heller finns det skäl för att barnet ska vara placerat i skyddat boende om det beslutas om att barnet omedelbart ska omhändertas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Härutöver kan den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med avsluta sin placering i det skyddade boendet eller återta sitt samtycke till att barnet placeras i det skyddade boendet. I båda fallen saknas grund för att låta barnet vara placerat i skyddat boende. Detsamma gäller om någon av vårdnadshavarna får ensam vårdnad under tiden i det skyddade boendet.

En placering i skyddat boende kan endast beslutas i fråga om barn som vid tiden för beslutet inte fyllt arton år. Av *andra stycket* följer att beslutad vård inte heller ska fortgå när barnet fyllt arton år. Placeringen upphör då utan att något särskilt beslut om detta behöver fattas.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.12.

2 § Beslut enligt denna lag hindrar inte beslut om

1. avvisning eller utvisning enligt utlänningslagen (2005:716),
2. utvisning enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar,
3. utlämning enligt lagen (1957:668) om utlämning för brott,
4. överlämnande enligt lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder,
5. utlämning enligt lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,
6. utlämning enligt lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt,
7. överlämnande enligt lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen,
8. överlämnande enligt lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, eller
9. utlämning enligt lagen (2006:615) om samarbete med Specialdomstolen för Sierra Leone.

En placering med stöd av denna lag upphör när ett beslut enligt första stycket 1–9 har verkställts.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som gäller vid kollision mellan denna lag och annan lagstiftning.

Av bestämmelsens *första stycke* framgår att en placering enligt lagen inte hindrar beslut om avvisning eller utvisning enligt utlänningslagen (2005:716), utvisning enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar, utlämning enligt lagen (1957:668) om utlämning av brott, lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling, lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt, eller enligt lagen (2006:615) om samarbete med Specialdomstolen för Sierra Leone, eller överlämnande

enligt lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder, lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen, eller enligt lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder.

Enligt *andra stycket* upphör ett beslut om placering när ett avlägsnandebeslut har verkställts. Med beslut om placering avses såväl beslut om omedelbar placering som beslut om placering enligt denna lag. Något särskilt beslut om att placeringen upphör behöver inte fattas.

Motsvarande bestämmelse finns i 21 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.13.

7 kap. Bestämmelser om handläggningen

Skyndsamhetskrav vid handläggningen

1 § Mål och ärenden enligt denna lag ska handläggas skyndsamt.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ett skyndsamhetskrav vid handläggning för mål och ärenden enligt lagen.

Bestämmelsen omfattar handläggningen i domstol av samtliga mål enligt lagen liksom handläggningen, utrednings- och ansökningsförfarandet i samtliga ärenden enligt lagen hos socialnämnden.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.15.

2 § Om barnet är omedelbart placerat ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om placering kom in.

Förvaltningsrätten får förlänga tiden, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förvaltningsrättens handläggningstid.

När barnet är omedelbart placerat och därmed föremål för en insats av interimistisk karaktär är det särskilt viktigt att handläggningen går skyndsamt. Av *första stycket* följer att förvaltningsrätten ska ta upp ett mål om placering i skyddat boende enligt lagen till avgörande inom två veckor från den dag ansökan kom in. Detta innebär inte att målet ska vara slutligt avgjort inom denna tid men den slutliga handläggningen, i form av muntlig förhandling eller föredragning, måste dock ha påbörjats.

Bestämmelser om när en handling anses inkommen till domstolen finns i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Vid beräkning av tiden gäller lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Omständigheterna kan vara sådana att den slutliga handläggningen inte kan påbörjas inom den angivna tiden. I *andra stycket* anges därför att om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt, får den föreskrivna tidsfristen förlängas. Med beaktande av skyndsamhetskravet i 1 § bör denna möjlighet användas sparsamt.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.14.

Muntlig förhandling

3 § I mål om placering i skyddat boende enligt denna lag ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling ska alltid hållas om någon part begär det.

Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Paragrafen innehåller bestämmelser om muntlig förhandling.

Av *första stycket* följer att som huvudregel ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling i mål om placering enligt denna lag. Ibland kan dock en muntlig förhandling framstå som onödig. Så kan exempelvis vara fallet när en vårdnadshavare har överklagat ett beslut om placering och det är uppenbart att beslutet ska upphävas. Bedömer rätten att en muntlig förhandling är uppenbart obehövlig, får rätten avgöra målet genom skriftlig handläggning. Muntlig förhandling ska alltid hållas i mål om placering om någon av parterna begär det.

Bedömer rätten att det är uppenbart obehövligt att hålla muntlig förhandling i ett mål om placering, följer det av *andra stycket* att parterna ska beredas tillfälle att begära muntlig förhandling.

Bestämmelserna i paragrafen gäller endast mål om placering. Mål om fastställande av omedelbar placering, umgängesbegränsning eller hemlighållande av barnets vistelseort omfattas därför inte av bestämmelsen. För dessa typer av mål gäller bestämmelsen i 9 § förvaltningsprocesslagen (1971:291), förkortad FPL.

I mål om placering i skyddat boende torde det vanliga vara att det råder motsättningar mellan vårdnadshavarna. Det kan därför i detta sammanhang framhållas om att det av 14 § FPL följer att sökanden eller klaganden och den som har att svara i målet får delta i en muntlig förhandling genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring under samma förutsättningar som gäller enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken. Detsamma gäller enligt 25 § FPL vittnen och sakkunniga. Vad gäller barnets närvaro vid en muntlig förhandling, se kommentaren till 6 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

4 § Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten besluta att han eller hon ska hämtas till rätten omedelbart eller till en senare dag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hämtning till en muntlig förhandling.

I 14 § FPL, finns bestämmelser om sökanden eller klagande och den som har att svara i målet alltid ska kallas till den muntliga förhandlingen, samt om att en enskild får föreläggas att inställa sig personligen vid vite. Någon bestämmelse om att den enskilde får hämtas om han eller hon ändå uteblir från förhandlingen finns dock inte i den lagen. Förevarande paragraf innehåller därför en bestämmelse om detta.

Den som delar i en muntlig förhandling genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring enligt 14 § FPL anses ha inställt sig i rätten.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

Barnets ställning vid mål och ärenden enligt denna lag

5 § Barnet ska få relevant information.

Barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.

Paragrafen innehåller bestämmelser om barns rätt till information och att komma till tals.

I *första stycket* anges att barnet ska få relevant information. Att se till att information ges till barnet är i första hand en uppgift för socialnämnden. Att ta del av information är en rättighet, inte en skyldighet.

Med relevant information avses vederhäftig information som är av betydelse för barnet i ärendet och i målet. Detta omfattar inte bara fakta-uppgifter i utredningen utan även information om betydelsen av barnets inställning. Även information om möjliga resultat av utredningen eller utgången i ärendet och i målet avses.

Hänsyn ska vid informationsgivningen tas till barnets bästa. Informationens relevans ska därför inte bedömas enbart i förhållande till informationen som sådan utan även i förhållande till barnet, dvs. vara lämplig för barnet med beaktande av t.ex. hans eller hennes ålder, mognad, förmåga att tillgodogöra sig information, psykiska hälsa och tidigare kunskaper. Det råder således inte någon absolut rätt för ett barn att ta del av information som är olämplig för barnet.

Andra stycket tydliggör barnets rätt att komma till tals enligt artikel 12 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Barnet kan framföra sina åsikter på olika sätt. Det kan ske muntligt, skriftligt eller på något annat sätt. Vidare kan barnet framföra sina åsikter direkt eller genom en företrädare. I domstolsförfaranden är det t.ex. vanligt att barnets åsikter framförs genom att socialtjänsten inhämtar och redovisar dessa till domstolen. Socialtjänsten har således ett stort ansvar när det gäller att ge barn möjligheter att komma till tals. Det är viktigt att barnet får möjlighet att framföra sina åsikter i en miljö som känns trygg för barnet och att metoder och arbetssätt är väl anpassade till barnets förutsättningar. Barnets förmåga att förstå det som han eller hon ska utrycka en åsikt om måste bedömas i varje enskilt ärende och situationen och informationen anpassas utifrån det.

Om barnet inte kan, dvs. inte är i stånd att bilda egna åsikter, eller inte vill framföra sina åsikter ska barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Detta kan ske genom inhämtande av uppgifter från barnets närstående eller någon annan företrädare för barnet. Vidare kan inställningen klarläggas genom dokumentation av vad barnet tidigare har framfört. Med hänsyn till principen om barnets bästa är det angeläget att barnets inställning klargörs på ett sätt som iakttar respekten för barnets integritet och självbestämmanderätt. Se även 1 kap. 1 § första stycket och motsvarande bestämmelse i 1 kap. 1 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

6 § Om barnet fyllt femton år, har han eller hon rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag. Den som är yngre får höras i domstol, om han eller hon inte kan antas ta skada av det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att barn som fyllt femton år har rätt att föra sin talan.

Enligt allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser företräder, som huvudregel, vårdnadshavarna barnet som ställföreträdare med stöd av föräldrabalkens bestämmelser till dess barnet fyllt 18 år. I mål och ärenden enligt denna lag får dock ett barn genom bestämmelsen i *första meningen* rätt att föra sin egen talan när barnet fyllt femton år. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 11 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453).

Enligt *andra meningen* får ett barn under femton år bara höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det. Så kan t.ex. vara fallet om barnet skulle försättas i en svår lojalitetskonflikt gentemot föräldrarna eller känna ett stort obehag av att höras. En bedömning måste göras i varje enskilt fall om det är lämpligt att höra barnet. Om barnet inte hörs i domstol gäller det som anges i 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

7 § Den som är förordnad som offentligt biträde enligt 10 § för någon som är under femton år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, är utan särskilt förordnande den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ställföreträdare för barnet i vissa fall.

Enligt allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser företräder, som huvudregel, vårdnadshavarna barnet som ställföreträdare med stöd av föräldrabalkens bestämmelser till dess barnet fyllt 18 år. Om ett barn som är under femton år förordnats ett offentligt biträde med stöd av 10 § följer dock av bestämmelsen i förevarande paragraf att det offentliga biträdet är barnets ställföreträdare. Detta gäller dock bara under förutsättning att biträdet inte också är offentligt biträde åt någon av vårdnadshavarna. Ställföreträdarskapet gäller i det mål eller ärende som det offentliga biträdets förordnande avser. Något särskilt förordnande för ställföreträdarskapet behövs inte.

Barnet får på detta sätt en självständig ställning gentemot vårdnadshavarna. Har barnet fyllt femton år har barnet rätt att för sin egen talan enligt 6 §.

Ställföreträdaren ska ta till vara barnets intresse och bör framföra de synpunkter och de önskemål som barnet har. Skulle ställföreträdaren ha en annan uppfattning än barnet, bör ställföreträdaren med beaktande av barnets önskemål hävda den uppfattning som han eller hon anser bäst tjänar barnets intresse. Om barnet så önskar ska ställföreträdaren t.ex. överklaga ett beslut eller ett domstolsavgörande (jfr prop. 1994/95:224 s. 57).

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

Nämndemän i kammarrätten

8 § Vid handläggning i kammarrätten av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbar placering ska nämndemän ingå i rätten.

Paragrafen reglerar när nämndemän ska ingå i kammarrätten i mål enligt denna lag.

Av 12 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar, förkortad LAFD, följer att som huvudregel är en kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter. Det kan dock särskilt bestämmas att nämndemän ska ingå i rätten. Av bestämmelsen följer att det vid handläggningen av mål enligt denna lag ska ingå nämndemän i kammarrätten, utom i mål om omedelbar placering.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

Undantag från vissa bestämmelser i delgivningslagen

9 § Vid delgivning med en enskild i ett mål eller ärende enligt denna lag får 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932) inte tillämpas.

Paragrafen undantar tillämpningen av vissa bestämmelser i delgivningslagen (2010:1932).

Av 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen följer att under vissa förutsättningar får delgivning göras genom att en handling lämnas till en annan person än delgivningsmottagaren eller genom kungörande och tillgängliggörande av handlingen som ska delges. Dessa bestämmelser ska inte tillämpas vid delgivning med enskild i mål och ärenden enligt denna lag.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.14.

Offentligt biträde

10 § I mål och ärenden om placering i skyddat boende enligt 2 kap. 1 §, omedelbar placering enligt 3 kap. 1 § eller upphörande av placering enligt 6 kap. 1 § ska offentligt biträde förordnas för barnet och för vårdnadshavarna, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Till offentligt biträde för barnet får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget.

Gemensamt biträde får endast förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för.

Paragrafen reglerar rätten till offentligt biträde.

Av *första stycket* framgår att offentligt biträde som huvudregel ska förordnas i mål och ärenden enligt lagen angående placering i skyddat boende, omedelbar placering i skyddat boende och upphörande av placering i skyddat boende. Endast under speciella omständigheter, t.ex. att det redan från början står klart att myndighetens beslut kommer att innebära att den enskildes talan bifalls eller att frågan alldeles nyligen prövats och något nytt inte har tillkommit, får det anses att behov av biträde saknas.

Offentligt biträde ska förordnas såväl för barnet som för vårdnadshavarna.

Av *andra stycket* följer att endast den som uppfyller vissa särskilda lämplighetskrav får förordnas för barnet. Endast den som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för

uppdraget får förordnas för barnet. Det ankommer på den rätt som ska förordna biträdet att säkerställa att den som förordnas i ett visst fall har rätt kvalifikationer för uppdraget. Uppdraget som offentligt biträde kräver kunskaper om beslutsprocessen vid placering av barn i skyddat boende, barns utveckling och vilka behov och rättigheter de har. Advokater bör som huvudregel anses uppfylla kraven på kompetens och erfarenhet, liksom andra jurister som saknar advokattitel men som har relevant yrkeslivserfarenhet, t.ex. som offentligt biträde i förvaltningsdomstol, som företrädare för barn och unga i andra processuella sammanhang eller genom annat relevant arbete på en advokatbyrå eller en juristfirma där man regelbundet biträder barn och unga. Det kan normalt inte anses lämpligt att nyutexaminerade jurister som precis har tillträtt en anställning på advokatbyrå eller juristfirma uppträder som offentliga biträden för barn i mål enligt denna lag.

Kravet på att den som ska förordnas även i övrigt ska vara särskilt lämplig för uppdraget innebär att rätten vid lämplighetsbedömningen ska ta hänsyn även till andra omständigheter än relevanta kunskaper och erfarenheter. Det offentliga biträdet bör ha förmåga att sätta sig in i barnets situation och att kunna kommunicera med barnet på ett lättförståeligt och anpassat sätt. Dessutom bör uppdraget utövas så att barnets bästa sätts i främsta rummet och – i den mån som förutsättningar finns för det – hänsyn tas till barnets egen vilja. Kravet på att biträdet även i övrigt ska vara särskilt lämpligt innebär också att om det tilltänkta biträdet förvisso uppfyller kraven på kunskap och erfarenhet men har uppvisat dåligt omdöme eller agerat olämpligt, bör han eller hon inte förordnas. Lämplighetskraven gäller även när ett gemensamt biträde förordnas för barnet och dennes vårdnadshavare.

När offentligt biträde förordnas ska lagen (1996:1620) om offentligt biträde tillämpas. Av 5 § följer att bestämmelserna i 26–29 §§ rättshjälpslagen (1996:1619) om förordnande och byte av rättshjälpsbiträde och om ersättning till rättshjälpsbiträde ska tillämpas i fråga om offentligt biträde. I 26 § rättshjälpslagen anges att till rättshjälpsbiträde får förordnas en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan som är lämplig för uppdraget. De särskilda lämplighetskraven gäller utöver de lämplighetskrav som följer av 26 § rättshjälpslagen. (jfr prop. 1996/97:9 s. 216 och prop. 2020/21:35 s. 33 och 34).

Av *tredje stycket* framgår att gemensamt biträde endast får förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för. Att det i allmänhet föreligger motstridiga intressen mellan vårdnadshavarna i mål och ärenden enligt denna lag torde vara vanligt förekommande. Det innebär att varje vårdnadshavare i regel ska förordnas ett eget biträde. Det är även viktigt att ha med sig att barn i många fall har egna intressen i fråga om placeringen i skyddat boende och inte nödvändigtvis har samma intresse som den vårdnadshavare som vill att barnet placeras i skyddat boende. Även för barnet finns det därför i många fall skäl att förordna ett eget biträde. Däremot torde gemensamma barn i en syskonskara ofta kunna förordnas gemensamt biträde. Det är dock inte uteslutet att motstridiga intressen också kan finnas mellan syskon.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

11 § Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beslut om offentligt biträde.

Enligt bestämmelsen ska offentligt biträde förordnas av den allmänna förvaltningsdomstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden förordnas biträdet av förvaltningsrätten. Av allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser följer vilken förvaltningsrätt som ska förordna biträdet. Det ankommer på socialnämnden att med eget yttrande överlämna en ingiven ansökan om biträde till förvaltningsrätten. Nämnden har även skyldighet att anmäla behovet av offentligt biträde även om någon ansökan inte har gjorts. Frågan om offentligt biträde bör tas upp så snart som möjligt.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.16.

Vissa beslut gäller omedelbart

12 § Beslut om omedelbar placering gäller omedelbart.

Andra beslut av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart om nämnden inte bestämmer något annat.

Rätten får bestämma att andra beslut som rätten har meddelat ska gälla omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av beslut enligt lagen.

Första stycket slår fast att beslut om omedelbar placering kan verkställas genast. Detta gäller också om det är rätten som beslutat om omedelbar placering.

Av *andra stycket* framgår att även andra beslut än omedelbar placering som fattas av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart och således kan verkställas utan att invänta att beslutet får laga kraft. Socialnämnden kan dock i ett enskilt fall besluta att ett sådant beslut inte ska gälla omedelbart.

När det gäller rättens beslut med stöd av denna lag, utom vad gäller omedelbar placering, får rätten enligt *tredje stycket* i varje enskilt fall överväga behovet av att beslutet ska kunna verkställas omedelbart.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.14.

Handräckning av Polismyndigheten

13 § Polismyndigheten ska lämna hjälp för att på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat genomföra beslut om placering eller omedelbar placering med stöd av denna lag.

Paragrafen reglerar handräckning i ärenden om placering i skyddat boende enligt lagen.

Enligt bestämmelsen ska Polismyndigheten lämna hjälp för att på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat genomföra beslut om placering eller omedelbar placering med stöd av denna lag.

Socialnämnden ansvarar för verkställigheten av beslut om placering och omedelbar placering enligt denna lag.

För att beslut ska kunna fattas med nödvändig skyndsamhet har även en ledamot eller en tjänsteman som nämnden har förordnat getts befogenhet att påkalla hjälp av Polismyndigheten.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.14.

14 § En begäran enligt 13 § får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen anger under vilka förutsättningar socialnämnden eller förordnad ledamot eller tjänsteman får begära hjälp från Polismyndigheten.

Det är socialnämnden eller den förordnade ledamoten eller tjänstemannen som har att pröva om förutsättningar föreligger för att begära hjälp.

Enligt *första punkten* får en begäran göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) behöver tillgripas. Bestämmelserna i polislagen reglerar i vilka situationer en polisman får använda våld och handfängsel för att genomföra en tjänsteåtgärd. Möjligheten att begära hjälp från Polismyndigheten är i första hand tänkt att tillämpas om det finns någon särskild omständighet som ger anledning att befara att den vårdnadshavare som inte samtycker till placeringen i skyddat boende enligt denna lag kommer att sätta sig till motvärn eller om han eller hon har uttalat hot i samband med tidigare ingripanden. Något hinder för att begära handräckning om det finns någon särskild omständighet som ger anledning att befara att barnet kommer att sätta sig till motvärn och polisens tvångsbefogenheter behöver tillgripas föreskrivs i och för sig inte i bestämmelsen, men den möjligheten bör användas med försiktighet och med särskild hänsyn till den situation som vårdnadshavarna och barnet befinner sig i. Detsamma gäller om barnet lämnar det boende där han eller hon enligt nämndens bestämmande ska vistas i. Vid beslut enligt denna lag ska enligt 1 kap. 3 § vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Enligt *andra punkten* ska hjälp kunna begäras i andra fall där det finns synnerliga skäl. Det kan exempelvis röra sig om situationer där det finns en överhängande risk för att barnet skadar sig själv så att man inte kan avvakta med att verkställigheten löses på annat sätt (jfr prop. 2016/17:57 s. 77).

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.14.

15 § Den som begär hjälp enligt 13 § ska utan hinder av sekretess lämna den verkställande myndigheten de uppgifter om barnet eller närstående till barnet som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

Paragrafen reglerar uppgiftsskyldigheten för den som begär hjälp enligt 13 §.

Bestämmelsen innebär att den som begär hjälp utan hinder av sekretess ska lämna Polismyndigheten de uppgifter som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden. Med hänsyn till att handräckning bara får ske

om Polismyndighetens tvångsbefogenheter behövs, bör utgångspunkten vara att uppgiftsskyldigheten omfattar de uppgifter som utgör grunden för handräckningsbegäran, dvs. i första hand information som kan läggas till grund för säkerhetsbedömningen. Det kan dock också finnas behov av att lämna särskild information som behövs för att Polismyndigheten ska kunna bemöta de personer som berörs av handräckningen på ett lämpligt sätt. Informationen ska i första hand röra den aktuella situationen. Uppgifter om en persons tidigare beteenden kan dock vara relevanta för att bedöma exempelvis våldsbenägenhet.

Uppgiftsskyldigheten innebär att den som begär hjälp utan uppmaning ska lämna uppgifterna. I första hand avgör den som begär hjälp vilken information som är nödvändig att lämna över. Med hänsyn till att det är Polismyndighetens behov av information som ska tillgodoses, ska den som begär hjälp därutöver på begäran lämna kompletterande uppgifter (jfr prop. 2016/17:57 s. 76).

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.14.

8 kap. Bestämmelser om överklagande

1 § Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, när nämnden

1. med stöd av lagen har beslutat om fortsatt placering i skyddat boende, eller
2. med stöd av 4 kap. 4 § har beslutat om umgänge eller beslutat att barnets vistelseort inte ska röjas.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

Paragrafen anger vilka av socialnämndens beslut som kan överklagas.

Av *första stycket första punkten* följer att beslut som socialnämnden fattar om fortsatt placering efter omprövning enligt 4 kap. 2 § och efter det att den enskilde begärt att placeringen ska avslutas får överklagas. Klagorätten avser även det fall när nämnden förklarar placeringen avslutad.

Av *första stycket andra punkten* följer att beslut som socialnämndens fattat om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort med stöd av 4 kap. 4 § får överklagas.

Några andra beslut som socialnämnden fattar enligt denna lag får inte överklagas, vilket tydliggörs i *andra stycket.* Bestämmelsen innebär också ett förbud mot laglighetsprövning.

Besluten överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I förvaltningslagen (2017:900) och förvaltningsprocesslagen (1971:291) finns bestämmelser om vem som får överklaga ett beslut. Vilken domstol som besluten ska överklagas till framgår av 14 § lag (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.17.

2 § Förvaltningsrättens beslut enligt 3 kap. 6 § andra stycket om förlängd ansökningstid får inte överklagas.

Paragrafen anger att förvaltningsrättens beslut om förlängd ansökningstid inte får överklagas.

I fråga om rätten att klaga på beslut av en allmän förvaltningsdomstol finns bestämmelser i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Enligt 33 §

förvaltningsprocesslagen överklagas förvaltningsrättens beslut till kammarrätten. Kammarrättens beslut överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen. I denna lag anses det dock inte finnas skäl att medge fullföljd av förvaltningsrättens beslut om förlängd ansökningstid.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.17.

13.2 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

6 kap.

13 a § Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller

1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
2. behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),
3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen eller
4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har vunnit laga kraft.

I lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om vårdnadshavares bestämmanderätt när ett barn är placerat i skyddat boende.

Paragrafen ger socialnämnden möjlighet att besluta att vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten får vidtas trots att barnets vårdnadshavare inte är överens om det.

Ett nytt *fjärde stycke* införs med en upplysningsbestämmelse om att kompletterande bestämmelser om vårdnadshavares bestämmanderätt när ett barn är placerat i ett skyddat boende finns i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Se kommentaren till 5 kap. 1 § den lagen.

13.3 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

36 kap.

5 § Den som till följd av 15 kap. 1 eller 2 §, 16 kap. 1 § eller 18 kap. 5, 6 eller 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller någon bestämmelse, till vilken det hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om uppgiften utan att den myndighet, i vars verksamhet uppgiften har inhämtats, har gett sitt tillstånd.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden samt auktoriserade patentombud och deras biträden såvitt avser

patenträttsliga angelägenheter enligt 2 § 1 lagen (2010:1052) om auktorisation av patentombud, får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrotts dem eller som de i samband därmed har erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Medlare enligt denna balk, 6 kap. 18 a § föräldrabalken, lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder eller lagen (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister och deras biträden, får höras som vittnen om vad som anförtrotts dem vid medlingen eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån tystnadsplikten gäller samtycker till det. Den som till följd av 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrotts dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Trots det som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. advokater och deras biträden, dock inte försvarare, i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. andra än försvarare och advokater samt deras biträden i mål angående brott som avses i 10 kap. 21 och 23 §§ offentlighets- och sekretesslagen, och

3. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga *eller lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende*.

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i 3 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Om någon enligt det som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Paragrafen behandlar det s.k. frågeförbudet.

Paragrafen ändras som en följd av att lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende införs. I andra stycket finns bestämmelser om att personer som tillhör vissa yrkeskategorier får höras som vittne om sådant som i deras yrkesutövning anförtrotts dem eller som de i samband därmed erfarit endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. I *fjärde stycket* görs undantag från detta frågeförbud för de som enligt socialtjänstlagen (2001:453) är skyldiga att anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Undantaget gäller vittnesmål i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § socialtjänstlagen eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. I stycket görs ett tillägg så att bestämmelsen också omfattar mål enligt den nya lagen.

Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

18 § En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,

2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,

3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och

4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,

2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag, *mål om omedelbar placering enligt 3 kap. 1 § lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende,* mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Paragrafen reglerar i vilka mål och ärenden som förvaltningsrätten är domför med endast en lagfaren domare.

Paragrafen ändras som en följd av att det införs en reglering om omedelbar placering i den nya lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Ändringen görs i *fjärde stycket tredje punkten* och innebär att förvaltningsrätten är domför med en lagfaren domare ensam i mål om omedelbar placering.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.6.

13.5 Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

9 § En vistelse anses inte leda till ändrad bosättning om den föranleds enbart av

1. befattning som politiskt tillsatt tjänsteman eller uppdrag att biträda som politiskt sakkunnig inom Regeringskansliet,
2. tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
3. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare*, eller*
4. *vistelse i skyddat boende.*

En person som regelmässigt tillbringar dygnsvilan endast på en fastighet där han eller hon med tillämpning av första stycket inte ska anses bosatt, anses bosatt på den fastighet som han eller hon med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses ha sin starkaste anknytning till.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att vissa tillfälliga vistelser inte ska anses leda till ändrad bosättning.

Paragrafen ändras med anledning av att skyddat boende regleras som en insats i socialtjänstlagen (2001:453). I *första stycket fjärde punkten,* som är ny, läggs vistelse i skyddat boende till. Den som vistas i skyddat boende genom ett beslut med stöd av socialtjänstlagen eller lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende ska således inte anses bosatt där, utan ska anses bosatt på den fastighet som han eller hon med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses ha sin starkaste anknytning till.

Övervägandena finns i avsnitt 8.7.

13.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

16 d § En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i

1. familjehem, stödboende*,* hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453).
2. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller
3. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.

En kommun har även ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i skyddat boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen.

Paragrafen anger i vilka situationer som en kommun behåller ansvaret för en persons rätt till insatser enligt lagen när en kommun i en annan kommun har verkställt ett beslut om någon av de boendeinsatser enligt socialtjänstlagen som anges i paragrafens första till tredje punkt.

I ett *nytt andra stycke* utökas kommunens ansvar för insatser enligt lagen till att även gälla när en person till följd av kommunens beslut är bosatt i ett skyddat boende i en annan kommun.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

13.7 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

1 kap.

4 § Bestämmelser om placering av barnet i skyddat boende utan samtycke finns i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Paragrafen, som är ny, upplyser om att det finns bestämmelser i om placering utan samtycke i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

2 a kap.

4 § En kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i

1. familjehem enligt 6 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
2. hem för vård eller boende*, i skyddat boende* eller i stödboende enligt 6 kap.,
3. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,
4. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,
5. bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller
6. annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.

Paragrafen reglerar kommunernas ansvar för stöd och hjälp enligt lagen gentemot enskilda som till följd av ett beslut av kommunen vistas i vissa särskilt angivna boendeformer i en annan kommun

I *första stycket andra punkten* läggs skyddat boende till som en sådan boendeform.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

3 kap.

2 § Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Nämnden ska också verka för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla.

Socialnämnden ska även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, äldre, *de som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående* och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Paragrafen reglerar socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen.

Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för olika grupper som behöver samhällets särskilda stöd. I paragrafens *andra stycke* tydliggörs genom ett tillägg att de som utsatts för våld av en närstående är en sådan grupp som behöver samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i denna verksamhet främja den enskildes rätt till bl.a. bostad.

Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

5 kap.

1 d § Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet *eller som är placerade i ett skyddat boende*. Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa barn och unga eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen.

Paragrafen reglerar en skyldighet för kommuner och regioner att komma överens om ett samarbete när det gäller barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Paragrafen omfattar barn och unga som vårdas med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga i familjehem, hem för vård eller boende, eller stödboende vård i jourhem och vård i särskilda ungdomshem (se prop. 2016/17:59 s. 50). En motsvarande bestämmelse finns 16 kap. 3 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Bestämmelsen ändras så sätt även barn som är placerade i ett skyddat boende omfattas. Bestämmelsen gäller således barn som är placerade i skyddat boende med stöd av socialtjänstlagen eller med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.1.

6 kap.

1 a § Socialnämnden ska sörja för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.

Paragrafen, som är ny, reglerar socialnämndens ansvar för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.

Med hot, våld eller andra övergrepp avses i första hand brottsliga gärningar som någon systematiskt utsätter en annan person för, t.ex. av det slag som omfattas av 4 kap. 4 a § brottsbalken grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning (jfr prop. 1997/98:55 s. 137). Fridskränkningsbrotten omfattar brott mot liv och hälsa (3 kap. BrB), brott mot frihet och frid (4 kap.), förtal och grovt förtal (5 kap. 1 eller 2 §), sexualbrott (6 kap.), skadegörelsebrott (12 kap.) och överträdelse av kontaktförbud samt överträdelse av kontaktförbud med elektronisk övervakning (24 § lagen [1988:688] om kontaktförbud). Uttrycket ”hot, våld eller andra övergrepp” motsvarar till sitt innehåll även uttrycket ”våld och andra övergrepp” i 3 kap. 2 § andra stycket och 5 kap. 11 § andra och fjärde styckena socialtjänstlagen, men med det förtydligandet att hot uttryckligen omfattas.

Det kan röra sig en eller flera handlingar, exempelvis olika former av våld, sexuella övergrepp eller hot om våld eller övergrepp. Det kan även omfatta handlingar som inte utgör brott men som leder till en livssituation som präglas av ett mönster av utsatthet och därför kan behöva beaktas i helhetsbedömningen, t.ex. verbala kränkningar, isolering från familj, vänner eller omgivning, ekonomiskt utnyttjande eller emotionell utpressning. Ansvaret att ge stöd och hjälp är oberoende av om det gjorts någon polisanmälan eller inte.

Den som utsatts för brott som inte avser våld i nära relationer kan också behöva stöd och skydd i skyddat boende, och bestämmelsen gäller även dem. Det kan t.ex. gälla personer som utsatts för människohandel eller befunnit sig i prostitution.

Insatsen skyddat boende beviljas efter en behovsprövning enligt 4 kap. 1 §.

Bestämmelsen gäller såväl vuxna som barn. I 6 d § finns dock en särskild bestämmelse om att barn endast får placeras i ett skyddat boende tillsammans med en vuxen vårdnadshavare, se kommentaren till den bestämmelsen.

Vid en placering av ett barn i skyddat boende behöver vårdnadshavarnas samtycke utredas. En frivillig placering med stöd av socialtjänstlagen förutsätter samtycke från båda vårdnadshavarna och, om barnet är över 15 år, barnet självt. Huruvida samtycke saknas från den vårdnadshavare som inte placeras tillsammans med barnet får avgöras i varje enskilt fall. I lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om skyddat boende för medföljande barn när den ena vårdnadshavaren inte samtycker till placeringen, se mer om detta i kommentaren till den lagen.

Vid behovsbedömningen för barn bör utgångspunkten vara att om en ensam vårdnadshavare bedöms ha ett behov av skydd och därmed beviljas skyddat boende så har minderåriga barn som bor tillsammans med vårdnadshavaren i regel också ett sådant skyddsbehov. Detsamma gäller om barnet står under gemensam vårdnad och den skyddsökande vårdnadshavaren söker skydd från den andre vårdnadshavaren. Omständigheterna i det enskilda fallet är dock avgörande för bedömningen. Även i andra fall är omständigheterna i det enskilda fallet avgörande för att bedöma barnets behov av skydd.

Bedömningen bör baseras på det som kommer fram i nämndens utredning enligt 11 kap. 2 §. Uppgifter som är relevanta att beakta är vårdnadshavarnas och, när så är möjligt, barnets berättelse om det inträffade, uppgifter om barnet från exempelvis skola, förskola eller hälso- och sjukvård. Det kan också finnas relevanta uppgifter från Polismyndigheten, även utan att någon polisanmälan behöver ha gjorts. Av 11 kap. 10 § tredje stycket följer att barn oavsett ålder får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Enligt 11 kap. 10 § ska barnets åsikter och inställning tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Det kan vid bedömningen av barnets utsaga finnas anledning att beakta att barnet kan hamna i en lojalitetskonflikt gentemot föräldrarna.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

2 § Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende, stödboenden *och skyddade boenden.* Enligt 3 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

Paragrafen reglerar kommunens ansvar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende och stödboenden.

Paragrafen ändras så att kommunen på motsvarande sätt ansvarar för tillgången till skyddade boenden.

Ansvaret innebär inte att varje kommun måste driva ett skyddat boende i egen regi. Behovet kan t.ex. tillgodoses genom att kommunen samverkar med andra kommuner. Kommunen kan även överlämna genomförandet av insatsen skyddat boende till enskilda verksamheter (se 2 kap. 5 § och 13 kap. 1 § andra stycket).

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

4 § Vård i familjehem, hem för vård eller boende, stödboende *och skyddat boende* ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta gäller även sådana hem som avses i 3 §.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att vård i familjehem, hem för vård eller boende och i stödboende ska bedrivas i samråd med socialnämnden.

Paragrafen ändras på så sätt att motsvarande gäller för skyddade boenden. Det innebär att den enskildes vistelse i det skyddade boendet ska planeras i samråd med nämnden. Vidare bör nämnden hållas underrättad om i varje fall alla större förändringar i den enskildes förhållanden under vistelsen (se prop. 1979/80:1 s. 536). Skulle den socialnämnd som beslutat om skyddat boende även genomföra insatsen i egen regi, blir bestämmelsen inte tillämplig.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

6 d § Socialnämnden får besluta att ett barn ska placeras i ett sådant skyddat boende som avses i 1 a § endast om barnet placeras där tillsammans med en vuxen vårdnadshavare som också beviljas insatsen.

Bestämmelser om placering av barn i skyddat boende när samtycke saknas från en av vårdnadshavarna finns i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Paragrafen, som är ny, anger särskilda förutsättningar för när socialnämnden får besluta att placera ett barn i skyddat boende.

Av *första stycket* följer att ett barn endast får placeras i ett skyddat boende om barnet placeras där tillsammans med en vuxen vårdnadshavare som också beviljas insatsen. Den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ska vara i behov av ett skyddat boende och beviljas insatsen, se kommentaren till 1 a §. Bestämmelsen gäller både när vårdnadshavaren är ensam vårdnadshavare och när barnet står under gemensam vårdad av två vårdnadshavare. Att det i bestämmelsen anges att barnet ska placeras tillsammans med en vårdnadshavare utesluter givetvis inte att barnet kan placeras tillsammans med båda vårdnadshavarna om båda vårdnadshavarna är i behov av skyddat boende tillsammans. Barnet ska beviljas insatsen efter en behovsprövning enligt 4 kap. 1 §.

Att barn och vårdnadshavare ska placeras tillsammans innebär att de ska vistas på samma skyddade boende.

Eftersom ett barn endast kan placeras tillsammans med en vårdnadshavare är insatsen inte en insats för barn som ensamma har behov av ett stöd, skydd eller boende utanför det egna hemmet. Om ett barn har ett behov av stöd och skydd men inte barnets vårdnadshavare, ska socialnämnden utreda barnets situation och överväga andra alternativ, såsom placering i jourhem, familjehem eller hem för vård eller boende. Också om en närstående, som inte är vårdnadshavaren till barnet, söker skyddat boende för sig och barnet ska socialnämnden utreda barnets förhållanden och överväga andra alternativ för barnet.

Av bestämmelsen följer vidare att vårdnadshavaren ska vara vuxen. Följaktligen ska socialnämnden överväga andra insatser även när en minderårig vårdnadshavare är i behov av stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp.

Vid en placering av ett barn i skyddat boende behöver vårdnadshavarnas inställning till en placering utredas. En placering i enlighet med bestämmelsen förutsätter samtycke från vårdnadshavarna, och om barnet är över 15 år, av barnet självt (se 11 kap. 10 §).

I *andra stycket* finns en upplysningsbestämmelse om att det finns bestämmelser om placering utan samtycke i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.2.

7 § Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende

1. medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden,
2. verka för att de får lämplig utbildning,
3. verka för att de får den hälso- och sjukvård som de behöver,
4. lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Paragrafen anger ett antal skyldigheter som socialnämnden har gentemot barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, i ett annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende.

Paragrafen ändras på så sätt att också barn i skyddade boenden omfattas. Bestämmelsen innebär dock inte att socialnämnden övertar vårdnads-

havarnas ansvar över barnet eller övertar andra huvudmäns ansvar för t.ex. skolgång och hälso- och sjukvård (se prop. 2012/13:10 s. 74 ff.).

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.3.

7 a § Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att lämna dem som vårdar barn i familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende råd, stöd och annan hjälp.

Paragrafen ändras på så sätt att också skyddade boenden omfattas.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.3.

7 b § Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende främst genom

1. regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas,
2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att följa barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende.

I *första stycket* läggs skyddat boende till, vilket innebär att socialnämndens skyldighet gäller också barn och unga som vistas i sådana boenden. Skyldigheten gäller såväl när ett barn placerats där på frivillig väg med stöd av socialtjänstlagen som när ett barn placerats där med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Bestämmelsen innebär också en skyldighet att följa unga vuxna som är placerade utanför det egna hemmet, vilket innebär att även för unga vuxna som beviljas insatsen skyddat boende har socialnämnden ett ansvar för att följa.

I 7 c § finns bestämmelser om att socialnämnden ska ute se en särskild socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge i det skyddade boendet, se kommentaren till den bestämmelsen.

När det gäller tredje punkten i första stycket – att samtal ska hållas med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem – hålls dessa samtal lämpligen med den personal som är utsedd vid boendet att ansvara för barnets eller den unges vistelse i det skyddade boendet eller med den personal vid boendet som har regelbunden kontakt med barnet eller den unge i dennes vardag där.

Av *andra stycket* följer att barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående särskilt ska uppmärksammas.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.3.

7 c § När vård ges i ett familjehem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende, ska det finnas en särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.

Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att garantera att det under hela den tid barnet eller den unge ges vård i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende finns en särskilt utsedd socialsekreterare som har att ansvara för kontakterna med barnet eller den unge.

I *första stycket* läggs skyddat boende till så att en särskild socialsekreterare ska utses också för barn och unga i skyddade boenden. En särskild socialsekreterare ska utses såväl när ett barn placerats där på frivillig väg med stöd av socialtjänstlagen som när ett barn placerats där med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. En särskild socialsekreterare ska också utses när en ung vuxen beviljas insatsen skyddat boende.

I *andra stycket* regleras omfattningen av kontakterna med barnet eller den unge. En viktig beståndsdel i möjligheten att skapa en god relation med barnet eller den unge är att den ansvariga socialsekreteraren genomför regelbundna besök i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål. Socialsekreteraren ska enligt 6 kap. 7 b § dessutom föra enskilda samtal med barnet eller den unge.

När det gäller kontakt med ett barns vårdnadshavare och föräldrar bör det avgöras utifrån förutsättningar i varje enskilt fall om det är barnets särskilda socialsekreterare som ska sköta den kontakten eller om det är mer lämpligt att någon annan socialsekreterare har den (se prop. 2012/13:10 s. 79 och 80).

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.3.

8 § Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Detsamma gäller när ett barn är placerat i ett skyddat boende.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att minst var sjätte månad överväga om ett barns vård utanför det egna hemmet fortfarande behövs.

För att det inte ska råda någon tvekan om att detta också gäller barn som är placerade i skyddat boende med stöd av denna lag tydliggörs att bestämmelsen också gäller barn i skyddat boende i ett nytt *andra stycke*.

Övervägandet innebär att den tjänsteman vid förvaltningen som har den närmare uppsikten över placeringen minst en gång i halvåret ska anmäla till nämnden hur barnets förhållanden utvecklar sig. Avsikten med anmälan är inte att den alltid ska leda fram till ett formellt beslutsförfarande. Det är först när nämnden finner anledning att ifrågasätta behovet av en fortsatt placering som en prövning i nämnden ska ske (jfr prop. 1989/90:28 s. 114 och 115).

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.4.

7 kap.

1 § Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva

1 verksamhet i form av stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,

2. verksamhet i form av boende som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket,

3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs,

5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller

6. hemtjänst.

Kommun och region som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 och 6 ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillståndsplikt och anmälningsplikt för särskilt angivna verksamheterna inom socialtjänstens område.

I *första stycket* läggs skyddat boende till, vilket innebär att ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ måste ha tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för att yrkesmässigt få bedriva skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §.

Av *andra stycket* följer att en kommun eller en region som driver skyddat boende ska anmäla verksamheten till IVO innan verksamheten påbörjas.

Övergångsbestämmelsen till paragrafen behandlas nedan.

Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

3 a § Handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, när gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder.

När gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder ska handlingar i enskild verksamhet, av hänsyn till forskningens behov, i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner i fråga om ett representativt urval av personer överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handlingarna i en personakt i särskilt angivna enskilda verksamheter inom socialtjänstens område.

I *första stycket* läggs skyddat boende till, vilket innebär att handlingar i en personakt som avser barn som har placerats i ett skyddat boende som bedrivs i enskild verksamhet, ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen när gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder.

Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

10 kap.

4 § Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8–8 b och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 13 b och 13 c §§, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i, 32 a, 32 b och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*, 2 kap. 2 §, 3 kap. 1 §, 4 kap. 2 och 3 §§, 4 § andra stycket, 6 kap. 1 § och 7 kap. 13 § lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende,* samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om begränsade möjligheter att delegera beslutsfattandet i särskilt angivna ärenden enligt socialtjänstlagen, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1988:879) om vård av missbrukare i vissa fall.

Av uppräkningen i *första stycket* framgår i vilka fall delegering endast får göras till förtroendevalda. Till uppräkningen i första stycket läggs bestämmelser i lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende. Ändringarna innebär att bestämmelserna om begränsning av delegering även ska gälla beslut i ärenden om ansökan om placering i skyddat boende, ärenden om omedelbar placering i skyddat boende, ärenden om hur placeringen ska ordnas och var han eller hon ska vistas under placeringen, ärenden om omprövning av placeringsbeslutet, ärenden om övervägande om beslut om umgängesbegränsning eller hemlighållande av vistelseort ska fortsätta att gälla, ärenden om att vården ska upphöra och ärenden om handräckning.

Att ärenden om övervägande av om en frivillig placering av ett barn med stöd av socialtjänstlagen ska fortsätta också omfattas av bestämmelsen utan att någon ändring behöver göras, följer av att 6 kap. 8 § omfattas av uppräkningen.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.15.

6 § Bestämmelser om rätt att i vissa fall fatta beslut i socialnämndens ställe finns i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*, lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende* och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att det i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall finns bestämmelser om rätt att fatta beslut i socialnämndens ställe.

Lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende läggs till i bestämmelsen.

11 kap.

3 § När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan).

En vårdplan som gäller ett barn ska revideras senast när barnet har varit placerat i två år. Vårdplanen ska vid denna tidpunkt, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende. Därefter ska vårdplanen revideras vid behov.

För barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller familjehem ska en plan upprättas över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

Vård- och genomförandeplanen ska även uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att socialnämnden ska upprätta en vårdplan för den som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem och – när det gäller barn och unga – en genomförandeplan.

I *första stycket* läggs skyddat boende till. På motsvarande sätt som gäller för den som behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, ska en vårdplan upprättas av socialnämnden när någon beviljas ett skyddat boende. Det innebär att en vårdplan ska upprättas för en vuxen person som beviljas insatsen. Det innebär också att en vårdplan ska upprättas för ett medföljande barn, oavsett om barnet placeras där på frivillig väg med stöd av socialtjänstlagen eller med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Av *andra stycket* framgår bl.a. att när ett barn varit placerat i två år ska vårdplanen revideras. En placering i skyddat boende är inte tidsbestämd. Det ligger dock i insatsens karaktär att placeringen är en tillfällig insats. I de allra flesta fall torde placeringen bli kortvarig. Det kan dock inte uteslutas att det skulle kunna förekomma fall där en placering blir mycket lång. Eftersom skyddat boende läggs till i första stycket gäller även andra stycket vid en sådan placering.

Även i *tredje stycket* läggs skyddat boende till. På motsvarade sätt som gäller för barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, ska en genomförandeplan upprättas för barn och unga vuxna i skyddat boende.

Övervägandena finns i avsnitt 8.1.

3 a § Socialnämnden ska, om det inte är obehövligt, underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år, i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, ska erbjudas en sådan hälsoundersökning som avses i lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Detsamma gäller i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i skyddat boende inleds.

Paragrafen reglerar en skyldighet för socialnämnden att som huvudregel i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, underrätta regionen om att ett barn eller ung person ska erbjudas en hälsoundersökning.

Bestämmelser om en sådan hälsoundersökning finns i lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

För att tydliggöra att bestämmelsen också gäller när ett barn eller ung person vistas i ett skyddat boende införs en bestämmelse om detta i *andra stycket.*

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.1.

4 b § Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering med stöd av denna lag i ett familjehem, *ett skyddat boende* eller i ett hem för vård eller boende har upphört. *Detsamma gäller ett barns situation efter det att en placering som beslutats med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende har upphört.*

En sådan uppföljning får ske om barnet, utan att förhållanden som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas.

Bestämmelser om uppföljning när vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga upphör finns i 21 b och 21 c §§ den lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering med stöd av socialtjänstlagen i ett familjehem eller ett hem för vård eller boende har upphört.

I *första stycket* läggs skyddat boende till, vilket innebär att socialnämnden på motsvarande sätt som efter en placering i familjehem eller hem för vård eller boende, får besluta om en uppföljning av en barns situation när en placering med stöd av socialtjänstlagen har upphört. I första stycket införs också en bestämmelse om att en uppföljning enligt bestämmelsen också får ske när en placering med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende har upphört.

Det kan exempelvis handla om att en våldsutsatt vårdnadshavare flyttar tillbaka till en våldsutövande förälder efter en vistelse tillsammans med barnet i skyddat boende. Utan att förhållandena enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger, kan situationen för barnet bedömas vara sådan att det finns särskilt behov av nämndens stöd och skydd.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.5.

12 kap.

2 § Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket:

1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,
2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,
3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, familjehem, stödboende, *skyddat boende*, sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket eller annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Handlingar ska vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 1 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

Paragrafen innehåller gallringsbestämmelser för vissa handlingar inom socialtjänstens område.

I *första stycket tredje punkten* läggs skyddat boende till, vilket innebär att handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett skyddat boende inte får gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket. Motsvarande gäller barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, familjehem, stödboende eller sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket eller i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

10 § Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjugoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 c § samma lag framgår dessutom att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten i syfte att förebygga våld eller andra övergrepp mot en närstående under vissa angivna förutsättningar.

Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, *skyddat boende,* stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,
2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), och
3. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Paragrafen innehåller sekretessbrytande bestämmelser inom socialtjänsten område och upplysningar om att vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är tillämpliga.

I *tredje stycket första punkten* läggs skyddat boende till, vilket innebär att offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser om socialtjänstsekretess inte gäller uppgifter om huruvida någon vistas i ett skyddat boende om uppgiften begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket för ett särskilt fall.

Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ärenden och mål om tillsyn som har inletts före ikraftträdandet.
3. Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som före ikraftträdandet påbörjat verksamhet i form av sådant skyddat boende som avses i 7 kap. 1 § första stycket 1, ska senast den 1 november 2023 ansöka om tillstånd enligt denna lag för att få fortsätta bedriva verksamheten. Påbörjad verksamhet utan tillstånd får endast fortsätta fram till dess att ett slutligt beslut i tillståndsärendet fått laga kraft.

Av *punkt 1* framgår att lagen ska träda i kraft den 1 juli 2023.

Av *punkt 2* följer att i ärenden och mål om tillsyn av skyddade boenden som har inletts för ikraftträdandet ska inte de nya bestämmelserna tillämpas.

Av *punkt 3* följer att ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som påbörjat verksamhet i form av skyddat boende innan det att lagändringen om tillståndsplikt trätt i kraft, senast den 1 november 2023 måste ansöka om tillstånd för att få fortsätta verksamheten. Av övergångsbestämmelsen följer också att en verksamhet som påbörjats utan tillstånd endast får fortsätta fram till dess att ett slutligt beslut i tillståndsärendet fått laga kraft.

Övervägandena finns i avsnitt 11.

13.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

2 § I denna lag avses med socialtjänst

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare, *och den särskilda lagstiftningen om placering av barn i skyddat boende utan samtycke,*
2. verksamhet som i annat fall enligt lag ska handhas av socialnämnd,
3. verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse,
4. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå,
5. verksamhet enligt lagstiftning om stöd och service till vissa funktionshindrade,
6. handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,
8. handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade, och
9. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall.

Med socialtjänst avses även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamhet som avses i första stycket 1–9.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som avses med socialtjänst.

I *första stycket första punkten* läggs den särskilda lagstiftningen om placering utan samtycke av barn i skyddat boende till i uppräkningen av vad som avses med socialtjänst.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

13.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn

1 § Hem för vård eller boende, stödboenden *eller skyddade boenden* enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.

Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende, ett sådant stödboende *eller ett sådant skyddat boende* som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.

Skyldigheten att lämna utdrag ur register gäller dock inte om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen*, volontärarbetet* eller liknande själv inhämtar utdraget.

Utdraget ska vara högst sex månader gammalt. I lagen om belastningsregister och lagen om misstankeregister finns bestämmelser om att regeringen får meddela föreskrifter om innehållet i sådana utdrag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om registerkontroll av särskilt angivna persongrupper i särskilt angivna verksamheter.

I *första stycket* läggs skyddade boenden till, vilket innebär att skyddade boenden som tar emot barn, på motsvarande sätt som gäller för hem för vård eller boende och stödboenden, inte får anställa någon om inte kontroll har gjorts av honom eller henne i register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister. Detsamma gäller den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett skyddat boende under omständigheter liknande de som förekommer vid en anställning inom verksamheten. För att klargöra att också volontärer i verksamheterna ska omfattas av kravet, läggs även volontärarbete till i första stycket. Även volontärarbetet ska likna de omständigheter som förekommer vid en anställning inom den aktuella verksamheten, vilket innebär att volontärer som mycket tillfälligt, vid ett enstaka tillfälle, erbjuds volontärarbete inte omfattas.

Även i *andra* och *tredje styckena* läggs skyddat boende och volontärarbete till, vilket innebär att den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett hem för vård eller boende, ett stödboende eller ett skyddat boende som tar emot barn ska lämna ett utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret till den som erbjuder anställningen. Ett sådant utdrag behöver dock inte lämnas om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen, volontärarbetet eller liknande själv inhämtar utdraget.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

2 § Trots bestämmelsen i 1 § får den som inom sex månader erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på annat sätt delta i verksamheten anställas, anlitas eller erbjudas arbete, uppdrag,

praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande utan att en registerkontroll enligt 1 § första stycket utförs. I sådana fall behöver den enskilde inte heller lämna registerutdrag enligt 1 § andra stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag för registerkontrollen för den som inom sex månader erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på annat sätt delta i verksamheten.

Bestämmelsen ändras på så sätt att volontärarbete läggs till. Undantaget gäller således även vid förnyat erbjudande om volontärarbete.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

3 § På begäran av den som lämnat ett registerutdrag *ska* det återlämnas i original. Utdrag eller kopia därav *ska* dock avseende den som erhåller anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring*, volontärarbete* eller liknande bevaras under minst två år från det anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen*, volontärarbetet* eller liknande påbörjades.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att registerutdraget ska återlämnas på begäran. Utdraget eller kopia av det ska dock bevaras under minst två år avseende den som erhåller anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande.

Bestämmelsen ändras på så sätt volontärarbete läggs till i bestämmelsen. I övrigt ändras bestämmelsen redaktionellt på så sätt att skall byts ut mot ska.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

4 § I 13 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att det i socialtjänstlagen finns bestämmelser om förbud mot verksamhet som underlåter att göra en registerkontroll.

Bestämmelsen ändras på så sätt att skyddat boende läggs till i bestämmelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

13.10 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

26 kap.

1 § Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Med socialtjänst förstås i denna lag

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst,

2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke, *samt enligt den särskilda lagstiftningen om placering utan samtycke av barn i skyddat boende, och*

3. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse.

Till socialtjänst räknas också

1. verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet, och

2. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå.

Med socialtjänst jämställs

1. ärenden om bistånd åt asylsökande och andra utlänningar,

2. ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,

3. ärenden hos patientnämnd om allmän omvårdnad, och

4. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Sekretessen gäller inte om annat följer av 5, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialtjänstsekretessen.

I *andra stycket* anges vad som ska förstås med socialtjänst enligt denna lag. I *andra punkten* läggs den särskilda lagstiftningen om placering utan samtycke av barn i skyddat boende till. Det innebär att verksamhet enligt den nya lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende omfattas av socialtjänstsekretessen i OSL.

Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

2 § Sekretessen enligt 1 § som gäller för uppgift om en underårigs vistelseort gäller också i förhållande till *en förälder* eller *en* annan vårdnadshavare *till den underårige,* om den underårige har

1. omhändertagits eller vårdas enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården, *eller*

2. placerats i ett skyddat boende med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med placeringen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att sekretess för uppgift om ett barns vistelseort i vissa fall också gäller i förhållande till den underåriges föräldrar eller annan vårdnadshavare om barnet omhändertagits eller vårdas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Bestämmelsen ändras redaktionellt för att möjliggöra en numrerad uppräkning i bestämmelsen. Den ”underåriges föräldrar” byts ut till *en förälder* för att tydliggöra att sekretessen kan gälla också i förhållande bara till den ene föräldern och en *ny andra punkt* läggs till.

Bestämmelsen i andra punkten innebär att sekretess för ett barns vistelseort också gäller i förhållande till en förälder eller vårdnadshavare för barn som har placerats med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende om det är nödvändigt att hemlighålla vistelseorten för vårdnadshavaren eller föräldern med hänsyn till ändamålet med placeringen. Bestämmelsen gäller både när den underårige är omedelbart placerad och placerad där med anledning av att rätten beviljat socialnämndens ansökan om placering.

Se även 4 kap. 4 § lagen med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende och kommentaren till den bestämmelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

7 § Sekretessen enligt 1 § gäller inte
1. beslut om omhändertagande av en enskild,
2. beslut om vård utan samtycke,
3. beslut om en enskilds vistelse i skyddat boende,
4. beslut om sluten ungdomsvård,
5. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller
6. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen.

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

Paragrafen anger för vilka myndighetsbeslut som socialtjänstsekretessen enligt 1 § inte gäller.

Ändringen i *första stycket tredje punkten* innebär att socialtjänstsekretessen inte ska gälla för beslut om enskilds vistelse i skyddat boende. Precis som i fråga om övriga beslut är det bara själva beslutet och skälen för beslutet som inte omfattas av sekretess. Sekretess kan därför fortfarande gälla för andra uppgifter i det ärende som beslutet gäller.

Övriga ändringar i första stycket är endast redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 8.4.

Skyddade boenden

Adressuppgifter

14 b § *Sekretess gäller hos Inspektionen för vård och omsorg för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § första stycket 2 samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.*

Sekretess gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

Sekretessen enligt första och andra styckena gäller även den som ansökt om tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen men ännu inte beviljats tillstånd, samt sådan verksamhet som anmälts av en kommun eller region enligt 7 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år

Paragrafen och rubrikerna är nya. Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Av *första stycket* framgår att uppgifter om adress till skyddat boende eller till hem för vård eller boende som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende omfattas av sekretess hos IVO om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas.

Med skyddat boende avses sådan verksamhet som beviljats tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) att bedriva skyddat boende. Med hem för vård eller boende som bedriver sådan verksamhet som motsvarar skyddat boende avses sådana hem för vård eller boende som beviljats tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket socialtjänst-

lagen och som har en verksamhetsinriktning som är skyddat boende. Skyldigheten gäller oavsett i vilket sammanhang som uppgifterna förekommer hos IVO.

Bestämmelsen är utformad med ett omvänt skaderekvisit vilket innebär att utgångspunkten är att uppgifterna omfattas av sekretess. Att sekretess föreligger får i allmänhet bedömas vara fallet när verksamheten har hemlig adress som en del av det yttre skalskyddet och tar emot enskilda som har utsatt för hot, våld eller andra övergrepp.

Av *andra stycket* följer att sådan sekretess också gäller för uppgift om beteckning på fastighet där sådan verksamhet som anges ovan bedrivs och i förkommande fall även för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

Av *tredje stycket* följer att sekretess enligt första och andra styckena gäller även sådan verksamhet som anges ovan och som ansökt om tillstånd enligt 7 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen men ännu inte beviljats tillstånd, samt sådan verksamhet som anmälts av en kommun eller en region enligt 7 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen.

Enligt *fjärde stycket* gäller sekretessen för uppgifter enligt denna paragraf i högst 50 år.

Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

14 c § *Sekretess gäller en hos kommun eller region för uppgift om adress till ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Detsamma gäller uppgift om adress till ett sådant hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § första stycket 2 samma lag som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.*

Sekretess gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretess i högst fyrtio år.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om sekretess hos kommuner och regioner.

Av *första stycket* följer att kommuner och regioner ska sekretessbelägga adressuppgifter för verksamhet som bedriver verksamhet i form av skyddat boende eller hem för vård eller boende vars verksamhet motsvarar skyddat boende, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas.

Med ett sådant hem för vård eller boende avses ett hem för vård eller boende som har tillstånd att bedriva verksamhet i form av hem för vård eller boende enligt 7 kap. 1 § första stycket 1 socialtjänstlagen (2001:453) och har en verksamhetsinriktning som är skyddat boende. Skyldigheten gäller oavsett i vilket sammanhang som uppgifterna förekommer hos kommunen eller regionen. Bestämmelsen är utformad med ett omvänt skaderekvisit vilket innebär att utgångspunkten är att uppgifterna omfattas av sekretess. Att sekretess föreligger får i allmänhet bedömas vara fallet när verksamheten har hemlig adress som en del av det yttre skalskyddet och tar emot enskilda som har utsatts för hot, våld eller andra övergrepp.

Av *andra stycket* följer att sådan sekretess också gäller för uppgift om beteckning på fastighet och i förekommande fall också för uppgift om tomträtt i sådan fastighet där sådan verksamhet som nämns ovan bedrivs.

Av *tredje stycket* framgår att sekretessen för uppgifterna i en allmän handling ska gälla i högst 40 år.

Övervägandena finns i avsnitt 8.6.

Sekretessbrytande bestämmelse

14 d § *Sekretessen enligt 14 c § hindrar inte att en uppgift lämnas från en kommun eller en region till en socialnämnd, om uppgiften kan antas ha betydelse vid verkställigheten av socialnämndens beslut om placering av en enskild i sådana boenden som avses i 14 c § första stycket.*

Paragrafen och rubriken är nya. Paragrafen innehåller en sekretessbrytande bestämmelse.

Bestämmelsen gör det möjligt att bryta sekretessen för uppgifter om adress, fastighetsbeteckning och tomträtt i fastighet som sekretessbelagts med stöd av 14 c §, om ett brytande av sekretessen kan antas ha betydelse för en socialnämnds verkställighet av ett beslut i ett individärende där en enskild placeras i ett skyddat boende. Exempel på sådana situationer kan vara uppgiftslämnande i samband med upphandlingar, om upphandlingen görs av en annan nämnd än den socialnämnd som ska fatta och verkställa beslut om placering i skyddat boende, om flera kommuner gemensamt upphandlar skyddade boenden eller kommunen av säkerhetsskäl behöver verkställa ett beslut om placering i skyddat boende utanför den egna kommunen eller i ett skyddat boende som kommunen har ingått ramavtal med.

Övervägandena finns i avsnitt 8.6.

15 § Den tystnadsplikt som följer av 1 a, 5, 13, och 14 a–*14 c* §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke, *beslut om placering eller omedelbar placering i skyddat boende,* eller beslut om sluten ungdomsvård.

Bestämmelsen reglerar i vilka situationer den grundlagsskyddade meddelarfriheten enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen inskränks genom lagens bestämmelser om bl.a. socialtjänstsekretess.

Genom ändringen i *första stycket* slås fast att meddelarfriheten inte gäller i fråga om uppgifter hos myndighet som utövar särskild tillsyn över socialnämndens verksamhet, dvs. hos Inspektionen för vård och omsorg, och inte heller hos en kommun eller region för adressuppgift eller uppgift om beteckning på fastighet eller uppgift om tomträtt i fastighet där verksamhet bedrivs i form av skyddat boende eller i form av hem för vård eller boende som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende.

Genom ändringen i *andra stycket* inskränks meddelarfriheten beträffande uppgifter om socialnämndens beslut om placering eller omedelbar placering i skyddat boende, såvida det inte gäller verkställigheten av ett sådant beslut.

Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

35 kap.

20 § Sekretess gäller hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,
3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten*, placering av barn i skyddat boende utan samtycke* eller enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård,
4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller
5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess hos Polismyndigheten för uppgifter som härrör sig till bl.a. ärende om handräckning enligt lagstiftning om vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten.

Ändringen i *första stycket tredje punkten* innebär att bestämmelsen gäller också uppgifter som härrör sig till ärende om handräckning enligt lagen (0000:00) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

13.11 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

9 kap.

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskoleklass. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot ett sådant barn, ska den inhämta yttrande från barnets hemkommun.

Ett barn som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag, och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, har rätt att bli mottaget i en förskoleklass i den kommun där barnet vistas.

Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskoleklass ta emot ett barn från en annan kommun.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ett barns rätt att bli mottaget i förskoleklass i en annan kommun än hemkommunen i vissa fall.

I ett nytt *andra stycke* införs en bestämmelse om att barn som vistas i ett hem för vård eller boende eller skyddat boende som är beläget i en annan kommun än den som enligt lagens bestämmelser ska svara för barnets

utbildning, har rätt att bli mottagen i förskoleklass i vistelsekommunen. Rätten till mottagande gäller oavsett hur lång vistelsen blir.

Bestämmelsen gäller både om barnet är placerat i ett hem för vård eller boende med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och om barnet är placerat där med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Likaså gäller bestämmelsen både om barnet är placerat i ett skyddat boende med stöd av socialtjänstlagen och om barnet är placerat där med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Det nuvarande andra stycket blir ett nytt *tredje stycke*.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

15 c § En elev som med stöd av 13 § första stycket går i en annan kommuns förskoleklass och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns förskoleklass till följd av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ansvarar för att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en elevs rätt till skolskjuts i vissa fall.

I paragrafens *första stycke* införs ett tillägg som innebär att en elev som vistas i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden (det skyddade boendet) och den plats där utbildningen bedrivs, under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Det följer av det *andra stycket* att den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

16 § En kommun som i sin förskoleklass har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun, om elevens skolgång grundar sig på 13 § första *och andra styckena*.

Även i de fall som avses i 13 § *tredje* stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hemkommunens skyldighet att ersätta den kommun som eleven går i förskoleklass enligt 13 §.

Genom ändringarna i *första stycket* utvidgas skyldigheten till att gälla också elever som går i en förskoleklass i en annan kommun än hemkommunen på grund av en placering i skyddat boende.

Ändringen i *andra stycket* är en följdändring med anledning av att det tidigare 13 § andra stycket är flyttat till ett nytt tredje stycke, se kommentaren till 13 §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

10 kap.

25 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en elevs rätt att bli mottagen i en grundskola i en annan kommun än hemkommunen i vissa fall.

I det *andra stycket* införs ett tillägg som innebär att en elev som vistas i ett skyddat boende, på motsvarande sätt som gäller för en elev som vistas i ett hem för vård eller boende, har rätt att gå i en grundskola i den kommun där eleven vistas. På motsvarande sätt som gäller för hem för vård eller boende gäller rätten till mottagande oavsett hur lång vistelsen med anledning av placeringen i det skyddade boendet blir. Hemkommunen ska ersätta den anordnande kommunen för kostnaderna för elevens utbildning enligt 34 § första stycket. Kommunens beslut i fråga om mottagande av en elev från en annan kommun får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 28 kap. 12 § första stycket 4.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

33 § En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns grundskola till följd av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en elevs rätt till skolskjuts i vissa fall.

I paragrafens första stycke införs ett tillägg som innebär att en elev som placerats i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden (det skyddade boendet) och den plats där utbildningen bedrivs, under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Det följer av det andra stycket att den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja

att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

11 kap.

25 § En elev har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens anpassade grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i den kommun där eleven vistas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en elevs rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i en annan kommun än hemkommunen i vissa fall.

I det *andra stycket* införs ett tillägg som innebär att en elev som placerats i ett skyddat boende, i likhet med vad som gäller för en elev som vistas i ett hem för vård eller boende, har rätt att gå i en grundsärskola i den kommun där eleven vistas. På motsvarande sätt gäller även rätten till mottagande oavsett hur lång vistelsen blir med anledning av placeringen i det skyddade boendet. Hemkommunen ska ersätta den anordnande kommunen för kostnaderna för elevens utbildning enligt 34 § första stycket. Kommunens beslut i fråga om mottagande av en elev från en annan kommun får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 28 kap. 12 § första stycket 4.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

32 § En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns anpassade grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade grundskola till följd av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en elevs rätt till skolskjuts i vissa fall.

I paragrafens första stycke införs ett tillägg som innebär att en elev som placerats i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden (det skyddade boendet) och den plats där utbildningen bedrivs, under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. Det följer av det andra stycket att den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja

att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

16 kap.

43 § Av de behöriga sökande till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om mottagande av sökande till bl.a. nationella program.

I det *andra stycket* införs ett tillägg som innebär att en elev som placerats i ett skyddat boende, på motsvarande sätt som gäller för en elev som vistas i ett hem för vård eller boende, ges rätt att tas emot i första hand av de i första stycket nämnda utbildningarna i den kommun där eleven vistas eller i den kommunens samverkansområde. Förutsättningen är att eleven uppfyller de behörighetskrav som är uppställda för den aktuella utbildningen. Det innebär att sådana elever omfattas av den s.k. förstahandsmottagningen. Sådan mottagning innebär att alla mottagna konkurrerar om de befintliga platserna på utbildningen med lika rätt som andra elever som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet. Beslut av en kommun om behörighet eller mottagande i första hand enligt 36 § får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 28 kap. 12 § första stycket 7. Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 50 och 51 §§.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

49 § En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag,* flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende *eller i det skyddade boendet*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja program i vissa fall.

Genom ett tillägg i det *tredje stycket* ges en elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett skyddat boende, på motsvarande sätt som gäller för en elev som placeras i ett hem för vård eller boende, rätt att få fullfölja sin utbildning i den kommun där det skyddade boendet är beläget.

Denna paragraf avser således en elev som fortsätter att vara folkbokförd i sin hemkommun men på grund av sin placering i ett skyddat boende inte har möjlighet att, eller vill, fullfölja sin utbildning där. Rättigheten förutsätter att den kommun där det skyddade boendet är beläget erbjuder den aktuella utbildningen. Om kommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen har eleven rätt att efter eget val fullfölja utbildningen i en annan kommun eller en annan region som anordnar utbildningen, om inte valet hindrar eleven från att vistas i det skyddade boendet.

Elevens hemkommun ska ersätta den mottagande kommunen för dess kostnader för elevens utbildning. Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 50 och 51 §§.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

49 a § En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att fullfölja program i vissa fall.

I det *första stycket* införs ett tillägg som innebär att en elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett skyddat boende, på motsvarande sätt som gäller för en elev som placeras i ett hem för vård eller boende, ges rätt att få fullfölja sin utbildning i hemkommunen, om eleven återvänder dit. Det gäller oavsett om eleven påbörjat ett sådant program eller en sådan inriktning i hemkommunen eller i den kommun där det skyddade boendet är beläget. Förutsättningen för rättigheten är dock att hemkommunen erbjuder den aktuella utbildningen. Om hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen har eleven rätt att fullfölja utbildningen i en annan kommun eller i en annan region, enligt paragrafens andra stycke.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

17 kap.

1 § I detta kapitel finns

– allmänna bestämmelser (2–15 *a* §§),

– bestämmelser om utbildning på introduktionsprogram vid en gymnasieskola med offentlig huvudman (16–27 §§), och

– bestämmelser om utbildning på introduktionsprogram vid en fristående gymnasieskola (28–36 §§).

Paragrafen anger innehåller i kapitlet.

Ändringarna i den första strecksatsen föranleds av att det införs en ny paragraf under mellanrubriken allmänna bestämmelser.

15 a § *En elev som på grund av en placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag, flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram hos den kommun eller i det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet finns. Utbildningen ska i ett sådant fall fullföljas enligt den nya huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.*

Under de förutsättningar som anges i 29 och 30 §§ har eleven rätt att fullfölja utbildningen hos en huvudman för en fristående gymnasieskola enligt den huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

En elev som påbörjat ett introduktionsprogram hos en huvudman och som efter en avslutad placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende återvänder till hemkommunen har rätt att fullfölja utbildningen på programmet eller på ett annat introduktionsprogram hos hemkommunen eller i hemkommunens samverkansområde enligt hemkommunens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

Paragrafen, som är ny, kompletterar 15 § och innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja utbildning på ett introduktionsprogram för elever som placerats i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag i en annan kommun än hemkommunen.

I *första stycket* anges att en elev som har påbörjat ett introduktionsprogram i en kommun och som på grund av placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att fullfölja utbildningen i vistelsekommunen. Det är den nya huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan som ska gälla för den fortsatta utbildningen. Bestämmelser om utbildningsplan och individuell studieplan finns i 7 §. Rätten att fullfölja utbildningen gäller såväl på det påbörjade introduktionsprogrammet som på ett annat introduktionsprogram. Denna rätt gäller i första hand hos den nya vistelsekommunen eftersom bara kommuner har ett ansvar för att erbjuda alla behöriga ungdomar i kommunen introduktionsprogram.

En elev har dock enligt *andra stycket* rätt att fullfölja utbildningen hos en enskild huvudman under de förutsättningar som anges i 29 och 30 §§. Det innebär att en huvudman för en fristående gymnasieskola som anordnar yrkesintroduktion, individuellt alternativ eller språkintroduktion är skyldig att ta emot en elev till utbildningen, om huvudmannen och elevens hemkommun har kommit överens om det bidrag som kommunen ska betala för utbildningen. När det gäller programinriktat val som har utformats för en grupp elever är huvudmannen skyldig att ta emot så många elever som har rätt till den sökta utbildningen och som det finns platser för. Detta gäller dock inte en elev i behov av särskilt stöd, om hem-

kommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven i form av tilläggsbelopp.

Av *tredje stycket* framgår att en elev som har påbörjat ett introduktionsprogram hos en huvudman och, som efter att en placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende upphört, återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja utbildningen på programmet eller på ett annat introduktionsprogram hos hemkommunen eller i hemkommunens samverkansområde. Detta gäller oavsett om huvudmannen för den påbörjade utbildningen är hemkommunen, vistelsekommunen eller en enskild huvudman. Det är hemkommunens utbildningsplan och en ny individuell studieplan som gäller för den fortsatta utbildningen.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

19 § En kommun eller en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

I paragrafen finns bestämmelser om en kommuns eller regions skyldighet mottagande till programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever.

Ändringen i andra stycket innebär att en elev som vistas i kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett skyddat boende enligt socialtjänstlagen, på motsvarande sätt som gäller för en elev som vistas i ett hem för vård eller boende, ska jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller i samverkansområdet, när kommunen fattar beslut om mottagande till utbildningen (jfr propositionen Utbildning för elever i samhällsvård och på sjukhus [prop. 2014/15:43 s. 55 f.]). Eleven får alltså konkurrera om de platser som finns på utbildningen i vistelsekommunen på lika villkor som de som är hemmahörande i kommunen. En förutsättning för det är dock att eleven är behörig till programmet. Utöver de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan i 15 kap. 5 och 6 §§ finns bestämmelser om behörighet i 10 och 11 §§. Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 26 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

21 a § En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Det gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en kommun i vissa fall är skyldig att ta emot ungdomar som inte är hemmahörande i kommunen till vissa introduktionsprogram i gymnasieskolan. Paragrafen behandlas i avsnitt 3.5.

En kommun som anordnar programinriktat val som har utformats för en enskild elev, yrkesintroduktion som har utformats för en enskild elev, individuellt alternativ eller språkintroduktion får enligt 21 § första stycket ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning även om de inte kommer från kommunen. Ändringen i paragrafen innebär att en kommun som anordnar sådan utbildning som anges i 21 § första stycket är skyldig att ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren om de på grund av placering i ett skyddat boende enligt socialtjänstlagen vistas i kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen, på motsvarande sätt som gäller för ungdomar som är placerade i ett hem för vård eller boende. Det gäller också för en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en enskild elev, yrkesintroduktion som har utformats för en enskild elev eller individuellt alternativ. Utöver de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan i 15 kap. 5 och 6 §§ finns bestämmelser om behörighet i 10–12 §§. Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 26 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

18 kap.

31 § En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i anpassad gymnasieskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns anpassade gymnasieskola till följd av att eleven har placerats i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt till skolskjuts i vissa fall.

I paragrafens *första stycke* införs ett tillägg som innebär att en elev som placerats i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden (det skyddade boendet) och den plats där utbildningen bedrivs, under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Det följer av det andra stycket att den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

19 kap.

35 § Av de sökande till ett nationellt program eller till en nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska

huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om mottagande av elever bl.a. nationella program.

I det *andra stycket* införs ett tillägg som innebär att en elev som är placerad i ett skyddat boende, på motsvarande sätt som gäller för en elev som är placerad i ett hem för vård eller boende, har rätt att tas emot i första hand till de i första stycket nämnda utbildningarna i den kommun där eleven vistas eller inom denna kommuns samverkansområde. Förutsättningen är att eleven uppfyller de behörighetskrav som är uppställda för den aktuella utbildningen. Det innebär att dessa elever omfattas av den s.k. förstahandsmottagningen. Denna mottagning innebär att alla mottagna konkurrerar om de befintliga platserna på utbildningen med lika rätt. Kommunens beslut i fråga om mottagande enligt 29 § första stycket får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 28 kap. 12 § första stycket 7.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

40 a § En kommun eller en region ska ta emot en elev på ett individuellt program om

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag*, och
2. hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en kommun eller en region ska ta emot en elev på ett individuellt program i anpassad gymnasieskola.

Ändringen i första punkten innebär att kommunen eller regionen ska ta emot en elev om eleven vistats i kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett skyddat boende enligt socialtjänstlagen, på motsvarande sätt som gäller för en elev som vistas i ett hem för vård eller boende. Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 44 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

42 § En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §*

samma lag, flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om elevens rätt att fullfölja utbildningen i vissa fall.

Genom ett tillägg i det *tredje stycket* ges en elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett skyddat boende, på motsvarande sätt som gäller för en elev som placeras i ett hem för vård eller boende, rätt att få fullfölja sin utbildning i den kommun där det skyddade boendet är beläget. Denna paragraf avser således en elev som fortsätter att vara folkbokförd i sin gamla hemkommun men som på grund av sin placering i ett skyddat boende inte har möjlighet att, eller vill, fullfölja sin utbildning där. Rättigheten förutsätter att kommunen där det skyddade boendet är beläget erbjuder den aktuella utbildningen. Om kommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller i en annan region som anordnar utbildningen, om inte valet hindrar eleven från att vistas i det skyddade boendet. Elevens hemkommun ska ersätta den mottagande kommunen för dess kostnader för elevens utbildning. Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 43 och 44 §§.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

42 a § En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)*, eller i ett sådant skyddat boende som avses i 6 kap. 1 a § samma lag,* och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende *eller det skyddade boendet* är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om elevens rätt att fullfölja utbildningen i vissa fall.

I det *första stycket* införs ett tillägg som innebär att en elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett skyddat boende, på motsvarande sätt som gäller för en elev som placeras i ett hem för vård eller boende, ges rätt att få fullfölja sin utbildning i hemkommunen, om eleven återvänder dit. Det gäller oavsett om eleven påbörjat ett sådant program eller en sådan inriktning i hemkommunen eller i den kommun där det skyddade boendet är beläget. Förutsättningen för rättigheten är dock att hemkommunen erbjuder den aktuella utbildningen. Om hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen har eleven rätt att fullfölja

utbildningen i en annan kommun eller i en annan region, enligt paragrafens andra stycke.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

13.12 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

16 kap.

3 § Regionen ska ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete i fråga om

1. personer med psykisk funktionsnedsättning,
2. personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar, och
3. barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet *eller är placerade i ett skyddat boende.*

Om det är möjligt bör organisationer som företräder dessa personer eller deras närstående ges möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i överenskommelsen.

Paragrafen reglerar en skyldighet för kommuner och regioner att komma överens om ett samarbete bl.a. när det gäller barn och unga som vårdas utan för det egna hemmet.

Paragrafen omfattar barn och unga som vårdas med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga i familjehem, hem för vård eller boende, eller stödboende vård i jourhem och vård i särskilda ungdomshem (se prop. 2016/17:59 s. 50). En motsvarande bestämmelse finns 5 kap. 1 d § socialtjänstlagen.

Bestämmelsen ändras så sätt även barn som är placerade i ett skyddat boende omfattas. Bestämmelsen gäller således barn som är placerade i skyddat boende med stöd av socialtjänstlagen eller med stöd av lagen (0000:000) med särskilda bestämmelser om placering av barn i skyddat boende.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.1.

13.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet

1 § Regionen ska, utöver vad som följer av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och tandvårdslagen (1985:125), på initiativ av socialnämnden erbjuda en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år inleds.

Detsamma gäller i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år i ett skyddat boende inleds.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att regionen på initiativ av socialnämnden ska erbjuda barn och unga en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds.

I ett nytt *andra stycke* utvidgas bestämmelsen till att gälla också i anslutning till att en placering av ett barn eller en ung person i ålder 18–20 år i skyddat boende inleds.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.1.

Sammanfattning av betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112)

Uppdraget

Den 24 november 2016 beslutade regeringen att tillsätta en utredning om stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende. Utredningens uppdrag har varit att föreslå åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, med utgångspunkt i barnets grundläggande mänskliga fri- och rättigheter och barnets bästa enligt FN:s konvention om barnets rättigheter. I uppdraget har ingått att

- lämna förslag till hur insatsen skyddat boende kan lagregleras och definieras samt föreslå hur en tillståndsplikt kan utformas
- föreslå åtgärder som bidrar till att förtydliga det ansvar som samhället och enskilda aktörer redan i dag har för barn i skyddat boende
- föreslå hur barnet ska synliggöras och göras mer delaktigt i frågor som rör barnet under tiden i skyddat boende
- föreslå hur barnets rätt till skolgång, hälso- och sjukvård, tandvård och stöd och behandling ska säkerställas
- föreslå hur beslut som rör insatsen skyddat boende ska kunna ingå i den officiella statistiken.

Hur utredningen har arbetat

Utredningen har talat med barn och unga som själva har erfarenhet av att vistas i skyddat boende. Barnens berättelser har varit mycket värdefulla för arbetet eftersom de ger en inblick i hur tillvaron på skyddat boende kan gestalta sig ur barnets perspektiv. Genom möten och studiebesök har utredningen samlat information från ett stort antal berörda yrkesföreträdare, forskare, professionella nätverk, organisationer, myndigheter och verksamheter. I enlighet med uppdraget har utredningen också gjort studiebesök i Danmark, Finland och Norge och där träffat företrädare för myndigheter och verksamheter inom området.

Behovet av ett nytt regelverk

Barn som vistas i skyddat boende tillhör en av de mest sårbara grupperna i vårt samhälle. För det första har barnen direkt eller indirekt utsatts för våld med potentiellt förödande konsekvenser för deras liv. För det andra har barnen inte fått sin plats i boendet som en insats utifrån barnens egna behov. I stället är de medföljare till en våldsutsatt vuxen (nästan alltid barnets mamma) vars förmåga att vara en trygg och stödjande förälder av

förklarliga skäl ofta är nedsatt. För det tredje får barnen vanligtvis inte de stöd- och behandlingsinsatser som deras utsatthet motiverar.

Traditionellt sett har skyddat boende erbjudits av ideella kvinnojourer. Samtidigt har det offentligas ansvar för att ge stöd och skydd till brottsoffer gradvis skärpts under många år. Denna utveckling har återkommande väckt frågor om ansvarsförhållandet mellan kommunerna och de ideella aktörerna. Det är i dag klart att socialnämnden ansvarar för att våldsutsatta barn och vuxna samt barn som bevittnat våld får det stöd och den hjälp de behöver, t.ex. i form av skyddat boende. Därtill har Sverige anslutit sig till såväl Europarådets s.k. Istanbulkonvention som EU:s brottsofferdirektiv, enligt vilka denna insats ska kunna erbjudas vid behov. Även om ansvaret för att ge insatserna i juridisk mening är tydligt förekommer det fortfarande att kommuner hänvisar våldsutsatta och deras barn till kvinnojourer utan att fatta beslut, följa upp beslutet och kontrollera att verksamheten och genomförandet av insatserna når upp till kravet på god kvalitet.

Vidare saknas en enhetlig syn på den närmare innebörden av insatsen skyddat boende, en insats som inte är reglerad eller juridiskt definierad. Skyddat boende har i praktiken kommit att betyda allt från ett hotellrum till en professionell verksamhet med dygnet runt-bemanning och särskilda säkerhetsanordningar. I dag krävs inget tillstånd för att genomföra insatsen. Denna avsaknad av enhetliga krav medför uppenbara risker för berörda barn och vuxna och försvårar dessutom utvecklingsarbete i verksamheterna.

Våra nordiska grannländer har reglerat skyddat boende

Utvecklingen av skyddade boenden i Sverige har historiskt sett påmint om utvecklingen i Danmark och Norge. I alla tre länder har kvinnojoursrörelsen drivit utvecklingen för att ge skydd och stöd åt våldsutsatta kvinnor och medföljande barn. I Finland var däremot barnrättsorganisationer centrala för tillkomsten av skyddade boenden, vilket bl.a. har inneburit att ett barnrättsperspektiv redan från början varit tongivande i dessa verksamheter. Under senare år har våra grannländer gått längre än Sverige genom att i lag reglera insatsen skyddat boende och på olika sätt verka för en professionalisering av insatsen. Barnen är egna rättssubjekt och kvalitetskraven har höjts. Tillsyn och/eller tillståndsplikt spelar här en framträdande roll. I kombination med de höjda kraven har detta bidragit till en kvalitetsutveckling i dessa boenden.

Barn som bevittnat eller utsatts för våld

Enligt artikel 6 i FN:s konvention om barnets rättigheter har varje barn rätt till liv, överlevnad och utveckling. Barnet ska vidare enligt artikel 19 i samma konvention skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp. Studier tyder på att ungefär vart tionde barn i Sverige någon gång har upplevt våld mellan närstående vuxna. Mörkertalet antas vara betydande. Överlappningen mellan att som barn bevittna våld och att själv utsättas för våld är mycket stor. Båda formerna

av utsatthet har mycket allvarliga konsekvenser, såväl akut som på kort och lång sikt. Det lilla barnets hjärna är särskilt sårbar för upplevelser av våld som bl.a. riskerar att skada hjärnans strukturering. Våldet får även negativa långsiktiga följder för barns psykiska och fysiska hälsa samt för deras utveckling. Våldet förstör och försvårar barnets förutsättningar inom alla områden, t. ex. möjligheten att kunna gå i skolan och att tillgodogöra sig undervisningen. Forskningen visar att självskadebeteende och kriminalitet är vanligare bland barn som har utsatts för våld än bland andra barn. Det är även väl belagt att den som upplevt våld som barn löper ökad risk att som vuxen både utsättas eller utsätta andra för våld.

Ett fönster av möjligheter som återstår att öppna

Barn som vistas i skyddat boende har i allmänhet bevittnat eller själva utsatts för våld. Våldet har inte sällan pågått under flera år före vistelsen, ibland under barnets hela liv. Officiell statistik saknas, men Socialstyrelsen uppskattar att runt 3 000 barn (och lika många vuxna) någon gång vistas i skyddat boende under ett år. Barn som följer med en vårdnadshavare till skyddat boende är i regel kända av socialtjänsten. Den generella svårigheten att upptäcka våld mot barn i nära relationer gäller alltså inte för denna grupp. Forskningen tyder på att våldets destruktiva följdverkningar väsentligt kan reduceras genom stöd- och behandlingsinsatser. I likhet med tidigare granskningar inom området konstaterar utredningen dessvärre att stödet till barn i skyddat boende ofta är obefintligt eller bristfälligt. Tiden i skyddat boende måste uppfattas som det fönster av möjligheter den faktiskt är, och detta budskap återspeglas i betänkandets titel. Samhället har ett utmärkt tillfälle att uppmärksamma behoven hos barnen i skyddat boende och att genom stödinsatser verka för att boendet ska bli en vändpunkt i deras liv.

Barnet är inte ett eget rättssubjekt

Eftersom barn som vistas i skyddat boende vanligen betraktas som medföljare till en vårdnadshavare får de inget eget beslut om denna insats. Därigenom saknas krav på dokumentation och socialnämnden kan inte följa upp barnets behov av stöd och hjälp före, under och efter vistelsen. Det är vidare oklart om barnet överhuvudtaget är föremål för en socialtjänstinsats. Därmed är det också oklart om barnets vistelse omfattas av tillsynsansvaret hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och tillämpningsområdet för lex Sarah. I normalfallet saknas dokumentation om barnet hos såväl socialtjänsten som det skyddade boendet. Detta innebär att det är svårt för barn som har vistats i skyddat boende att i efterhand få närmare upplysningar om sin vistelse. Sammantaget blir kunskapen om hur dessa barn har det begränsad. Utan beslut om insatsen för barn finns heller inget underlag för officiell statistik över antalet barn som vistas i boendena.

Barnets rättigheter tillgodoses inte

Barn som placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare utreds inte alltid. När en utredning påbörjas förekommer det att den avslutas i samband med att vårdnadshavaren beviljas insatsen skyddat boende. I båda fallen riskerar våldet att osynliggöras ur barnets perspektiv.

Bristande samverkan och rutiner leder till att barnet många gånger blir utan skolgång eller förskola, ibland under hela barnets vistelsetid i det skyddade boendet, som i vissa fall kan uppgå till uppåt ett år. Vistelsen innebär vanligen ett eller flera avbrott i barnets skolgång med negativa konsekvenser för barnets lärande.

Dessutom saknas rutiner för att säkerställa barnets behov av vård. Trots att tidigare studier har pekat på att runt en fjärdedel av barnen i skyddat boende uppfyller samtliga kriterier för posttraumatiskt stressyndrom, är barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) en frånvarande aktör för de allra flesta barn i skyddat boende.

I boendet får barnet heller inte alltid relevant information om sin vistelse och riskerar att inte känna sig delaktig i det som händer.

Såväl de barn som de experter på området som utredningen träffat lyfter fram att umgänge med den misstänkte förövaren under barnets tid i det skyddade boende är ett stort problem. Från barnets synpunkt innebär detta umgänge många gånger att en fredad zon går förlorad och att både barnets och den medföljande vårdnadshavarens säkerhet sätts på spel.

Det är ovanligt att socialnämnden följer upp barnets eller ens den medföljande vårdnadshavarens vistelse i det skyddade boendet. Ofta avslutas kontakten helt när vistelsen upphör. De barn som trots allt får insatser under sin tid i skyddat boende, kan lämnas helt utan stöd efter vistelsen. Att socialtjänstens kontakt med familjen bryts är särskilt allvarligt för de kvinnor som har utländsk bakgrund eftersom de i högre grad än andra kvinnor saknar nätverk, kunskaper i svenska språket och anknytning till arbetsmarknaden.

Till följd av bostadsbrist och otillräcklig planering saknar många barn tillgång till ett permanent boende efter vistelsen. Tillfälliga boendelösningar är vanliga, t.ex. i vandrarhem. Ibland återplaceras även barn i ett skyddat boende. Av dessa skäl bedöms vistelsetiderna i skyddat boende bli allt längre.

Kännetecken för välfungerande verksamhet

Skillnaden mellan och inom kommunerna när det gäller att tillvarata barns rättigheter i skyddat boende varierar kraftigt. Om gällande regelverk tillämpas rätt är det redan i dag möjligt för barn i dessa boenden att få behov och rättigheter tillgodosedda i högre utsträckning än vad som faktiskt är fallet. Kännetecknande för sådan verksamhet är enligt utredningens iakttagelser att

- området prioriteras av politiker och chefer
- samverkan inom kommunen och mellan socialtjänsten och det skyddade boendet fungerar
- kompetensen i frågor om våldsutsatta barn och skyddat boende är god på alla nivåer i organisationen.

Även en fråga om jämställdhet och jämlikhet

Ett av regeringens jämställdhetspolitiska delmål är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. En överväldigande majoritet av de som placeras i skyddat boende är kvinnor och barn medan våldsutövarna vanligtvis är män. Stärkta insatser till barn och kvinnor i skyddat boende kan ge förutsättningar för att undkomma upprepat våld.

Barn är också framtidens vuxna. Förstärkta insatser i rätt tid förebygger både våldsutövande och våldsutsatthet liksom annan ohälsa på längre sikt.

Uppskattningsvis har runt 70 procent av de barn och kvinnor som vistas i skyddat boende utländsk bakgrund. För att utlandsfödda ska ha samma möjligheter som andra att leva ett liv fritt från våld, kan det ibland krävas stora och långsiktiga insatser från samverkande aktörer. Att rättigheterna stärks för barn med utländsk bakgrund kan gynna deras familjers etablering i det svenska samhället och motverka diskriminering.

Utredningens förslag i korthet

Med ett stärkt barnrättsperspektiv i skyddat boende menar utredningen att barnet

- är ett eget rättssubjekt
- tas emot oavsett ålder och kön
- får boende med särskild barnkompetens
- får relevant information
- får behov utredda och att insatsen följs upp
- får sina egna stödbehov tillgodosedda
- får hälso- och sjukvård
- får säker skolgång
- är delaktigt i vad som händer
- är skyddat från våld
- • får en trygg utflyttning.

Skyddat boende regleras i socialtjänstlagen och definieras juridiskt

Skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Barn får tas emot i ett sådant boende endast tillsammans med en vuxen vårdnadshavare. Skyddat boende blir därmed en ny placeringsform. Med detta följer att socialnämnden ska utreda, fatta beslut om och följa upp insatsen. Skyddat boende ska vidare definieras i socialtjänstförordningen och avse ett boende inom socialtjänsten som tillfälligt tar emot enskilda som behöver insatser till skydd och stöd mot hot, våld eller andra övergrepp i förening med ett boende. Insatserna ska syfta till att skydda och stödja enskilda från att fortsatt utsättas för hot, våld eller andra övergrepp. Insatsen ska vid behov kunna erbjudas den som utsatts för brott av andra än närstående, exempelvis i samband med människohandel eller prostitution.

Kvalitetskrav i skyddat boende

Ett skyddat boende ska ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Boendet ska ha tillgång till personal dygnet runt som utan dröjsmål kan uppmärksamma om en boende behöver stöd och hjälp.

På de skyddade boenden som tar emot barn kommer det ställas ytterligare krav. Boendet ska vara lämpligt för barn oavsett ålder och kön och där ska även finnas personal med kunskaper om barns behov och rättigheter. I boendet ska det också finnas en barnansvarig person. Inför anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande ska de skyddade boenden som tar emot barn göra en kontroll i belastnings- eller misstankeregistret.

Skyddade boenden ska vara tillståndspliktiga

En enskild verksamhet som driver skyddat boende ska ansöka om tillstånd hos IVO för att få bedriva verksamheten. Kommuner och landsting som driver skyddat boende ska anmäla denna verksamhet till IVO. IVO utövar redan i dag tillsyn över skyddade boenden. Det nya förfarandet med tillstånds- och anmälningsplikt innebär inte någon ändring vad gäller kommunens yttersta ansvar för att de insatser som ges till enskilda i form av skyddat boende är av god kvalitet. Likaså kvarstår kommunens ansvar för kontroll och uppföljning av insatser som socialnämnden lämnar över till en annan utförare, t.ex. en enskild verksamhet som driver skyddat boende.

Skyddat boende blir en ny placeringsform

Socialnämnden ska enligt utredningens förslag fatta beslut enligt 4 kap. 1 § SoL även vad gäller de barn som följer med en vårdnadshavare till skyddat boende. Om barnet har två vårdnadshavare, måste dock båda samtycka till insatsen. I de allra flesta fall bedömer utredningen att ett sådant samtycke kommer att kunna erhållas. I de fall då detta inte blir möjligt ska socialnämnden få besluta om åtgärden med bara den ena vårdnadshavarens samtycke, om detta krävs med hänsyn till barnets bästa.

Det finns redan i dag ett regelverk för barn som placerats utanför hemmet, t.ex. i ett hem för vård eller boende (HVB). Det nu gällande regelverket kommer med utredningens förslag även att omfatta den nya placeringsformen skyddat boende. För barn i skyddat boende betyder det att socialnämnden ska verka för att barnet får god vård, lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som barnet behöver. Socialnämnden ska vidare noga följa vården av de barn och unga (18–20 år) som vistas i ett skyddat boende, bl.a. genom regelbundna personliga besök i boendet och enskilda samtal med barnet eller den unge. Det ska också finnas en särskilt utsedd socialsekreterare för barn och unga som placeras i skyddat boende. Socialnämnden ska upprätta en vårdplan för den som placeras i skyddat boende och en genomförandeplan för barn och unga som vistas i sådant boende.

Barnet ska få tillgång till hälso- och sjukvård

En viktig förutsättning för att barn i skyddat boende ska få den hälso- och sjukvård som de behöver är att deras behov synliggörs. Barn och unga ska därför, på motsvarande sätt som gäller vid andra placeringar utanför hemmet, erbjudas en hälsoundersökning. Kommunen ska även ingå en överenskommelse med landstinget om ett samarbete i fråga om barn och unga som placeras i skyddat boende, på samma sätt som gäller vid andra placeringar. De allvarliga konsekvenserna av att leva med våld innebär att barnen, i olika grad, behöver professionell hjälp att bearbeta sina upplevelser. Utredningen bedömer att alla barn i skyddat boende vid behov måste få tillgång till behandling inom BUP.

Barnets rätt till skolgång ska säkerställas

När barnet behöver byta skola till följd av vistelsen i skyddat boende behövs båda vårdnadshavarnas samtycke. För att säkerställa att barn i skyddat boende ska kunna fullfölja sin skolgång även när det saknas samtycke från båda vårdnadshavarna, ska socialnämnden få besluta om åtgärden med bara en vårdnadshavares samtycke, om det krävs med hänsyn till barnets bästa.

Elever som vistas i skyddat boende i en annan kommun än hemkommunen ska, på samma sätt som gäller för elever som vistas i HVB, ha rätt att bli mottagen i en grundskola eller grundsärskola där eleven vistas. Elever i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan ska ha rätt att fullfölja sin utbildning i den nya vistelsekommunen, och kunna fullfölja den tidigare utbildningen i hemkommunen om de återvänder dit.

För elever som till följd av sin vistelse i skyddat boende riskerar att förlora sin tidigare skolplats ska det finnas en möjlighet att under en viss tid få behålla platsen. Även rätten till skolskjuts förstärks.

Barnet ska vara fredat från våld

Utredningen har inte haft i uppdrag att lämna förslag som avser umgänge med barn som vistas i skyddat boende. Utredningen har dock återkommande tagit del av uppgifter som väcker allvarliga frågor om hur barnets bästa beaktas vid umgänge med den förälder som samtidigt är misstänkt förövare och som vistelsen i skyddat boende avser att skydda barnet ifrån. Utredningen föreslår därför att särskilda utbildningsinsatser ska riktas till domstolar och familjerätter om barns situation i skyddat boende. Utredningen föreslår vidare att regeringen bör uppdra åt Socialstyrelsen att utveckla en modell för barns umgänge med en misstänkt förövare som utgår från barnets perspektiv och förövarens ansvar för våldet. Regeringen bör vidare låta utreda hur bestämmelsen om umgängesstöd tillämpas i praktiken.

Barnet ska få en trygg utflyttning

Tillgång till permanent bostad samt fortsatt vård och stöd är viktiga förutsättningar för att tiden efter vistelsen i skyddat boende ska bli trygg

för barnet. Socialtjänsten behöver planera för detta redan i inledningsskedet av barnets placering.

På grund av de svårigheter att erhålla bostad som i dag råder för den som utsatts för våld i nära relationer bör socialnämnden särskilt beakta denna grupp när den vidtar åtgärder, eller bevakar att åtgärder vidtas, för att skapa en god samhällsmiljö, t.ex. vad gäller tillgång till bostäder. Kommuner bör även förstärka samarbetet med kommunala och lokala bostadsföretag i syfte att förbättra möjligheten för våldsutsatta och deras barn att få tillgång till boende.

Officiell statistik och kvalitetsuppföljning

Barns vistelse i skyddat boende ska ingå i den officiella statistiken. Statistiken bör kompletteras av kvalitetsuppföljningar och Socialstyrelsens öppna jämförelser.

Information för stärkt delaktighet

IVO ska ta fram information till barn och unga i skyddat boende på motsvarande sätt som gäller för andra placeringsformer utanför hemmet. Ett nationellt och enhetligt informationsmaterial som riktar sig till barn som placeras i skyddat boende bör utvecklas och spridas.

Stärkt kunskap om barn i skyddat boende

Kunskap om det nya regelverket ska spridas via befintliga strukturer för kompetensstöd och i första hand genom det nationella och regionala kompetensstöd som Socialstyrelsen, länsstyrelserna och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet i dag ger på regeringens uppdrag. Även Sveriges Kommuner och Landsting bör på ett tydligt sätt knytas till och ingå i arbetet med kunskapsspridningen, liksom andra relevanta aktörer inom området. Chefer och politiker inom socialtjänst och hälso- och sjukvård är centrala målgrupper för att säkerställa att reglerna tillämpas i praktiken.

De verksamheter som bedriver skyddat boende bör erbjudas kompetensstöd för att kunna efterleva de nya kraven och fortlöpande utveckla kvaliteten i sina verksamheter. Socialstyrelsen föreslås få i uppdrag att ansvara för det nationella kunskapsstödet till dessa verksamheter.

Konsekvenser

Nya krav på bemanning och kompetens är kostnadsdrivande för de verksamheter som genomför insatsen skyddat boende. Ideella föreningar vars verksamhet i dag endast bygger på oavlönat arbete kommer exempelvis att behöva anställa personal. Utredningen bedömer att de flesta boenden som i dag bedriver verksamhet i form av skyddat boende, med hänsyn tagen till nödvändig kvalitetshöjning, kommer att kunna bedriva

skyddat boende även fortsättningsvis. För kommunerna kommer de nya kraven att leda till högre arbetsbelastning. För staten kommer förslagen att leda till kostnader för IVO.

Förslagen förväntas få flera positiva effekter för barnets rättigheter samt för jämställdheten. Bland annat bedöms mäns våld mot kvinnor minska och förutsättningarna för jämställd hälsa förbättras. Även den ekonomiska jämställdheten främjas, genom att kvinnor i högre utsträckning än i dag kommer att ersättas för sina arbetsinsatser i skyddat boende.

Finansiering

Socialtjänsten har redan i dag ett ansvar att vid behov kunna erbjuda skyddat boende. Utredningens förslag innebär dock en tydlig ambitionshöjning och därför ska den s.k. finansieringsprincipen tillämpas. Genom statlig finansiering tillförs kommunerna resurser så att barn som vistas i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare får skydd och stöd av god kvalitet. I förlängningen kommer denna finansiering att leda till stora vinster såväl för barnen och deras föräldrar som för samhället i stort, eftersom rätt insatser i rätt tid verkar våldsförebyggande på sikt. Våld i nära relationer kostar samhället miljarder kronor varje år. Dessa kostnader förväntas minska.

Ikraftträdande

Utredningen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken att 6 kap. 13 a § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
13 a §[45]	
Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller	
1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),	
2. behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),	
3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen *eller*	3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen,
4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade	4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
	5. en placering enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen eller
	6. val eller byte av skolenhet i anledning av att barnet placerats enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen.
	Beslut enligt första stycket 5 ska omprövas efter en månad.
Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.	
Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har vunnit laga kraft.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

[45] Senaste lydelse 2017:32.

Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

Härigenom föreskrivs i fråga om folkbokföringslagen (1991:481) att 9 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 §[1]	
En vistelse anses inte leda till ändrad bosättning om den föranleds enbart av	
1. befattning som politiskt tillsatt tjänsteman eller uppdrag att biträda som politiskt sakkunnig inom Regeringskansliet,	
2. tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, *eller*	2. tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
3. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare.	3. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare, *eller*
	4. placering i skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).
En person som regelmässigt tillbringar dygnsvilan endast på en fastighet där han eller hon med tillämpning av första stycket inte ska anses bosatt, anses bosatt på den fastighet som han eller hon med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses ha sin starkaste anknytning till.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

[1] Senaste lydelse 2013:380.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ska införas en ny paragraf, 3 b §, och närmast före 3 b § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Skyddat boende
	3 b §
	Vistelsekommunen ansvarar för att en utlänning som avses i 1 § första stycket 1–3 vid behov beviljas insatsen skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 2 a kap. 4 §, 3 kap. 2 §, 6 kap. 2, 4, 7 och 7 a–c §§, 7 kap. 1 och 3 a §§, 10 kap. 5 §, 11 kap. 3 och 4 b §§ och 12 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 6 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 a kap.	
4 §[1]	
En kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i	
1. familjehem enligt 6 kap. denna lag eller 9 § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,	
2. hem för vård eller boende eller i stödboende enligt 6 kap.,	2. hem för vård eller boende, *skyddat boende* eller i stödboende enligt 6 kap.,
3. boende för service och omvårdnad för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,	
4. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2,	
5. bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad enligt 9 § 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller	
6. annat boende, om det inte är klarlagt vilken kommun som är den enskildes bosättningskommun.	
3 kap.	
2 §[46]	
Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen ska bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Nämnden ska också verka för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lättillgängliga för alla.	
Socialnämnden ska även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.	Socialnämnden ska även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och unga, äldre, *de som utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående* och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden ska i sin verksamhet

[1] Senaste lydelse 2015:982.
[46] Senaste lydelse 2015:982.

främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.	

6 kap.

1 a § *Socialnämnden ska även sörja för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.* *Barn får tas emot i ett sådant boende endast tillsammans med en vuxen vårdnadshavare.*	

2 §[47]

Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende och stödboenden. Enligt 3 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.	Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende, stödboenden *och skyddade boenden*. Enligt 3 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

4 §[48]

Vård i familjehem, hem för vård eller boende och stödboende ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta gäller även sådana hem som avses i 3 §.	Vård i familjehem, hem för vård eller boende, stödboende *och skyddat boende* ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta gäller även sådana hem som avses i 3 §.

7 §[49]

Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende	Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende

1. medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden,
2. verka för att de får lämplig utbildning,
3. verka för att de får den hälso- och sjukvård som de behöver,
4. lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

7 a §[50]

Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för	Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, *skyddat*

[47] Senaste lydelse 2015:982.
[48] Senaste lydelse 2015:982.
[49] Senaste lydelse 2015:982.
[50] Senaste lydelse 2015:982.

vård eller boende lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.	*boende* eller hem för vård eller boende lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

7 b §[51]

Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende främst genom	Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende främst genom

1. regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas,
2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

7 c §[52]

När vård ges i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende, ska det finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.	När vård ges i ett familjehem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende, ska det finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.

Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

7 kap.

1 §[53]

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva

1. verksamhet i form av stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,	1. verksamhet i form av stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,

2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 7 § tredje stycket,
3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,

[51] Senaste lydelse 2015:982.
[52] Senaste lydelse 2015:982.
[53] Senaste lydelse 2017:210.

4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs, eller

5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn.

Kommun och landsting som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.

3 a §[54]

Handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende eller sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, när gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder.	Handlingar i en personakt i enskild verksamhet som avser barn som har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket ska överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen, när gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder.

När gallringsskyldigheten enligt 3 § första stycket inträder ska handlingar i enskild verksamhet, av hänsyn till forskningens behov, i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner i fråga om ett representativt urval av personer överlämnas för bevarande till den socialnämnd som beslutat om insatsen.

10 kap.

5 §[55]

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

– 1 kap. 4 och 9 §§ föräldrabalken,

– 2 kap. 1, 4–6, 8–9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning,

– 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,

– 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket föräldrabalken,

– 6 kap. 13 a § föräldrabalken, dock endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden,

– 6 kap. 15 c § tredje stycket föräldrabalken,

– 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,

– 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag ska betalas för längre perioder än tre månader,

– 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Om socialnämndens beslut enligt 6 kap. 13 a § första stycket 5 för-

[54] Senaste lydelse 2015:982.
[55] Senaste lydelse 2012:132.

äldrabalken inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om åtgärden. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

11 kap.

3 §[56]

När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan).

För barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem ska en plan upprättas över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddade boende* eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan).

För barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, *skyddat boende* eller familjehem ska en plan upprättas över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

Vård- och genomförandeplanen ska även uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

4 b §[57]

Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende har upphört.

Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i ett familjehem, *ett skyddat boende* eller i ett hem för vård eller boende har upphört.

En sådan uppföljning får ske om barnet, utan att förhållanden som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas.

12 kap.

2 §[58]

Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket:

1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,

[56] Senaste lydelse 2015:982.
[57] Senaste lydelse 2012:776.
[58] Senaste lydelse 2015:982.

2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,

3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, familjehem, stödboende, sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket eller annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, familjehem, stödboende, *skyddat boende*, sådant boende som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket eller annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Handlingar ska vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 1 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn
att 1 och 4 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Hem för vård eller boende eller stödboenden enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.	Hem för vård eller boende, *skyddade boenden* eller stödboenden enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.
Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende *eller* ett sådant stödboende som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.	Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende, ett sådant stödboende *eller ett sådant skyddat boende* som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.

Skyldigheten att lämna utdrag ur register gäller dock inte om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen eller liknande själv inhämtar utdraget.

Utdraget ska vara högst sex månader gammalt. I lagen om belastningsregister och lagen om misstankeregister finns bestämmelser om att regeringen får meddela föreskrifter om innehållet i sådana utdrag.

4 §[2]	
I 13 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende eller	I 13 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende, *skyd-*

[1] Senaste lydelse 2015:986.
[2] Senaste lydelse 2015:986

hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra register-kontroll enligt 1 §.	*dat boende* eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.	Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att det ska införas en ny paragraf, 26 kap. 13 a §, och närmast före 26 kap. 13 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	26 kap.
	Tillstånds- och anmälningsplikt
	13 a §
	Sekretess gäller hos myndighet som utövar särskild tillsyn över socialnämndens verksamhet för uppgift om adress, beteckning på fastighet eller tomträtt avseende
	1. enskild verksamhet som har ansökt om eller beviljats tillstånd, eller
	2. verksamhet som anmälts av kommun och landsting
	enligt 7 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att en enskild som är placerad eller kan komma att placeras i verksamheten, eller någon närstående till denne, lider men om uppgiften röjs.
	Sekretessen gäller inte beslut i ärende.
	För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst 50 år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800) att 10 kap. 25, 31 och 33 §§, 11 kap. 25, 30 och 32 §§, 16 kap. 43 § och 49–49 a §§, 18 kap. 31 § och 19 kap. 35 och 42–42 a §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 kap.	
25 §[1]	
En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.	
En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas.	En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas.
31 §[2]	
Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet har rätt att gå kvar där om inte något annat följer av 30 § andra stycket. Detsamma ska gälla den som har tagits emot i förskoleklassen och som ska fortsätta sin utbildning i grundskolan vid samma skolenhet.	
	En elev som vistas i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), har rätt att behålla sin placering enligt första stycket om den annars skulle upphöra till följd av elevens vistelse i boendet. Rätten att behålla placeringen gäller i fyra månader från det att den annars skulle ha upphört. Om det föreligger särskilda skäl får eleven behålla placeringen längre tid än fyra månader.
Rätten enligt första stycket att gå kvar vid en skolenhet gäller inte för en elev som med stöd av 3 kap.	Rätten enligt första *och andra* stycket att gå kvar vid en skolenhet gäller inte för en elev som med stöd

[1] Senaste lydelse 2015:176.
[2] Senaste lydelse 2015:246.

12 e § ska placeras i en årskurs som inte anordnas vid skolenheten.	av 3 kap. 12 e § ska placeras i en årskurs som inte anordnas vid skolenheten.

33 §

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.	En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns grundskola till följd av att eleven har placerats i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

11 kap.

25 §[3]

En elev har rätt att bli mottagen i en grundsärskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundsärskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning har rätt att bli mottagen i en grundsärskola i den kommun där eleven vistas.	En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § *eller skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning har rätt att bli mottagen i en grundsärskola i den kommun där eleven vistas.

30 §[4]

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet har rätt att gå kvar där om inte något annat följer av 29 § andra stycket. Detsamma ska gälla den

[3] Senaste lydelse 2015:176.
[4] Senaste lydelse 2015:246.

som har tagits emot vid en skolenhet med förskoleklass och som ska fortsätta sin utbildning i grundsärskolan vid samma skolenhet.

En elev som vistas i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), har rätt att behålla sin placering enligt första stycket om den annars skulle upphöra till följd av elevens vistelse i boendet. Rätten att behålla placeringen gäller i fyra månader från det att den annars skulle ha upphört. Om det föreligger särskilda skäl får eleven behålla placeringen längre tid än fyra månader.

Rätten enligt första stycket att gå kvar vid en skolenhet gäller inte för en elev som med stöd av 3 kap. 12 e § ska placeras i en årskurs som inte anordnas vid skolenheten.

Rätten enligt första *och andra* stycket att gå kvar vid en skolenhet gäller inte för en elev som med stöd av 3 kap. 12 e § ska placeras i en årskurs som inte anordnas vid skolenheten.

32 §

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundsärskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

En elev som med stöd av 25 § går i en annan kommuns grundsärskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns grundskola till följd av att eleven har placerats i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

16 kap.

43 §[5]

Av de behöriga sökande till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som

[5] Senaste lydelse 2015:176.

är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.	En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

49 §[6]

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen.

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende.	En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende.

49 a §[7]

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter	En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter

[6] Senaste lydelse 2015:176.
[7] Senaste lydelse 2015:176.

placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget.

placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen.

En elev som har antagits till eller påbörjat en utbildning enligt 36–39 §§ och som placerats i skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), har rätt att behålla sin skolplacering om den annars skulle upphöra till följd av elevens vistelse i boendet. Rätten att behålla placeringen gäller i fyra månader från det att placeringen annars skulle ha upphört. Om det föreligger särskilda skäl får eleven behålla placeringen längre tid än fyra månader.

18 kap.

31 §[8]

En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i gymnasiesärskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs

En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i gymnasiesärskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs

[8] Senaste lydelse 2012:109.

under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen. *Detsamma gäller för en elev som går i en annan kommuns gymnasiesärskola till följd av att eleven har placerats i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453).*

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

19 kap.

35 §[9]

Av de sökande till ett nationellt program eller till en nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

42 §[10]

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen.

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det

En elev som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt

[9] Senaste lydelse 2015:176.
[10] Senaste lydelse 2015:176.

påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende.	att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende.
42 a §[11]	
En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkansområdet för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget.	En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter placeras i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a §* socialtjänstlagen (2001:453) och som är beläget i en annan kommun än hemkommunen eller samverkans-området för utbildningen har rätt att i hemkommunen fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen när eleven efter placeringen återvänder till hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detsamma gäller den elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning i den kommun där hemmet för vård eller boende är beläget.
Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen.	
	En elev som har antagits till eller påbörjat en utbildning enligt 29–32 §§ och som har placerats i skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), har rätt att behålla sin skolplacering om den annars skulle upphöra till

[11] Senaste lydelse 2015:176.

följd av elevens vistelse i boendet. Rätten att behålla placeringen gäller i fyra månader från det att placeringen annars skulle ha upphört. Om det föreligger särskilda skäl får eleven behålla placeringen längre tid än fyra månader.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2017:112)

Riksdagens ombudsmän (JO), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Varbergs tingsrätt, Södertörns tingsrätt, Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Umeå, Förvaltningsrätten i Uppsala, Justitiekanslern (JK), Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Kriminalvården, , Brottsoffermyndigheten, Migrationsverket, Datainspektionen, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Inspektionen för Vård och omsorg, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Barnombudsmannen, Skatteverket, Jämställdhetsmyndigheten, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Östergötland, Statskontoret, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Göteborgs universitet (Institutionen för socialt arbete), Linköpings universitet (Barnafrid — nationellt kunskapscentrum), Stockholms universitet (Institutionen för socialt arbete), Umeå universitet Juridiska institutionen, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid), Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor, Dals-Ed kommun, Göteborgs stad, Jönköpings kommun, Kiruna kommun, Köpings kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Norrköpings kommun, Piteå kommun, Sigtuna kommun, Skara kommun, Stockholms kommun, Sundbybergs kommun, Södertälje kommun, Trollhättans kommun, Ulricehamns kommun, Vingåkers kommun, Ängelholms kommun, Örnsköldsviks kommun, Gävleborgs läns landsting, Norrbottens läns landsting, Uppsala läns landsting, Örebro läns landsting, Akademikerförbundet SSR, Brottsofferjouren Sverige, Föreningen PappaBarn, Föreningen Sveriges socialchefer, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Riksorganisationen Rädda Barnen, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Landsting, UNICEF och Unizon yttrade sig.

Alingsås kommun, Hultsfreds kommun, Hässleholms kommun, Hörby kommun, Kalix kommun, Kristianstads kommun, Landskrona kommun, Lerums kommun, Luleå kommun, Rättviks kommun, Tierps kommun, Östra Göinge kommun, Stockholms läns landsting (BUP Traumaenheten), Västra Götalands läns landsting, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Sveriges Kommunala Familjerådgivare (KFR), Föreningen Sveriges skolchefer, Lika Unika, MÄN, Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT), Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (Bris), Sveriges Makalösa föräldrar, Riksorganisationen för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap (HARO), Rädda Barnens Ungdomsförbund, Röda korset, Somaya kvinno- och tjejjour, Stockholms Stadsmission, Svenska barnläkarföreningen, Sveriges kvinnolobby och Vision har inte yttrat sig.

Sammanfattning av promemorian Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16)

Regeringen beslutade i november 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i s.k. skyddat boende tillsammans med en av vårdnadshavarna. Utredaren hade i uppdrag att lämna förslag till hur insatsen skyddat boende kan lagregleras och definieras och hur en tillståndsplikt kan utformas. I januari 2018 överlämnades betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112) till regeringen. I betänkandet föreslås att insatsen skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, som en ny placeringsform för vuxna och barn som medföljande till en vuxen vårdnadshavare och att begreppet skyddat boende ska definieras i socialtjänstförordningen (2001:937). Det föreslås vidare att skyddat boende ska vara tillståndspliktigt och omfattas av nya kvalitetskrav. Förslag lämnas också om att barn i skyddat boende ska omfattas av samma regelverk som andra placerade barn, vilket bl.a. innebär att socialnämnden noga ska följa barnets vistelse där. Vidare föreslås ändringar i skollagen (2010:800) för att tydliggöra att elever som vistas i skyddat boende i en annan kommun än i hemkommunen ska ha rätt att bli dels mottagna i en skola i den kommun där de vistas, dels fullfölja påbörjad gymnasieutbildning eller motsvarande utbildning när de återvänder till hemkommunen.
Under beredningen av betänkandet i Regeringskansliet har det kommit fram att förslagen bör kompletteras i vissa avseenden. De kompletteringar som denna promemoria behandlar gäller främst förslag till lagstiftning för att ge socialnämndens befogenhet att omedelbart kunna placera ett barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare när det saknas samtycke från den andra vårdnadshavaren. Det föreslås också nya bestämmelser om offentlighet och sekretess bl.a. för att möjliggöra sekretess hos kommuner och regioner för adresser till skyddade boenden och hem för vård eller boende som bedriver verksamhet i form av skyddat boende. Vidare föreslås vissa följdändringar för att tydliggöra elevers rätt att gå i skola när de vistas i skyddat boende eller hem för vård eller boende. Slutligen föreslås övergångsbestämmelser och vissa konsekvensändringar i SoL, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och i skollagen (2010:800).

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 13 a § föräldrabalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	
13 a §[59]	
Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare och samtycker endast den ena till en åtgärd till stöd för barnet, får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller	
1. psykiatrisk eller psykologisk utredning eller behandling som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),	
2. behandling i öppna former som ges med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),	
3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen *eller*	3. utseende av en kontaktperson eller en familj som avses i 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen,
4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.	4. en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
	5. en placering i ett sådant boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen, eller
	6. val eller byte av förskoleenhet eller skolenhet med anledning av att barnet placerats i ett sådant boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen.
Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till *kammarrätt*.	Ett beslut enligt första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till *kammarrätten*.
Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. Rätten får dock bestämma att dess beslut ska gälla först sedan det har vunnit laga kraft.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

[59] Senaste lydelse 2017:32.

Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

18 §[60]

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning,
3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, *mål om omedelbar placering i skyddat boende enligt 6 b § samma lag*, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet

[1] Lagen omtryckt 1981:1323.
[60] Senaste lydelse 2019:471.

lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 1, 37 och 40 §§ och rubriken närmast efter 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 6 b och 6 c §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.	
Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.	
Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.	
Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22 och 24 §§.	Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt *6 b*, 22 och 24 §§.
Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande.	
Omedelbart omhändertagande	**Omedelbart omhändertagande *och omedelbar placering***
	6 b §
	Om socialnämnden har beslutat att den ena av ett barns två vårdnadshavare ska placeras i ett sådant boende som avses i 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453), får nämnden besluta att barnet omedelbart ska placeras i boendet tillsammans med den vårdnadshavaren om det är sannolikt att barnet behöver vård där tillsammans med vårdnadshavaren och placeringen inte kan avvaktas med

[1] Senaste lydelse 2012:777.

hänsyn till risken för barnets säkerhet och hälsa, och

1. den andra vårdnadshavarens samtycke till placeringen inte kan inhämtas före placeringen eller särskilda skäl talar emot att samtycket inhämtas före placeringen, eller

2. den andra vårdnadshavaren inte samtycker till placeringen av barnet.

Placeringen får beslutas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med samtycker till barnets placering. Har barnet fyllt 15 år får placeringen beslutas endast om barnet självt samtycker till det.

Den omedelbara placeringen får pågå under högst fyra veckor från det att beslutet fattades.

6 c §

Vid handläggningen av ärenden om omedelbar placering enligt 6 b § tillämpas även det som föreskrivs om omedelbart omhändertagande i

– 6 § andra stycket om rätten för socialnämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat att besluta om omedelbart omhändertagande,

– 7 § första–tredje styckena om underställning och prövning av beslut om samt upphörande av omedelbart omhändertagande,

– 9 § andra stycket och tredje stycket första meningen om hinder mot verkställighet av och om upphörande av omedelbart omhändertagande,

– 39 § första, andra och fjärde styckena om offentligt biträde.

37 §

Vid handläggning i *kammarrätt* av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbart omhändertagande *och* tillfälligt flyttningsförbud *skall* nämndemän ingå i rätten.

Vid handläggning i *kammarrätten* av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbart omhändertagande, *omedelbar placering i skyddat boende* och tillfälligt

	flyttningsförbud *ska* nämndemän ingå i rätten.
40 §	
Beslut om omedelbart omhändertagande, om förebyggande insatser *eller* om tillfälligt flyttningsförbud gäller omedelbart.	Beslut om omedelbart omhändertagande, *om omedelbar placering i skyddat boende*, om förebyggande insatser eller om tillfälligt flyttningsförbud gäller omedelbart.
Andra beslut av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart, om nämnden inte förordnar något annat.	
Rätten får förordna att andra beslut som rätten har meddelat *skall* gälla omedelbart.	Rätten får förordna att andra beslut som rätten har meddelat *ska* gälla omedelbart.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 16 d § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
16 d §[1]	
En kommun har ansvar enligt denna lag gentemot en person som till följd av ett beslut av kommunen är bosatt i en annan kommun i	
1. familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453),	1. familjehem, stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. socialtjänstlagen (2001:453),
2. särskild boendeform för äldre människor enligt 5 kap. 5 § andra eller tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen, eller	
3. bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § tredje stycket eller 7 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

[1] Senaste lydelse 2018:1723.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 7 kap. 1 §, 10 kap. 4 § och 12 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 6 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	6 kap.
	1 a §
	Socialnämnden ska sörja för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.
	Barn får tas emot i ett sådant boende endast tillsammans med en vuxen vårdnadshavare.
	7 kap.
	1 §[1]
Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg yrkesmässigt bedriva	
1. verksamhet i form av stödboende eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,	1. verksamhet i form av stödboende, *skyddat boende* eller hem för vård eller boende enligt 6 kap.,
2. verksamhet i form av boenden som motsvarar dem som avses i 5 kap. 5 § andra och tredje styckena eller 5 kap. 7 § tredje stycket,	
3. verksamhet i form av hem för viss annan heldygnsvård,	
4. verksamhet i form av hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet, oavsett var verksamheten bedrivs,	
5. verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till sådana hem som tar emot barn, eller	
6. hemtjänst.	
Kommun och region som driver verksamhet som avses i första stycket 1–4 ska anmäla denna verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg innan verksamheten påbörjas.	
	10 kap.
	4 §[2]
Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden	Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden

[1] Senaste lydelse 2019:909.

[2] Senaste lydelse 2012:321.

i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 6 a, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4 och 6 §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27 och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.	i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 6 a, *6 b*, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4 och 6 §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27 och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

12 kap.

10 §[3]

Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.	
Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjugoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar.	
Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas	
1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndig-	1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, *skyddat boende*, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagar-

[3] Senaste lydelse 2018:690. Ändringen innebär bl.a. att första och andra styckena tas bort.

heten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket, myndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,

2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481),

3. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ som före ikraftträdandet påbörjat verksamhet i form av sådant skyddat boende som avses i 7 kap. 1 § första stycket 1, ska senast den 1 mars 2022 ansöka om tillstånd enligt denna lag för att få fortsätta bedriva verksamheten. Påbörjad verksamhet utan tillstånd får endast fortsätta fram till dess att ett slutligt beslut i tillståndsärendet fått laga kraft.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 18 kap. 19 § och 26 kap. 7 och 15 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 18 kap. 7 a och b §§, och närmast före 18 kap. 7 a och b §§ tre nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	18 kap.
	Skyddade boenden
	Adressuppgifter
	7 a § *Sekretess gäller hos kommun eller region för uppgift om adress till skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § socialtjänstlagen (2001:453) eller hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § första stycket 2 socialtjänstlagen som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas.* *Sekretess gäller även för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden som avses i första stycket. Sekretess gäller också för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.* *För uppgift i en allmän handling gäller sekretess i högst 40 år.*
	Sekretessbrytande bestämmelse *7 b §* *Sekretessen enligt 7 a § hindrar inte att en uppgift lämnas från en kommun eller en region till en socialnämnd om uppgiften kan antas ha betydelse vid verkställigheten av socialnämndens beslut om placering av enskild i sådana boenden som avses i 7 a § första stycket.*

26 kap.

7 §[1]

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut om omhändertagande av en enskild,

2. beslut om vård utan samtycke,

3. beslut om omedelbar placering i skyddat boende,

3. beslut om sluten ungdomsvård,

4. beslut om sluten ungdomsvård,

4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller

5. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller

5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

6. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

15 §[2]

Den tystnadsplikt som följer av 5, 13 och 14 a §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om sluten ungdomsvård.

Den tystnadsplikt som följer av 5, 13, *13 a* och 14 a §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, *beslut om omedelbar placering i skyddat boende*, beslut om vård utan samtycke eller beslut om sluten ungdomsvård.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

[1] Senaste lydelse 2010:679

[2] Senaste lydelse 2018:1919

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 17 kap. 1, 19 och 21 a §§ och 19 kap. 40 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 17 kap. 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 kap.	
1 §	
I detta kapitel finns	
- allmänna bestämmelser (2–15 §§)	- allmänna bestämmelser (2–15 *a* §§)
- bestämmelser om utbildning på introduktionsprogram vid en gymnasieskola med offentlig huvudman (16–27 §§), och	
- bestämmelser om utbildning på introduktionsprogram vid en fristående gymnasieskola (28–36 §§).	
	15 a §
	En elev som på grund av placering i ett hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram hos den kommun eller i det samverkansområde där hemmet eller boendet finns. Utbildningen ska i ett sådant fall fullföljas enligt den nya huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell plan.
	Under de förutsättningar som anges i 29 och 30 §§ har eleven rätt att fullfölja utbildningen hos en huvudman för en fristående gymnasieskola enligt den huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.
	En elev som påbörjat ett introduktionsprogram hos en huvudman och som efter en avslutad placering i ett hem för vård eller boende eller i ett skyddat boende återvänder till hemkommunen har rätt att fullfölja utbildningen på programmet eller

	på ett annat introduktionsprogram hos hemkommunen eller i hemkommunens samverkansområde enligt hemkommunens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

19 §[1]

En kommun eller en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.	En elev som vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag* ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämställas med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

21 a §[2]

En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Det gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.	En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag* vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen. Det gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.

[1] Senaste lydelse 2019:947
[2] Senaste lydelse 2019:947

19 kap.

40 a §[3]

En kommun eller en region ska ta emot en elev på ett individuellt program om

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), och

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) *eller i ett skyddat boende enligt 6 kap. 1 a § samma lag*, och

2. hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022

[3] Senaste lydelse 2019:947

Förteckning över remissinstanserna (Ds 2020:16)

Akademikerförbundet SSR, Barnafrid, Barnombudsmannen, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, Dals-Ed kommun, Datainspektionen, Domstolsverket, Familjerättssocionomernas riksförening – FSR, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Umeå, Göteborgs kommun, Göteborgs universitet (Institutionen för socialt arbete), Hultsfreds kommun, Hässleholms kommun, Inspektionen för socialförsäkringen, Inspektionen för vård och omsorg, Journalistförbundet, Justitiekanslern (JK), Jämställdhets-myndigheten, Jönköpings kommun, Kammarrätten i Stockholm, Kriminalvården, Landskrona kommun, Linköpings stadsmission, Linköpings universitet (Barnafrid–nationellt kunskapscentrum), Luleå kommun, Lunds kommun, Länsstyrelsen Jönköping, Länsstyrelsen Östergötland, Malmö kommun, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Norrköpings kommun, Piteå kommun, Polismyndigheten, Region Gävleborg, Region Norrbotten, Region Stockholm, Region Uppsala, Region Örebro, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (Bris), Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Rädda Barnen, Rädda Barnens Ungdomsförbund, Sigtuna kommun, Skatteverket, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens skolinspektion, Statens skolverk, Statskontoret, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Stockholms kommun, Stockholms Stadsmission, Stockholms universitet (Institutionen för socialt arbete), Sundbybergs kommun, Svenska barnläkarföreningen, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner, Södertälje kommun, Tierps kommun, Trollhättans kommun, TU Medier Sverige, Umeå universitet (Juridiska institutionen), UNICEF, Unizon, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid), Vingåkers kommun, Vision, Åklagarmyndigheten, Ängelholms kommun och Örnsköldsviks kommun yttrade sig.

Alingsås kommun, Friskolornas riksförbund, Funktionsrätt Sverige, Föreningen grävande journalister, Föreningen PappaBarn, Föreningen Sveriges Kommunala Familjerådgivare (KFR), Föreningen Sveriges skolchefer, Föreningen Sveriges socialchefer, Hörby kommun, Idéburna skolors riksförbund, Kalix kommun, Kiruna kommun, Kristianstads kommun, Köpings kommun, Lerums kommun, MÄN, Nätverket unga för tillgänglighet, Region Västra Götaland, Riksorganisationen för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap (HARO), Riksorganisationen Sveriges Makalösa föräldrar, Rättviks kommun, Röda Korset, Skara kommun, Somaya kvinno- och tjejjour, Sveriges Kvinnolobby, TRIS - Tjejers rätt i samhället, Ulricehamns kommun och Östra Göinge kommun har inte yttrat sig.

Region Stockholm

Stockholms läns sjukvårdsområde
Nämnd

Utdrag
PROTOKOLL 6/2022
Sammanträdesdatum
2022-09-28

Justerat onsdagen den 28 september 2022

Protokollet anslogs torsdagen den 29 september 2022

Justerare: Barbro Naroskyin Ann-Christine Jenvén

---

§ 12
Yttrande över Remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende
SLSO 2022-2400, RS 2022-0624

Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde beslutade

att avge yttrande Remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende enligt tjänsteutlåtandet.

Vid protokollet
Annika Jerhamre, nämndsekreterare

Utdragsbestyrkande

.....
Annika Jerhamre, nämndsekreterare

Yttrande över Remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) har av Rotel I – Finans-, fastighets- och serviceroteln getts möjlighet att avge yttrande över Remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Ärendet

Remissen handlar om förslag som syftar till att förbättra skyddet och stödet till personer som behöver skyddat boende och stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende.

Enligt en tänkt komplettering av i lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, skulle förslaget för SLSO:s del innebära att även erbjuda vård till barn eller ung person mellan 18- 20 år i anslutning till att en placering till skyddat boende inleds. Sedan tidigare utför SLSO:s undersökningar för barn och ungdomar som är föremål för placering enligt lagen för vård av ungdomar (LVU). Oavsett placeringsform så ska vården utföras på initiativ av socialtjänsten.

Remissutkastet för lagrådsremissen föreslår vidare en komplettering av 16 kap 3 § hälso- och sjukvårdslagen som innebär en skyldighet för kommuner och regioner att komma överens om ett samarbete bl.a. när det gäller barn och unga som vårdas utan för det egna hemmet. Skyldigheten att samverka ska även omfatta barn i skyddade boenden. Samverkan ska initieras av socialtjänsten.

I remissutkastet diskuteras vidare vikten att kunna placera barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, även om det saknas samtycke från den andra våldsutövande vårdnadshavaren. Som skäl för skrivningen i utkastet anförs att barn i regel bevittnat våld eller själva utsatts för våld. Man hänvisar till olika artiklar i barnkonventionen där det bland annat framgår att konventionsstaterna ska åta sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet. Barn har vidare rätt till skydd mot alla former av våld och övergrepp. Slutligen ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som har utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp. Ändringar föreslås i Föräldrabalkens sjätte kapitel.

Förvaltningens motivering och yttrande
Utkastet till lagrådets remiss om stärkta rättigheter för barn som bor i skyddat boende med en vuxen vårdnadshavare innebär inga större förändringar som särskilt kommer att påverka arbetssättet för öppenvården. Utkastet innebär snarare ett förtydligande av de regler som redan finns i gällande lagstiftning.

Vården ska sedan tidigare särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnet eller en närstående till barnet blivit utsatt för våld eller andra övergrepp. Skrivningen återfinns i 5 kap 8 § hälso- och sjukvårdslagen samt 6 kap 5 § patientsäkerhetslagen. För att kunna ge rätt råd och stöd kan det behövas en läkarundersökning.

Det finns dock en risk för att hälso- och sjukvårdspersonalen kommer att känna sig osäkra med att utföra alla slags hälsoundersökningar med endast samtycke från ena föräldern. Det är önskvärt att finns en ännu tydligare rättslig reglering.

Vad gäller arbetssituationen inom öppenvården är det oklart hur mycket mer ökad arbetsbörda det komma medföra när fler läkarundersökningar ska utföras.

Det är beaktansvärd att utredningen valt en komplettering av lagen (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet i stället för en komplettering av hälso- och sjukvårdslagen.

Alla verksamheter gynnas av att ha så samlade regelverk som möjligt inom det rättsområde de verkar i. Med tanke på att L (2017:209) är en förhållandevis kort lag så borde det vara mera praktiskt att paragraferna 1 och 2 från ovan nämnd lag flyttas över till hälso- och sjukvårdslagens åttonde kapitel.

Slutligen antas att den föreslagna ändringen av hälso- och sjukvårdslagen inte får särskilda konsekvenser för öppenvårdens arbetssätt. Hälso- och sjukvården samarbetar sedan tidigare på initiativ från socialtjänsten kring barn som på ett eller annat sätt befinner sig i utsatta situationer.

Förslag till beslut
Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde föreslås besluta

att avge yttrande Remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende enligt ovanstående.

Karin Persson
Tf. Sjukvårdsdirektör

Annika Jerhamre
Kanslichef

Region Stockholm

Rotel I – Finans-, fastighets- och servicerotelen

REMISS

2022-09-02

RS 2022-0624

SLSO 2022-2400

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Klimat- och hållbarhetsnämnden
Stockholms läns sjukvårdsnämnden

Ärende:

Remiss - Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Yttrande från berörd nämnd/styrelse senast: **2022-10-25**

Handläggare: **Tobias Sjö**

Yttranden skickas till regionledningskontorets registrator:

E-post: registrator.rlk@regionstockholm.se

Adress:
Regionledningskontoret
Registraturen
Box 30215
104 25 Stockholm

Internadress:
Regionledningskontoret, Registraturen, Lindhagensgatan 98 plan 5

Regeringskansliet

Remiss

2022-08-31
S2022/03649

Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik
Ola Florin
08–405 10 00

Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Remissinstanser

1 Akademikerförbundet SSR
2 Alingsås kommun
3 Barnombudsmannen
4 Brottsofferjouren Sverige
5 Brottsoffermyndigheten
6 Dals-Ed kommun
7 Diskrimineringsombudsmannen
8 Domstolsverket
9 Familjerättssocionomernas riksförening - FSR
10 Friskolornas riksförbund
11 Funktionsrätt Sverige
12 Föreningen grävande journalister
13 Föreningen Sveriges Kommunala Familjerådgivare (KFR)
14 Föreningen Sveriges skolchefer
15 Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige
16 Föreningen Sveriges socialchefer
17 Försäkringskassan
18 Förvaltningsrätten i Stockholm
19 Förvaltningsrätten i Umeå

Telefonväxel: 08-405 10 00
Fax: 08-24 46 31
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Fredsgatan 8
E-post: s.registrator@regeringskansliet.se

20 Göteborgs kommun
21 Göteborgs universitet (Institutionen för socialt arbete)
22 Hultsfreds kommun
23 Hässleholms kommun
24 Hörby kommun
25 Idéburna skolors riksförbund
26 Inspektionen för socialförsäkringen
27 Inspektionen för vård och omsorg
28 Integritetsskyddsmyndigheten
29 Journalistförbundet
30 Justitiekanslern (JK)
31 Jämställdhetsmyndigheten
32 Jönköpings kommun
33 Kalix kommun
34 Kammarrätten i Stockholm
35 Kiruna kommun
36 Kriminalvården
37 Kristianstads kommun
38 Köpings kommun
39 Landskrona kommun
40 Lerums kommun
41 Linköpings universitet (Barnafrid–nationellt kunskapscentrum)
42 Luleå kommun
43 Lunds kommun
44 Länsstyrelsen Jönköping
45 Länsstyrelsen Östergötland
46 Malmö kommun
47 Migrationsverket
48 Myndigheten för delaktighet
49 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

50 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
51 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
52 Norrköpings kommun
53 Nätverket unga för tillgänglighet
54 Pensionsmyndigheten
55 Piteå kommun
56 Polismyndigheten
57 Region Gävleborg
58 Region Norrbotten
59 Region Stockholm
60 Region Uppsala
61 Region Västra Götaland
62 Region Örebro
63 Riksdagens ombudsmän (JO)
64 Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (Bris)
65 Riksförbundet MÄN
66 Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner
67 Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)
68 Riksorganisationen för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap (HARO)
69 Riksorganisationen Sveriges Makalösa föräldrar
70 Rädda Barnen
71 Rädda Barnens Ungdomsförbund
72 Rättviks kommun
73 Röda Korset
74 Sameskolstyrelsen
75 Sigtuna kommun
76 Skara kommun
77 Skatteverket
78 Socialstyrelsen
79 Somaya kvinno- och tjejjour

80 Specialpedagogiska skolmyndigheten
81 Statens skolinspektion
82 Statens skolverk
83 Statskontoret
84 Stiftelsen Allmänna Barnhuset
85 Stockholms kommun
86 Stockholms universitet (Institutionen för socialt arbete)
87 Sundbybergs kommun
88 Svenska barnläkarföreningen
89 Sveriges advokatsamfund
90 Sveriges Kommuner och Regioner
91 Sveriges Kvinnoorganisationer
92 Säkerhetspolisen
93 Södertälje kommun
94 Tierps kommun
95 TRIS - Tjejers rätt i samhället
96 Trollhättans kommun
97 TU Medier Sverige
98 Ulricehamns kommun
99 Umeå universitet (Juridiska institutionen)
100 UNICEF
101 Unizon
102 Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid)
103 Vingåkers kommun
104 Vision
105 Åklagarmyndigheten
106 Ängelholms kommun
107 Örnsköldsviks kommun
108 Östra Göinge kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 1 december 2022**. Svaren bör lämnas per e-post till s.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till s.sof@regeringskansliet.se. Ange diarienummer S2022/03649 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i promemorian.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Promemorian kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Tony Malmborg
Departementsråd

Kopia till
Elanders AB, betankande@elanders.com

Region Stockholm

Hälso- och sjukvårdsnämnden

PROTOKOLLSUTDRAG
2022-10-25

§ 288
Yttrande över remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

HSN 2022-1167

Ärendebeskrivning
Hälso- och sjukvårdsnämnden har beretts möjlighet att yttra sig över Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Beslutsunderlag
Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Yrkanden
Ordförande Anna Starbrink (L) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Propositionsordning
Ordförande Anna Starbrink (L) ställer proposition på eget yrkande och finner att hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar enligt det.

Beslut
Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Hälso- och sjukvårdsnämnden antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar det till regionstyrelsen.

Paragrafen är justerad

Expedieras till
Regionstyrelsen
Akten

Region Stockholm

16
Yttrande över remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende HSN 2022-1167

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Staben
Sandra Möller

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2022-10-06

HSN 2022-1167

Hälso- och
sjukvårdsnämnden

Yttrande över remiss Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Ärendebeskrivning

Hälso- och sjukvårdsnämnden har beretts möjlighet att yttra sig över Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

Hälso- och sjukvårdsnämnden antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar det till regionstyrelsen.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund
Utkastet till lagrådsremiss innehåller förslag som syftar till att förbättra skyddet och stödet till personer som behöver skyddat boende och stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende.

Det föreslås att skyddat boende ska regleras i socialtjänstlagen (2001:453) som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Barn som följer med en

vårdnadshavare till ett skyddat boende ska bedömas och beviljas insatsen individuellt och socialnämnden ska ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser. När det finns samtycke från båda vårdnadshavarna ska placeringen av barnet göras med stöd av socialtjänstlagen. Saknas samtycke från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med, ska socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, kunna placera barnet i ett skyddat boende med stöd av en ny lag. En sådan placering ska även kunna göras omedelbart av socialnämnden och underställas förvaltningsrätten. I utkastet lämnas även förslag som rör bestämmanderätten över barnet under den tid barnet är placerat.

I utkastet lämnas vidare förslag om att det ska krävas tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg för att få driva verksamhet i form av skyddat boende. Kommuner och regioner som driver sådan verksamhet ska anmäla detta till myndigheten.

Överväganden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen konstaterar att många av de förslag som redovisas i utkastet till lagrådsremiss ligger utanför regionernas ansvarsområden.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen ställer sig positiv till förslaget att ändra i Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) 16 kap 3 §. Ändringen innebär att regionen ska ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete i fråga om barn och unga som är placerade i skyddat boende. Region Stockholm har sedan tidigare överenskommelse med kommuner om ett samarbete med de övriga målgrupper som nämns i paragrafen och ser inga problem i att utvidga överenskommelsen även till målgruppen barn och unga som är placerade i ett skyddat boende.

Förvaltningen ställer sig även positiv till den föreslagna ändringen i lag (2017:209) om hälsoundersökning för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet där ändringen innebär att även barn eller en ung person i åldern 18-20 år som placeras i ett skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning i anslutning till att placeringen i ett skyddat boende inleds.

I övrigt har hälso- och sjukvårdsförvaltningen inga synpunkter på de förslag som presenteras i utkastet till lagrådsremiss.

Ekonomiska konsekvenser
Förslaget bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för patientsäkerhet
Förslaget bedöms få oförändrade konsekvenser för patientsäkerheten

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Förslaget bedöms få oförändrade konsekvenser för jämlik och jämställd vård.

Miljökonsekvenser
Förslaget bedöms få oförändrade konsekvenser för miljön.

Administrativa konsekvenser
Förslaget bedöms inte få några administrativa konsekvenser.

Anders Ahlsson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Christoffer Bernsköld
Tf. avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Regionstyrelsen
Akten

Godkänd av Anders Ahlsson, 2022-10-06

§ 64
Yttrande över utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

KHN 2022-0050

Sammanfattning

Klimat- och hållbarhetsnämnden har beretts möjlighet att yttra sig över utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Regeringen gav 2016 en enskild utredare i ett uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka ett barnrättsperspektiv för barn som vistas i skyddat boende. Under beredning av betänkandet i Regeringskansliet framkom att förslagen behövde kompletteras.

Utkast till lagrådsremiss föreslår att barn och unga i åldern 0-18 år som är placerade i skyddat boende, ska erbjudas en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet när de har blivit placerade.

Klimat- och hållbarhetsnämnden är positiv till förslag till förslaget som bidrar till att stärka barns rättigheter för barn och unga i skyddat boende. Utredningens förslag om extra hälsoundersökning blir ett viktigt komplement till befintlig hälso- och sjukvård för barn och unga. De eventuella behoven av hälso- och sjukvård för barn i skyddat boendebör kunna fångas upp inom ramen för en hälsoundersökning av hälso- och sjukvården. Ett eventuellt beslut kan komma att medföra ökade kostnader för hälso- och sjukvården. Den kommunala finansieringsprincipen ska dock tillämpas för de kostnader som följer av nya åligganden och ambitionshöjningar.

Beslutsunderlag

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande
2. Utkast till lagrådsremiss - Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Förslag och yrkande

Ordförande Malin Fijen Pacsay (MP) yrkar bifall till regiondirektörens tjänsteutlåtande.

Beslut

Klimat- och hållbarhetsnämnden beslutar följande.

> Regiondirektören tjänsteutlåtande utgör Klimat- och hållbarhetsnämndens yttrande till Regionstyrelsen över utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Expedieras till

Regionstyrelsen

Regionledningskontoret
Ludmilla von Zweigbergk

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2022-09-29

KHN 2022-0050

Klimat- och
hållbarhetsnämnden

Yttrande över utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Regionledningskontorets förslag till beslut

Klimat- och hållbarhetsnämnden beslutar följande.

> Regiondirektören tjänsteutlåtande utgör Klimat- och hållbarhetsnämndens yttrande till Regionstyrelsen över utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Sammanfattning

Klimat- och hållbarhetsnämnden har beretts möjlighet att yttra sig över utkast till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Regeringen gav 2016 en enskild utredare i ett uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka ett barnrättsperspektiv för barn som vistas i skyddat boende. Under beredning av betänkandet i Regeringskansliet framkom att förslagen behövde kompletteras.

Utkast till lagrådsremiss föreslår att barn och unga i åldern 0-18 år som är placerade i skyddat boende, ska erbjudas en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet när de har blivit placerade.

Klimat- och hållbarhetsnämnden är positiv till förslag till förslaget som bidrar till att stärka barns rättigheter för barn och unga i skyddat boende. Utredningens förslag om extra hälsoundersökning blir ett viktigt komplement till befintlig hälso- och sjukvård för barn och unga. De eventuella behoven av hälso- och sjukvård för barn i skyddat boendebör kunna fångas upp inom ramen för en hälsoundersökning av hälso- och sjukvården. Ett eventuellt beslut kan komma att medföra ökade kostnader

för hälso- och sjukvården. Den kommunala finansieringsprincipen ska dock tillämpas för de kostnader som följer av nya åligganden och ambitionshöjningar.

Bakgrund
Regeringen beslutade 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i så kallat skyddat boende tillsammans med en av vårdnadshavarna. Utredaren hade i uppdrag att lämna förslag till hur insatsen skyddat boende kan regleras i lag och definieras och hur en tillståndsplikt kan utformas. 2018 överlämnades betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112) till regeringen.

Under beredningen av betänkandet i Regeringskansliet har det kommit fram att förslagen behöver kompletteras i vissa avseenden. Utkastet till lagrådsremiss innehåller förslag som syftar till att förbättra skyddet och stödet till personer som behöver skyddat boende och stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. Utkastet lyfter fram att rutiner för medföljande barns kontakter med hälso- och sjukvården ofta saknas både hos socialtjänsten och i de skyddade boendena.

Utkast till lagrådsremiss innehåller en rad lagändringar bland annat i föräldrabalken och hälso- och sjukvårdslagen. Utgångspunkten är att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande och det föreslås att barn och unga som är placerade i skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Syftet med en sådan undersökning är att ge underlag för en medicinsk bedömning av det enskilda barnets behov av hälso- och sjukvård och tandvård. Eventuella behov av hälso- och sjukvård för barn i skyddat boende bör kunna fångas upp inom ramen för en sådan undersökning.

De hälsoundersökningar som regionerna enligt utkastets förslag ska erbjuda medföljande barn och unga i skyddade boenden är en ny arbetsuppgift som uppskattas kosta närmare 10 miljoner kronor per år utifrån antagandet att en sådan undersökning i genomsnitt kostar 2 060 kronor per barn (4 700 barn x 2 060 kronor). Kostnaden har justerats för den uppräkning av antalet vistelser i skyddat boende som gjorts i utkastet i förhållande till utredningen.

Klimat- och hållbarhetsnämndens yttrande
Klimat- och hållbarhetsnämnden är positiv till att förslagen i utkast till lagrådsremissen utgår från ett barnrättsperspektiv, som stärker barns rätt till information, delaktighet och hälso- och sjukvård när de vistas på skyddat boende. Utredningens förslag om extra hälsoundersökning blir ett viktigt komplement till befintlig hälso- och sjukvård för barn och unga. De eventuella behoven av hälso- och sjukvård för barn i skyddat boendebör kunna fångas upp inom ramen för en hälsoundersökning av hälso- och sjukvården. Ett eventuellt beslut kan komma att medföra ökade kostnader för hälso- och sjukvården. Den kommunala finansierings-principen ska dock tillämpas för de kostnader som följer av nya åligganden och ambitionshöjningar.

Ekonomiska konsekvenser
Förslaget kan medföra ekonomiska konsekvenser för hälso- och sjukvården inom Region Stockholm gällande hälsoundersökningar för barn och unga. Den kommunala finansieringsprincipen ska dock tillämpas för de kostnader som följer av nya åligganden och ambitionshöjningar.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Carolina Pettersson
Direktör för hållbarhet och internationella frågor

Beslutsunderlag
1. Utkast till lagrådsremiss - Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Beslutsexpediering
1. Regionstyrelsen

Godkänd Carina Lundberg Uudelepp, 2022-09-29